UVAROVA

A nyugodt napsütés éve

36

48412

FORDÍTOTTA

BOTTLIK SÁNDOR

E. GÁBOR ÉVA

SZIRMAI MARIANNE

LJUDMILA UVAROVA

A nyugodt napsütés éve

KISREGÉNY
ÉS ELBESZÉLÉSEK

36

EURÓPA KÖNYVKIADÓ
1968

PÓVAROSI SZABO
1961
48412

A nyugodt napsütés éve

I

Aszmik odalépett az asztalhoz, és bátortalanul megkérdezte:

– Nem zavarom? Beszélni szeretnék magával.

Tuszja buzgón írt valamit a jegyzetfüzetébe. Fel sem nézett, csak udvariasan hadarta:

– Egy pillanat türelmet. – Aztán becsukta a füzetet, és a tollat egy fapohárba helyezte. – Mit óhajt? – De nyomban elnevette magát. – Épp a legjobbkor jöttél.

– Mint mindig – felelte Aszmik. – Ide figyelj: majd meghalok az éhségtől. Ebédeljünk együtt a Nyikitszkaja sarkán a vendéglőben. A vendégem vagy!

Tuszja rosszallóan csóválta a fejét.

– Nézz a tükörbe: ha ennyit eszel, hamarosan utoléred Vlaszovot, a súlyemelőt, vagy azt a, hogy is hívják, Zsabotyinszkijt . . .

– Vedd úgy, hogy már utol is értem – mondta közömbösen Aszmik.

Tuszja elgondolkozva pillantott az órájára.

– Nekem még legalább két óra hosszat itt kell ülnöm. Kibírod addig? Vagy az éhség csontmarka már a torkod szorongatja?

– Sok mindent megtesz az ember a barátjáért!

Aszmik még mondani akart valamit, de belépett a soron következő panaszos.

Ez a jelenet egy nagy moszkvai újság panaszirodájában játszódott, ahol a munkatársak felváltva tartották az ügyeletet.

Itt dolgozott Tuszja is. Eleinte tetszettek neki ezek a fogadóórák. Bár nagyon fárasztó volt végighallgatni a sok panaszt, mégis szívesen végezte a munkáját. Amikor hazaért, még mindig a fejében zsongott az emberek hangja, maga előtt látta a különböző, öreg és fiatal arcokat, mindegyiket a maga bajával, gondjával – mert az örömével nem jött ide senki.

Az első hetekben Tuszja mindenkit megsajnált. Néha végig sem hallgatta a panaszost, máris nyúlt a telefonért, hogy minél hamarább tájékozódjék, intézkedjék, segítsen.

Egyszer Aszmik azt mondta neki:

– Talán csak az orvosok és a jogászok értik meg igazán, mi fáj az embereknek.

– És még mi, újságírók – tette hozzá Tuszja.

De ahogy teltek a hónapok, egyre gyakrabban érezte, hogy bizalmatlanná válik. A látogató beszél, sorolja a panaszait, igazságot követel, ő meg közben ezt gondolja: „Mi lenne, ha meghallgatnám a másik felet is? Vajon így van-e minden a valóságban?"

A bizalmatlanságot fásult közöny váltotta fel. Jöttek hozzá az ügyfelek, panaszkodtak, néha sírtak, ő meg alig bírta türtőztetni magát, és titokban az óráját leste.

Ezt azonban Tuszja senkinek sem mondta el, Aszmiknak a legkevésbé. Az, amilyen déli temperamentumú, heves teremtés, mindenbizonnyal alaposan lehordta volna.

Tuszja tehát hallgatott. Végezte a munkáját, végtelenül unta, de ezt nem mutatta. Az emberek pedig szívesen keresték fel, vonzotta őket a lány nyílt tekintetű nagy szeme, a szép tiszta arcról sugárzó megszokott mosoly.

Aszmik, karját keresztbe fonva, messziről figyelte, hogyan beszélget barátnője a panaszosokkal.

Tuszja arca pillanatonként változott. Hol együttérzővé vált, hol pedig könnyű árnyék futott át rajta, vagy mosolyra derült.

„Megérti őket – gondolta Aszmik. – Hallgatja a sok bajt, és velük érez. Ezt csak így lehet csinálni."

Kinézett az ablakon, amelyen túl fiatal park zöldellt, ragyogott a tűző nap sugaraiban. Aztán hirtelen, egy pillanat alatt, tekintélyes testsúlyát meghazudtoló fürgeséggel az ajtó felé iramodott.

– Elkéstem! Holtbiztos, hogy elkéstem!

Tuszja félbeszakította közepén a mondatot. Boszszankodva kérdezte:

– Mi történt? Ég a ház, vagy jön az ár?

– Még annál is rosszabb – válaszolta sietve Aszmik. – Elkéstem a pályaudvarról . . .

Tuszja mosolyogva intett feléje. De Aszmik már se nem látott, se nem hallott, rohant lefelé a lépcsőn.

A látogatók pedig váltakoztak szép sorjában. Volt, aki a kerületi lakásügyi osztályra panaszkodott: nem kapnak az igényjogosultak megfelelő lakást; mások azt tették szóvá, hogy még mindig nem épült fel az óvoda, egyesek a gyárigazgatót szidták, aki önkényesen felemelte a normát.

Ekkor lépett be Jaroszlav. Tuszja tüstént megismerte. A férfi keveset változott, talán csak a halántéka őszült meg, de mélyen ülő, okos szeme, kissé előreugró állkapcsa, bozontos szemöldöke most is olyan volt, mint régen.

Odament a lányhoz. A nap az arcába tűzött, hunyorgott, tenyerével ernyőzte el szemét a fény elől.

– Megengedi? – kérdezte.

„Nem ismert meg – gondolta Tuszja. – Vagy a napfény vakította el?"

Az asztal melletti karosszékre mutatott. A férfi le-

ült, elővette zsebkendőjét, és arcáról-nyakáról letörölte az izzadságot.

– Ma elviselhetetlen a hőség – kezdte Jaroszlav, de ránézett Tuszjára, és hirtelen elhallgatott. A szeme tágra nyílt, szemöldöke megremegett. Megismerte a lányt. – Tuszja – mondta zavartan. – Tényleg te vagy az?

– Szervusz, Jaroszlav – köszöntötte Tuszja.

Kezet fogtak. A férfi keze hideg volt, bár kint szinte forrt a levegő.

– Fülledt meleg van – szólt bizonytalanul.

– Igen – mondta Tuszja. – Eső lesz.

A férfi elmosolyodott, elővillantak sűrű, szinte egymásra nőtt fogai.

– Van egy javaslatom – kezdte. – Az időjárásról meg arról a dologról, amiért idejöttem, később is beszélhetnénk. Rendben van?

– Ahogy gondolod – felelte Tuszja.

A férfi az órájára nézett.

– Mikor végzel?

– Hat után.

– Leülhetnénk valahol, hogy elbeszélgessünk. Jó?

– Jó.

– Fél hétkor várlak az Arktika kávéházban, tudod, a Gorkij utcán!

– Ismerem.

A férfi felállt.

– Akkor hát fél hétkor.

Biztosan tudta, hogy a lány utánanéz majd, és nyilván ezért igyekezett, hogy minél délcegebben járjon. Egyébként még mindig ugyanolyan arányos volt az alakja, a tarkója is gondosan borotvált, a zakója divatos, kétoldalt felvágva. Talán csak egy kicsit testesebb lett – hiába, az évek . . .

2

Aszmik gyakran hangoztatta:

– A világon minden a változást áhítja, én pedig az állandóságot szeretem.

De ez a kijelentés senkit sem tévesztethetett meg. Aszmikot mindenki megismerhette, lelke olyan volt, mint egy nyitott könyv. A műtősnők és a nővérek a kórházban csak így emlegették: „az az őszinte teremtés".

Egyszer, még tizenkét éves korában beleszeretett a házfelügyelőbe. Ez volt az első szerelme, amelyre, a szabályok értelmében, egész életében emlékeznie kell. A házfelügyelő nyugállományú katona volt, nyikorogtak rajta az antantszíjak, a csizmája úgy fénylett és ragyogott a suviksztól, hogy a kislánynak hol elállt a szívverése, hol meg a torkában dobogott a szíve.

Mindig igyekezett a férfi szeme elé kerülni, és ha sikerült, fülig pirosan rebegte:

– Jó napot kívánok . . .

A házfelügyelő nagyon elfoglalt ember volt, naphosszat járta a nagy, nyolcemeletes házat, szidta a festőket vagy a vízvezeték-szerelőket, kíméletlenül korholta a rendetlen lakókat, és észre sem vette, hogy Aszmik is a világon van.

A kislány megunta a viszonzatlan szerelmet, és hamarosan kiábrándult a házfelügyelőből.

Aszmik szépnek nem mondható, kövér és esetlen kislány volt. Ráadásul rendkívül ízléstelenül öltözködött. Mindenki kinevette, ő azonban ennek ellenére vonzó külsejűnek tartotta magát.

Őszinteségi rohamában egyszer megvallotta barátnőinek:

– Ha jobban megnéztek, tulajdonképpen szép vagyok. Nos, mi a véleményetek?

A szeme ragyogott, arca kipirult, dús, göndör haj-

fürtök repkedtek a feje körül. A barátnők elámultan adtak neki igazat:

– Valóban szép vagy . . .

Már az iskolában is jobban kedvelte a fiúkat, mint a lányokat. A fiúkkal sokkal egyszerűbb: soha semmi pletyka, irigység vagy sértődés.

A második osztályban összebarátkozott Szerjozska Malcevvel, a padszomszédjával. Mindketten utálták a földrajzot, de falták a kalandos útleírásokat, és együtt álmodoztak arról, hogy majd egyszer, egy szép napon valami érdekes és váratlan esemény történik az életükben. Hogy voltaképp mi az, amire várnak, azt nem tudták volna megmondani. Egyszerűen csak változást akartak.

Ahova nem ment szívesen se Aszmik, se Szerjozsa, az az úttörőtábor volt.

Ott olyan egyhangú az élet. Minden egy kaptafára megy. Reggel sorakozó, utána kirándulás az erdőbe. Vidám dalokat kell énekelni, az úttörővezető is mindig ugyanazokat a megunt közös játékokat játszatja, mindennap az örökös kompót aszalt gyümölcsből, sült halat pedig csak néha, egyszer egy héten adnak; halálosan unalmas!

Jóval később aztán Aszmik hiába bizonygatta, hogy az állandóságot szereti. Ő is, mint minden ember, változatosságra vágyott.

Például, nem tudni miért, megunta a könyveket. Szerjozska minden szabad idejét olvasásra fordította, ő viszont őszintén megmondta:

– Alighogy belekezdek egy könyvbe, rögtön elálmosodom . . .

A fiú csodálkozott.

– Akkor is, ha Dumas-t olvasod? Még akkor is, ha a *Három testőr*-t?

– Egyre megy – felelte csüggedten Aszmik.

Szerjozska megértő barát volt, de az igazságot

mindketten még többre becsülték. Nem akartak hazudni egymásnak. A legkisebb dologban sem.

Amikor már a felső tagozatba jártak, Aszmik úgy érezte, hogy szereti a fiút. Nemcsak mint barátot, hanem valahogy másképp, mélyebb vonzalommal.

Szerjozska azonban csak barátságot érzett a lány iránt.

– Jó pajtás vagy te, Aszmik – mondogatta mindig.

A lány igyekezett csinosan öltözködni, új ruhát vett fel, csak hogy észrevegye Szerjozska, és bókoljon neki.

A fiú észre is vette:

– Most kellene téged lerajzolni, az volna a gyönyörűség.

Aszmik arcát pirosra festette az öröm:

– Igazán?

Szerjozska komoly hangon válaszolt:

– Való igaz. És ami fő, nem is lenne nehéz.

– Ugyan miért?

– Mert olyan egyszerű: se tudás, se tehetség nem kell hozzá, csak egy körző . . .

És három kört rajzolt a levegőben.

Aszmik nem sértődött meg. Alapvetően derűlátó volt, és nem ismert haragot.

„Hozzám szokik majd, és megszeret – morfondírozott. – És ha megszeret, én leszek neki a legszebb."

De a sors úgy akarta, hogy álmai ne váljanak valóra.

Nyolcadikosok voltak, amikor az ő iskolájukba került át Tuszja Kazakova.

Nagyon szép kislány volt. Még a más osztálybeli fiúk is be-bekukkantottak hozzájuk, csak úgy, mintegy véletlenül, hogy megnézzék az osztály szépét.

Tuszja magas volt, karcsú, vékony csontú, és mégis izmos. Mandulavágású szeme barna, a szeme fehérje kékes színű. Görögös orra volt, feszes, remegő orrcimpákkal. A fogai – akár a gyöngysor.

Szerjozska megkérdezte Aszmikot:

– Mondd csak, valóban olyan szép?

Aszmik nem akart valótlant állítani, bármilyen nehezére esett. Így szólt:

– Igazi szépség!

A jószívű Szerjozska soha senkitől nem sajnált semmit. Volt egy remek bőrkötésű irattartója, amelyben a tankönyveit és füzeteit hordta. A csokoládébarna mappát színes antilop minták díszítették.

– Jakutföldről hozta a nagybátyám – mesélte Szerjozska. – Egy nyenyec barátja készítette. Kérj tőlem, amit akarsz – mondta Aszmiknak –, csak ezt az irattartót ne, soha az életben!

Aszmik nem is kérte. Igazán jól megvolt nélküle.

Egyszer azonban Tuszja azzal jött be az iskolába, hogy elvesztette a táskáját. Maga sem tudja, hogy történt: mire hazaért, csak a fogója volt a kezében . . .

Nagyon nekikeseredett; ördög vigye a táskát, elég ócska volt már, de a tankönyvei! Azokat nem lehet pótolni.

És akkor Szerjozska odaadta neki a féltett mappáját.

– Fogadd el – mondta. – A nagybátyám majd hoz másikat. A nyenyecek még ennél szebbet is tudnak készíteni.

Ettől fogva mindennap eljárt Tuszjához, együtt tanultak – hiszen a lány elvesztette a tankönyveit.

Aszmik egyszeriben megértett mindent. Az első pillantásra.

– Úgy látom, nagyon futsz utána – jegyezte meg Szerjozsának.

A legszelídebben mondta ezt, úgy, mintha valami jelentéktelen, nem túl érdekes dologról volna szó.

De Szerjozska megharagudott.

– Még hogy én!?

– Igenis, futsz utána – ingerelte Aszmik.

– Sajnálom őt – magyarázta a fiú.

– Ugyan miért?

Szerjozska sokáig nem akart beszélni, aztán mégis hajlandónak mutatkozott rá, de előbb Aszmiknak a becsületszavát kellett adnia, hogy senkinek sem mondja el, amit hallott. Tuszja apját letartóztatták. Azért iratkozott át az ő iskolájukba, hogy senki ne tudjon róla semmit. Nagyon bánkódik az apja miatt, az anyja meg olyan furcsán viselkedik. Tuszja szerint azóta ilyen, amióta a baj történt.

– Most már értem – mondta Aszmik.

Szülei autóbalesetnek estek áldozatul, amikor Aszmik ötödikbe járt. Lehet, hogy a közös bánat volt az oka, de Tuszját ettől kezdve a szívébe zárta.

„Én is barátkozni fogok vele" – határozta el.

Tuszja nem fogadta el mindjárt a barátságát. Tartózkodó természetű volt, s némileg bizalmatlan az emberek iránt. Néha kinevette Aszmikot, hogy annyira kövér és könnyen lelkesedő.

De Aszmik mindent elnézett Tuszjának, és vele együtt szívesen nevetett saját magán. És az volt a legfőbb vágya, hogy ő, Tuszja és Szerjozska jó barátok legyenek.

Tuszja lassacskán felengedett. Őt is vonzotta Aszmik túláradó szeretete, az őszinte baráti érzés melege.

Tuszja nemcsak szép volt, hanem tehetséges is. Verseket írt, de senkinek sem mutatta meg, csak Aszmiknak és Szerjozsának.

Aszmik viharosan lelkendezett. Szerjozska mérsékeltebbnek bizonyult, de néha ő is megállapította:

– Azt hiszem, valóban tehetséges vagy . . .

Mindketten igyekeztek rábeszélni barátnőjüket, hogy küldje be a verseit valamelyik újságnak vagy folyóiratnak.

Tuszja nem merte rászánni magát.

– Félek.

– Mitől félsz? – fortyogott Aszmik. – Hogy lenyakaznak vagy börtönbe zárnak?

– Ki fognak nevetni – felelte Tuszja.

Büszke volt és érzékeny.

Szerjozska azonban összeesküdött ellene Aszmikkal, s egyszer, rögtön tanítás után, együtt indultak el az egyik moszkvai ifjúsági lap szerkesztőségébe. Tuszja ellenkezett, de kénytelen volt velük tartani, mert Aszmik és Szerjozska közrefogta, mint valami őrség.

A lift felvitte őket az emeletre, beléptek az irodába, ahol – mint velük közölték – a versekkel foglalkoznak.

Aszmik erősen belekarolt Tuszjába.

– Gyáva vagy – mondta. – A legutolsó pillanatban akarsz megfutamodni . . .

Szerjozska odalépett a szerkesztő asztalához.

– Önt keressük – kezdte. – Verseket hoztunk . . .

A szerkesztő – már nem fiatal ember, óriási pápaszemmel borotválatlan madárarcán, ráadásul a mulatságos Füttyös nevet viselte – barátságosan megkérdezte: – Ismét egy ifjú tehetség? Vagy esetleg egyszerre három?

Szerjozska szárazon megjegyezte:

– Egyébként érdekes versek.

Füttyös pápaszeme megvillant.

– A reklámozás, különösen az önreklámozás a szerencse leghatásosabb mozgatórugója.

Aszmik gyorsan átvette a szót:

– A mi barátnőnk, ez itt, látja? Ő írta a verseket. Nagyon szép versek. El akartuk hozni a füzeteit, hármat is teleírt már, de nem egyezett bele. Nagyon szerény. Ide sem akart eljönni. Mi kényszerítettük rá.

A szerkesztő egy ásítást nyomott el.

– Hagyják itt a verseket, és jöjjenek el egy hét múlva.

– Azt már nem – mondta Aszmik. – Most olvassa el, mert egy hét múlva nem tudjuk idevonszolni a szerzőt.

Szerjozska csaknem könyörögve kérte:

– Legalább egyetlenegy verset olvasson el!

– No, lássuk! – nyújtotta ki a kezét a szerkesztő.

Tuszja végképp letört.

Szerjozska elővett egy lapot, amelyre ő másolta le az egyik verset, mivel nagyon szép volt a kézírása.

– Szóval szerinted érdekes versek? – kérdezte a szerkesztő, és nyomban olvasni kezdett, valamit dudorászva az orra alatt.

Tuszja úgy állt ott, mint aki se eleven, se holt. Legszívesebben most rögtön kiszaladt volna. De Aszmik belekapaszkodott, és Szerjozsa sem vette le róla a tekintetét; bátorítón mosolygott rá, és a szeme tükrében meleg fényű csillagok szikráztak: hol felvillantak, hol pedig kihunytak.

Füttyös orrára csúsztatott szemüvege mögül nézett fel Tuszjára. Kiderült, hogy meglepően kék szeme van, és sűrű, szénfekete szempillája.

„Milyen szép a szeme" – állapította meg magában Aszmik.

– Te írtad a verseket? – kérdezte a szerkesztő Tuszját.

A lány bólintott. Nem jött ki hang a torkán. Úgy érezte, hogy egyszer s mindenkorra megnémult.

A szerkesztő valamit ráírt a papírlapra, a vers címe fölé.

– Jónak tartja? – érdeklődött izgatottan Szerjozska.

Füttyös nem válaszolt.

„Szedésre" – olvasta Szerjozska. Tuszjára pillantott:

– Elfogadták, hallod?

Aszmik ujjongva felsikoltott, és elengedte barátnője kezét. Tuszja kábultan meredt a szerkesztőre, aztán hirtelen sarkon fordult, és hanyatt-homlok kirohant a szobából.

A lap következő számában megjelentek Tuszja versei. Mégpedig az első oldalon.

A bölcs szerkesztő nem változtatott meg egyetlen

h 84 12

sort sem, és a versek alatt nagy betűkkel, jól olvashatóan állt a szerző neve: Tatyána Kazakova.

Tuszja úgy járt-kelt, mint egy holdkóros. Aszmikot pedig olyan boldogság töltötte el, mintha nem is a Tuszja, hanem az ő versei jelentek volna meg.

Mindenkinek buzgón elmesélte, hogy ő és Szerjozska milyen sokáig unszolták Tuszját, hogy menjenek el a szerkesztőségbe, és végül szinte erőszakkal kellett elcipelniök oda; hogyan fogadta őket a szerkesztő, mit mondott az elején, és mit azután.

Szerjozska kijelentette Tuszjának:

– Költő lesz belőled. Mint Vera Inber.

– Ne ugrass! – intette le a lány. Holott lelke mélyén úgy érezte, hogy lepipálja a világ valamennyi költőnőjét, nemcsak Vera Inbert.

Ám egyszerre csak itt voltak az érettségi vizsgák, mindhárman naphosszat magoltak; s Tuszja sem írt már verset.

Aszmik orvosnak készült. Hármójuk közül egyedül ő szándékozott tovább tanulni a főiskolán. Szerjozskának és Tuszjának munkába kellett állni.

Aszmik szégyellte, hogy sorsa – legalábbis ő így vélte – ilyen szerencsésen alakult. A nagymamája mikrobiológus professzor volt, s a szülők halála után ő vette magához a kislányt. Aszmiknak jól megy majd a sora, tanulni fog tovább, de Tuszjának és Szerjozskának nehéz élete lesz. Ez nem igazság!

Meg is mondta Tuszjának:

– Már mindent előre látok. Orvos lesz belőlem, egyszerű orvos, te pedig híres költő leszel, gyógyítani azonban én foglak.

Barátnője nyíltan a szemébe nevetett:

– Eszembe sincs betegeskedni, és nem megyek hozzád, hogy meggyógyíts. Még megfertőzöl valamivel, amilyen hebehurgya vagy.

Aszmik vele együtt nevetett.

– Ami igaz, az igaz. Tényleg felületes vagyok.

Mindig egyetértett, ha valamiért korholták. Valóban azt hitte, hogy minden ember jobb és tehetségesebb, mint ő. Meg is mondta Tuszjának:

– Te ragyogó életre termettél, az én jövőm pedig szürke és hétköznapi.

Tuszja nem nagyon tiltakozott. Mellesleg neki is ez volt a véleménye.

Aszmik azonban nem ismert kíméletet önmaga iránt, és nem tűrte, hogy sajnálják.

– Boldog leszek – erősködött. – Történjék bármi, boldog leszek, mert az akarok lenni.

És mindenekelőtt ő volt az, aki hitt abban, hogy így is lesz.

3

A nagymama a peronon várakozott három bőrönd, egy utazóláda és egy gyümölcsöskosár társaságában; erélyesen gesztikulálva magyarázott valamit a tagbaszakadt, széles képű hordárnak, s eközben mutatóujjával veszedelmesen hadonászott a férfi orra előtt.

Aszmik odaszaladt hozzá, és még a futás lendületében átölelte sovány vállát. A nagymama gyorsan megfordult.

– Előre tudtam – mondta mély, szinte férfias hangján. – Már ki sem jönnek az idős ember elé, aki vendég a fővárosban, ahogy az illendőség megkívánná . . .

– Jöttem, de elkéstem – felelte Aszmik.

– Ilyen a mai fiatalság – folytatta a nagymama Aszmikra mutatva, de nem lehetett tudni, hogy ez most a hordárnak szól-e vagy a mellettük elsiető utasoknak. – Ilyen hát a nemzedék, amely felvált bennünket . . .

– Nagymama – próbálta könyörületre bírni a két-

ségbeesett, fülig piros Aszmik. – Hol vagyok én már attól?

– Ilyen az ifjúság – ismételte makacsul a nagymama. – Nem alkalmas semmire, beképzelt, önző, et cetera, et cetera . . .

A hordár elnevette magát, felkapta a bőröndöket meg az utazóládát, és a kijárat felé indult. Aszmik magához vette a gyümölcsöskosarat, belekarolt az öregasszonyba, és ment a hordár után.

– Az egész úton csak azt hajtogatták: Moszkvában trópusi hőség van – harsogta a nagymama. – És mit tapasztaltok? Semmi rendkívülit; legalábbis nekünk, déli embereknek, ez egyáltalán nem hőség . . .

Sokan megnézték, mosolyogtak rajta, de ő rá sem hederített senkire, elégedetlenül zsörtölődött, hogy a vonatnak csak a neve gyors, de lassabban vánszorog, mint a személyvonat, hogy a hálókocsiban szürke volt az ágynemű, mint az őszi égbolt, és teát sem lehetett a kalauztól kikönyörögni . . .

A nagymama tulajdonképpen Aszmik apjának a nővére volt, az egyetlen vér szerinti rokon. Aszmik szüleinek a halála után felköltözött Jerevánból Moszkvába, s ő lett a kislány gondviselője. Mindaddig vele élt, amíg Aszmik be nem iratkozott az Orvostudományi Főiskolára.

Negyvenkettőben, amikor Aszmik a frontra indult, a nagymama kísérte ki az állomásra. Ott állt a peronon, felnézett az ablakban álló lányra, és mit sem törődve a sok idegen emberrel, hangosan kiabálta:

– Jól jegyezd meg, hogy az első vonalban csak lehajolva szabad közlekedni, akkor a golyók kikerülnek, és ha szükséges, ne sajnáld a fáradságot, áss magadnak minél mélyebb fedezéket!

Nem sokkal a háború előtt a nagymama szorgalmasan tanulmányozta a katonai dolgokról szóló brosúrákat, és most fennhangon tette közhírré, amit megtanult.

– És ne siess férjhez menni a fronton – oktatta tovább Aszmikot. – Jobb lesz azután, ha visszajössz; előbb jól ki kell ismerni a vőlegény jellemét, és csak akkor szabad megtenni ezt a fontos lépést. Megértetted?

– Megértettem – válaszolta a lány, és majd elsüllyedt szégyenében.

A hangszórók az állomáson az immár szomorúan ismerős rövid híreket mondták:

„Csapataink kemény harc után visszavonultak . . ."

Körös-körül háború volt. És a vonatnak hamarosan indulnia kellett.

A nagymama pedig zavartalanul folytatta Aszmik kioktatását, hogy egyébként jobb, ha egyáltalán nem megy férjhez, hanem teljesen a tudománynak szenteli magát, éppúgy, mint ő, a nagymama tette; és egy cseppet sem bánta meg, hogy úgynevezett egyéni élete nem alakult ki.

– Értek mindent – válaszolta sietve Aszmik. – Eszemben sincs, hogy férjhez menjek, hová gondol? Hiszen a frontra indulok!

Aszmik főiskolás kollégái, akik vele együtt mentek a frontra, elég nyíltan kuncogtak. A lány alig várta már, hogy elinduljon a vonat.

De amikor végre a kocsi megrázkódott és a peron kezdett lassan hátrafelé úszni, észrevette, hogy a nagymama arca ráncokba húzódik, fekete szeme pedig kifényesedik; fut a vonat mellett, és sír, nem is törli le a könnyét, csak egyre ugyanazt kiabálja:

– Vigyázz magadra, kislányom! Hallod, vigyázz magadra!

És ebben a percben Aszmik hangosan felzokogott, mert eszébe jutott: lehet, hogy ők már az életben nem találkoznak a nagymamával.

De találkoztak. És a nagymama nagyszabású ünnepséget rendezett Aszmik visszatérésének örömére: meghívta az összes tudós barátját, régi örmény nép-

dalokat énekelt, minden pillanatban odament Aszmikhoz, nem tudott betelni vele:

– Igazán te vagy? . . .

Aztán hazautazott Jerevánba, és most már csak ritkán, néha jön el Moszkvába, főleg hivatalos küldetésbe, és természetesen azért is, hogy Aszmikot meglátogassa.

A nagymama hetvenhat éves volt.

A taxiban Aszmik élvezettel hallgatta, amint mély hangján megállás nélkül beszél.

– Hamarosan megérkezünk – mondta a lány. – Megfürdik, ebédelünk, kipiheni magát.

A nagymama összerázkódott, mint akit megcsíptek.

– Hogy én pihenjek?! Eszemben sincs! Úgy látszik, elfelejtetted, hogy az Akadémia elnökségi ülésére jöttem.

– Már mért felejtettem volna el? – vágott vissza Aszmik. – De az holnap kezdődik, ma pedig még pihenni is lehet.

– Majd a másvilágon – szögezte le a nagymama. – Most pedig sürgősen fel kell keresnem Szergej Arnoldovicsot. Rengeteg kellemetlenség érte, felmentették az intézet igazgatói tisztéből, és a tanítványát nevezték ki helyébe, azt a, hogy is hívják, Szavicsot. Pedig az mindent neki köszönhet, még az életét is, ha tudni akarod!

És a nagymama fokozatosan felgerjedt, elmondta mindennek az Aszmik előtt ismeretlen Szavicsot, aki „biztosan igyekezett kitúrni a tanítóját, és végül is sikerült elérnie aljas célját"!

– Csakhogy én ezt nem hagyom annyiban – mennydörgött. – Nem lehet belém fojtani a szót! Én mindenekelőtt gondolkodó és nem vakon hivő ember vagyok!

Aszmik a visszapillantó tükörbe nézett. Meglátta benne a sofőr nevető szemét.

„Kész istencsapása az ilyen természet – gondolta Aszmik. – Még a sofőr is kineveti!"

Ám amikor a ház előtt a sofőr kisegítette a kocsiból az utasait, váratlanul a nagymamához fordult.

– Szívem szerint beszélt a néni – mondta. – Szeretem a magafajta... – kereste a kifejezést –, az ilyen szenvedélyes lelkű embereket...

A nagymama meglepetten bámult rá, majd se szó, se beszéd, cuppanós csókot nyomott a sofőr rosszul borotvált, pirospozsgás arcára.

... Az utcai forróság után Aszmik valósággal felüdült hűvös szobájában.

– Csak nincs meleged? – nézett csodálkozva a nagymama a lányra, aki erőtlenül a heverőre vetette magát. – Én egyáltalán nem érzem. Igaz, te kövér vagy, én meg, mint egy fűszál!

És azonnal nekilátott a kicsomagolásnak.

– Nagymama! – korholta Aszmik. – Miért kell azonnal minden bőröndöt kirakni?

– A szappant keresem és a fürdőlepedőt – felelte az öregasszony.

Hamarosan az egész szoba olyan volt, akár a feldúlt csatatér. Mindenfelé gyöngysorok és karperecek hevertek, amelyeket a nagymama ajándékba szokott hozni a moszkvaiaknak, ezenkívül fogkrémes tubusok, hálóingek, cipők, sálak, szalagok, övek tarka összevisszaságban.

Nem maradt más hátra, mint hogy Aszmik összeszedje a szerteszét hányódó temérdek holmit, és újra visszarakja a bőröndökbe.

A nagymamában – Aszmik véleménye szerint – egy felülmúlhatatlanul nagyvonalú, bőkezű kereskedő jelleme testesült meg.

Sokat keresett az öregasszony, de sohasem volt fölös pénze, mert mindenkinek adott, aki csak kért tőle: a laboránsoknak, asszisztenseknek, az éjjeliőröknek, a takarítónőknek, az otthoni szomszédoknak, és

boldog-boldogtalant megajándékozott. Ő viszont nem fogadott el semmilyen figyelmességet.

„Kezdődik hát a vidám élet – gondolta örömmel Aszmik, amint a fürdőszobából kihallatszó vízcsobogást hallgatta. – Most aztán sem éjjel, sem nappal nem lesz nyugalmunk."

Úgy is történt. Nagymama korán reggel felkelt, írogatott vagy angolból fordított, telefonált, majd elment hazulról, és csak későn tért haza, elcsigázva, de vidáman, és már a küszöbön elkezdte a beszámolóját Aszmiknak, hogy kivel találkozott, kivel veszekedett, kinek mondta meg a szemébe a való igazságot.

Aszmik megadóan hallgatta, és titokban egyről álmodozott: hogy a nagymama minél tovább maradjon vele itt, Moszkvában.

4

A reggeli konzultáció, szokás szerint, a főorvosi szobában folyt.

Amikor Aszmik belépett, már mindenki ott volt. Ladizsenszkij professzor, az osztályvezető főorvos, rosszalló pillantást vetett rá. Egyetlen perc késést sem tűrt el. Aszmik zavartan leült az ablak mellé, az első szabad székre.

A szomszédja, Vologya Gornosztajev, a fiatal sebész, akinek nagy jövőt jósolt mindenki, karját keresztbe fonva, mord ábrázattal bámult maga elé.

– Maga Napóleonra hasonlít – súgta neki Aszmik.

Vologya a fejét sem fordította arra, úgy dörmögte:

– Száműzetésének utolsó napjaiban.

Vologya csak rövid ideje, mindössze néhány hónapja dolgozott Moszkvában. Előtte egy vidéki kórházban volt gyakorlaton, ahol, a hírek szerint, imádták a környékbeli páciensek.

– Ott én szabályszerű körzeti orvos voltam, mindenben csak magamra támaszkodhattam – mondogatta a kollégáknak.

Alighanem ezért tartotta magát csalhatatlan tekintélynek; Ladizsenszkij professzor pedig csak olajat öntött a tűzre, amikor kijelentette, hogy szerinte Vologya még sokra viszi.

Most azonban mintha elhagyta volna Vologyát megszokott önbizalma. Komor volt és letört. Aszmik szívből megsajnálta.

– Mi újság? – kérdezte halkan.

– Ugyanaz – felelte Vologya rosszkedvűen.

Egy héttel ezelőtt megoperált egy fiatal kislányt. Most is, mint mindig, gyorsan és ügyesen dolgozott, kérkedett a tudásával, annál is inkább, mivel nem valami komplikált ügyről volt szó – egyszerű vakbélműtétet kellett elvégeznie.

Vologya szerette utánozni azokat a sebészeket, akik számára a fődolog a gyorsaság, a pillanatnyi helyzetfelismerés és a kifinomult technika. Arra törekedett, hogy maga is ilyen sebészi munkastílust sajátítson el.

De a műtét nem sikerült. Hashártyagyulladás lépett fel, a beteg belázasodott, negyven fokra szökött fel a láza.

– Ha korábban érkezik, hallhatta volna, hogyan szidtak össze – mesélte Vologya.

– Kicsoda? A professzor?

– Ő hát! De még mennyire!

Aszmik felsóhajtott. Mivel vigasztalja meg? Annak idején, amikor elvégezte a főiskolát, a nagymama azt mondta neki:

– Minden orvosnak, mire megöregszik, van egy egész temetője.

Szeme sarkából kollégája gondterhelt arcára pillantott. Talán jobb is, ha most mellőzi az ilyesfajta vigasztalást. Biztosan letorkolná – és joggal.

Később bement a kórterembe, ahol a vakbélműtétes kislány feküdt.

Vologya az ágy szélén ült, ellenőrizte, amint a nővér cordiamint fecskendez a beteg karjába. Aszmik közelebb lépett. Vologya oldalvást rápillantott.

– A szíve – mondta kelletlenül.

A beteg kinyitotta a szemét. Naiv kék szeme volt, a szempillája le-lecsukódott a láztól. Tüzelő, lázrózsás arcán könnycseppek gördültek lassan alá.

Aszmik a kislány fölé hajolt, hűvös tenyerét a homlokára tette.

– Legyél türelmes, kedvesem, hamarosan jobban leszel . . .

Vologya felállt, s kezét az orvosi köpeny zsebébe dugva, járkálni kezdett a kórteremben.

– Tegnap szereztem oleandromicint.

– Nagyszerű – örvendezett Aszmik.

– Mi ebben a nagyszerű?

Vologya felvette az éjjeliszekrényről a hőmérőt.

– Harmincnyolc nyolc. Mit szól hozzá?

Úgy látszott, rögtön sírva fakad. Vagy elkáromkodja magát. Esetleg ordítani kezd.

Ritka ingerlékeny természetű. Egyáltalán nem tudja elviselni a balsikert.

„Az orvosoknak abból a fajtájából való, akik dühbe gurulnak, ha a beteg lassan gyógyul" – gondolta Aszmik.

Ránézett a férfira, fájdalmasan összevont szemöldökére. Olyan, mint egy megsértett, mellőzött, haragos kisfiú.

Vologya odalépett hozzá.

– Én vagyok a hibás, egyedül én – tört ki belőle, szinte akaratlanul. – Kellett nekem Jugyin Szergej Szergejicsnek képzelnem magam, kellett a villámgyors technika . . .

Újra felvette a lázmérőt.

– Az istennek sem megy le a láz!

– Ha szigmomicin volna – kezdte Aszmik.

– De honnan vegyünk? – kérdezte a nővér, aki a beteg kezét dörzsölte.

– Ez az, ami kell – erősködött az orvosnő.

Vologya ajkán gúnyos mosoly futott át.

– Köszönöm – mondta hangsúlyozott udvariassággal. – Nagyon köszönöm. Felfedezte Amerikát!

– Majd én szerzek.

Vologya hitetlenkedve hümmögött.

– Tud szerezni? Rajta!

– Megpróbálom – felelte Aszmik.

Egész nap azon törte a fejét, honnan szerezzen szigmomicint. Nagy hatású új gyógyszer, egyelőre még ritka, kitűnő antibiotikum.

Nagyon nehéz volt hozzájutni, de Aszmiknak sikerült. És éjszaka bevitte a kórházba a fehér csíkos piros dobozt.

Vologya az ügyeleti szobában ült. Hátradőlt a széken, hosszú lábát kinyújtotta. Mereven bámult maga elé.

Aszmik beviharzott az ügyeletibe a pótolhatatlan gyógyszerrel.

– Tessék, itt van!

A férfi felugrott.

– Ez mi?

– Hát a gyógyszer.

Vologya zavartan nézte a dobozt.

– Szigmo?

– Az hát. Menjünk a kórterembe.

A beteg nem aludt. Cserepes ajka mozgott, összefüggéstelen szavakat suttogott:

– Miért? Nem akarom ... Hagyjátok ... Fáj ...

Aszmik a tenyerébe vette a nyirkos, vékony kezet.

– Meleged van?

A beteg kicsit kinyitotta a fél szemét.

– Szomjas vagy?

Aszmik felvette az itatópoharat, és óvatosan a lány szájához illesztette a hosszú csőrt.

A férfi szótlanul figyelte hol őt, hol a beteget.

– Eleget ittál, Lena? – kérdezte Aszmik.

A kislány alig hallhatóan rebegte:

– Igen . . .

Vologya csodálkozva elmosolyodott.

– Olyan különös maga ebben a pillanatban . . .

– Mi a különös rajtam? – kérdezte Aszmik.

– Hogy úgy mondjam, olyan, mint a Zeljonyin-cseppek vagy a Behtyerjov-féle tabletták. A beteg velem szóba sem állt, magának meg válaszolt . . .

Aszmik a férfihoz fordult.

– Menjen aludni. Alig áll a lábán . . .

– Nem megyek – felelte Vologya. – Olyan nincs!

– Menjen csak – biztatta Aszmik. – Én itt maradok Lenával, nyugodtan elmehet. Érti?

A férfi szót fogadott.

Hajnalban bement a kórterembe. Aszmik az ablaknál állt, s halkan mondta:

– Alszik . . .

Vologya kérdő pillantást vetett rá.

– A láz még tart – mondta az orvosnő. – Csak estére fog csökkenni . . .

Vologya a beteg fölé hajolt, figyelte a lélegzését. A kislány nyugodtan, alig hallhatóan szuszogott. A homlokán verejték csillogott.

– Apám valamikor azt mondta: az alvás mindent rendbe hoz . . .

– Aludt legalább valamit? – kérdezte Aszmik.

– Mint akit letaglóztak.

Bűntudatosan nézett a lányra.

– Én csak aludtam, de maga . . .

– Mit számít az?

– Tulajdonképpen nem is a maga betege . . .

– Helyben vagyunk! Szinte már vártam, mikor hozakodik elő ezzel . . .

A férfi vállat vont.

– Magát is nehéz megérteni.

Hallgattak egy ideig. Kint már pirkadt. Vibráló, rózsaszínű árnyak vetődtek a mennyezetre, és táncba kezdtek a falakon.

– Most már elmondhatná, hogyan sikerült ilyen gyorsan megszereznie a gyógyszert – szólalt meg ismét Vologya.

– A régi bajtársaim segítettek – felelte Aszmik. – Ha jól tudom, maga nem volt a fronton. Én viszont voltam.

– Hiszen idősebb is nálam – jegyezte meg Vologya, és mindjárt hozzátette: – Bár, azt hiszem, nem sokkal.

Aszmik önkéntelenül felsóhajtott.

– Hát... Ki tudja?...

5

„Menjek, ne menjek? – morfondírozott magában Tuszja. – Vagy mégis elmenjek?"

Szívesen ment volna.

Utoljára a háború elején találkozott Jaroszlavval. Azóta kis híján negyed század telt el.

Akkor is nyár volt, szintén nagy hőség, perzselően tűzött az augusztusi nap.

Jaroszlav beállított Tuszjához, és keményen kijelentette:

– No, Vöröske, igaz, hogy háború van, de ettől az élet még nem áll meg.

A lány ásított. Éjszakai ügyeletről jött haza, és aludni szeretett volna.

– Házasodjunk össze – ajánlotta Jaroszlav.

– Te nem mész ki a frontra?

– Rossz a szemem, és egyelőre nem hívnak be –

felelte Jaroszlav. – Hogy később mi lesz, majd meglátjuk.

Tuszja újra ásított, kezét a szája elé tette.

– Meghalok az álmosságtól – mondta mosolyogva. – Legnehezebb az éjjeli műszak.

A fiú a karjába kapta, és odavitte a díványra.

– Aludj, Vöröske, amíg vissza nem jövök, és akkor elmegyünk majd sétálni . . .

Tuszja behunyta a szemét, és szinte belezuhant a semmibe. A fiú ott állt mellette egy darabig, nézte sápadt, fáradt arcát, a karikákat a szeme alatt.

Aztán kiment az előszobába, leemelt a fogasról egy ócska gyapjúkendőt, betakarta a lány lábát.

Három óra múlva ismét visszajött. Tuszja frissen, megmosakodva fogadta az ajtóban, mintha nem is most kelt volna fel.

– Régen felébredtem már, egyre vártalak . . .

Jaroszlav némán magához vonta. Így kellett ennek történnie – véletlenül ismerkedtek meg, télen, a moziban, és a fiú hazakísérte. Ez volt a kezdet.

Ismert már ő Tuszjánál érdekesebb, vidámabb, okosabb lányokat is, de egyik sem ébresztett benne ilyen mély érzéseket.

Apjának is megírta a Távol-Keletre.

„Eljegyeztem vele magam egy életre."

Tuszjának bevallotta:

– Örökre a szívembe zártalak.

A lány nevetett.

– Tehát jogom van a szíved felére?

– Az egészre – felelte komolyan a fiú. – Az egészre, maradéktalanul.

Kint hirtelen elsötétült az égbolt, hajladozni kezdtek a szélben a fák.

– Eső lesz – szólt Tuszja. – A sétát elhalasztjuk.

Jaroszlav szívesen beleegyezett.

– Elüldögélünk itthon.

Elővett a zsebéből egy fényes, rózsaszín papírba burkolt kis csomagot.

– Apám küldi neked szeretettel. Vedd úgy, hogy esküvői ajándék.

Tuszja izgatottan bontotta ki a csomagot, s nem tudott visszatartani egy elragadtatott sóhajt: pompás selyemkimonó csúszott ki a padlóra. A lámpa fényében ezüstös madarak, arannyal hímzett egzotikus virágok csillogtak.

Jaroszlav felvette a kimonót a padlóról.

– Próbáld fel . . .

A kimonó bő volt, az ujjai szárnyakra hasonlítottak. Tuszja szinte elveszett benne. A tükörhöz szaladt, és megdermedt a csodálkozástól.

– Nagyon szép vagy – állapította meg Jaroszlav, a lányban gyönyörködve. – Igazi szépség vagy!

Kattant a külső zár.

– Megjött anyám – mondta Tuszja.

A mama megállt a szoba közepén, hunyorogva körülnézett.

– Hát ez mi?

– Apám küldte Tuszjának ajándékba – felelte Jaroszlav. – Egy tábornok jött repülőgépen, ő hozta el.

A mama közelebb lépett, megtapogatta a finom anyagot.

– Valódi selyem – jegyezte meg nyomatékosan Jaroszlav.

A mama tartózkodóan bólintott.

– Igen, persze . . .

Tuszja nagyon elkeseredett. Érezte, hogy az édesanyja nem szereti Jaroszlavot. Nemegyszer próbálta kifaggatni, hogy miért nem tetszik neki a fiú.

– Nem tudom – felelte a mama. – Ezt nem lehet megmagyarázni.

Tuszja felemelte „szárnyait", megigazította szétzilált haját, és elhatározta, hogy azonnal elmond mindent.

– Mama, holnap elmegyünk Jaroszlavval az anyakönyvvezetőhöz . . .

– Hová? – kérdezte figyelmetlenül az asszony, de aztán nyomban megértette. Tuszjára nézett, aki egészen megváltozott, nem hasonlított magára abban a ragyogó öltözékben, és a mama szeme olyan megbántottságot tükrözött, hogy a lány szíve majd megszakadt.

Tuszja ledobta a kimonót, és újra visszaváltozott saját magává.

– Anyukám, iszunk teát? Igen?

– Én nem kérek – hárította el a mama. – Igyatok nélkülem. Vissza kell mennem a munkahelyemre.

– Mért, mi történt?

Az asszony ajka szégyenlős mosolyra húzódott.

– Azt hiszem, nem húztam le a redőnyt az igazgató szobájában. Véletlenül nem veszi észre az ügyeletes, és felgyújtja a villanyt . . .

Tuszja már haragudni akart a mamára, de ehelyett elnevette magát.

– Még most sem tudod megszokni az elsötétítést!

– Pedig ideje lenne – mosolygott rá Jaroszlav.

A mama nem mosolygott vissza. Olyan sajnálatraméltónak és zavartnak látszott.

– Értek mindent – mondta. – Már régóta . . . A pasziánszot is kiraktam már, hogy boldog lesz-e Tuszja . . .

– És? – kérdezte vidáman, túlontúl vidáman Jaroszlav. – Mit mutat a kártya?

– Másodszorra kijött – felelte szomorúan a mama.

Búcsúzásnál Jaroszlav hosszan megszorította az asszony kezét.

– Nekem nincs más kívánságom – kezdte a mama –, semmi más, csak minden jó legyen . . .

Nem fejezte be, sarkon fordult és kiszaladt a szobából.

Jaroszlav rágyújtott, kezével ellegyezgette a cigaretta füstjét Tuszja felől.

– Boldogok leszünk – mondta egyszerűen, magabiztosan. – Várj csak, vége lesz a háborúnak, és akkor nagyszerűen élünk majd . . .

– Figyelj ide – szólt Tuszja. – A teavíz már biztosan elforrt . . .

Behozta a teáskannát, kirakta a csészéket, két-két darab cukrot és kelt fánkot tett a tányérokra.

– Kész. Más nincs itthon.

Jaroszlav hanyagul legyintett.

– Nálunk lesz minden, ami csak finom és ízletes. Apám majd küld csomagokat, a nagynéném pedig, tudod, kitűnően ért a főzéshez . . .

– Téged a nagynénid nevelt?

– Igen, régóta nálunk lakik. Akkor költözött hozzánk, amikor apám az első érdemrendet megkapta . . .

– Apád nem megy a frontra?

– Azt hiszem, még nem. Ő a Távol-Keleten van, ott is kell a hadsereg.

Jaroszlav elgondolkozva kavargatta a teáját.

– Mondd, a te apád elhagyta a mamát, vagy pedig ő vált el tőle?

– Nem hagyta el – tiltakozott hevesen Tuszja. – És anyám sem vált volna el tőle soha.

Homlokát ráncolva nézett Jaroszlavra. Erről még senkinek sem beszélt. Csak Aszmiknak és Szerjozskának. Meg Szerjozska apjának. Senki másnak. De Jaroszlavnak tudnia kell. Lényegében holnap már házastársak lesznek. Férj és feleség között pedig nem lehetnek titkok és tisztázatlan dolgok.

– Apámat letartóztatták – mondta.

– Miért?

Tuszja vállat vont.

– Üzérkedésért? Vagy ehhez hasonlóért?

Tuszja nem felelt.

– Miért? – ismételte Jaroszlav.

– Nem tudom.

– Értem – mondta vontatottan a fiú.

Újabb cigarettát vett elő, de nem gyújtott rá, a gyufa ott égett le a kezében.

– Tehát így áll a dolog . . .

– Apám építész volt. Fiatal tervezők dolgoztak a keze alatt, akikben teljesen megbízott. Amúgy is bízott az emberekben. Aztán egy ház összedőlt, sokan meghaltak . . .

– Ezek szerint mégis . . .

– Igen – mondta Tuszja. – Valamennyiüket elítélték, apát is . . .

– Eltiltották állampolgári jogai gyakorlásától?

– Nem tudom.

– Semmit sem tudsz. Vagyonelkobzás volt?

– Nem emlékszem . . .

Jaroszlav arrébb tolta a széket, és felállt az asztal mellől.

– Nem ittad meg a teádat – szólt a lány. – Biztosan kihűlt, töltsek frisset?

– Nem, nem kérek.

Tuszja gépiesen kavargatta a teáját.

– Lehet, hogy ezt már korábban el kellett volna mondanom.

– Mi a különbség, hogy korábban vagy később? Mit változtat a dolgon?

– Mert úgy látom, rosszkedvű lettél.

A fiú mosolygott, de Tuszja kényszeredettnek érezte ezt a mosolyt.

– Ugyan! Miért lennék rosszkedvű? – Jaroszlav elgondolkozva dobolt az asztalon. – Mennem kell.

– Korán van még – jegyezte meg a lány.

– Nincs kijárási engedélyem éjszakára, Tuszja.

Általában „Vöröskének" becézte. És most ez a „Tuszja" olyan idegenül és furcsán hangzott, mintha a fiú elfelejtette volna a nevét, és csak nehezen jutna az eszébe.

A lány ránézett, de Jaroszlav elfordult. Később, amikor erre az utolsó találkozásukra gondolt, Tuszja nem tudta megbocsátani magának ezt a pillantást, amely könyörgő volt és – ahogy visszaemlékezett rá – alázatos.

– Indulnom kell – mondta Jaroszlav –, mert lehet, hogy légiriadó lesz, mint tegnap . . .

Valahányszor elváltak, Tuszja mindig így búcsúzott:

– Akkor holnap . . .

És Jaroszlav folytatta:

– Találkozunk.

Most is így kezdte:

– Akkor holnap . . .

– Persze, persze – hadarta Jaroszlav, mint aki fél, hogy nem hagyják befejezni. – Holnap találkozunk, ahogy megbeszéltük. Készen leszel akkorra?

Tuszja bólintott.

– Nagyszerű, sőt csodálatos – folytatta ugyanolyan gyorsan a fiú. – Majd érted jövök, és minden kitűnően sikerül. Rendben van? Addig is az orrodon keresztül szuszogj, és pihenj le . . .

– Igenis – felelte Tuszja.

A fiú ránézett. Lehet, hogy még akart mondani valamit, de nem szólt. Megfordult, és becsukta az ajtót.

A folyosó végén elhaltak a léptei.

6

A kávéházban ültek egy kék asztalka mellett. A karcsú üvegkelyhekben olvadoztak a fagylaltgombócok, a poharakban málnaszörp csillogott, szénsavbuborékok pukkantak szét a tetején.

Meleg volt. A mennyezet alatt zúgott a feldühödött ventillátor. A bejárati ajtónál függő tükörben a

ruhatáros unatkozó arcát látták – kinek kell nyáron a ruhatár?

– Mesélj, mi van veled? – érdeklődött Jaroszlav.

– Hosszú történet. A lényegét tudod. Az újságnál dolgozom.

– Tehát irodalmár lettél?

– Az újság még nem irodalom.

Jaroszlav mosolygott.

– Azt mondják, sok híres író is az újságnál kezdte.

– Lehetséges – mondta Tuszja.

– Gyakran vagy ügyeletes a panaszirodán?

– Kéthetenként egyszer.

– És én pont kifogtam!

A hangjában csodálkozás vagy rejtett bosszúság érződött.

– Az ám! – kezdte Tuszja. – Miért is jöttél hozzánk?

– Érdemes? – A férfi lustán legyintett. – Nem valami fontos ügy . . .

– Mégis? . . .

– Tudod, pontosan a mi házunkkal szemben a városi tanács új házat akar építtetni, és kiderült, hogy ez az új épület teljesen elveszi előlünk a kilátást. Akkor mi, a lakók, összeültünk, és elhatároztuk, hogy kérni fogjuk a tisztelt újságotok segítségét . . .

Mosolyogva beszélt, mint aki kissé nevetségesnek tartja a lakókat, akik őt küldték, de magát a kérést is.

– Értem – felelte komolyan Tuszja. – Tehát azt szeretnétek, hogy azon a helyen ne építkezzenek.

– Természetesen. Talán kevés hely van Moszkvában?

– No jó. Írd ezt le, én meg átküldöm a beadványt az építési osztályra, ott majd foglalkoznak vele.

– Már leírtam.

Jaroszlav egy papírlapot tett Tuszja elé az asztalra. Tenyerével kisimította.

– Ebben minden benne van, a szomszédok is alá-

írták. Én egy rendes házban lakom, és a lakók is mindnyájan, ahogy mondani szokás, jól szituált emberek.

– Értem.

Tuszja a táskájába tette a beadványt, aztán ivott egy kortyot.

Jaroszlav hátradőlt a székén, és a lányra szegezte a tekintetét.

– Még mindig nagyon szép vagy.

– Megöregedtem.

– Ugyan, szép vagy, szinte alig változtál.

Tuszja megértette, mit akar kérdezni. Megértette, és segíteni akart neki.

– Nincs családom. Nem mentem férjhez.

A férfi bólintott. A tekintete makacs, feszült lett. Lehet, hogy várta Tuszja kérdését, hogy ő megnősült-e?

De a lány nem kérdezett. Nem akarta megkérdezni.

Friss szörpöt hoztak nekik. Most már smaragdzöld színűt. Az erősen kifestett, idős felszolgálónő negédesen forgatta dülledt szemét.

– Ilyen szép nő társaságában csak szódavizet iszik?

Jaroszlav komikusan összeráncolta a szemöldökét.

– Én kértem, könyörögtem, hogy legalább pezsgőt igyon, de a hölgy visszautasított!

A felszolgálónő Tuszjára nézett. Megtört szeme fáradtnak látszott. Szempillája, szemhéja fekete festékkel kihúzva, csaknem a halántékáig. A süldő lányok festik így magukat. De azoknak sima a halántékuk, az övé meg csupa ránc, bőre sárga a púder alatt. És a keze is durva. Rövidre vágott körmén vérpiros lakk csillog.

Tuszja ránézett, és arra gondolt, hogy valószínűleg nehéz lehet az élete. Nehéz és szomorú.

A felszolgálónő elment.

Jaroszlav kortyolt a zöld italból.

– Kóstold meg, jó hideg . . .

Tuszja szalmaszálon keresztül szürcsölt belőle egy keveset, ette a megolvadt fagylaltot, és szívta egyik cigarettát a másik után.

Jaroszlav szólalt meg:

– Ezekben az években mindig rád gondoltam. Nem volt olyan nap, hogy ne jutottál volna az eszembe.

Tuszja hallgatott.

– Szégyellem magam előtted. Nem tudok magamnak megbocsátani máig sem . . .

– Hagyjuk ezt – szakította félbe a lány. – Ne bolygassuk a múltat . . .

De a férfit nem tévesztette meg Tuszja erőltetett könnyedsége.

– Hallgass meg. Nincs nagyobb szenvedés, mint amikor az ember önmagának nem tud megbocsátani. Saját magának. Más megbocsáthat, de ha mi ítéljük el magunkat . . .

Tuszja továbbra is hallgatott, és a férfi folytatta:

– Értsd meg, akkor nem tehettem másként. Apámra gondoltam, olyan beosztásban dolgozott, hiszen tudod, s emellett ne felejtsd el, milyen időket éltünk. Hidd el, én gondolkodtam, szenvedtem, nem találtam a helyem . . .

Tuszja egy hajtásra kiitta a poharát, megfeledkezett a szívószálról.

Olyan hideg volt az ital, hogy belesajdult a foga. A pohár alján jégkockák zörögtek.

– Kérsz még?

– Vodkát hozass – felelte Tuszja. – Két decit, nem többet.

A férfi csodálkozott: ilyen melegben vodkát? De nem szólt, hanem odahívta a felszolgálónőt.

A felszolgálónő bánatos arca hirtelen felvidult. Tuszjára pillantott. Az alsó szemhéján elmosódott a festék, és a tekintete ettől még szomorúbb lett, sőt kissé sejtelmes.

– Jobb későn, mint soha – mondta ki a szentenciát, és hamarosan hozta az üveget és a két poharat.

– Mire igyunk? – kérdezte Jaroszlav.

– Amire akarsz.

Tuszjának mindegy volt. Egyszerűen inni akart. Végül is, talán megteheti az ember, hogy mindenféle tószt nélkül, egyszerűen csak kézbe vegye a poharát és fenékig ürítse. Mi van ebben különös?

Megitta a vodkát, újabb cigarettára gyújtott, és hogy bebizonyítsa, mennyire nem hat rá az ital, hivatalos hangon kijelentette:

– A kérvényedet továbbítom. Mégpedig már holnap . . .

7

Nem, nem hazudott Tuszjának. Gyakran gondolt rá, igen gyakran, többször, mint ezt maga is hitte volna.

Meg aztán bántotta a lelkiismeret. És a félelem – mi lesz, ha véletlenül összetalálkoznak, meglátja a lányt? Mit mond neki akkor?

Lehet, hogy Tuszja egy szót sem szól. Csak ránéz, és elmegy mellette. De épp ettől félt a legjobban: ettől a futó, néma pillantástól.

Elutazott az apjához. Az apja, csupa tapintatból, nem zaklatta kérdésekkel, ő meg nem mondott semmit. Eljött hozzá, most itt van, és kész.

Az apja elhelyezte, külső munkatársként, a hadsereg lapjánál, de Jaroszlav nemsokára mégis a frontra kérte magát. Hogy miért határozott így? Mindenekelőtt azért, mert torkig volt már az ismerős és ismeretlen emberek kérdezősködésével: fiatal és egészséges, miért nincs a fronton? Mondja el minduntalan,

hogy rossz a szeme: az egyik elhiszi, a másik kételkedik . . .

Különben is, nem mindenki pusztul el. Hiszen hányan vannak, akik harcolnak, épen, egészségesen térnek haza, a mellük tele kitüntetéssel . . .

A gyenge látása miatt nem akarták a frontra küldeni, de ő kiverekedte. Elvégezte a tiszti tanfolyamot, s utána a kurszki kanyarba irányították.

A sors kegyes volt hozzá – egyszer sem sebesült meg, légnyomást sem kapott, megúszta egyetlen karcolás nélkül.

Szerencsés természet lévén, könnyen megnyerte az emberek rokonszenvét, így aztán akadálytalanul haladt fölfelé a ranglétrán. A háború végére őrnagy lett, és egy német kisváros városparancsnokságán kapott beosztást.

Itt érte a győzelem is. A városkában nagy népszerűségnek örvendett: a lakosság szívesen kereste fel fogadóóráin az udvarias modorú, készséges szovjet őrnagyot, aki ráadásul kitűnően megtanult németül. Kiváló nyelvérzéke volt, és – mint mondani szokta – tudott játszani a „lélek húrjain".

Ez a játék voltaképpen nem járt kockázattal. Jaroszlav mindig nyert, mert így vélekedett: „Az udvariasság nem kerül semmibe, viszont annál többre becsülik."

Udvarias volt, mindenkivel egyaránt: a bűnét beismerő hitleristával, a fiatal szovjet harcossal, az egyelőre még nem működő varieté szerződés nélküli színésznőjével.

Az elegáns gesztusok embere volt. Szerette, ha felfigyelnek rá, szívesen tanújelét adta nagyvonalúságának, heves, merész természetének.

A győzelem napján talált valahol egy raktárban egy ládányi glaszékesztyűt. Reggeltől estig járta a várost a jeepjén, és szétosztotta a zsákmányt a közlekedésirányító orosz katonalányok között. És szívből

örült, látva ezeket az egyszerű, napbarnított arcú lányokat akkurátusan feltűzött aljú köpenyükben, amint kezükön szinte világít a hófehér báli kesztyű.

Szép számban akadtak könnyű kalandjai, és egykettőre elfelejtette a nőket. Csak egyre ügyelt: hogy meg ne bántson senkit, el akart kerülni mindennemű kellemetlenséget, bonyodalmat.

Jóllehet, egyik-másik asszony megsértődött, ő azonban értette a módját, hogy jobb belátásra bírja őket. Hogy megértsék és kiengesztelődjenek. És az asszonyok megbocsátottak neki.

Az egész idő alatt őszintén vágyott arra, hogy beleszeressen valakibe. Semmit sem mérlegelve, semmivel sem számolva, halálosan, eszeveszetten beleszeressen.

De bármennyire akarta is, nem sikerült.

És akkor – ki tudja, már hányadszor – ismét Tuszja jutott az eszébe. Mi benne olyan különösen vonzó? Megpróbálta elemezni érzéseit: ifjúkori szerelem, hát persze, annak mindig nagy a varázsa, meg aztán csinos is volt, de hát találkozott az életben sokkal szebb asszonyokkal, akik megfeleltek az ízlésének: ápolt testű, dús hajú, villogó szemű nőstényekkel. És okosabbak voltak Tuszjánál, gátlástalanabbak a szerelemben, tapasztaltabbak, merészebbek . . .

És mégis, ezek a nők most egybemosódtak az emlékezetében, Tuszját pedig olyan világosan, olyan érzékletesen tudta felidézni, mintha csak tegnap váltak volna el.

Visszatérve Moszkvába, leszerelt, elvégezte a híradástechnikai főiskolát, és az egyik kerületi telefonközpontban lett főmérnök.

Nem az a munka volt ez, amibe – mint mondani szokás – bele kell szakadni; neki éppen megfelelt, s lehetőséget nyújtott, hogy alkalmanként szolgálatot tegyen különböző fontos, az ő érdekei szempontjából hasznos embereknek: telefon vagy ikerállomás felszerelése, hálózatfejlesztés megsürgetése, importkészülék

juttatása. Ez sem került sok fáradságába, az ügyfelek azonban nem felejtették el a szívességét és adott esetben készséggel viszonozták.

Az apja meghalt, a nagynénje nagyon megöregedett. Időnként, amikor józanul, könyörtelenül végiggondolta az életét, szánalom fogta el önmaga iránt. Igen, bármilyen különös: mindenki ellenállhatatlanul vonzó, szerencsés embernek tartotta, akinek mindig minden sikerül – ő pedig a lelke mélyén sajnálta önmagát.

Valójában magányos volt, nem ragaszkodott senkihez, senkit sem szeretett igazán. És barátai sem voltak a szó valóságos értelmében. Helyette fontos, befolyásos emberekkel tartott kapcsolatot. Ezek pedig nem voltak barátok.

Időnként újra Tuszja jutott az eszébe. De nem – erre nem tudta elszánni magát. Tuszjával vége mindennek, egyszer s mindenkorra – s mindkettőjük számára legjobb, ha többé nem találkoznak.

Egyszer szolgálati ügyben Szverdlovszkba utazott, s megismerkedett egy nővel, egy ottani tudományos kutatóintézet munkatársával. Az asszony csinos volt és – Jaroszlav ezt nyomban felismerte – igen kiegyensúlyozott természetű. Nem volt már egészen fiatal, negyven körül járt. A férjétől, aki erősen ivott, elvált, és most tízéves kislányával élt együtt.

Jaroszlavnak megtetszett az asszony, pontosan annyira, hogy ne érezze unalmasnak és terhesnek a társaságát. Okos nő volt, ami sokat ér a családi életben, emellett békés természet, simulékony, gyengéd.

Jaroszlav magával vitte Moszkvába. A nagynéni nyomban szívébe zárta a kislányát, szinte ismét megfiatalodott, reggeltől estig a háztartásban tevékenykedett. Jaroszlav és a felesége egész nap dolgoztak, a kislány iskolába járt, estére mind egybegyűltek otthon, és úgy folyt az élet, mint más rendes családban.

Jaroszlavot egyébként nem érte csalódás, nemhiába tartották jó emberismerőnek. A feleségével kellemes

kapcsolatot alakított ki, s ez az egyenletes jó viszony nem vált egyhangúvá. Az asszony kislánya Jara bácsinak szólította, ő meg lassanként megszokta a jelenlétét, olyannyira, hogy már hiányzott neki, amikor a gyerek nyáron úttörőtáborba ment. Többé nem érezte magát magányosnak. Ellenkezőleg, büszkén hangoztatta:

– Családos ember vagyok. A lányom maholnap eladó sorba kerül, egy-két év, és férjhez adjuk . . .

És maga is úgy érezte, hogy a hangja öregessé, reszketővé válik.

De ez egy cseppet sem keserítette el. Tudott alkalmazkodni a körülményekhez, mindig beleélte magát a választott szerepébe, s olyan meggyőzően játszott, hogy már-már ő maga is elhitte . . .

8

Aszmik a tűzkeresztségen még a vonatban átesett. Fasiszta repülőgépek támadtak a frontra tartó szerelvényükre.

Egy repeszdarab megsebesítette az idős, beteges mozdonyvezetőt. Mint kiderült, nem volt súlyos a sebe, de sok vért veszített. Egy bokor alatt feküdt, nem messze a szétbombázott állomástól. A megperzselődött, letaposott fű csupa vér lett körülötte.

A mozdonyvezető helyettese, egy műlábú fiatal legény, sietve végigbicegett a szerelvény mellett, és kiabált.

– Orvost! Van-e itt orvos?! Gyorsan jöjjön!

Aszmik szaladt oda elsőnek. Mindig így történt – az iskolában és az egyetemen is Aszmik volt mindig az első, most is, pedig jó néhány férfi kollégája utazott a vonaton.

Az öreg hangosan jajveszékelt.

– Jaj nekem... És pont az én szerelvényem... Mi lesz most?

Aszmik borotvával felhasította a sebesült zubbonyának ujját, és gyorsan nekilátott, hogy fertőtlenítse a sebet.

A beteg a fájdalomtól magánkívül hányta-vetette magát.

– Nyugalom – csitította Aszmik. – Tűrjön még egy kicsit...

A mozdonyvezető nem bírta ki, és hosszan, kacskaringósan elkáromkodta magát.

Aszmik ilyen káromkodást még soha életében nem hallott, de úgy tett, mintha mi sem történt volna. Semmi az égvilágon.

Kitisztította, kimosta a sebet, a széleit bejódozta. Ügyesen átkötötte, szorosan, nagyon szorosan.

Az öreg a vállára sandított.

– Azt hiszed, begyógyul?

– Okvetlenül.

Fájdalomtól eltorzult arccal, nyögve feltápászkodott a földről – Aszmik segített neki –, és zavartan mondta:

– Ne haragudj rám, kislányom. Magam is utálom a káromkodást. De ilyen nehéz helyzetben...

– Kicsúszott a száján – fejezte be Aszmik.

„Az első beteg olyan, mint az első szerelem – írta Aszmik a nagymamának a frontról. – Nem lehet elfelejteni."

A nagymama minden levelében elismételte:

„Vigyázz, hogy a lábad mindig melegen legyen."

Aszmik olvasta, és nevetett. Ha látta volna a nagymama, például akkor, amikor az egész egészségügyi zászlóalj új helyre költözött, és mindnyájan, orvosok és nővérek egyaránt, az egész éjszakát egy mocsárban töltötték, vajon mit írt volna?

Egyszer – ez már a háború harmadik évében történt – művészbrigád érkezett a frontra. Az erdőben

tartották az előadást, a szabad ég alatt. Egy teherautó volt a színpad. Egy sápadt, púderes arcú színész énekelt: *Nem félünk a bombázástól, nem félünk a repülőktől, nem félünk az ellenségtől kegyetlen csatában!*

Aszmik nem tudta türtőztetni magát, és hangosan közbekiáltott:

– Hazugság!

Az énekes félbeszakította a dalt.

Aszmik érezte, hogy rákvörös lesz az arca. Talán még a szeme fehérje is elpirult.

És mégis újra kiáltotta:

– Hazugság! Félünk a bombázástól, és a repülőgépektől is . . .

Később, amikor a színészek elutaztak, még mindig füstölgött:

– Micsoda ötlet! Ilyet csak az írhatott, aki még sohasem volt a fronton! Ő nem fél, mert otthon van, verseket körmöl az íróasztalánál. Bezzeg lenne csak itt . . .

Régi, kipróbált katonának tartotta magát, mégsem leplezte rémületét, amikor elkezdődtek a bombázások. Előfordult, hogy pergőtűzben operált.

A nagymamának meg azt írta: „Miattam ne aggódj. A mi arcvonalunkon állandóan csend van."

Régóta orvos akart lenni. Gondolatban már a betegeivel foglalkozott, gondosan megvizsgálta mindegyiket, kikérdezte őket, elbeszélgetett velük az életükről – mintha pszichoterápiás kezelést adott volna, amely annyira szükséges a betegeknek.

Már főiskolás korában jól eszébe véste Pavlov tanítását:

„A szóval fel lehet támasztani és meg lehet ölni a beteget."

És orvosnak látta magát, vakítóan fehér köpenyben, fehér sapkával a fején.

Odamegy az ágyhoz, leül a szélére, és hosszú, bensőséges beszélgetést kezd . . .

A valóságban az élet durva volt és kegyetlen. Meztelen, meggyötört testek, aknák, géppisztoly, bomba tépte szörnyű sebek, véres, merev testek; kötözőpólyák, tálak a sebekből eltávolított véres repeszdarabokkal . . .

A sebesültek jajgattak, letépték magukról a kötést, szitkozódtak, magukhoz hívták, majd elkergették az orvost.

Időnként dühroham fogta el. Jobb lenne itthagyni az egészet, és elmenekülni, mindegy, hová, csak ne lásson, ne halljon, ne tudjon semmiről . . .

De egy perc múlva már elszégyellte magát. És elfeledkezett a fáradtságáról, az álmatlan éjszakákról, arról, hogy a köpenye csupa vérfolt, hogy alig áll a lábán, és még egy falat sem volt a szájában . . .

Az egészségügyi zászlóaljnál Aszmik legjobban Vera Petrovna Ordiccsal, egy tapasztalt leningrádi sebésszel barátkozott össze.

Vera Petrovna jóval idősebb volt nála, már túl az ötvenen, sovány, nagy csontú nő, fiúsan rövidre nyírt hajú.

Állandóan cigarettázott, köhögött, de újra meg újra sodort magának egy „kecskelábat" nikotintól sárga, vékony ujjaival.

Az egészségügyi zászlóaljnál mindenki félt szúrós szemétől, éles, gúnyos nyelvétől, még maga a főorvos is. Mindenki, csak Aszmik nem.

Bármilyen furcsa, Aszmiknak tetszett ez a durva, férfias viselkedésű asszony, aki úgy káromkodott, cigarettázott, úgy itta a vodkát, akár egy férfi.

Vera Petrovna kategorikusan kijelentette:

– Most még kezdő vagy, de egyszer majd . . . orvos lesz belőled. Éppúgy, mint a férjem . . .

– Ő is orvos? – kérdezte Aszmik.

– Volt – felelte Vera Petrovna. És szűkszavúan be-

számolt róla: – A karomban halt meg. Negyvenkettő telén. Az éhségtől.

Elhallgatott, és gyorsan új cigarettát sodort. Remegett a keze.

– Majd én – ajánlotta Aszmik. – Hiszen mind elszórja a mahorkát.

Megsodorta a cigarettát, amely vastagra sikerült, mint egy szivar.

– Jó lesz így?

– Megjárja.

Vera Petrovna elvette a cigarettát, de nyomban meg is feledkezett róla.

– Ő maga állapította meg a diagnózist. Disztrófia – mondta. – Teljes. Nem lehet gyógyítani . . .

– Sebész volt?

– Idegsebész. Kitűnő klinikus. Ismerték az egész Vasziljevszkij-szigeten. Így is nevezték: „a mi orvosunk".

Néha, amikor pár percre lélegzethez jutottak, kimentek kettesben a falu melletti erdőbe, amelyet már kékbe vont az alkony.

– Ha csak egy órára, vagy legalább félórára otthon lehetnék – sóhajtozott Aszmik.

Vera Petrovna némán szívta a cigarettát. Neki nem volt otthona, lebombázták az első napokban.

És ez a látszatra durva teremtés váratlanul elérzékenyült, megsimogatta a homályban fehéren világító nyírfák törzsét. Aztán leszakított egy fenyő alatt otthonosan megbúvó gombát, és megmutatta Aszmiknak.

– Nézd csak! Harmatcsepp a kalapján, mint a brilliáns. Ő meg milyen erős, öntelt.

– Mint egy hadbiztos – jegyezte meg Aszmik.

Vera Petrovna gyöngéden végighúzta ujját a gomba nedves barna kalapján.

– Bársonyos, igaz? És milyen sima. Pedig átkozottul aljas!

Elfordult a lánytól, gyorsan, szenvedélyesen szippantott, és bodor kék füstfelhőt fújt ki.

Egyszer így szólt Aszmiknak:

– Van egy betegem, nyaklövése van, és azt mondja: a te arcod nagyon kifejező.

– Csak nem? – csodálkozott Aszmik.

– Ha akarod, megnézheted.

Aszmik elment és megnézte. Fiatal, pisze orrú legény volt, élénk és vidám szemű. Kezet fogott Aszmikkal, és szóözönt zúdított rá:

– Filmoperatőr vagyok. Jó szemem van, azt elhiheti. Magának kitűnő filmarca van, különösen ilyen szögben, ha oldalra néz, és egy kicsit feltartja az állát...

Vera Petrovna Aszmikra sandított, és rosszallóan dörmögte:

– Semmi szükség, hogy zavarba hozza a kislányt! Még beképzeli magának, hogy szép...

– Nem képzelek be semmit – vágta vissza Aszmik.

A beteg már lábadozott, járni kezdett. Néha sétára hívta Aszmikot.

Neki nem tetszett a fiú; túlságosan fesztelen volt, dicsekvő, és leplezetlenül szemtelen. Szeretett harmadik személyben beszélni magáról, nyilvánvalóan tetszett neki a jól hangzó neve – Gordanszkij.

Rögtön az első alkalommal mindent elmondott magáról: kétszer volt nős, egyik házassága sem sikerült, tetszik a nőknek, és kitűnő filmoperatőr.

Így jellemezte önmagát:

– Gordanszkij nagy tehetség. Jobb filmoperatőrt még Hollywoodban sem találnak!

Elmondta a lánynak, hogy a háború előtt a *Tavaszi álmok*at forgatták. A filmben egy virágzó májusi kertet kellett elővarázsolnia, holott már augusztus volt. Mit lehet ilyenkor tenni?

– De Gordanszkij feltalálta magát – hetvenkedett –, Gordanszkij bármilyen helyzetben talál megol-

dást. Az egész kert, képzelje el, akkora volt, mint egy játékszer, piroslottak az almák és a cseresznyék. Gordanszkij utasítást adott, hogy a gyümölcsöt szedjék le, és az ágakra fehér virágokat rakatott, ejtőernyőselyemből. Az egész kelléktárat, a berendezőket, maszkmestereket, még a világosítókat is munkába állította, elkészítették a virágokat, amelyek akár exportra mehettek volna, csodálatos volt . . . A kolhoztagok nem hittek a szemüknek: augusztus van, már sárgulnak a levelek, és a kert virágba borult, és mindezt Gordanszkij eszelte ki. Tehetséges fickó, mi?

Vera Petrovna egyre azt hajtogatta:

– Beléd bolondult.

Aszmik nem hitte, de hízelgett neki a fiatalember érdeklődése. Nem nagyon tetszett a gavallér, de őt nem kényeztették el a férfiak.

Vera Petrovna többször is Gordanszkijra terelte a szót, hogy milyen vidám, bohém természet, és hogy, úgy látszik, belehabarodott Aszmikba.

A lány tréfásan elhárította az ilyen beszédet, de néha már neki is szimpatikusnak látszott a férfi, és azt gondolta: lehet, ki tudja . . .

De hirtelen befejeződött az egész, egy nap alatt.

Esteledett. Valahol egészen közel, éppúgy, mint béke idején, még egyet-egyet kukorékoltak a kakasok; lassan úsztak a föld felett a fellegek, és Aszmik arra gondolt, talán hirtelen a háborúnak is vége, mehetnek haza, és újra béke, béke lesz, amelyről szinte már mindenki elfeledkezett . . .

Ez a gondolat jókedvre derítette, hátranézett, és egy gerendán, a tornác oldalánál, Gordanszkijt pillantotta meg. Nem egyedül ült, hanem Aszjával, a bogárszemű, kacér Aszja nővérrel. Annyira belefeledkeztek a beszédbe, hogy nem vették észre őt.

Aszmik már oda akart menni, amikor meghallotta az ápolónő hangos zsörtölődését:

– Hogy maga mit össze tud hordani!

– Gordanszkijról beszél? – csodálkozott a fiatalember.

– Bizony ám! Mindig a doktornőt szédíti, most meg nekem duruzsol, ördög tudja, mit, a fülembe.

Gordanszkij elnevette magát.

– Grigorjan doktornőt? Ugyan! Gordanszkij mindenekelőtt esztéta. Neki szépségre, elsősorban szépségre van szüksége. Az meg egy nehézbombázó, semmi más . . .

Aszja felkacagott. Gordanszkij fél kézzel átölelte, majd hátranézett, és meglátta Aszmikot.

Többet nem találkoztak. Gordanszkij másnap reggel kiíratta magát.

– Ezek a művészemberek nem egészen normálisak – háborgott Vera Petrovna. – Előbb könyörgött, hogy hadd maradhasson még, most meg azért nyaggatott, hogy engedjem ki a kórházból, ne törődjek semmivel!

– Lehet, hogy megunta már itt – mondta Aszmik.

Vera Petrovna rátekintett.

– Neked, azt hiszem, nem nagyon tetszett?

Aszmik elnevette magát.

– Ugyan!

Magában pedig elhatározta:

„Többé soha nem szédítem magam. Csak a munkámmal törődöm."

És levelet írt a nagymamának:

Ne féljen, nem megyek férjhez a fronton. És egyébként sem akarok férjhez menni se most, se később. Egyszerűen nem is gondolok rá.

Tudta, hogy a nagymama őszintén megörül majd ennek a levélnek. És miért ne örvendeztesse meg, annál is inkább, mivel valóban ez a helyzet.

9

Mindennek vége szakad egyszer. Befejeződött a nagymama kiküldetése is.

Reggel bejelentette Aszmiknak.

– Most elmegyek, és jegyet veszek holnapra. Így határoztam.

Aszmik sietett a kórházba, nem ért rá, hogy a nagymamának könyörögjön. De azért megpróbálta, hogy maradásra bírja a legegyszerűbb, már gyermekkorában kipróbált módszerrel.

– Maradjon még, nagymama, legalább három napot. Azt hiszem, influenzás leszek.

De a nagymama csak ránézett rózsás arcára, és kurtán annyit mondott:

– Az orvos gyógyítsa meg saját magát.

Este, munka után, Aszmik beugrott az Aragviba, ahol a főpincér valamikor a betege volt, és mindenféle ínyencfalatot összevásárolt: halféleségeket, csirkét, amelyeket a nagymama, igazi déli emberre jellemző módon, szenvedélyesen szeretett, és rohant gyorsan haza, hogy elkészítse a búcsúvacsorát.

De a nagymama még nem volt otthon. A csirkesült elhűlt a gázon, miután sűrű csokoládészínűre megpirította, a fokhagymaszósz megsűrűsödött, Aszmik dühös lett, majd ideges, nem találta a helyét, és így ment ez este tízig – míg végre csengettek az előszobaajtón.

– Nem egyedül jöttem – jelentette be a nagymama.

– Nem zavarod el a vendéget?

Aszmik csak nézett. A félhomályos előszobában nem látott senkit a nagymama mellett.

– A nagymama vendége az én vendégem is. De nem látok senkit.

– Úristen – szólt a nagymama. – Hol a szemed?

Egy rókára hasonlító, hegyes orrú kiskutyát tolt Aszmik felé.

– Tudod, a Merzljakovszkij utcán mentem, amikor megláttam, hogy ott áll, füttyentettem neki, és jött utánam. Mit tehettem volna?

A kutya nagy, hűséges szemmel bámult a lányra.

– Tetszik? – kérdezte büszkén a nagymama.

– Hiszen tudja, hogy nagyon szeretem a kutyákat – felelte Aszmik.

Félénken a szomszédasszony ajtajára sandított.

– Csak Emma Szigizmundovna ki nem állhatja őket...

– Én meg őt nem állhatom ki, ezt az Emma Szigizmundovnát – vágta el a vitát a nagymama, és a kutyával együtt bement a szobájába.

Az ernyős csillár éles fényében Aszmik jól szemügyre vette a kutyát. Kétségtelenül közönséges házőrző, de fajtiszta, a farka bolyhos, a szőre barna, fehér foltokkal.

– Gyönyörű szeme van – mondta Aszmik. – Mint egy embernek.

– Miket beszélsz! – fortyant fel a nagymama. – Szebb, mint egy emberé. Az emberek közt van halszemű, az övé meg bölcs, mindentudó.

Az asztalhoz ült, amelyet hófehér abrosz borított, gyűrűbe fűzött azsúros szalvétákkal. A vázában gyönyörű csokor díszlett – a nagymama szerette a szép asztalt.

– Nem feledkezem meg rólad – szólt az öreg hölgy, és kettészelt egy csirkét: a nagyobbik felét a kutyának adta. Imádta az állatokat. Otthon, Jerevánban, a háromszobás lakásban vele együtt lakott öt macska, három kutya, egy csóka és egy galamb. Ezt az egész csapatot az utcán szedte fel, folyamatosan.

Aszmik nézte a kutyát, amely mohón falta a csirkét, és azon törte a fejét, mit kezdjen szegénnyel.

A nagymama mintha kitalálta volna a gondolatát.

– Ami azt illeti, neked nehéz lenne kutyát tartani. A kutyával törődni kell. Az én Suskám naponta négy-

szer sétáltatja a falkát, mivel ő egész nap otthon van, meg aztán egészséges és fiatal is!

Suska, aki egész életében nála lakott, már olyan tizenhét éves lehetett, de a nagymama makacsul kislánynak tartotta, és mindenféle nevelésnek vetette alá.

Az öregasszony gyengéd tekintettel nézegette a kutyát.

– Szerinted ez fiú vagy lány?

– Fiú – felelte Aszmik. – Azt hiszem, még egészen fiatal...

– Szóval fiú. Sürgősen nevet kell neki adni. Egyetlen élőlény sem lehet meg név nélkül.

A kutya közben jóllakott, majd élvezettel végighempergőzött a szőnyegen, az ég felé fordítva mind a négy lábát.

– Szibarita – mondta szeretettel a nagymama. – Nézd csak ezt a lustát!

– Nevezze el így – ajánlotta Aszmik. – Lusta!

A nagymama lehajolt, megsimogatta a kutya meleg hasát.

– Rendben van – egyezett bele kegyesen. – Legyen a neve: Lusta.

Elgondolkozva nézett a lányra.

– Nevet már adtál, de mi legyen a sorsa?

– Majd elrendezzük – felelte Aszmik, és magában azt latolgatta, melyik barátja hajlandó magához venni a kutyát.

– Ne törd a fejed – szólt a nagymama. – Magammal viszem.

– A nagymama?

– Igen, én személyesen. Van már otthon Font, Golyó, Gömb nevű kutyám. Majd csatlakozik hozzájuk a Lusta. Nagyszerű!

Aszmik segíteni akart a csomagolásnál. De a nagymama hű maradt önmagához. Nem szerette és nem fogadta el senki segítségét.

Reggel megírt egy nyilatkozatot a rádiónak, kijaví-

totta az *Izvesztyijá*-ban megjelenő cikkét, majd bevásárló körútra indult, és csak ebédre tért haza, fáradtan, de elégedetten, hogy annyi mindent vásárolt jereváni barátainak, javarészt haszontalan apróságokat.

Aszmik csak nézte, amint új csomagokat gyömöszöl a bőröndbe azok helyére, amelyeket a moszkvaiaknak hozott ajándékba: kötött kabátokat, fababákat, díszdobozokat, tálcákat.

– Ez meg a tied. – A nagymama egy kék, bolyhos sálat nyújtott át Aszmiknak. – Látod? Valódi mohair, tiszta skót gyapjú.

– De hát ez nagyon drága lehetett – jegyezte meg Aszmik, a vállára terítve a sálat.

– Nem tartozik rád – morgott a nagymama. – Megkeresem én azt a pénzt.

Mindezeken kívül vásárolt még a Lustának egy bőr nyakörvet és fémláncot.

– Csak saját magának nem vett semmit – állapította meg szomorúan Aszmik.

Tudta, hogy a nagymama nem fogad el semmilyen ajándékot, még tőle sem. Magának pedig semmit sem vesz, nincs rá szüksége.

Minden pillanatban csengett a telefon, Aszmik nem győzte felvenni a kagylót, állandóan a nagymamát keresték. Az Akadémiáról, a rádióból, az újságtól. A nagymama öblös basszusától zengett az egész ház.

Lusta időnként ugatásba kezdett. Zajos és vidám volt a ház. Aszmik elképzelte, milyen üres és csendes lesz majd itt, ha elutazik a nagymama. És unalmas. Végtelenül unalmas . . .

– Jobb lenne, ha egyáltalán nem jönne – jelentette ki őszintén.

A nagymama belenézett Aszmik elködösülő szemébe, és könnyedén megfricskázta az orrát.

– Kislányom . . . – kezdte, de ebben a percben ismét csengett a telefon, és a nagymama odasietett, va-

lakit megint szidott, a következőt kioktatta, a harmadiknak tanácsot adott.

Útban az állomás felé, már a taxiban, Aszmik megkérdezte:

– Mikor jön el ismét?

– Nem tudom.

– November hetedikére?

A nagymama fekete szeme elhomályosult, szinte kihunyt.

– Kislányom – mondta –, az én koromban már nem lehet előre tervezni, csak egy napra, legfeljebb kettőre . . .

10

Aszmik hazavitte a szabónőtől a fekete ruháját, és szokása szerint nekilátott, hogy saját maga átalakítsa.

Leeresztette az alját, ráncosra igazította a derekát, és a kerek angol gallér helyett másikat varrt fel – krémszínű csipkét.

Ez a csipkegallér már ősidők óta megvolt, és ő büszkén emlegette: „igazi valenciennes csipke", de egyáltalán nem tudta, mire lehetne felhasználni. Most eljött az alkalom – tehát felvarrta.

Felpróbálta a ruhát. A tükörben jól látta kipirult arcát, amelyet mintha a fagy csípett volna pirosra, göndör haját, ragyogó szemét, amely olyan volt, mint a ribiszke eső után.

Aszmik gyakran mondogatta:

– A felületes szemlélők szerint az én szemem fekete, pedig valójában sötétbarna.

Végigsimította a ruhát a csípőjén.

„Ha lefogynék tizenöt kilót, egyáltalán nem ártana a szépségemnek."

De azért nem keseredett el. Sebaj, kövér is lehet valaki.

Este felvette az új ruháját, fekete üvegből készült óriási fülklipszet rakott fel, amellyel szemérmetlenül becsapták, mert mint valódi drágakövet sóztak rá, bevizezte a haját a csap alatt, és szorosan, nagyon szorosan lekötötte hálóval, hogy jó legyen a frizurája.

Csengett a telefon. Tuszja jelentkezett.

– Készen vagyok – mondta Aszmik. – Még egy kis szépítkezés, és kész.

– Hol találkozunk?

– A Belorusszkaja metróállomásnál.

– Jó, tehát pontosan hétkor.

– Pontosan hétkor.

Fél hétkor beállított Aszmikhoz Ljalja Sutova, a csinos, kék szemű osztályos orvosnő. Szeme egészen világosnak látszott: kövér könnycseppek ragyogtak benne. Két jegyet vett elő a retiküljéből.

– Itt van – suttogta. – A Konzervatóriumban ma Mozart *Rekviem*je van műsoron. A Csajkovszkij-szobornál vár, én meg . . .

Elcsuklott a hangja. Az ujjával óvatosan letörölte a könnyeket előbb a jobb szeméről, majd a másikról.

– Ki vár? – kérdezte Aszmik. – Maga Mozart? Az, akit Amadeusnak valamint Wolfgangnak hívnak?

– Mindig csak tréfál – duzzogott egy kissé színpadiasan Ljalja.

– És ezenkívül? – fordította most már komolyra a szót Aszmik. – Ügyeletes vagy?

Ljalja bólintott. Bal arcán magányos könnycsepp gördült le.

Aszmik levette fejéről a hálót, mire a haja pillanatok alatt felborzolódott, mintha örült volna, hogy kiszabadult a rabságból.

Ljalja szeme felragyogott.

– Tudtam én, Aszmik Arutyunovna, hogy nem utasítja vissza a kérésem . . .

Egy perc múlva már mosolygott és vidáman csacsogott, hogy mennyire szereti a *Rekviem*et, hogy az milyen szomorú és ünnepélyes, és Vitalij is szereti a *Rekviem*et, a Csajkovszkij-szobor mellett vár rá, jobb kéz felől, és biztosan azt gondolja, hogy ő már nem is jön, holott pillanatokon belül ott lesz – végül is milyen jól sikerült minden . . .

– Siess – mondotta Aszmik. – Nyolcra ott leszek.

Gondterhelten az órájára pillantott, amikor felnézett, Ljalja már el is tűnt, mintha felszívódott volna.

„Sietnem kell a Belorusszkajához – mondta magában Aszmik –, onnan a kórházba."

Levetette az új ruháját, kötött pulóvert vett magára, és a hosszú viseléstől már kifényesedett régi szoknyáját.

Megkönnyebbült sóhajjal szabadította meg fülét a klipsztől. Kilépett a folyosóra, és bekopogott a szomszédasszony ajtaján.

– Emma Szigizmundovna, ha telefonon keresnének, mondja meg, hogy ügyeletes vagyok a kórházban.

Emma Szigizmundovna kinézett, és elfintorította kerek macskaképét.

– Maga állandóan csak ügyeletes, kedvesem – fuvolázta. – De mikor él magánéletet?

– Majd arra is sor kerül – válaszolta már az előszobaajtóban, és leszaladt a lépcsőn.

Tuszja a metró régi bejáratánál várt rá.

Amikor meglátta barátnőjét, némán, szemrehányón az orra alá dugta karórás kezét: negyed nyolc múlt öt perccel.

– Tudom, tudom – bólintott lihegve Aszmik. – Csak azért jöttem, hogy megmondjam, nem tudok elmenni.

Tuszja álmélkodva nézett rá.

– Miért?

– Ügyeletes vagyok.

– A szokott nóta – mondta Tuszja.

– Így van. – Aszmik kihajtotta a kabátgallérját, melege volt. – Mindenkit üdvözlök!

– Elment az eszed – háborgott Tuszja. – Csak ezért loholtál ide?

– Neked nincs telefonod – szólt vissza Aszmik, és már szaladt is a trolibuszhoz.

Egy óra múlva felhívta Mihail Vasziljevicset.

– Ej, Aszmik – korholta a férfi. – Hát van neked lelked!

– Mit csináljak? – mentegetőzött bűnbánóan Aszmik. – Ügyeletes vagyok . . .

Valóban nem volt nyugodt ügyelete. A hetes kórteremben három frissen operált nő feküdt, mindhármukon csaknem azonos időben hajtottak végre műtétet, és most, amikor már megszűnt az éter hatása, hangosan jajgattak, és állandóan hol a nővért, hol az orvost hívták.

Hajnali négy órakor egy fiatal nőt hoztak be, csecsemőjével együtt. A nőnek cisztája volt, sürgősen műteni kellett, a csecsemő pedig alig öthónapos volt. Az anya minden erejét összeszedve megszoptatta, aztán már vitték is egyenesen a műtőbe, a kicsit pedig a betegek gyermekeinek fenntartott különosztályra.

Aszmik, mint mindig, sietség nélkül operált. A fehér gézálarc fölött, amely az arcát takarta, csillogott a szeme, a műtős nővér pedig már a pillantásából értette, mire van szükség: gyorsan és pontosan adogatta a kezébe a kést, csipeszt, tampont.

A fiatal nőnek remek teste volt – fehér, hajlékony, nagyszerű izomzat, jól kitérő rekeszek: Aszmik sajnálta elcsúfítani ezt a szoborszerű hasat középvarrati metszéssel, és ezért arra törekedett, hogy finom és egyenletes legyen a varrat, amely idővel csaknem eltűnik.

Ez bizony sokáig tartott, viszont a fiatalasszony később majd hálás lesz, hogy ilyen szépen csinálta . . .

Az orvosnő a mosdókagylónál állt, lehúzta a kesz-

tyűjét, megmosta a kezét, és valami vidám dalt dúdolt: elégedett volt magával.

A kórházban azt beszélték róla: minden betegével meghal és meggyógyul. Aszmik ugyanezen a véleményen volt: pontosabb jellemzést aligha adhattak volna róla!

Megigazította a lecsúszott lepedőt, mosástól hideg kezét végighúzta a beteg forró homlokán.

Szegényke, kifogta ezt a cisztát, és még a gyermekét is szoptatnia kell!

A folyosón, az ablaknál Fomicseva feküdt, egy idős szövőnő, kiszáradt és sárga, mint az őszi falevél.

Aszmik leült az ágyára, a tenyerébe vette a beteg könnyű, sovány kezét. Belenézett szürke, félig lehunyt szemébe.

Fomicseva mellkasa – amelyen minden bordát meg lehetett számolni – keserves lassúsággal süllyedt-emelkedett, hörgő hangok törtek fel a torkából.

A mellette elsietű nővér sajnálkozva megjegyezte:

– Szenved szegény, egyre szenved.

– Várj csak – állította meg Aszmik. – Hozz pantopont.

Fomicseva suttogott valamit. Aszmik közel hajolt hozzá, a szájához.

– Vége – hallotta az orvosnő. – Vége, vége . . .

– Semminek nincs vége – felelte Aszmik. – Kár ilyesmire gondolni. Most elalszol, hosszú ideig pihenni fogsz, és ha felébredsz, narancsot kapsz. Szereted a narancsot?

– Szeretem – suttogta Fomicseva. Halvány mosolyféle suhant át csont és bőr arcán.

A nővér megfogta a beteg karját, kitapintotta a helyet, ahová az injekciót beadhatja. Kételkedve rázta a fejét.

– Összevissza van szurkálva.

– Menni fog az – biztatta Aszmik.

Ott maradt Fomicseva mellett, amíg az el nem

aludt. A beteg lélegzete egyenletessé vált, de továbbra is hörgött, mintha torkában egy halálra sebzett kismadár vergődne szünet nélkül.

– Mennyire szenved szegény – mondta együttérzően a nővér. – Jobb lenne neki, ha minél előbb . . .

Aszmik haragosan rávillantotta fekete szemét.

– Nem a te dolgod!

Reggel nyolckor véget ért az ügyelet. Aszmik beírta a naplóba, mi történt az éjjel, majd a főorvos szobájába ment, a szokásos reggeli konzultációra.

Később az üzemi bizottságra hívatták, és megkérték, vállaljon el egy előadást a mityiscsi kórházban a sebészet korszerű módszereiről.

– Rendben van – egyezett bele Aszmik. – Mikor lesz az előadás?

– Három órakor – hangzott a felelet.

– Akkor még rengeteg időm van – örvendezett Aszmik. – Jól kialhatom magam!

Lent Vaszilij Tyimofejevics, a ruhatáros, akit mindenki csak Vaszja bácsinak szólított, udvariasan felsegítette a kabátját.

– Mintha ma éjjel nem Aszmik Arutyunovna lett volna a soros ügyeletes . . .

– Hát aztán? – mondta Aszmik.

– Most is, mint mindig, másokért töri magát – folytatta Vaszja bácsi. – Az emberek meg kihasználják a szívességét.

Aszmik nagyon álmos volt, de a kórházban kialakult a szokás: legalább öt percig beszélgetni kellett Vaszja bácsival.

Vaszja bácsi tisztelte az orvostudományt, és talán ezért minden orvost szeretett. Egytől egyig. De legjobban Aszmikot szerette.

Minden alkalommal megjegyezte:

– Mennyire hasonlít a doktornő az én megboldogult feleségemre!

– Ugyanilyen kövér volt? – ugratta Aszmik.

– Ilyen jószívű – felelte diplomatikusan Vaszja bácsi.

És Aszmik, bár nagyon sietett haza, ezúttal sem tudta megállni, hogy el ne beszélgessen az öreg ruhatárossal az élet nehézségeiről, mindenféle komplikált betegségről, és természetesen az éjszakai műtétről.

Vologya Gornosztajev lépett hozzájuk:

– Hazafelé?

– Eltalálta – felelte Aszmik, és ásított: nagyon álmos volt már.

– Rögtön felöltözöm, és elkísérem – ajánlkozott Vologya.

Felvette a kabátját, Vaszja bácsi pedig rosszallóan nézett utána, és odasúgta Aszmiknak:

– Azt beszélik, hogy maga mentette meg az egyik betegét.

– Ki mondja ezt? – csattant fel Aszmik.

– Túl nagyra tartja ő magát – tért ki a felelet elől Vaszja bácsi.

Aszmik kezet nyújtott az öregnek.

– Viszontlátásra . . . – És kiment.

Vologya követte.

– Miért nem köszönt neki? – kérdezte Aszmik.

– Kinek?

– Vaszja bácsinak.

– A gondolataimba merültem.

– Mire gondolt?

– Különböző dolgokra. Maga talán nem szeret gondolkodni? Vagy nem szokta meg?

Sötét szemében mosoly bujkált. Attól az éjszakától, amikor Aszmik az ő betege mellett virrasztott, Vologya észrevehetően megváltozott kolléganője iránt.

– A betegeinkre gondoltam – felelte, miközben öles léptekkel haladt mellette. – Mindegyik olyan más, de egyaránt félnek a haláltól.

– Hiszen ez a természetes. Minden élőlény élni akar.

– Elismerem – jegyezte meg lustán Vologya. – Én magam is eléggé életszerető állat vagyok. De, tudja, az életet ki-ki másként szereti: van, aki csak élvezni akarja, mint például a mi Ljalja Sutovánk. Ő jól érzi magát, és azt hiszi, hogy ez mindig úgy lesz, és a többivel nem törődik, más nem tartozik rá. Gyűlölöm az ilyeneket!

Aztán egy ideig szótlanul lépkedtek.

– Nehéz volt az éjszakai ügyelet? – szólalt meg ismét Vologya.

– Nem unatkoztam.

A férfi ismét elhallgatott, majd kisvártatva megkérdezte:

– Egyébként nem árulta el a múltkor, ki szerzett magának szigmomicint.

– Egy kolléganőm. Együtt voltunk a fronton, ugyanabban a tábori kórházban dolgoztunk. Öreg sebész.

– Nagyon öreg?

– Hetvenöt éves. Ha látná, azt mondaná: csodálatos asszony.

– Magának mindenki csodálatos. Vaszja bácsi is, az az orvosnő is, s talán én is?

– Bizonyos szempontból maga is.

– Igazán?

Vologya elnevette magát, de Aszmik úgy vélte, hogy tetszésre találtak a szavai.

– Gondolkoztam én magáról – folytatta a férfi.

Aszmik bólintott, mintha megköszönné.

– Igen? És mire jutott?

– Azt hiszem, egyvalamiben határozottan tehetséges.

– Miért csak egyvalamiben?

– A többit nem vettem észre, de ez szembetűnő.

– És mi légyen az?

– A jóindulat.

– Az nem tehetség – mondta a lány.

– De igen, tehetség – erősködött Vologya. – Éppen ezért tartják magát olyan orvosnak, aki talpra tudja állítani a betegeket. Érti? Talpra állítani. Ez pedig nagyon sokat jelent egy orvosnál . . .

Közben odaértek az autóbuszmegállóhoz.

– Nem gondolja, hogy túl sokat foglalkozunk szerény személyemmel? – kérdezte Aszmik.

– Talán nem tetszik magának?

– Nem nagyon – válaszolta őszintén Aszmik.

Amikor felszállt az autóbuszra, visszanézett. A férfi ugyanott állt, ahol elbúcsúztak. Amikor észrevette Aszmik pillantását, lassan felemelte a kezét, és tüstént le is engedte. Bárki azt hihette, hogy csak a kalapját akarta megigazítani, de meggondolta.

„A jóindulat mint tehetség – morfondírozott Aszmik. – Valóban létezik ilyesmi?"

Este beállított Tuszja.

– Nem csuklottál? – kérdezte, már bent a szobában.

– Nem, miért?

– Mindnyájan szidtunk, hogy tudod, milyen nap van, és nem jössz el . . .

Aszmik bűnbánóan sóhajtott, és kiszaladt a konyhába, hogy teát főzzön.

– Jól éreztétek magatokat? – érdeklődött, miközben egy csésze forró, szinte fekete színű teával kínálta barátnőjét.

– Mint mindig – felelte Tuszja.

II

Minden úgy történt, mint máskor, amikor Szerjozsáékat meglátogatták.

Nem találkoztak gyakran, de egyszer egy évben,

november 21-én, Szerjozska születésnapján mindnyájan eljöttek – Tuszja, Aszmik és az iskolatársaik: Vitya és Fenyecska, együtt.

A szokásosan terített asztal várta őket: egy fazék savanyú káposzta, főtt krumpli, hering, pácolt gomba. Mindaz, amit Szerjozska szeretett.

Mihail Vasziljevics mindvégig arra számított, hogy Aszmik mégis megérkezik. De a lány már csak a kórházból telefonált, később.

Amikor a házigazda letette a kagylót, Tuszja kijelentette:

– Megmondtam, hogy ügyeletes.

Fenyecska elnevette magát.

– Ha nincs semmi más, ami az embert lázba hozza, lelkesedjen legalább a munkájáért.

– Fenyecska – szólt rá szigorúan Vitya, de látva az asszony vidáman csillogó szemét, naiv mosolyát, maga sem állta meg nevetés nélkül.

Az évek múlásával Vitya és Fenyecska kezdtek hasonlítani egymásra. Amikor befejezték az iskolát, Vitya kijelentette:

– Nem tudom, ki hova készül, de én geológus leszek.

– Ehhez volt kedve – jegyezte meg Fenyecska. – Sokkal nyugodtabb foglalkozást választ például, ha pedagógusnak megy!

Vitya azonban makacsul ragaszkodott az elképzeléséhez – vagy geológus lesz, vagy nem megy egyetemre!

De csak két évfolyamot sikerült elvégeznie a geológus szakon: kitört a háború, és ő önként jelentkezett a frontra.

Negyvenöt elején tért vissza Moszkvába, a fronton elvesztette a bal karját.

– Most pedig együtt fogunk járni a Pedagógiai Főiskolára – határozta el Fenyecska.

Ő a háború alatt egy lőszergyárban dolgozott. Még

a legnehezebb percekben is reménykedve gondolt a jövőre, elképzelte, milyen jó lesz, amikor majd egy iskolában tanítanak Vityával.

Vitya azonban ismét nem hallgatott rá, és újra a geológus szakra iratkozott be, amelyet most geológiai kutatási szaknak neveztek. Fenyecska gondolt egyet, és ő is oda kérte a felvételét.

Három évvel később végzett, mint Vitya.

Csaknem húsz éven keresztül vettek részt folyamatosan a kutató expedíciókban, jártak a Távol-Keleten, Jakutföldön és Szahalin szigetén.

Mindketten sokat kerestek, de az egész idő alatt diákok módján éltek, albérletben, mert nem tudtak sem lakáshoz jutni, sem otthont teremteni, hiányzott még a legelemibb háztartási felszerelésük is.

Felajánlották nekik, hogy lépjenek be egy szövetkezeti lakásépítésbe, de sohasem volt elég pénzük, hogy befizessék az alapösszeget.

Fenyecska csodálkozott.

– Most volt egy csomó pénzünk, magamnak sem vásároltam semmit, és máris elillant, mint a füst.

Vitya csak nevetett rajta.

– Szóval, Aszmik nem jött el – mondta Mihail Vasziljevics. – Persze sajnálom, rég láttam utoljára. Igyunk legalább az egészségére!

Vitya felhajtotta a poharat, és megkérte:

– Játsszon nekünk valamit... Mi majd énekelünk.

Tuszja megkérdezte:

– Emlékeztek, hogyan énekelte Aszmik a *Fehér hadsereg, fekete báró*-t? – Nevetett, de kényszeredett vidámsággal. – Összekeverte a sorokat, mert nem tudta, mi az a báró. Alapjában véve nagyon műveletlen lány volt...

Egyik dal következett a másik után. És végül a *Fel küzdelemre, hősi haza*...

– Elég – mondta Tuszja. – Fejezzük be.

Mihail Vasziljevics lecsapta a zongora fedelét.

– Vége. Befejeztük az éneklést.

Tuszja az ablakhoz lépett, kinézett a tóra, az erre-arra hajló fákra, amelyeket mintha a szél kergetett volna szét.

Szerjozskáék ablakai a tóra néztek.

Úgy tűnt, hogy semmi sem változott meg azóta, csak nincs itt Szerjozska, de lehet, hogy most megjelenik. Most, éppen most kinyitja az ajtót, és belép?

„Itt vagytok hát" – szólal meg . . .

Mindenki itt van, mint annak idején. Az ablakpárkányon a szúrós, dühös kaktusz, amelyet Szerjozska „bulldognak" nevezett, és a régi fikusz is a narancssárgás agyagcserépben, meg a törött karú gramofon, és a könyvespolc a kedvenc könyvekkel – Mayne Reid, Alakszandr Grin, Jack London, Lermontov.

A polcon gyurmaállatok sorakoznak, a Szerjozska gyártotta oroszlánok, krokodilok, orrszarvúak.

Az egyik orrszarvú, őszintén szólva, inkább egy pofás lóra hasonlít, az állatok királya pedig, göndör asszír szakállra hasonlító sörényével, egy stilizált macskát juttat eszükbe, de azért Szerjozska minden valószínűség szerint beleizzadt, amíg elkészült vele.

Kár, hogy nincs sehol egy fényképe. Ki nem állhatta a fényképezkedést.

Tuszja szeretett ebbe a házba járni. Itt egy olyan meleg, élő szigetre lelt, amely mindig menedéket nyújtott.

Aszmiknak egyszer bevallotta:

– Ha odamegyek, tizennégy évesnek érzem magam . . .

Itt élt az az ember, aki mindegyiküket a keresztnevén szólította, aki emlékezett rá, milyenek voltak gyermekkorukban, és haragudott rájuk, ha véleménye szerint rászolgáltak erre.

Nyíltan beszélhetett Tuszjával, a barát jogán, akinek a szavai nem ütnek sebet:

– Miért nem gondolsz arra, hogyan rendezd el az életed? Ha tétovázol, késő lesz.

Fenyecskát és Vityát is jól leszidta, hogy olyan szertelenül élnek. És Aszmiknak is volt mit hallgatnia, amiért félbehagyta a disszertációját, és mindent magára vállal a kórházban és a poliklinikán, sőt azért is, hogy szinte nem is naponként, hanem óránként hízik.

Olyan volt nekik, mintha az apjuk lenne, mivel egyiküknek sem volt édesapja.

Szívesen megosztották vele a gondjaikat. Meghallgatta őket, és tanácsot adott. A tanácsait legtöbbször eleresztették a fülük mellett, de ő reménykedett: majd csak megokosodnak, és úgy cselekednek, ahogy tanácsolja nekik.

Az ő szemében örökre megmaradtak gyerekeknek, következésképpen szükséges, hogy gyámkodjék felettük, vigyázzon rájuk.

Késő este oszlott szét a társaság. Mihail Vasziljevics lekísérte őket . . .

Hideg, de száraz volt az idő, az égen a hideg sárga hold világított, a száguldó felhők között hol elbújt, hol ismét előkúszott.

Fenyecska előrerohant, és feltartotta a kezét. A zöld lámpás taxi csikorogva fékezett mellettük a járda szélénél.

– Vitykával mindenben hasonlítunk egymásra – hadarta Fenyecska. – Csak egy a különbség: én menet közben kapom el a taxikat, ő pedig beáll a taxiállomáson a sor végére.

Búcsút intett – és gyorsan beszállt a kocsiba. Utána Vitya is.

– Hát igen – jegyezte meg elgondolkozva Mihail Vasziljevics. – Nem az a szomorú, hogy öregszünk, hanem az, hogy elmúlik az ifjúság . . .

Hajlamos volt a filozófiai általánosításokra.

Tuszja zsebre dugott kézzel bandukolt. Az utcai

lámpák halvány fényénél nagyon sápadtnak, szinte betegesnek látszott az arca.

– Régebben nem beszéltem róla – kezdte –, de most szeretném elmondani.

– Miről? – kérdezte Mihail Vasziljevics.

– Nyáron találkoztam Jaroszlavval. Teljesen véletlenül.

– És mi történt?

– Semmi. Egyáltalán semmi. Nekem sincs szükségem rá, neki se énrám.

– És többé nem is találkoztatok?

– Nem. Telefonált egyszer, mondta, hogy üdülni megy, utána tartós kiküldetésbe, ha megjön – majd felhív. De nem hívott fel. Nem is kell.

Néhány lépést némán haladtak.

– Tudod, hogy Szerjozska szeretett téged? – kérdezte aztán Mihail Vasziljevics.

– Tudom – felelte Tuszja.

Az öreg karon fogta, és igyekezett lépést tartani vele.

Tuszja közel állt a szívéhez, olyan volt, mint a lánya. Gyermekkorától ismerte, csaknem mindennap találkozott vele az otthonában.

A szeme előtt nőtt fel, és mást szeretett, nem az ő fiát, pedig ő arra vágyott, hogy összetartozzanak a jövőben, a lány és Szerjozsa. Nem sikerült . . .

– Tessék hazamenni – kérte Tuszja. – Már késő van, és újra eleredt az eső.

Megcsókolta a férfi hideg arcát. Gyorsan elindult, majd hátranézett.

De Mihail Vasziljevics már eltűnt a szeme elől.

Az eső pedig egyre erősebben és sűrűbben esett. Az esőtől csillogó széles úttest folyónak, mély, fekete folyónak látszott. Tükröződött benne a lámpák függőleges, elmosódó fénye, gépkocsik húztak el, egyik a másik után, széttaposták, letörölték a halvány fényoszlopokat, de azok makacsul újjáformálódtak.

A sarkon két szódavíz-automata állt, egyformán

málnaszínűre festett, akkurátus játékházikók. Távolabb széles deszkakerítés zárta le a teret, egy emelődaru hosszú nyaka nyúlt föléje. Valamikor, lehet, hogy nemsokára, házat vagy házakat építenek itt. És fákat ültetnek, és susogni fognak a lámpafénytől tompazöld lombok.

Eddig is így volt, míg ő nem született meg, gondolta hirtelen Tuszja, és így lesz utána is, amikor már nem él. A széles bulváron, mint mindig, édes csokoládéillatot áraszt a Bolsevik-gyár, a Gorkij utcán megint új gyalogos átjárót építenek, és az izmajlovói erdőben télen síelők száguldanak. És tavasszal a fákról lepereg az eső, és az úttest megárad, mint a folyó, magába szívja a lámpák szétszóródó fényét, és az új ház napról napra épül, emelet emelet után, kitárja ablakait, amelyek mögött különböző sorsok rejtőznek, és ő soha nem szerez róluk tudomást.

Tuszja csak állt, bámult maga elé, de semmit sem látott. Arra a percre gondolt, amely eljön valamikor, és ő mindörökre távozik, ő, az a lény, emberi porszem, aki kislány korában a Zamoszkvorecsje egyik mellékutcájában futkosott az esőben, mezítláb, és fütyülni tudott a fűzfasípon . . .

És ő távozik, vele együtt az ő egész világa is, a megszokott világ, amelyben annyira biztosan élt, de senki sem veszi észre, hogy ő már nincs, nem emlékeznek rá, és minden úgy folyik tovább, mint az életében és születése előtt, mintha nem is élt volna egyáltalán a világon . . .

12

Tuszjának nem az első pillantásra tetszett meg Szerjozska, de a többi fiú közül rögtön felfigyelt rá. Minden sikerült neki, amihez csak hozzáfogott. Jó ta-

nuló volt, sokat is olvasott, emellett sportolt: magasugrásban, futásban, röplabdázásban jobb volt, mint bármelyik iskolatársa.

Eleinte a fiú ügyet sem vetett Tuszjára. A többiek elvesztették a fejüket, ha a lány csak rájuk pillantott, lassan elmosolyodott, vagy lustán legyintett; birkózni kezdtek egymással előtte, ugráltak, futkostak körülötte, hogy bebizonyítsák, mennyire ügyesek.

Szerjozska pedig rá sem nézett, mintha egyáltalán nem érdekelné.

Egy kövér, csúnyácska lánnyal barátkozott, aki a szokatlan Aszmik névre hallgatott. Olyan ügyetlen volt a lány – Tuszja nem állta meg, hogy ne csipkelődjék vele.

Egyszer a nagyszünetben röplabdáztak. Aszmik ugrabugrált rövid lábain, de a labda, hogy, hogy nem, mindig mellette repült el.

– Ugrálj, csak ugrálj – jegyezte meg lenézően Tuszja. – Legalább leadsz tíz-húsz kiló hájat!

Aszmik egyáltalán nem sértődött meg. Sőt, elsőnek nevette el magát, vidáman, őszintén. Tuszja érezte, hogy valóban őszinte a nevetése.

– Akár reggelig ugrálhatok, akkor sem leszek karcsúbb . . .

Aztán úgy esett, hogy hárman együtt mentek haza az iskolából: Tuszja, Aszmik és Szerjozska.

Aszmik így szólt:

– A fiúk neked adták a pálmát.

– Miért? – kérdezte szórakozottan Tuszja.

– A szépségedért. Nekem is az a véleményem, hogy te vagy a legszebb. Igaz, Szerjozska?

– Igaz – válaszolta közömbösen a fiú.

Tuszja megsértődött. Mi ez a közömbös hang? Udvariasabban is felelhetett volna!

Egész úton hallgatott, Szerjozska pedig Aszmikkal beszélgetett, és Aszmik bámult rá, az arca is egyre jobban kipirult, fekete szeme csillogott.

Tuszját ingerelte Aszmik megingathatatlan jóindulata, hogy mindig kész kinevetni önmagát; ez a tulajdonsága szinte sebezhetetlenné tette. És az is bosszantotta, hogy az osztályban mindenki szereti Aszmikot; pedig ő egyáltalán semmit sem tett azért, hogy kivívja valakinek a szeretetét, mégis kedvelték.

Aszmikot bármilyen rosszindulattal szemben megvédte az a meggyőződése, hogy minden ember, ha alaposan megvizsgáljuk, tulajdonképpen jó.

Tuszja nemegyszer hallotta, amint kijelenti:

– Mindenki jó a maga módján. Csak felszínre kell hozni ezeket a jó tulajdonságokat . . .

Össze akart veszni vele.

Mindenki előtt megsértette:

– A te jóhiszeműséged már a butasággal határos.

– Fütyülök rá – felelte Aszmik.

Tuszja dühbe gurult.

– Téged sokan ostobának tartanak, egyszerűen ostobának.

– Nem érdekel – mosolygott Aszmik. – Az a fontos, hogy én mit tartok önmagamról. Én csak tudom, milyen vagyok!

Szerjozska így beszélt Aszmikról:

– Arany szíve van.

Tuszja kinevette.

– Szerelmes vagy belé?

– Azt már nem – felelte Szerjozska. – Csak barátok vagyunk.

„Ez így nem mehet tovább – határozta el Tuszja. – Nem lehetsz, csak az én barátom, senki másé . . .”

Figyelte a fiút, igyekezett kitapasztalni az ízlését, hajlamait, szokásait. Szerjozska szerette az őszinte embereket, akikben nincs semmi ravaszság. Lovagias természete arra ösztönözte, hogy megvédje, segítse a gyengéket, támogasson bárkit, akinek nehéz a sorsa.

A fiú fülig belehabarodott Tuszjába. Lehet, hogy maga sem akarta, de beleszeretett, és nem tudta le-

küzdeni ezt az érzést. Követte, mint az árnyék, le nem vette róla a szemét. És mindent, amit a lány tett vagy beszélt, elragadónak, rendkívülinek, varázslatosnak tartott.

Aszmik rögtön megértette, miről van szó. Tuszja pedig mindenekelőtt azt akarta Aszmiknak bebizonyítani, hogy Szerjozska elpártolt tőle, most már csak vele barátkozik, és szívvel-lélekkel ragaszkodik hozzá, egyedül őhozzá, Tuszjához.

„Azt akarom, hogy megértse: egyáltalán nem minden ember jó – gondolta kárörvendően. – Legalább kijózanodik. Csak vegye le a rózsaszín szemüveget!"

De Aszmik továbbra is abban a szilárd meggyőződésben élt, hogy minden emberben okvetlenül meg kell találni a jót.

Szerjozska pedig most is éppúgy vonzódott hozzá, mint azelőtt, szeretett vele lenni, és ha Tuszjával korcsolyázni indultak, vagy moziba, vidám parkba, mindig hívta Aszmikot is.

Aszmik sohasem mondott nemet. Tuszja megpróbálta hidegen kezelni, foghegyről beszélt vele, vagy kinevette, a legérzékenyebb pontján akarta megsebezni. De Aszmikot mintha páncél védte volna, amelyen nem hatoltak át ellenfele szúrásai.

– Miért ilyen kedves hozzám? – faggatta Tuszja a fiút. – Hiszen én nem színlelek, és egyáltalán nem akarom bebizonyítani, mennyire jó vagyok. Láthatja, hogy nem szeretem!

Egyszer Szerjozsa bevallotta.

– Meséltem neki rólad. A papádról is . . .

Tuszja haragra gerjedt. Hogy merészelte?! Elmondta Szerjozsának a titkát, az meg kifecsegi!

Egy ideig nem is beszélt a fiúval.

Aszmik ezt nem nézhette szótlanul. Felelősségre vonta Tuszját:

– Elment az eszed? Nem szégyelled magad?

Tuszja kevélyen felhúzta szép szemöldökét.

– Mit jelentsen ez?

Aszmikot azonban nem lehetett zavarba hozni.

– Szerjozska szenved, ez nem elég? Mit ártott neked?

– Ehhez semmi közöd – szakította félbe hidegen Tuszja.

– De igen, van közöm! – kiáltotta Aszmik. – A barátom, és ami rá vonatkozik, ahhoz van közöm! Megharagudtál rá, mert beszélt nekem a papádról! Ugye, így van? De hiszen nem mondom el senkinek. Nekem sem az apám, sem az anyám nem él, meghaltak mind a ketten, baleset érte őket, én megértelek, nagyon megértelek . . .

Telt arca elsápadt. Az ajka remegett.

– No, hagyd már abba – mondta Tuszja, és önkéntelenül elmosolyodott.

Aszmik megörült, mint aki megkapta a kívánt ajándékot.

– Kibékülsz vele, igen? . . .

A béke helyreállt, és Tuszja egyszer csak azt érezte, hogy többé nem akarja kinevetni Aszmikot, nem akarja ugratni tovább. Ennyi az egész.

Mi több: ezután, ha tizedik osztályos hódolói közül valamelyik fölényeskedve megjegyezte – abban a reményben, hogy Tuszját megnevetteti –, hogy: „Aszmik egy felfújt léggömbre hasonlít", a lány élesen rendreutasította:

– Nem a te dolgod, hogy Aszmikot megítéld!

Csodálkozott barátnőjén. Csodálkozott, és közben – maga sem vette észre, mikor és hogyan – megszerette Aszmikot.

Belőle ugyanis hiányzott az a számítás nélküli őszinteség, az a nyílt jóság, ami Aszmik minden tettében megnyilvánult.

Végül is megértette: Aszmiknak esze ágában sincs, hogy valami áthatolhatatlan páncélt öltsön magára.

Ilyen a természete, és ezért megengedheti magának a fényűzést, hogy sohase színleljen . . .

Úgy beszél és cselekszik, ahogy érez, jottányira sem lesz hűtlen önmagához.

Tuszja elsőnek ajánlotta fel neki:

– Legyünk barátnők, és soha ne hagyjuk cserben egymást. Rendben?

– Még kérded? – válaszolta Aszmik.

Amikor az iskola befejezése után Tuszja megismerkedett Jaroszlavval és találkozgatni kezdtek, szükségesnek tartotta, hogy beszéljen a fiúról Aszmiknak.

Aszmik mindenekelőtt Szerjozska miatt lett szomorú.

– Bemutatom majd neked Jaroszlavot – mondta Tuszja.

De Aszmik nem akarta megismerni.

– Előre tudom, hogy nem fogom szeretni . . .

Tuszja igyekezett rábeszélni, nevetett és haragudott, adta a sértődöttet – mindhiába. Aszmik nem állt kötélnek. És Tuszja feladta a küzdelmet.

Ha nem, hát nem! Jaroszlav nincs rászorulva Aszmik jóindulatára. Neki csak egy a fontos, hogy Tuszja szeresse, a többi tulajdonképpen nem is érdekli.

Egyszer télen, mintegy fél évvel a háború kitörése előtt, Tuszja és Szerjozska megbeszélték, hogy elmennek a hagyományos iskolai táncestélyre.

Minden évben rendeztek ilyen estélyt. Általában azok is elmentek, akik sok-sok éve elvégezték az iskolát, meg azok is, akik röviddel ezelőtt még a tanulói voltak.

– Nem árt néha felidézni az ifjúságunkat – mondta Szerjozska. Már előre élvezte, hogy végigjárhatja az ismerős termeket, ráadásul Tuszja társaságában.

A legkomolyabb hangon figyelmeztette a lányt:

– Szuperelegáns leszek, úgyhogy vigyázz . . .

– Felveszed az új öltönyödet?

– Természetesen, és fehér inget, sőt nyakkendőt is,

habár ismerhetsz, a nyakkendőt nem nagyon szeretem . . .

Tuszja is szédítően elegáns akart lenni; felvette a kék ruháját fehér antilop övvel, és fehér gyöngyöt tett a nyakába.

A tükörbe nézett, és meg volt elégedve magával. Úgy látszik, csinos, a legszigorúbb szem sem találhat rajta kivetnivalót.

Ekkor megszólalt a telefon. Jaroszlav jelentkezett.

– Mozijegyet vettem, az utolsó előadásra . . .

– Nem tudok elmenni, estély lesz a régi iskolámban – mondta sajnálkozva Tuszja.

– Az iskolában? – kérdezte Jaroszlav. – És mi lenne, ha én is elmennék? Lehet?

– No hallod?! – felelte Tuszja.

Megadta az iskola címét, és megbeszélték, hogy majd ott találkoznak, a díszteremben.

Szerjozska szokása ellenére kicsit később érkezett, mint Tuszja. A lány már messziről meglátta, és magában megállapította: az új öltöny bő egy kicsit, az ing ráncot vet, biztosan szoros a nyakkendője, és Szerjozska alig várja a pillanatot, hogy levehesse.

Kiáltani akart neki, de hirtelen észrevette Jaroszlavot. És nyomban megfeledkezett Szerjozskáról, mindenről megfeledkezett.

Szerjozska pedig meglátta őt, és megindult feléje, átfurakodva a táncolók tömegén. Tuszja mosolygott, és a fiút magához vonzotta ez a mosoly.

Hirtelen megtorpant. Egy divatos zakójú ismeretlen fiatalember megelőzte. Egyenesen a lányhoz lépett. Tuszja mosolya neki szólt.

Szerjozska másfelé fordult. Majd messziről Tuszjára nézett, az is észrevette őt, de a tekintete hideg volt és visszautasító.

És a fiú megértette: Tuszja fél, hogy odamegy hozzá.

Nem ment oda. És minderről nem is beszélt vele

többé. Mintha mi sem történt volna. Tuszja sem szólt.

Mindketten hallgattak, mintha összebeszéltek volna.

És elmúltak az évek, sok év, de Tuszja máig is emlékszik erre a régi esetre. És csak kínozza és ostorozza magát, arról álmodozik – holott ez már nem válhat valóra –, hogy csak kiszakíthatná azt a napot az életéből, csak azt az egy napot.

13

Vologya Gornosztajev szerette szemükbe mondani az embereknek, amit róluk gondolt. Mindenki iránt szkeptikus volt, mindenkiben talált valami hibát, s nyíltan kifejtette a véleményét, ami persze senkinek sem tetszett.

Sokan haragudtak rá, ez sem izgatta. Önmagát mindenkinél jobbnak, okosabbnak, tehetségesebbnek tartotta.

– Nem tudom, feltétlenül szükséges-e, hogy kellemetlen dolgokat vagdosson az emberek fejéhez? – kérdezte egyszer kétkedve Aszmik.

Így felelt:

– Ez a jellememből következik.

A lány tudomásul vette a választ. Ha ez a jellemből következik, akkor nem is tehet másként.

Vologya nehéz természetű és rendkívül összeférhetetlen ember. Néhány hónapos munkája alatt sok orvossal összeveszett, a nővérekkel elképesztően szemtelen hangot használt, és még Ladizsenszkij professzornak is, aki pedig jó szívvel volt iránta, a szemébe vágta:

– Az ön módszerei elavultak, éppúgy, mint ön maga...

De Aszmik olyannak fogadta el, amilyen volt, minden szeszélyével és hibájával együtt. Szerette.

Az elején, amikor megismerkedtek, Vologya csúnyának tartotta a lányt. Meg is mondta neki az első találkozás alkalmával:

– Maga, galambocskám, eléggé ijesztő külsejű.

Aszmik nem jött zavarba:

– Biztosan tréfál, vagy látási zavarai vannak.

Olyan egyszerűen válaszolta ezt, olyan magabiztosan ártatlanul, hogy a fiatalember egy pillanatra meghökkent, figyelmesen fürkészte a lány arcát. Lehet, hogy valóban tévedett?

Aszmik folytatta:

– Anyám jó barátságban volt Szárjánnal, a festővel. Pedig anyám is kövér volt, és szép. Szárján azt mondta neki: „A nő vagy legyen hasonló egy terrakotta szobrocskához, vagy pedig dús idomokkal rendelkezzék, amilyeneket Rubens és Maljavin festett." Vegye úgy, hogy én a második kategóriához tartozom.

– Igyekszem majd – nevette el magát Vologya. – Habár, szerintem, maga egyszerűen csúnya!

Minden tetszett neki rajta – makacsul megfeszülő szája, komor, kissé ferde vágású szeme, és állandóan borzas haja.

A ruhatárban – vigyázva, hogy Vaszja bácsi észre ne vegye – gyorsan Vologya kabátjába fúrta az arcát.

Vologya magányos volt, valahol a Perlovkán lakott albérletben. A szülei Kosztromában éltek, és nem szívesen beszélt róluk.

Egyszer így szólt Aszmiknak:

– Anyám másodszor is férjhez ment. Úgy látszik, sikerült a házassága. – Majd komoran hozzátette: – Természetesen az ő szempontjából.

Aszmiknak sajgott a szíve, amikor a fiú elnyűtt inggallérját, ócska cipőjét, szakadozott cipőfűzőjét látta.

– Vologya, maga biztosan rosszul táplálkozik – mondta neki.

– Azt hiszem, eltalálta – felelte a fiú. – Az étvágyam nagyobb, mint a lehetőségeim . . .

Ebből nem sokat értett Aszmik, de elhatározta, hogy meghívja magához, és pompásan megvendégeli. Aszmik vendégszerető volt, kitűnően főzött, de most nem tudta, mit mondjon Vologyának.

Vologya maga segített a helyzeten. Egy este, amikor együtt jöttek ki a kórházból, így szólt:

– Jólesnék egy kis tea. Meghívhatna egyszer . . .

A lány megörült.

– Akár most is!

És nyomban megrémült, mert eszébe jutott, hogy otthon semmije sincs kávén és sajton kívül. De nem akart visszatáncolni.

Karon fogta a fiatalembert, és elszántan megindult vele.

– Menjünk . . .

Alighogy hazaértek, leültette a szobában, kezébe nyomott egy almát, és szigorúan ráparancsolt:

– Üljön nyugodtan, eszegessen egy kicsit, addig én készítek valamit.

– Csak ne nagyon sokáig – felelte rosszkedvűen a férfi –, mert olyan éhes vagyok, hogy az összes díványpárnáját felfalom.

De Aszmik már száguldott le a lépcsőn, sietett a sarki csemegeüzletbe. Nemhiába tartották őt rendkívül energikus embernek.

Egyenest az üzletvezetőhöz rohant, és kifulladva hadarta:

– Orvos vagyok. Itt lakom a szomszédban. Eljöttek a barátaim, segítsen rajtam!

A meghökkent üzletvezető persze nem értette, miről van szó.

– Miben segítsek? Mit kell tennem?

– A gyors kiszolgálásban. Nagyon kérem, ne kelljen sorba állnom!

Az üzletvezető megkönnyebbült.

– Ennyi az egész? Szíves örömest . . .

Aszmik úgy loholt haza csomagokkal megrakodva, mint egy játékokkal feldíszített karácsonyfa.

Vologya csodálkozva fogadta.

– Bankettet rendez? Hány személyre?

– Gyorsan az asztalhoz – vezényelte Aszmik felelet helyett.

A fiatalember engedelmesen az asztalhoz ült, konyakot töltött magának, és sprotnit evett utána.

– Ezt jól eltalálta. Szeretem a sprotnit.

Aszmik szeme felragyogott.

– Igazán? A sonkát is szereti? Nézze csak, nem zsíros, rózsaszín . . .

Vologya hátradőlt a széken.

– Valóban jó kislány maga. Észrevettem, hogy mindenki szereti.

– Az nem jó, amikor valakit mindenki szeret – felelte elégedetlenül Aszmik. – Azt jelenti, hogy akarva, akaratlanul mindenkinek kedvében jár az ember.

– Igazán?

– Azt hiszem. Olyan, mint a víz, amely felveszi bármely edény formáját.

A fiatalember ivott még egy kis konyakot, és oktatón mondta:

– Ha volna bizonyos jogom ehhez, úgy óva inteném.

– Mitől?

– Nem tudom. Sok mindentől. Mindenekelőtt azt szeretném, ha nem lenne olyan jószívű.

– De én egyáltalán nem vagyok holmi jótékonysági intézmény.

– Nem jótékonysági intézmény, hanem jólelkű. Én pedig úgy tapasztaltam, hogy a jósággal csínján kell bánni.

– Ugyan miért?

– Bizony, csínján kell bánni. Vannak emberek, akik nem bocsátják meg, ha valaki jó hozzájuk. Hiszen nem minden ember képes jóval viszonozni a jóságot. Egyesek nem bírják elviselni, ha valaki jót tesz velük . . .

– Még nem találkoztam ilyennel – felelte Aszmik.

– De én igen. Még a kartusinói kórházban. Volt ott egy orvos, nem a legtehetségesebb, de nagyon igyekvő. Egy alkalommal rendkívül nehéz helyzetbe került: vakbélgyulladásra számított, és kiderült, hogy vastagbél-elzáródás. Szinte kővé dermedt, csak állt, és nem tudta, mihez fogjon. Szerencsére ott volt a főnővér, egy kitűnő szakember. – Nevetett. – Maga biztosan két lábon járó csodának nevezné. A főnővér rögtön észbe kapott, értem szaladt – ott laktam a kórház területén –, odacipelt, pedig én, őszintén szólva, készültem valahová, nem éppen hivatalos ügyben, de mégis vele mentem . . .

– És mi történt?

– Semmi különös. Én végeztem el a műtétet.

– És tovább?

– Minden sikerült. Nálam, ha tudni akarja, ritkán fordul elő átfúródás!

„Dicsekvő – gondolta gyöngéden Aszmik. – Milyen dicsekvő is vagy!"

A férfi arcára nézett, amelyet jól megvilágított a lámpa, erős ujjaira, amelyek hanyagul doboltak az asztalon, és gondolatban szemrehányást tett magának.

„Attól is elérzékenyedem, amitől nem kellene! Ha a nagymama ezt tudná!"

Elképzelte a nagymama kérlelhetetlen tekintetét, és mintha hallotta volna mély, kissé rekedtes hangját: „Maga, fiatalember, túlságosan öntelt, ami, mint ismeretes, súlyos kudarcokhoz vezet az életben."

– Figyel rám? – kérdezte Vologya.

– Igen, persze.

– Hát így történt. El tudja képzelni, mi volt ott? A beteg természetesen jobban lett, semmi komplikáció, de a kollégám attól kezdve ki nem állhatott. Még a fejét is elfordította, ha meglátott. Először csodálkoztam, de később megértettem.

– Mit értett meg?

– Ugyanazt, amiről beszéltem. Vannak emberek, akik nem tudják megbocsátani, ha jót tesznek velük. Egyszerűen nem tudják elfelejteni, s ezért néha boszszút is állnak miatta. Tudja, van egy olyan – azt hiszem, török – közmondás: „Mért vagy rossz hozzám? Hiszen nem tettem neked semmi jót!"

– Buta közmondás – vágott közbe nyersen Aszmik. – Buta, és olyan embergyűlölő.

– Lehet – vélte Vologya. – Mégis előfordul az életben.

– Tegyük fel.

Vologya kiitta a poharát.

– Maga miért nem iszik?

– Nem kívánom.

– Akkor – az egészségére.

Töltött még magának.

– Keresztüllátok magán; mindezek ellenére, amit elmondtam, továbbra is a jóság magvait, sőt az örök jóságot szórja majd a barázdába.

– Lehet.

A fiatalember elnevette magát.

– Mégis furcsa teremtés maga. Szinte kikívánkozik az emberből: „Polgártársnő, igazítsa meg a glóriáját, kissé félrecsúszott . . ."

Ettől kezdve gyakran járt Aszmikhoz. Üldögéltek, vacsoráztak, néha hallgattak, máskor meg összevissza fecsegtek.

Vologya lassan engedett fel, fokozatosan, de Aszmik úgy látta, hogy egyre jobban hozzászokik.

„Majd én megnevelem" – gondolta.

S habár sok minden nem tetszett benne, nem akarta

idealizálni, másnak képzelni, mint amilyen. Látta benne mindazt, ami valami miatt nem tetszett neki, nem is tetszhetett, és mégis szerette.

Egyszer Vologya nála üldögélt. Kint esett az eső, és mint általában esős időben, a meleg, világos szoba különösen otthonosnak és barátságosnak tűnt.

– Szeretem az esőt – mondta Vologya. – És maga?

– Még nem gondolkoztam róla.

– Én pedig szeretem. És a napfényt is. Különben rám hat az időjárás. Amikor süt a nap, néha dalolni szeretnék. Teli torokból. Amikor pedig kint nedves, latyakos idő van, gyakran kötözködni kezdek mindenkivel, rám jön valami, és nekivadulok, ennyire hat rám ez az őszi sár és pocsolya.

Elmosolyodott, és várta, hogy a lány visszamosolyog rá. De Aszmik arca nem derült fel.

A fiú tüstént felcsattant.

– Miért hallgat?

– Azt hiszem – felelte Aszmik –, hogy maga nem éli az életet csak úgy egyszerűen, mint mi, földi halandók, hanem állandóan az érzéseit vizsgálja.

– Mit jelentsen ez? – kérdezte kissé fölényesen Vologya.

– Maga mást sem tesz, mint a saját hangulatát figyeli és ez határozza meg az egész magatartását az emberekhez vagy a körülményekhez, esetleg a természet jelenségeihez. És ennek alapján mérlegeli aztán, hogy mindez kellemesen vagy kellemetlenül hat-e magára . . .

– És mi van ezen kifogásolnivaló? – szólt közbe türelmetlenül Vologya.

– Semmi az égvilágon. Maga egyszerűen egoista – felelte Aszmik. – Sőt, egocentrikus.

– Igen? Csakugyan?

– Maga is tudja, hogy ez az igazság.

– Senkivel sem teszek semmi rosszat – felelte Vologya.

– De jót sem.
– Honnan tudja?
– Ez az érzésem.
Aszmik a férfi haragos arcára nézett.
– Az egoistáknak biztosan nehéz az életük. Igaz?
– Lehet. Az altruistáknak talán kellemesebb?
– Még nem próbáltam meg, hogy egoista legyek.
– De mégis?
– Hát, ha ragaszkodik hozzá: nekem valószínűleg könnyebb, mint magának. Sokkal könnyebb.
Vologya akart még mondani valamit, lehet, hogy valami sértőt, de ebben a pillanatban Aszmikot a telefonhoz hívták.
Kisvártatva visszatért, teljesen letörten. Mintha néhány perc alatt jó tíz évet öregedett volna.
Vologya csodálkozva pillantott rá.
– Mi történt?
– A kórházból telefonáltak – felelte a lány. – Fomicseva meghalt.
– Az ki?
– Egy betegem... Már régóta beteg... Limphogranulematózis...
A fiú ásványvizet töltött.
– Igyék egy kortyot, és nyugodjon meg. Hiszen már régen számított rá.
Aszmik nem bírta tovább, hirtelen elsírta magát, egész testét rázta a zokogás.
Sohasem tudott hozzászokni ahhoz az átmenethez – pedig szinte mindennap találkozott vele –, amikor az élő, érzésekkel és vágyakkal teli emberből örök mozdulatlanságba dermedt halott lesz.
Az orvosok általában megszokják, ő képtelen volt rá.
Vologya ámultan nézte, de Aszmik csak állt, elfordulva tőle, s hiába küszködött, nem tudta visszafojtani a könnyeit.

– Elég – szólt Vologya. – Hát szabad ezt? No, hagyja már abba, ne sírjon . . .

Aszmik feléje fordította könnyáztatta arcát.

– Menjen most el – kérte, és rá sem nézett. – Szeretnék egyedül maradni . . .

Vologya vállat vont, és engedelmesen távozott. Voltaképp megkönnyebbülést érzett: nem tudta elviselni a női könnyeket.

Aszmik elhatározta, hogy megismerteti Vologyát a barátaival. Egyszer el is vitte Mihail Vasziljevicshez. Hármukon kívül ott volt még Tuszja is.

Vologyának rosszkedve volt, némán görgette a kenyérgalacsinokat, nyíltan ásítozott.

Tuszja csodálkozva nézett rájuk, hol a barátnőjére, hol a fiatalemberre. Sehogy sem tudta megérteni, mi fűzi őket össze.

A férfiak által elkényeztetett szép nők szokása szerint, még kacérkodni is próbált.

Aszmikhoz intézte a szavait, de szeme sarkából Vologyát figyelte:

– Nézd csak, magam sem tudom mitől, szeplők jöttek ki rajtam.

– Miért nem kezelteted? – kérdezte Aszmik. – Ma már, azt mondják, könnyen el lehet mulasztani.

– Nem akarom – felelte Tuszja. – Az a véleményem, hogy a szeplő a fiatalság egyik jele. – Vologyához fordult. – Magának mi a véleménye?

– Nem tudom – felelte Vologya. – Én sebész vagyok, nem kozmetológus.

Tuszja mosolygott.

– Maga igazán nem tartozik a legudvariasabb férfiismerőseim közé.

– És akkor mi van? – kérdezte Vologya.

Tuszja elővette a cigarettatárcáját, rágyújtott, és az elillanó füstöt bámulta.

– Mikor hagyod már abba a dohányzást? – zsörtölődött Mihail Vasziljevics. – Füstölsz, mint egy kémény...

– Nem tudok leszokni róla – mondta Tuszja. – És maga, Vologya, dohányzik?

Egyszóval, a beszélgetés akadozott. Aszmik felismerte a helyzetet:

– Ideje, hogy hazamenjünk... – javasolta.

A Nyikitszkij sugárúton mentek Vologyával. Aszmik megszólalt:

– Ugye, milyen kedves emberek?

– Kiről beszél? – kérdezte Vologya.

– Mihail Vasziljevicsről és Tuszjáról. Ők az én barátaim.

A fiatalember felhajtotta a kabátja gallérját, mintha el akarna különülni az egész világtól.

– Nincs bennük semmi különös.

– Hogyhogy semmi különös? – csattant fel a lány. – Tuszjában sem? Hiszen olyan szép...

– Volt – helyesbítette Vologya.

Ez a nyersen odavetett kurta szó szíven ütötte Aszmikot.

– Egyidősek vagyunk – vetette oda szárazon.

– Maga egészen más – felelte Vologya. – Ő pedig olyan, mint a bútor.

– Mi az, hogy bútor?

– Réginek régi ugyan, de nem antik.

Aszmik megsértődött. Ami sok, az sok! Hogy jön ő ahhoz, hogy ilyen becsmérlően nyilatkozzon jóravaló emberekről? Mit képzel magáról, hogy így leszólja őket? Honnan ez az érthetetlen gőg?

Megfogadta, hogy most már nem szól hozzá egyetlen szót sem. De a fiatalember egyáltalán nem törődött azzal, hogy ő megsértődött. Mintha észre sem vette volna.

Így mentek tovább, némán.

A lány lakása előtt Vologya megállt.

– Akkor én búcsúzom. A viszontlátásra.

Nedves idő volt. Fújt a szél. Aszmik elképzelte, hogy most Vologya jó sokáig zötyög majd a helyiérdekűn, aztán térdig érő sárban bandukol az erdőn át hazafelé. Otthon pedig biztosan hideg van, a kályha régen kihűlt . . .

– Jöjjön fel hozzám – mondta egyszerűen.

A férfi gondolkozott.

– Hiszen csak egy heverője van, nem akarom zavarni.

A lány nem felelt, szótlanul belekarolt.

„Idősebb vagyok nála, sokkal idősebb – gondolta keserűen Aszmik. – És később? Mi lesz azután?"

Néha reggelenként, amikor Vologya még aludt, Aszmik az arcát fürkészte, amely ilyenkor meglepően szelídnek látszott, mintha az álom letörölte volna róla az éles vonásokat. Nézegette fiatal, feszes bőrét, barna nyakát a kiugró ádámcsutkával.

Igen, idősebb volt a férfinál, ezt nem lehetett letagadni.

Ő gyermekkorában még konfliskocsikat látott, abroncsos, küllős kerekeket, maszek üzleteket, a Sztrasztnoj kolostort, némafilmeket Mary Pickforddal és Asta Nielsennel.

És ami a legfontosabb, mögötte volt a háború.

Vologya nemegyszer kijelentette, hogy irigyli.

– Miért? – kérdezte Aszmik.

– Voltál a fronton, és ez a legnagyobb dolog, amit csak megérhet az ember . . .

Mihail Vasziljevics is, aki szerette a szóvirágokat, többször megjegyezte:

– Te, Aszmik, a kor ütőerén tartottad a kezed . . .

– Mi az iskolában mindnyájan arról ábrándoztunk, hogy kiszökünk a frontra – mesélte Vologya. – Leveleztem is egy frontkatonával, nálunk mindenki leve-

lezett, a kislányok dohányzacskót meg zsebkendőt hímeztek nekik . . .

Aszmik könyörtelen volt önmagával. Hosszan nézegette arcát a tükörben, és hol itt, hol ott fedezett fel újabb ráncokat. Gondolatban összehasonlította magát a férfival.

Vologya nem volt szép – az arca sovány és csontos, a szája kesernyésen lebiggyedt, a karja hosszú, esetlen: de fel tudott kelni az éjszaka közepén, képes volt huszonnégy órát végigdolgozni, lehetett beteg is, elhanyagolt és rosszul öltözött, napokig borotválatlan – mindezek ellenére fiatalnak és egészségesnek látszott.

– Öregasszony vagyok én hozzád képest – mondogatta Aszmik, lelke mélyén reménykedve, hogy megcáfolják.

A férfi nevetett.

– Miket beszélsz . . .

Aszmik örült, mint egy gyermek.

– Igazán? Neked nem ez a véleményed?

– Nem. Nem ez.

Természetesen, a kapcsolatuk nem maradhatott sokáig titokban.

Az ápolónők sajnálták Aszmikot.

– Olyan egyszerű, őszinte teremtés, a doktor meg kemény dió. Rossz vége lesz ennek . . .

A kollégái kinevették: elment az esze, csaknem tíz évvel idősebb a férfinál, melyik nő merné ezt vállalni?

Még Ladizsenszkij professzor is, holott tőle igazán távol állt minden pletyka és előítélet, időnként kérdő, szemrehányó pillantást vetett rá. Vaszja bácsi pedig, valahányszor csak találkoztak, furcsa, sokatmondó megjegyzéseket tett, néha meg kifakadt:

– Féltem magát, Aszmik Arutyunovna . . .

Mihail Vasziljevics, valahányszor csak felhívta,

óvatosan puhatolózott, hogy milyen a hangulata, elégedett-e az élettel . . .

És Aszmik megértette, hogy mindig ugyanaz iránt érdeklődik . . .

De ez egyáltalán nem zavarta. Fütyült az emberek véleményére, együttérzésére, féltésére, még a nyílt sajnálatukra is.

Nem volt szüksége senkire és semmire. Szerelmének élt, és ezt nem is titkolta.

Kissé lefogyott, fekete szeme elvesztette ragyogását. Tuszja korholta:

– Elment az eszed a szerelemtől. Nem szabad ennyire átadni magad az érzelmeknek!

– De szabad – ellenkezett szelíden Aszmik.

Csak egyvalamitől félt halálosan, pánikszerűen: mi lesz, ha szerelmese egy szép napon találkozik valami fiatal, rendkívül csinos szőke nővel – a szőkéket különösen csábosnak és veszélyesnek tartotta Vologyára –, és beleszeret, és akkor természetesen elhagyja őt. Néha egyenesen rettegett ettől a gondolattól. Valóban, szabad-e ennyire szeretni?

Féltékeny volt a valamennyire is szemrevaló betegekre, fiatal nővérekre, doktornőkre, orvostanhallgató lányokra.

Nem palástolta aggodalmát, úgy faggatta a férfit:

– Láttad azt az új nővért az első emeleten? Ugye, milyen csinos?

– Melyik nővért? – kérdezte kissé ingerülten Vologya.

– Lilecskát. Olyan fehér bőrű, aranyszőke hajú.

– Láttam. Mint egy vidra – válaszolta röviden Vologya, és szava balzsamként hatott Aszmik szívére.

Régebben sohasem adott ennyit a külsejére, mint most. Szigorú diétára fogta magát – nem evett egy falat kenyeret sem, alig fogyasztott cukrot, tésztát és édességet meg éppenséggel semmit.

Éhezett és szenvedett, de tartotta magát, Vologyá-

nak natúrszeletet készített, rablóhúst és pompás kaukázusi ételeket, leveles tésztát sütött, ő maga azonban hozzá sem nyúlt.

– Egyél, te kis fekete bolondom – biztatta Vologya, miközben lelkesen ette a finom falatokat. – Mindegy, úgyis csak húsz dekát fogysz, nem többet, rajtad pedig még azt sem lehetne észrevenni, ha tíz kilót leadnál . . .

Igaza volt. A hónap végén Aszmik megméretkezett, kis híján sírva fakadt a méregtől, aztán bánatában Vologyával együtt betért a szomszédos kisvendéglőbe.

Emma Szigizmundovna, a szomszédnője, fáradhatatlanul magyarázta Aszmiknak a szerelmi diplomácia sajátos szabályait.

– Nem szabad a férjnek elmondani a teljes igazságot – tanácsolta. – Egy nő, még akkor is, ha feleség, maradjon megfejthetetlen rejtély és talány.

– Talány? – csodálkozott Aszmik. – Mi vagyok én, keresztrejtvény, hogy megfejtsenek?

– Pontosan – bólintott Emma Szigizmundovna. – Legyen keresztrejtvény, rébusz a számára . . .

– Szórejtvény, titkosírás, és így tovább, ugye? – folytatta a felsorolást Aszmik. – Nem, én erre képtelen vagyok, és nem is akarom. Mindig mindent megmondok neki, nyíltan, őszintén, amit gondolok, amit szeretnék . . .

Valóban így tett. Semmit sem titkolt el előle. Fáradhatatlanul ismételgette neki, mennyire szereti, de ha valami nem tetszett benne, azt sem rejtette véka alá.

Vologya vitába szállt vele – nem tartozott az engedékenyek közé –, de előfordult, hogy igazat adott Aszmiknak. Ilyenkor csodálkozva állapította meg:

– Tökéletesen igazad van! Magam sem gondoltam . . .

– Gondolkozni kell – mondta Aszmik, és megbo-

csátott neki mindent a becsületes, nyílt beismerésért.

Vologya zárkózott természetű volt, de Aszmik előtt feltárulkozott.

– Engem mindenki tehetségesnek tartott az iskolában, az egyetemen, és ott, a kórházban is, ahol dolgoztam – vallotta meg őszintén. – Nem tudni, miért, mindenki azt várta tőlem, hogy valami rendkívüli dolgot cselekedjem.

– Éspedig?

Vologya lebilincselő egyszerűséggel megmagyarázta:

– Nem tudom. Vagy valamilyen korszakalkotó tudományos felfedezést, vagy egy olyan műtétet, amelyről az egész világ beszél, vagy... Valami ilyesmit kellene véghezvinni...

Aszmik felháborodott.

– Hallatlanul becsvágyó vagy!

– Nem, korántsem – tiltakozott Vologya. – Egyszerűen olyan célt tűztem magam elé, amit feltétlenül meg kell valósítanom.

Aszmik igazolni akarta Vologyát, legalább önmaga előtt.

„Nagyon tehetséges, azt a vak is látja, és a tehetséges emberek gyakran türelmetlenek, túlságosan magabiztosak, lebecsülik a többit..."

De bármennyire igyekezett is, mégsem talált mentséget a számára.

Emma Szigizmundovna a kötelességének tartotta, hogy törődjék Aszmik külsejével. A szemét kimeresztve, suttogva közölte, mint valami szent titkot:

– A nőnek, különösen akkor, ha idősebb a férjénél, gondosan kell ügyelnie magára és a külsejére. Érti?

Fiatalabb volt Aszmiknál, jóllehet, nem sokkal, de női szokás szerint soha sem mulasztotta el, hogy korkülönbségüket kihangsúlyozza.

– Hiszen maga sokkal tapasztaltabb nálam – mondta. – Nekem inkább kellene tanulni magától!

– Éntőlem nincs mit tanulnia – felelte Aszmik.

Emma Szigizmundovna szeretett volna férjhez menni, de sehogy sem tudott kedvére való férjjelöltet találni.

– Még nem találkoztam az igazival – vallotta be. – A hódolóim egyáltalán nem olyanok, mint akiről álmodom!

– Talán túlságosan nagy igényű – vélte Aszmik.

Emma Szigizmundovna ábrándosan lesütötte kifestett szemét.

– Az én ideálomnak mindenekelőtt állva kell borotválkoznia, és nem hordhat meleg alsóneműt.

Aszmik nem tudta elrejteni csodálkozását.

– Csak ennyi a követelmény?

– Ez alapvetően fontos – szögezte le határozottan Emma Szigizmundovna. – A tapasztalat igazolja ezt, elhiheti. Ha állva borotválkozik, akkor biztosan nyugodt és derűs természetű, s hogy nem hord meleg alsót, még erős fagy esetén sem, ez a nagyvonalúságáról tanúskodik. Higgyen nekem.

Aszmik elhitte. Neki még nagyon kevés tapasztalata volt ezen a téren.

Emma Szigizmundovna meg sem várta a lány kérését, ellátta őt mindenféle bőrtápláló éjjeli, nappali krémmel, rúzzsal, szemöldökceruzával.

Amikor Vologya ügyeletes volt, Emma Szigizmundovna behívta Aszmikot a szobájába.

– Itt van – jelentette ki ünnepélyesen. – Látja, eladó ez a blúz. Szép?

A blúz élénkpiros volt, zsinórral díszítve, semmi különleges, olyan mint a többi hasonló ruhadarab.

– A legújabb divat – bizonygatta hozzáértően a szomszédnő.

– Nagyon rikító – jegyezte meg félénken Aszmik.

Emma Szigizmundovna elnevette magát, kacaja egyszerre volt szarkasztikus és sajnálkozó.

– Rikító? Csak élénk, kedvesem. Ez a legújabb divat. A felingerelt lazac színe.

– Hogyan? – kérdezte döbbenten Aszmik.

– A felingerelt lazac színe – ismételte meg nagy lelki nyugalommal Emma Szigizmundovna. – Nekem istenien áll. Akarja, hogy felpróbáljam?

Aszmik mindig sietett – hol a kórházba, hol a rendelőbe, vagy diákjaihoz az egyetemre.

– Persze, persze, csak minél gyorsabban!

Emma Szigizmundovna nagy nehezen belebújt a fantasztikusan rikító blúzba; rögtön csinosabb lett, és boldogan illegette magát a tükör előtt.

– Ugye, hogy remekül áll? Próbálja fel maga is, biztos vagyok benne, hogy illik az egyéniségéhez.

– Most nincs időm, meg aztán nem is valószínű, hogy felmegy rám, hiszen én kövér vagyok – hárította el az ajánlatot Aszmik.

A makacs Emma Szigizmundovna azonban egyre unszolta.

– Nagyon kérem, aranyoskám, a kedvemért . . .

Aszmik végül is megadta magát. Belepréselte dús idomait a blúzba, amelynek minden varrása ropogott . . .

Emma Szigizmundovna hosszan szemlélte. Az arca ájtatos kifejezést öltött.

– Hát igen – jelentette ki végre. – Mintha ráöntötték volna.

– Igazán? – kérdezte naivan Aszmik, a tükörbe nézett, de nem hitt a saját szemének.

Emma Szigizmundovna pedig folytatta:

– Egészen más benne, karcsú, mint egy fára kúszó lián.

És pirulás meg szégyenérzet nélkül bizonygatta, hogy ebben a blúzban Aszmik legalább tizenöt évvel

fiatalabbnak látszik, egészen kislányos, valósággal olyan, mint egy bakfis, az biztos!

– De nem adom át, megtartom magamnak, mert nekem is jól áll – jelentette ki.

Aszmik nagylelkűen beleegyezett:

– Magától értetődik, vegye csak meg.

Emma Szigizmundovna válaszul felsóhajtott.

– Nem, nem, magáé az elsőbbség, amíg meg nem gondolom. Egészen magára szabták. És nem is nagyon drága – hatvanöt rubel.

Aszmik leszámolta neki a pénzt, elvitte a blúzt, amit aztán egyetlenegyszer sem tudott felvenni.

Vologya feldühödött, szidta a lányt, mint a bokrot.

– Miért barátkozol ezzel a spekulánsnővel? Jól megszedi magát rajtad!

Aszmik belátta, hogy igaza van, és megesküdött, hogy soha többé nem vesz semmit Emma Szigizmundovnától.

Aszmik szépen keresett, de a folytonos ruhavásárlás alaposan megcsappantotta az erszényét.

Vologyát kinevezték osztályos orvosnak. Minden pénzét odaadta Aszmiknak, és magával egyáltalán nem törődött; semmire nem volt szüksége, sem felöltőre, sem öltönyre, sem drága ingekre.

Mérges volt, amikor Aszmik inget vásárolt neki, vagy fehérneműt, vagy olasz préseltbőr cipőt.

– Nem vagyok piperkőc – zsémbelődött. – Abban járok, ami van.

– Azt akarom, hogy csinos legyél – felelte Aszmik, és továbbra is megvett neki mindent, amit csak látott.

A nagymama, szokás szerint, gyakran jelentkezett telefonon.

Az egészsége iránt érdeklődött, szidta a lányt, hogy nem dolgozik a disszertációján.

– Manapság a te képességeiddel nem lenne szabad lebecsülni a tudományos munkát . . .

Aszmik csüggedten hallgatta. A nagymama még nem tudott a legfontosabbról – Vologyáról.

Mi lesz, ha megtudja?

Tanácsot kért Vologyától. A férfit nem nagyon izgatta az egész.

– Hogy neked milyen gondjaid vannak! – mondta. – Talán még mindig kiskorúnak érzed magad?

Aszmik dühbe gurult, és éjfélkor felhívta Jerevánt. Éjszaka mindig kitűnően bejött a vonal.

– Nagymama – kezdte Aszmik. – Van egy újságom a számodra . . .

– Nekem kettő is – vágott közbe az öregasszony. – Először is meghívtak egy kongresszusra, Amszterdamba, másodszor pedig a Lusta kutyám köhögött egy kicsit, igaz, nem nagyon, Suskával együtt vitaminokkal tömtük, és már jobban van.

Aszmik csak hallgatta. Hogyan kezdje el? Mit mondjon, hogy a nagymamát meg ne ijessze?

– Miért nem beszélsz? – kérdezte a nagymama. – Talán nem kellett volna adni neki annyi vitamint? Ez Suska bűne, én ellene voltam, de Suska ragaszkodott hozzá.

Aszmik hirtelen rászánta magát, mint aki fejest ugrik a vízbe.

– Nagymama, én férjhez mentem.

– Tessék? Rosszul hallom! – kiabálta az öregasszony. – Mondd még egyszer!

Azért valamit talán mégiscsak megértett, mert a hangja izgatottá vált.

– Férjhez mentem – ismételte meg Aszmik. – Szeretem, ő is szeret, és nagyon boldog vagyok.

– Elment az eszed – mondta a nagymama, és elhallgatott.

– Halló – hívta Aszmik. – Nagymama, hall engem?

Nem kapott választ.

Majd szétverte a telefont, torkaszakadtából kiabált:

– Jerevánt kérem! Disznóság! Miért bontották a vonalat?

– Ne ordíts! – szólalt meg egyszerre halkan a nagymama. – Jól hallottalak. Ki az az őrült?

– Egy orvos. Együtt dolgozunk.

– Szóval, a disszertációdat félretetted? Egyszer s mindenkorra?

– Nem, miért?! – tiltakozott szégyenkezve Aszmik. Tulajdonképpen nem is gondolt semmiféle disszertációra. Vologyán kívül más nem járt az eszében.

– Írd meg levélben részletesen – parancsolt rá a nagymama. – Mert úgy látszik, mégse értettem meg mindent a telefonból.

Aszmik hosszú levélben számolt be Vologyáról, a külsejéről, szokásairól, a jelleméről. Csak egyvalamiről hallgatott: Vologya koráról. Félt, hogy ha a nagymama elolvassa, végtelen hosszú prédikációk és intelmek következnek Aszmik elsietett és meggondolatlan lépéséről.

„De mi lesz, ha majd meglátja – töprengett a lány. – Mi lesz akkor?"

Elképzelte a nagymama fürkésző, fekete szemét, amint összehasonlítja őt és Vologyát. Tőle minden kitelik. Lehet, hogy egyenesen, kertelés nélkül kijelenti: „A nagy korkülönbség természetes következménye a gyors válás." Vagy valami ehhez hasonlót.

De jöjjön, aminek jönnie kell!

Ő, Aszmik, földi halandó, szereti az életet. Nem akarja elfojtani a vágyait. Hisz Vologyában, hisz a szerelmében.

Ennél a gondolatnál elnevette magát. Mennyit fejlődött! Nemcsak szépen beszél, hanem még a gondolatai is választékosak . . .

14

Tuszja nem szerette a vasárnapokat. A többi napot jól tűrte, de a vasárnapot utálta.

Már szombaton arra gondolt, milyen hosszú, végtelenül hosszú nap vár rá, mint út a pusztaságban. Nem kell munkába menni, nincs semmi dolga, egyedül van a négy fal között.

Magáról így vélekedett:

„Az a fajta ember vagyok, aki nehezen viseli el az egyedüllétet."

Tuszját azért nem lehetett teljesen magányosnak nevezni. Voltak barátai, akik ragaszkodtak hozzá, de mindegyik élte a maga életét, ő pedig olyan helyzetben volt, amelyet manapság divat így meghatározni: „rendezetlen családi élet".

Aszmik haragudott rá.

– Mikor szeretsz már bele valakibe? Mindegy, hogy kibe.

– Senki sem tetszik – felelte Tuszja.

– Csinos vagy – csodálkozott Aszmik. – Ha én olyan lennék, mint te, mindenki belém szeretne! És én is megszeretnék valakit!

Ő, aki mindennel törődött, nagyon szerette volna elősegíteni Tuszja boldogságát.

Amikor a nagymama Jerevánból telefonált, elpanaszolta neki:

– Nem tudom, mit csináljak Tuszjával? Nagyon búsul . . .

De a nagymamától hiába várt együttérzést.

– Én ezt nem értem – vitatkozott az öregasszony. – Hogyan lehet búsulni a mai korban?

És hosszú előadásba fogott, hogy milyen érdekes, sokszínű, rendkívüli a kor, amelyben élünk, csak sajnos, rövid az élet, hogy megismerjük és lássuk mindazt, ami a földtekén történik.

Aszmik hallgatta a nagymamát, és bűntudatot érzett, hogy ő igazán, megengedhetetlen mértékben boldog, Tuszja élete pedig örömtelen.

Egyszer megjegyezte a barátnőjének:

– Biztosan még most is Jaroszlavot szereted.

Tuszja még nevetett is:

– Azt már nem.

Amikor egyedül maradt, újra eszébe jutott Aszmik megjegyzése. Igazat mondott neki. Már nem szereti Jaroszlavot. Régen kiábrándult belőle.

Nem volt szent. Az évek során akadtak könnyű kalandjai. El is múltak, nyomtalanul.

Barátai csodálkoztak, és megrótták ezért. Fenyecska is szóvá tette:

– Tipikus „öreglány" vagy . . . És egyébként is, a te korodban . . .

Vitya pedig ellentmondást nem tűrően kijelentette:

– A helyes dolog mindenesetre a házasság vagy az együttélés. De te lusta vagy és közömbös.

– Nincs kizárva – hagyta rá Tuszja.

Talán csak egyedül Mihail Vasziljevics értette meg. Még Montaigne-t is idézte: „A házasság szerelem nélkül határtalanul erkölcstelen dolog." Ámbár lehet, hogy ezt csak azért mondta, mert valamikor azt szerette volna, ha Tuszja Szerjozska felesége lesz . . .

Aszmik a barátnője helyett is szenvedett. Szerette volna, ha Tuszja boldog, de ez sehogy sem sikerült, bárhogy akarta!

Panaszkodott Vologyának és a nagymamának. Vologya egykedvűen válaszolta:

– Hagyd őt békén. Nem tartozik rád!

– De igen! – csattant fel Aszmik. – Miért ne tartoznék rám? Hiszen barátnők vagyunk . . .

A nagymama pedig váratlanul hosszú prédikációt tartott a telefonba.

Az volt a véleménye, hogy minden ember azt kapja a sorstól, amit megérdemel. Tuszja nem törekedett

semmire, nem törődött a jövővel, üres volt az élete; rászolgált tehát arra, amit kapott. Semmi sem vonza, nem lelkesíti, máról holnapra él, nem gondol arra, mi lesz vele.

Tuszja nem irigyelte Aszmikot. Cseppet sem. Arra is lusta volt, hogy irigykedjék valakire. Pontosabban, arra törekedett, hogy elkerülje a lelki megrázkódtatásokat, nem akart sem szeretni, sem gyűlölni, sem félteni, de még irigykedni sem másokra.

A legtöbb, amire képes volt, hogy Aszmikkal barátkozzék. És ez a barátság, úgy érezte, kimeríti minden lelki energiáját.

Talán, ha Aszmik kevésbé nyíltan mutatja ki őszinte vonzódását, ha kicsit hűvösebb iránta, Tuszja elsőnek távolodott volna el tőle. Eltávolodott volna, és elfelejtette volna olyan nyugodtan, mint amilyen higgadtan másokat elfelejtett.

Egyedül Aszmik tudott behatolni abba a légüres magányba, amelybe Tuszja önszántából bezárkózott.

Amikor Tuszja Aszmikot meglátogatta, barátnőjét és Vologyát tanulmányozva magában ezt gondolta: „És ha mindez játék csupán? Ha Vologya nem is szereti Aszmikot, csak terhére van, és azon töpreng, hogyan szabaduljon?"

Néha meg úgy érezte, hogy Vologya mégsem játszik, csak jó lélek, és éppen a jósága miatt kedves, türelmes, gyöngéd Aszmikhoz; így a lány nem veszi észre, hogy nem szereti.

De később Tuszja felismerte, hogy nem ez a helyzet, Vologya valóban szereti Aszmikot. Szereti és nagyra becsüli, és ki tudja, talán számára ő az egyetlen, a legszebb.

Egyszer felkereste Aszmikot, de nem találta otthon. Csak Vologya tartózkodott a lakásban.

Szemben ültek egymással: ő a heverőn, Vologya az asztalnál. Tuszja szemét összehúzva nézegette borús

arcát, nagy kezét az asztalon, széles, kissé görnyedt vállát.

Biztosan tudta, hogy nem tetszik a férfinak. Vologya nem is igyekezett titkolni, hogy közömbös iránta, nem érdeklik az ő női bájai, mint sokan mondták: lusta, hanyag szépsége.

A lányt nem zavarta különösebben ez a közömbösség, de amint később ő maga Aszmiknak bevallotta, az ősi női ösztön sugallatára mégis játszani kezdett.

Ki akarta tapasztalni, valóban annyira hidegen hagyja-e Vologyát, annyira csak egyedül Aszmik tölti-e be a férfi életét.

– Meséljen a munkájáról – kérte.

Vologya a homlokát ráncolta.

– Csakugyan érdekli? Vagy nincs más témája?

– Érdekel.

Vologya gúnyosan elhúzta a száját.

– Valahogy nem hiszem.

Tuszjára nézett. Már túl van az első fiatalságán, de szó se róla, még mindig csinos, és valahogyan egy sértett kislányhoz hasonlít, akitől elvették a kedvenc játékszerét. Egy pillanatra megsajnálta.

– Maga meg olyan . . .

– Milyen vagyok?

– Nebáncsvirág.

Tuszja megremegett. Vologya telibe talált. Biztosan maga sem akarta, hogy így sikerüljön – de meggondolatlanul a legérzékenyebb pontján sebezte meg.

A férfi nyíltan megkérdezte, a reá jellemző nyers őszinteséggel:

– Talán a magányosság gyötri?

Tuszja elmosolyodott.

– Tudni akarja az igazat?

– Igen.

– Van kivel lefeküdnöm, de mindig egyedül ébredek.

– Épp így gondoltam – mondta a fiatalember.

Felállt, odament a rádióhoz és bekapcsolta. Kigyulladt a zöld varázsszem. Majd zongoraszó hallatszott.

– Rahmanyinov – jegyezte meg Tuszja.

Némán ültek, és hallgatták Rahmanyinov zongoraversenyét.

Tuszja arra gondolt, hogy a férfi biztosan azért kapcsolta be a rádiót, hogy ne kelljen beszélni és kérdezni.

Csengettek. Vologya felugrott.

– Ő az . . .

Aszmik lihegve szaladt be a szobába, mintha rengeteg munka várná, és mindenre kell időt szakítania.

Meglátta a barátnőjét, és nagyon megörült.

– De jó, hogy eljöttél! Rögtön vacsorázunk.

– Pihenj egy kicsit – kérte Vologya. – Egész nap futkosol, mint egy őrült.

Aszmik megadóan nézett rá.

A férfi zsörtölődve megjegyezte:

– Már elforrt a teavíz. Süssek rántottát?

– Nem, nem! Úgysem tudod elkészíteni, ahogy kell.

Aszmik kiszaladt a konyhába.

Vologya felsóhajtott.

– Javíthatatlan!

Aszmik ismét bejött.

Vologya morcos tekintettel, az ajkát harapdálva mérte végig.

– Haragszol valamiért?

A férfi odalépett, megfogta a vállát, és a tükörhöz vezette.

– Nézd meg magad, és állapítsd meg, hogy festesz.

Aszmik a tükörbe nézett, de semmi olyat nem látott, ami szembetűnő lett volna. Sőt még tetszett is saját magának. Emma Szigizmundovna igyekezete nem volt hiábavaló.

– A ruhád kék – folytatta Vologya –, a kabátod sárga, a gyöngysorod piros. Mint egy pojáca!

– Nono – mormogta Aszmik –, mondhatsz bármit, de a gyöngysort ne kifogásold. Vörös korall, rendkívül ritka . . .

Tuszja felnevetett. Minden rosszindulat nélkül, de kissé gúnyosan.

– Csuda pofa vagy, ilyen üveggyöngyöt öt rubelért bármely üzletben kapsz!

Vologya félvállról odaszólt:

– Ilyen rossz ízlésű nőt még életemben nem láttam. Legalább maga taníthatná egy kicsit, Tuszja, hogy mit hordjon. Nézd meg Tuszját, nagyon egyszerűen öltözik, de minden a helyén van rajta!

„Csak engem szidna így valaki – gondolta hirtelen Tuszja. – Ilyen idegesen, dühösen, mérgesen! Istenem, Aszmik mindezt nem érti. Engem dicsér Vologya, de csak úgy, mellékesen, mint amikor a kerítést megérintjük az ujjunkkal, és megyünk tovább . . ."

Aszmik méregbe gurult. Az arca kipirult.

– Ha nem tetszem, ne nézz rám! Nem vagyok festmény!

Vologya két kézzel átfogta a fejét, és az arcát haragos, ragyogó szeméhez közelítette.

– Te butuska – mondta becézve. – Egyszerűen bolond vagy, és kész!

Tuszja felállt.

– Mennem kell. Még sok dolgom van . . .

Aszmik kikísérte a folyosóra. Suttogva mondta:

– Ami azt illeti, nincs valami jó modora . . .

– Igaza van – felelte Tuszja. – Valóban bolond vagy.

– Mért lennék bolond? – húzta fel az orrát Aszmik.

Tuszja kivett egy cigarettát a csomagból, rá akart gyújtani, de a gyufaszál nem gyulladt meg.

– Nem tudom, miért történik ez mindig velem? – mondta. – Egy egész doboz gyufából mindig pontosan azt a szálat húzom elő, amely már leégett.

– Lehet, hogy az egész doboz csupa égett gyufaszállal van tele?

Tuszja átható pillantást vetett Aszmikra.

– Te vagy a legokosabb bolond, akit valaha ismertem!

– Valóban? – mosolygott Aszmik.

– Igen, a legokosabb. És mindnyájan szeretünk. Csak Vologya biztosan jobban, mint én.

– Azt hiszed?

– Biztos vagyok benne!

15

– Minden valószínűség szerint ileus – mondta Ladizsenszkij professzor.

Ujjai gyorsan tapogatták a beteg hasát. A kislány eszméletlen volt. Rövidre nyírt sötét hajfürtjei alól előtűnt domború, verejtékes homloka. A pulzusát nehéz volt kitapintani.

– Most rögtön – rendelkezett a professzor, és intett Aszmiknak.

– Rendben – bólintott az orvosnő.

Éppen az imént, mielőtt bement volna a professzor szobájába, látta a kislány anyját. Sovány volt, vörös hajú, a szeme, mint egy őrülté. Kétségbeesetten szorongatta Aszmik kezét.

– Doktornő! Mi lesz vele?!

– Azonnal megmondom . . .

Aszmik kilépett a rendelőből.

– Megoperáljuk.

Az anya mindkét kezét a torkára szorította, mintha a feltörő kiáltást akarná elfojtani.

– Maga operálja?

– Én – felelte Aszmik. – Úgy látszik, bélcsavarodás.

Nehéz esetről van szó, mit mondhatna? Megfogta az asszony hirtelen elnehezedett kezét.

– Nyugodjék meg. Reméljük, minden rendben lesz . . .

Az anya hallgatott, csak nézett rá merev, ijesztően üres tekintettel . . .

A műtét több mint egy óra hosszat tartott. A professzor nem tévedett – bélcsavarodás volt, a bél már elhalt, és már semmit sem lehetett tenni.

Aszmik azonban még mindig reménykedett, hogy valami csoda történik. Ott állt a kislány meggyötört, csaknem élettelen teste mellett; izzadságcseppek gördültek le a homlokáról, csípték a szemét, a nővér időről időre gézzel letörölte, de az csak folydogált a szemébe.

Egyszer csak Ljalja Sutova, az asszisztensnője halkan felsikoltott. Aszmik rápillantott, és Ljalja ijedten nézett vissza.

Aszmik abbahagyta a műtétet, lassan leszedte arcáról a gézálarcot, egyenként lehúzogatta ujjairól a gumikesztyűt. Nincs tovább. Vége.

– Istenem – mondta Ljalja szipogva és bánatosan. – Istenem, mért van ez így?

– Hallgass – szólt rá komoran Aszmik.

A mosdónál állt, a kezét, tenyerét, ujjait mosta. Majd abbahagyta. Minek mosakodjék? Elég. A műtét befejeződött . . .

Akkor eszébe jutott a gyermek anyja. Biztosan még mindig ott áll a folyosón, vagy járkál, a szeme is olyan, hogy félelmetes belenézni. Mit mondjon neki? Hogy adja tudtára?

Magához intette Ljalját.

– Jobb, ha ketten megyünk, kint vár az anyja . . .

Ljalja a fejét rázta.

– Nem, én nem, semmiképpen! Nem tudom elviselni, ez már sok.

– Jól van – mondta Aszmik. – Majd én.

A folyosó nagyon hosszú volt, Aszmiknak most gyötrelmesen hosszú. A végén ott állt az anya. Odalépett az orvosnőhöz. Csak nézett rá dermedten, az arca szinte megkövült.

Aszmik mozdulatlanul állt. Hallgatott, nem jött ajkára szó.

Valaki odalépett hozzá. Csak a fejét mozdította felé. Vologya volt.

– Menjünk – mondta Vologya, és karon fogta Aszmikot, a másik karjával pedig átölelte az anyát.

– Ne álldogáljunk itt . . .

Aszmik sohasem hallotta még Vologyát ilyen gyengéd hangon beszélni.

– Menjünk, kedves – biztatta szelíden a férfi az anyát.

Könyörögve nézett rá. Átkarolta a vállát, és lassan lekísérte a lépcsőn. Aszmik csak állt és nézett utánuk.

Egy kissé megkönnyebbült. Egészen kicsit, de mégis egy árnyalatnyival jobban érezte magát.

Vasárnap Vologya bejelentette:

– Kértem a szakszervezeti bizottságtól két hétvégi beutalót.

– Megőrültél? – szörnyülködött Aszmik –, nézd, milyen pocsék az idő!

Kint nyirkos volt a levegő, eső vagy hó szitált. Kásás latyak borított mindent. Ritkaság, hogy december elején még híre-nyoma se legyen az igazi télnek.

– Pihenned kell – hajtogatta makacsul Vologya. – Húzd fel a gumicsizmád, és kimegyünk az erdőbe, friss levegőt szívunk, nem ezt a benzingőzt. Meglátod, amint ott leszünk, tüstént . . .

– Bolond vagy – ismételte Aszmik, és kihúzta a heverő alól a bőröndöt, amelyben a gumicsizmát tartotta.

A helyiérdekűn kevés utas volt. Az ablak előtt ví-

kendházak nedves tetői suhantak el. A nyaralók komoran álltak, elvesztették vidám, nyári jellegüket.

– Nézd csak, olyanok ezek a házak, mintha megsértődtek volna – mondta Vologya.

– Igen – felelte Aszmik szűkszavúan. Nagyon megváltozott az utóbbi napokban. A szeme sarkában szarkalábak jelentek meg, és az ajka körül megszaporodtak a ráncok.

Éjszakánként nem aludt, egyre csak arra a szerencsétlen esetre gondolt, ami ott a műtőben történt.

A kislány még nem volt tizenegy éves. Aranybarna teste még megőrizte a nyár színét. A bal kulcscsontja alatt anyajegy. A lágyékánál begyógyult rózsaszín forradás. Biztosan felsértette valami, talán egy szög.

Mindenütt őt látta, bárhová nézett – kócos, sötét fürtjeit, gyerekesen kidudorodó homlokát, amelyen izzadságcseppek gyöngyöznek. Apró cseppecskék. Az ajka elkékült, az állán kis gödröcske.

Ladizsenszkij professzor nem igyekezett Aszmikot megvigasztalni. Szárazon, és szokása szerint tagoltan beszélt.

– Maga mindent megtett. De már késő volt. Ha csak egy nappal korábban hozzák be . . .

„Nem, hibás vagyok – gondolta Aszmik. – Én vagyok a hibás!"

Pedig tudta, hogy nem rajta múlott a műtét sikere. Igaza van a professzornak – túl későn hozták be a kislányt. A bél elhalt, már egy nappal a műtét előtt. De talán lehetett volna még tenni valamit . . .

A hétvégi üdülőt az erdő sűrűjébe építették. Éjjel valószínűleg havazott, a fákat belepte a friss, lassan olvadó hó. Kakasok kukorékoltak, füst kígyózott a fehér ház fölött – körös-körül csend, és úgy tűnt, hogy a város, állandó izgalmaival és soha nem szűnő zajával, valahol messze, egy másik bolygón maradt.

Vologya rendkívül figyelmes volt. Úgy kérlelte, mint egy gyermeket.

– Tedd fel a sálad. Nem feledkeztél meg a meleg zokniról? Nehogy átnedvesedjék a cipőd . . .

Karonfogva sétált vele az erdőben, nem kezdeményezett beszélgetést, s Aszmik nagyon hálás volt Vologyának ezért a hallgatásért.

Néha feléje fordította a fejét, ránézett, és mindig a pillantásával találkozott.

– Mi van? – kérdezte Vologya szeme. – Jól érzed magad?

Ebédkor kiment a konyhára, és hozott egy pohár forró, nagyon erős teát.

– Magam főztem, ahogy szereted . . .

– Nem kívánom – mondta Aszmik.

Vologya szigorúan ráparancsolt:

– Idd meg. A tea a legjobb erősítő ital . . .

Az asztaltársak magukban nevettek, hogy Vologya senkire sem néz, csak a lányra.

– Mi a terved? Aludni akarsz, vagy sétáljunk egyet?

– Rád bízom.

– Nem, ahogy te akarod . . .

– Akkor sétáljunk – felelte Aszmik. Őszintén szólva, szívesebben lefeküdt volna aludni, de úgy érezte, hogy Vologyának sétálni van kedve, ő pedig szeretett alkalmazkodni a férfi kívánságaihoz.

Ebéd után sűrű hó esett, minden ünnepi köntösbe öltözött. Most már a téli fagy illata áradt szét, a fák szinte megfiatalodtak.

– Az utolsó vonattal megyünk haza – mondta Vologya.

Az erdőben csend volt, csak kettőjük lépései hallatszottak a lassan leszálló alkonyban.

Aszmik megállt.

– Nagyon jó veled – mondta Aszmik, és maga is csodálkozott. – Valóban jó.

A férfi bólintott.

– Én pedig úgy vagyok veled, mint önmagammal.

Nem kell semmit eltitkolnom. – Vologya felkapta a fejét, egy magányos varjú károgott felette. – Azt hiszem, az a legfontosabb, ha az ember beszélni is, hallgatni is tud a mellett, akit szeret . . .

Aszmik nem felelt. Az egyre növekvő boldogság kerítette hatalmába, s félt, hogy egy szó is árthat a boldogságának.

Vologya maga elé bámult az egyenletes, behavazott útra, és így szólt:

– Tudod, nekem nagyon szép anyám van. Én apámra hasonlítok.

– Apád meghalt?

– Elesett a harctéren. Vjazma alatt.

Elkomorult.

– A legborzasztóbb, amikor senki sem szereti az embert.

– Mért ne szeretne? – háborodott fel Aszmik. – És én?

– Te – igen. Más senki.

– És anyád?

Megfontoltan válaszolta:

– Nem. Sohasem szeretett. Nem volt szüksége rám.

– Olyan nincs – mondta Aszmik.

– Előfordul. Szép nő volt, futottak utána a férfiak, én meg, amennyire visszaemlékszem, a legtöbbször egyedül maradtam, mert anyám elment. Odatett valami ennivalót, és rám parancsolt, hogy el ne hagyjam a házat. Kérleltem: „Ne menj el, unatkozom egyedül", de rámkiáltott: „Mindig csak a nyakamon lógsz, bárcsak ne lennél a világon!"

Vologya szeme egészen fekete lett.

– Azt mondják, hogy én mérges, komor ember vagyok. Tudod, miért? Hogy senki se marjon belém: olyan ez, mint a páncél, ha bántani akar valaki, nem tudja áttörni, és ha mégis, visszaadom kamatostul!

Az elcsendesedett Aszmikra pillantott.

– Nem félsz tőlem? – kérdezte megváltozott, lágy hangon.

– Nem.

– Neked nem is kell félned.

– Ide figyelj – szólt Aszmik. – Talán banális, amit mondok, nevetséges is, de mégis tudni akarom.

– Mit akarsz tudni?

– Hogy történt mindez? Szóval, hát, te meg én . . .

Nem fejezte be a mondatot, de a férfi megértette: Aszmik tudni akarta, mikor ébredt rá először, hogy szereti őt.

Komolyan válaszolt, irónia nélkül:

– Azt hiszed, tudom?

Nem hazudott. Sokszor töprengett: hogy történt? Mikor kezdődött?

Lehet, hogy akkor, amikor Aszmik lihegve berohant a kórházba az orvosságosdobozzal? Vagy akkor, amikor azon az esős estén először hívta meg az otthonába? Vagy akkor, amikor sírt, hogy már semmivel sem segíthet a betegén?

Ott állt a nagy darab, erős nő, könnyeit törülgetve, az arca és az orra még nedves volt, és Vologya nem tudta, mivel vigasztalja meg; dühös volt, és mégis csodálatba ejtette ez az önzetlen odaadás, mert hitte, tudta, hogy Aszmik valóban önzetlen, nem gondol magára, eszébe sem jut ilyesmi, neki csak egy a fontos – hogy segítsen a betegen, könnyítsen rajta, megmentse –, és ha ez nem sikerül, ha mindennek vége, lelkileg összeomlik, és sír, nem szégyellve a könnyeit.

A férfi megismételte:

– Azt hiszed, tudom?

– De én tudom – mondta Aszmik. – Eljött hozzánk Tuszja, először, amióta együtt élünk. Szép volt, bájos, te megnézted, összehasonlítottad velem – ezt rögtön észrevettem –, és rájöttél, hogy én vagyok neked a legkedvesebb, mert hozzád tartozom. Igaz?

– Gondolod? Lehet. Nem tudom. – Vologya ismét

elkomorult. – Te mindenkinek hiszel. Ezt nem szabad.

– Miért?

– Nem szabad – erősködött Vologya. – Vegyük csak például a barátnődet. Helyén van az esze, nagyon is.

Aszmik szelíden ingatta a fejét.

– Nem, nem erről van szó. Tuszja szegény. Semmije sincs, semmihez se ragaszkodik, semmit se sajnál, a szegényt pedig könnyű megfosztani attól a kevéstől is, amije van – hogy a nagymama szavait idézzem.

– Csak nem sajnálod?

– Szeretem. És tudom, bármit tesz, mindent megbocsátok neki, mert, hogy is mondjam . . .

– A régi barátság alapján?

– Nem, hanem mert szeretem.

Aszmiknak eszébe jutott: először akkor bocsátott meg barátnőjének, amikor véletlenül felszaladt hozzá, és meglátta a könyvespolcon, könyvekkel körülbástyázva, azt a bizonyos iskolatáskát, amely állítólag elveszett, és Tuszja szerint csak a fogója maradt meg . . .

De nem tett róla említést. Se neki, se Szerjozsának.

Lehet, hogy akkor Tuszja őt együgyűnek tartotta, akit könnyen becsaphat? Nem baj. Mégsem pirított rá.

– Én ilyesmire képtelen vagyok – mondta Vologya. – Nem tudok ilyen nagylelkű lenni.

– Miben vagyok én nagylelkű?

– Mindenben. Már abban is, hogy ezt nem érted . . .

– És te nem vagy az?

„Nem érti, hogy én rosszabb vagyok nála – gondolta Vologya. – Ezerszer rosszabb."

Egy pillanatra megrémült: csak el ne veszítse! Aszmik most szereti őt, bár önzőnek tartja, de mégis szereti, és lehet, hogy napról napra másnak képzeli el,

aztán majd kiderül, hogy ő rosszabb, sokkal rosszabb annál, mint amilyennek Aszmik elképzelte . . .

– Figyelj rám – mondta.

A lány lehajolt, felmarkolt egy csomó havat, és a szájához emelte.

– Milyen szaga van a hónak? Ugye, olyan, mint az almának?

– Tüszős mandulagyulladás szaga – figyelmeztette Vologya. – Meg akarsz betegedni? Azonnal dobd el, hallod?!

A hangja élesen zengett az erdő csendjében.

– Ne kiabálj, már eldobtam . . .

Aszmik örömében hallgatta ezt a számára legkedvesebb hangot. Mindenben engedelmeskedni akart neki, mintha nem ő, hanem Vologya volna az idősebb, a kívánsága szerint akart cselekedni, és a szemébe nézni, hogy lássa, amint mosolyog, előbb csak picit, kényszeredetten, majd megenyhülve felragyog az arca . . .

– Szoktál írni anyádnak? – érdeklődött.

– Inkább ő ír nekem – felelte Vologya. – Panaszkodik, hogy ritkán kap hírt tőlem.

– Írjál gyakrabban – tanácsolta Aszmik. – Írnod kell neki. Ő az anyád.

Vologya keserűen kitört:

– Anya! Az anyák sem egyformák . . .

Az arcán, amely a levegőn kissé kipirult, rángatózni kezdtek az izmok.

– Most már kellek neki, mert megöregedett, a mostohaapám sem mai gyerek, maholnap elpatkol, most már a fia is eszébe jut!

Aszmik megérintette a kabátujját.

– Ne beszélj így . . .

– De igen! Én nem felejtek. Semmit sem bocsátok meg, sem a jót, sem a rosszat!

– Hogy érted, hogy a jót nem bocsátod meg? Talán a jót is meg kell bocsátani?

– Igen. – Vologya megfordult, és ügyetlenül magá-

hoz ölelte Aszmik fejét. – Neked sohasem bocsátok meg, hallod? Soha, amíg élek. – A szeme elsötétült és összeszűkült. – Mintha elsápadtál volna! Nem vagy fáradt? Vagy agyonfagytál? Mondd meg őszintén, nagyon fázol?

Erőszakkal lehúzta Aszmik kesztyűjét, és dörzsölgetni kezdte a tenyerét és ujjait.

A lány nevetett.

– Elment az eszed? Hiszen meleg van.

A fiú nem is hallotta, mit mond.

– Nekünk, sebészeknek legfontosabb a kezünk. Nézd, milyen meleg lett a kezed – akár a tűz.

Megszorította a vállát.

– Hát persze, mégis átfáztál. Forduljunk vissza!

„Boldog vagyok – gondolta Aszmik, amint hazafelé tartottak az üdülőbe. – Nagyon jól érzem magam. Mint még soha. Fürdöm a szerelmében, mint a kacsa a tóban."

Elképzelte a kacsát, amely valahol a tavon úszkál, szárnyával csapkodva szét a vizet – és nem tudta visszatartani a nevetést.

– Veled mi van? – kérdezte Vologya.

– Semmi. Én egy kacsa vagyok.

– Miféle kacsa?

– Közönséges háziszárnyas.

– Nem – ellenkezett Vologya. – Tigris vagy. Igazi anyatigris.

Levette a füles sapkáját. A szeme nevetett.

– Érj utol, te tigris, gyorsan! . . .

És futni kezdett. Aszmik utánaeredt, de hirtelen, mintha eszébe jutott volna valami, megtorpant.

– Mi történt? – A férfi messziről meglengette a sapkáját.

– Csak fuss, majd odatalálok egyedül – felelte Aszmik.

Az utolsó vonat este tizenegy óra után indult el. Csaknem üres volt a kocsi. Égtek a lámpák, sárga,

viaszszínű fényt szórtak az ülésekre. Kint már éjszaka volt.

– Mi vagyunk az egyedüli utasok – jegyezte meg Vologya.

Aszmik hozzátette:

– Az utolsók. Több utas már nem lesz.

Kényelmesen elhelyezkedett a sarokban, szerelmese vállára hajtotta a fejét, szundikált, csak néha, a megállóknál nyitotta ki a szemét. Vologya meg sem mert moccanni, Aszmik újra becsukta a szemét, lelke megkönnyebbült, most először oldódott fel benne az utóbbi néhány nap szomorúsága.

Az egyik megállónál ketten szálltak fel: egy idős bácsi a kutyájával, meg egy fiatalember. Az öreg bicegett, eléggé viseltes rövid vattakabát volt rajta, a fiatal – pirospozsgás, kék szemű, szemtelen tekintetű legény – asztrahán galléros drága télikabátban feszített.

Az ajtóban körülnéztek, hová üljenek le. Végül Aszmikkal átellenben foglaltak helyet, a másik ablaknál. A kutya békésen lehasalt a lábuk elé.

Aszmik úgy nézte meg a kutyát, mint a nagymama: szenvedélyesen szeretett minden állatot. Tuszja kutyabolondnak nevezte ezért, és igaza is volt.

– Nézd ezt a kutyát – mondta Aszmik. – Remek jószág. Mit szólsz hozzá?

Vologya lustán odapillantott.

– Mármint ez?

– Igen. Nagyon szép.

– Nem értek hozzá.

Aszmik nevetett.

– Pedig már nem fiatal.

– Lehet – felelte Vologya egykedvűen.

A kutya már valóban öreg volt. A szeme könnyezett, vedlett bundája piszkos gubancokban csüngött. Fejét, két nagy fülét mancsára fektetve, mozdulatlanul elnyúlt.

– Van nálad cukor? – kérdezte Aszmik.

– Nincs – Vologya a zsebében matatott. – De igen. Egy szem cukorka. A kedvenced.

– Add ide.

Aszmik kibontotta a papírból a cukorkát, és odadobta a kutyának. A két útitárs gyorsan odanézett.

– Nem eszi meg – mondta az öreg, a hangja rekedt volt, mintha egyszer s mindenkorra meghűlt volna. „Tüdőtágulás" – állapította meg nyomban Aszmik. – Nincs foga.

A fiatalember hangosan felnevetett.

– A mi kutyánk cigarettázik – mondta, és szemtelen kék szemével Aszmikot méregette. – Dukátot vagy Belomort szív.

Ismét nevetett, majd abbahagyta, és egy összenyomorgatott dobozból Belomor cigarettát húzott elő.

Az öreg félénken megjegyezte:

– Ne piszkáld . . .

De a fiú nem hallgatott rá. Rágyújtott, mélyen leszívta a füstöt, kifújta, és az égő cigarettát hirtelen a kutya orrához nyomta.

A váratlan fájdalomtól a kutya felugrott, panaszosan felvinnyogott, és az ajtóhoz szaladt. A fiatalember teli szájjal röhögött.

– Nézzék csak, milyen fürge! Élsportoló!

Aszmik magánkívül felpattant, odarohant a fiatalemberhez, két kézzel megragadta a gallérját.

– Gazember! Hogy merészelsz?! Aljas!

Érezte, hogy valahol az asztrahán prém alatt ropog a cérna – nemhiába volt erős sebészkeze –, magához rántotta a gallért, és úgy nézett a gyűlölt, félelemtől megdermedt szemekbe.

– Veled kellene így tenni, gazember!

Rázta a fiút, mereven nézett továbbra is a szeme közé, az meg teljesen bambán bámult, az öreg is eltátotta a száját, rémülten pislogott.

Vologya észbe kapott, megragadta Aszmikot, és erőszakkal elhúzta a fiútól.

– Őrült vagy – mondta; a szája remegett, de a szeme csillogott. – Megőrültél!

Aszmik igyekezett kiszabadulni a kezéből, megfordult, és dühösen rákiáltott a legényre.

– Takarodj innen, te semmirekellő!

Elsőnek az öreg ugrott fel.

– Menjünk – mormogta. – Menjünk gyorsan . . .

A fiatalember kelletlenül ballagott utána.

– Te ronda – szólt vissza Aszmiknak gyűlölettel. – Világcsúfja!

Vologya lassan levetette a kabátját.

– Mondd még egyszer! – És egy lépést tett a legény felé.

De az, fejét a kabátgallérjába húzva, fürgén kisurrant a peronra.

– Állj! – szólt Aszmik nyugodtan. – Állj meg, Vologya!

Egyszeriben lecsillapodott. Egy pillanat alatt. Vologya ne kezdjen verekedni, ne piszkítsa be a kezét ezzel az alakkal. Nem szabad.

A férfi engedelmeskedett.

– Ülj le – mondta Aszmik.

Vologya odalépett hozzá, felvette a kabátját, és újra leült melléje. A vonat megállt.

– Bátor nő vagy – Vologya elismerően pillantott Aszmikra. – Csuda bátor.

– Nem is vagyok olyan bátor.

– Hiszen megüthetett volna . . .

– Próbálta volna csak meg . . .

– Az ám. Próbálta volna csak meg. Azonnal megölöm . . .

– Nem bírtam ki – Aszmik a férfi vállához simult. – Nem tudom elviselni, amikor kínozzák a kutyákat. Már gyermekkorom óta.

– Én sem szeretem az ilyesmit – mondta Vologya.

– Nem is tudtam, hogy ilyen vagy! – Átölelte a vállát, és magához húzta. – Aludj még egy kicsit. Moszkváig még tizenkét perc.

– Nem akarok.

– Egyáltalán nem akarsz aludni?

– Egyáltalán nem.

– Én sem.

A vonat sebesen száguldott. Ha kinéztek az ablakon, láthatták, hogyan futnak hátrafelé a fák, távíróoszlopok, házak . . .

– Vologya – kezdte Aszmik. – Már régen meg akartam mondani, de sehogy se szántam rá magam . . .

– Mit akartál megmondani?

Aszmik mély lélegzetet vett.

– Azt, hogy gyerekem lesz.

A férfi gyorsan elhúzódott tőle. Aszmik szíve megremegett. Felemelte a fejét. Összeráncolta a szemöldökét, de a hangja nyugodtan csengett:

– Hallod? Gyerekem lesz.

– Gyerekünk! – felelte Vologya. – Miért csak neked?

Szeme áttetszővé vált. Egészen áttetszővé. Aszmik felemelte a kezét, és megérintette a férfi szemét.

– Csak nem sírsz?

– Ugyan már!

Átölelte Aszmikot, és szájon csókolta.

– Csak terád hasonlítson a fiú. Különben nem is vagy olyan csúnya . . .

– Miért beszélsz fiúról? És ha lány lesz?

– Annál jobb. Egy nőnél nem számít a külső. Tudhatod magadról is.

Vologya újra átölelte a hozzásimuló Aszmikot.

Akart még valamit mondani Vologyának, de az félbeszakította:

– Csókolj meg, te anyatigris . . .

– Ne csacsiskodj – hárította el Aszmik. – Benyithat valaki.

Vologya csak legyintett. Elmosolyodott hamiskásan, akár egy vásott kis kölyök.

– Az állomásokon és vonatokon szabad csókolózni. Senki sem lepődik meg rajta . . .

– No, ha így áll a dolog . . .

Elbeszélések

Orgonás sétány

I

A VONATON

Fényes nappal váratlanul meggyújtották a lámpákat. Semmi szükség sem volt rá, hisz az ablakon besütött a nap: fényében sűrű poroszlop rezgett a levegőben.

Azután alagútba futott be a vonat. Hűvös lett, akár a pincében. Nagyon hosszú volt az alagút, úgy rémlett, se vége, se hossza a sötétségnek.

És megint fák bukkantak fel szép egymásutánban, erdei tavak hullámzottak közöttük, s ameddig a szem ellátott, nagyon magas, ragyogó, szinte patyolattisztára mosott égbolt kéklett, előttük pedig szürkésfeketén csillogott a sínek végtelenje.

Zsenya a felső ágyon heverészett. A nyitott ablakon betört a szél, homokszemeket sodort magával. Por ülepedett az ágyakra, az asztalkára, a fémfogantyúkra.

A lány lehunyta a szemét, arcát odatartotta a szélnek. Úgy tűnt, hogy a nap és a szél perlekedik, melyikük az erősebb, de nem tudják meggyőzni egymást.

A forró fény égette Zsenya arcát egy pillanatig, majd ismét a szél vette át az uralmat, zúgása összefolyt a mozdony bánatosan elnyújtott füttyével.

Már messze maguk mögött hagyták Moszkvát, a Szokolnyiki-park rőt fenyőtűkkel beszórt ösvényeit és a portásfülke időtől megfeketedett ajtaját. Valaki más

jár a Szokolnyikitól a gyár kapujához vezető úton, lép be a portásfülke ajtaján, siet végig a gyárudvaron, amely fölött állandóan ott lebeg a forró gumi édeskés szaga.

Ő, Zsenya, nincs ott, és bizonyára sokáig nem is lesz. A legvalószínűbb az, hogy soha többé.

„Utazom – gondolja. – Éppenséggel én. Lám, hogy szaladnak a fák, madarak ülnek a drótokon, ott elöl, a dombon pedig fehér kavicsokból ki van rakva, hogy Éljen a béke!"

No, ezt is elhagytuk, én meg utazom tovább. Fekszem a felső ágyon, óráról órára, minden perccel közelebb vagyok őhozzá. Vár engem. Talán most, épp ebben a pillanatban számolgatja, mennyi idő múlva érkezem meg. Vajon mit szól, ha meglát? „Hát itt vagy" – mondja, vagy egyszerűen kézen fog, és megkérdi: „Hol a poggyászod?" Vagy átölel, nem néz se jobbra, se balra, arcát az enyémhez szorítja. „Végre, én meg már azt hittem . . ." – mondja majd.

Zsenya kuncogott magában. „Nagyon jó ez, hogy vársz engem. Gondolj csak rám, folyton gondolj. Hisz én is egyre rád gondolok, beszélgetek veled, néha vitatkozom is, de valahogy mindig engedek a végén. Megszoktam, hogy engedjek neked. Mert az enyém vagy, egész lényeddel az enyém, és a makacsságod, hevességed, lobbanékonyságod, szófukarságod is az enyém. Minden az enyém . . . Vársz rám. A legfontosabb az életben annak a tudata, hogy valaki várja az embert. Várja, gondol rá, és számolgatja a napokat, mikor érkezik meg végre. Ugye, hogy ez a legfontosabb?"

A vonat egy kissé csökkentette a sebességét. Fák suhantak el – zöld lombjukat már megérintette a korai ősz –, majd a szántóföldek következtek. Már ősziesen kopárak voltak, tarka csókák keringtek fölöttük, madárnyelven elképesztően rikoltoztak valamit, amit

Zsenya nem hallott, talán veszekedtek, de az is lehet, hogy a téli útjukat tárgyalták meg.

A szántóföld mentén, a dűlőúton, kerékpáron haladt valaki. Gyorsan karikázott, hamarosan egy vonalba került a vonattal.

Idős, napbarnított arcú, hegyes fehér szakállú férfi volt. Porköpenyt és hosszú szárú, sártól barna csizmát viselt.

A köpeny ráncai úgy simultak rá, mint egy szoborra.

Zsenya követte a szemével. Ki ez az ember? Hová tart? Talán őt is várja valaki, és számolja a perceket, hogy mikor érkezik meg?

Bizonyára agronómus, egész életében a határt járja, nyughatatlan, morgolódó ember, de csupa szív. A felesége is agronómus lehet, vagy talán tanítónő, a gyerekeik a városban tanulnak, főiskolán, ő pedig minden ünnepen küld nekik hazait, házikolbászt meg lepényt . . .

Zsenyának régi szokása volt, hogy mások életét elképzelje. Amint találkozott valakivel, csak ránézett, s a fejében máris készen állt az illető története.

Leplezetlen érdeklődéssel figyelt fel mindenre, amit más többnyire észre sem vett: valakinek a sunyi pillantására, szemöldöke rándulására, a járására, gesztusaira . . .

Természetesen gyakran tévedett. Gyakrabban, mint gondolta. Néhányszor azonban eltalálta, miféle emberrel áll szemben, az hogyan él, mit szeret.

Mint a huszonegyezésnél, váratlanul tízes és ász. Időnként aztán „cvikli" jön közbe, mint a kártyajátékosnak, aki a tízes lapjához előbb felsőt kap, és csak azután jön az ász . . .

Itt van például az útitársa. Alacsony, ösztövér, éltes ember. Moszkvában előtte szaladt a peronon, folyton törölgette homlokáról az izzadságot, és mindenkit megkérdezett:

– Hol a második számú kocsi?

A kocsi a szerelvény végén volt. Minden szembejövő ezt válaszolta neki, de úgy látszik, nem hitte el, mert újból és újból megérdeklődte. Néhány lépéssel mögötte baktatott a két felmálházott hordár, és az egyik, széles mosollyal csontos fiatal arcán, jóindulatúan odaszólt neki:

– Megtaláljuk, bácsikám, miért aggódik annyira?

Azután a hordárok beemelték a holmiját a kupéba. Rengeteg csomagja volt: ládikák, papírdobozok, bőröndök, az öregúr váltig számolgatta őket, de mindig elvétette, sehogy sem tudta rendesen összeszámolni.

„Maszek – gondolta ellenségesen Zsenya, miközben a férfi eres, fehér nyakát és elálló füleit nézte. – Persze hogy maszek. Bizonyára van egy kis háza Moszkva mellett, jövedelmező gazdasággal, gyümölcsössel. Ha egy gyerek bevetődik a kertjébe, kiűzi könyörtelenül, mert minden almát, minden szem meggyet számon tart. Nemhiába csillog olyan kapzsin a szeme, és a keze is akár egy ragadozóé . . ."

Ez járt Zsenya eszében, és minél tovább figyelt, annál inkább gyökeret vert benne elképzelése.

De mi derült ki? Estefelé, amikor elhagyták Penzát, a férfi elmondta, hogy orvos egy szibériai falucskában, nemrég költözött oda, alig három esztendeje, mert a felesége rávette, hogy ezentúl az ő szülőföldjén éljenek. Először nem akart, mert mindig városban lakott, de most már megszokta, és nem bánja.

– Persze, ami azt illeti, nincs időm unatkozni – jegyezte meg. – A körzeti rendelőt vezetem, ez az egy van öt falunak. Így érthető, igaz?

– De még mennyire – válaszolta Zsenya. – Mellesleg, én is egészségügyi dolgozó vagyok.

– Igazán? És micsoda?

– Ápolónő.

A férfi néhány pillanatig szótlanul nézte, majd könyörgő mozdulattal melléhez szorította a kezét.

– Kedveském – suttogta szívhez szólóan –, menynyire kellene oda egy ápolónő. Ha tudná, hogy menynyire!

Váratlanul előrántotta a pad alól a legnagyobb kofferjét, és felnyitotta:

– Nézzen ide, kollegina! Egész Moszkvát beszaladgáltam, amíg injekciós fecskendőt szereztem. Látja, magyar fecskendő! Ez meg cseh fonendoszkóp, csak nézze meg, csak nézze!

Úgy csábítgatta a lányt, mint egy Mefisztó.

– És ott vannak a gyógyszerek – mutatott fölfelé. – Mindent szereztem, amit csak el tud képzelni: serpasilt, reserpint, méhmérget, kloroformot, még methionint is. Éjt nappallá téve szaladgáltam, rengeteg embert zaklattam a kéréseimmel, de megérte! Mindent sikerült szereznem, csak ápolónőt nem kaptam, mert nincs, és kész. Mit tehet az ember?

S egy szempillantás alatt eltűnt az ügyeskedő maszek, a Moszkva környéki kertes házat elfújta a szél, a bácsi keze már nem emlékeztetett egy ragadozóéra, és honnan a csudából vette ő, hogy kapzsin csillog a szeme? Olyan a szeme, mint mindenki másé, öregesen fakó, a tekintete egyáltalán nem gonosz, inkább jóságos. Bizonyára szívesen keresik föl a betegek, részletesen elmondják a nyavalyájukat, ő pedig türelmesen végighallgatja, és csak bólogat:

– Nem nagy dolog. Meggyógyítjuk . . .

Az is tévesnek bizonyult, amit Zsenya a doktorral szemben, az alsó ágyon ülő molett nőről kigondolt.

Zsenya elnézte őt, gyönyörködött derűs, nyílt mosolyában, üde, csillogó bőrében, sötét hajában, amely csak a halántékán őszült kissé.

A pirospozsgás, kerek arcú asszony fülében mézcsöppként ragyogtak a borostyán függők. Látszott, hogy jó teremtés, és nagyon elégedett az élettel.

Mert minden sikerül neki, minden könnyen megy, ezért is mosolyog olyan szívesen és gyakran, hibátlan

fehér fogsora villog, fülében szikrázik a mézékszer, legszívesebben megkóstolná az ember, s az egész nő sugárzik, mintha a szivárvány minden színében pompázna.

„Boldog – gondolta irigység nélkül Zsenya. – Jó élete van... ő maga talán nem is tudja elképzelni, hogy másként is élhetne..."

Ha a szomszédnőjére nézett, meghitt családi asztalt látott, kék ernyős lámpát, gyermekfejeket az asztal körül, és azt a hatalmas, jóságos, vidám férfit, aki a háziasszonyhoz és barátságos otthonához illik.

A vonat megállt. Alkonyodott, de még világos volt, a hold sápadozott az égbolton, talán nemrég jött fel, vagy elfelejtett reggel elbújni, ám ilyenkor este nem volt joga kihunyni.

– Asztahovo – mondta az öreg doktor, amint kitekintett az ablakon. – Nagy állomás, úgy látom.

Lent a peronon lárma volt. A magas tetejű, széles ellenzős sapkát viselő hordárok ide-oda futkároztak; a villamos targonca áthatóan fütyülve jött és ment a rápúpozott bőröndökkel és ládákkal.

– Nem kívánnak fogyasztani valamit? – kérdezte a két nőtől a doktor, és régimódi udvariassággal széttárta a karját. – Tessék, ne vessék meg.

Sült csirke darabokat, uborkát, paradicsomot, kockára vágott rózsaszínű szalonnát rakott az asztalkára, meg sót egy üvegmércében.

A kövér asszony, akit Zsenya a föld legboldogabb emberének vélt, mosolyogva hárította el:

– Most nem kérek, köszönöm.

De azért lesimította a haját, és az öreg mellé telepedett. Zsenya egy percig töprengett, azután leugrott az ágyáról.

A nő jóságos, nem tolakodó kíváncsisággal nézte. Közelről idősebbnek látszott, de még szép volt a selymes, sötét szemöldöke, ragyogó szürke szeme, feszes orcáján a gödröcskék.

„Milyen gyönyörű lehetett fiatalon!" – villant át Zsenya agyán.

Az asszony mintha olvasott volna a gondolataiban.

– Fiatal koromban villámgyors voltam – mondta, de egyikük felé sem fordult. – Szinte magamra sem ismerek . . . – felsóhajtott, és váratlanul szenvedélyesen kitört: – Hová tűnnek a napjaink, ki tudja? Hová?

– Sehová – válaszolta az öreg egyszerűen, és mákos lepényeket rakott ki egy szalvétára. – Különben is, barátaim, kevesebbet kell foglalkozni filozófiával, és többet a jelennel.

Villára szúrt egy süteményt, gálánsan az asszony felé nyújtotta:

– Tessék megkóstolni . . .

Azután Zsenyát kínálta:

– Vegyen belőle, kollegina.

Valóban finom tészta volt.

– Rengeteg mindent hoztam magammal – mondta Zsenya. – Van itt ostyatorta meg szalámi meg füstölt hal . . .

A doktor elhárító mozdulatot tett:

– Ráér még kipakolni a magáét. Hosszú az utunk.

– Igaz bizony – sóhajtotta a szépasszony.

– Tudják, mit – mondta az öregúr –, ismerkedjünk össze. Engem Arkagyij Arkagyevicsnek hívnak.

– Engem meg Kszenyija Sztyepanovnának – mutatkozott be a molett útitársnő.

– Én pedig Jevgenyija Petrovna vagyok, illetve egyszerűen csak Zsenya.

– Helyes, egyszerűen csak Zsenya – bólintott az orvos. – Nos, üljön közelebb, és egyen. Majd azután beszélgetünk az életről és a sors szeszélyeiről.

– Azt lehet – szólt közbe Kszenyija asszony. – Az életről mindenki szívesen beszélget.

Szép szemöldökét összevonta, s elgondolkozva harapdálta élénkvörös ajkát:

– Az utóbbi években sokat utaztam. És tudják, mit figyeltem meg? Útközben valahogyan mindig kedve támad az embernek, hogy magáról meséljen, és meghallgasson másokat is.

– Ismétlem – jelentette ki az orvos majdnem szigorúan –, kevesebbet filozofáljanak, inkább egyenek!

Halk csörömpölés hallatszott, és a vonat, kissé meglódulva, lassan elhagyta az állomást.

Elúszott mellettük egy lámpa, fénye végigsiklott az asszony arcán, egy pillanatra felszikrázott a mézszínű fülönfüggőkön, azután mind szaporábban, mind lármásabban kattogtak a kerekek, visszafelé rohantak a házak, a fák, a roppant hosszú nyakú, furcsa madarakra emlékeztető portáldaruk.

– Messzire utaznak? – kérdezte az orvos, miközben elcsomagolta a megmaradt paradicsomot és a sót.

– Kurakovóba, Irkutszk mellé – válaszolta Kszenyija asszony.

– Az mindössze háromszáz kilométer tőlünk – közölte az öregúr. – És maga? – fordult Zsenyához.

– A szűzföldre, az Orgonás sétány nevű állami gazdaságba. Hallott róla?

– Hallottam. Jó messze van, nem egy kőhajításnyira.

– Messze – bólintott a lány.

Fehér kabátos egyenruhában bejött egy fiatal kalauz, tálcán teát hozott. – Kérnek? – kérdezte.

– Kérünk bizony – válaszolta mindannyiuk nevében az orvos.

Zsenya a bőröndjében kotorászott, egy doboz bonbont vett elő.

– Tessék megkóstolni, moszkvai újdonság.

Kszenyija felállt, elfüggönyözte az ablakot.

– Így meghittebb – magyarázta.

Zsenya a mosolygó asszonyra pillantott, akinek minden mozdulata életörömet árasztott, és nem állta meg szó nélkül:

– Maga bizonyára nagyon boldog.

– Kicsoda, én? – kérdezte a nő.

Elgondolkozott, mintegy latolgatta, boldog-e, vagy sem.

– Meglehet, hogy valóban boldog vagyok.

– Az jó – mondta komolyan az orvos. – Tudja, nagyszerű érzés, ha az ember azt tartja magáról, hogy boldog. Akkor igazán boldog is.

– Nem tagadom – bólintott végül Kszenyija. – Csakhogy nehéz boldogság az enyém, nagyon megszenvedtem érte.

Magához húzta a teáspoharát, és kivett egy szem bonbont a dobozból.

– Nehéz boldogság – ismételte Zsenya. – Hát van ilyen?

– Van – válaszolta határozottan az asszony. – Miért ne lenne? Sőt, szerintem nagyon is gyakran.

2

KSZENYIJA ASSZONY ELBESZÉLÉSE

– Amikor fiatal voltam, úgy jártak utánam a fiúk, mintha pórázon húznám őket. Most már persze rám sem lehet ismerni, annyira megváltoztam, de láttak volna húsz évvel ezelőtt! Olykor, ha a régi fényképemre nézek, el sem akarom hinni, hogy milyen voltam!

Hát szóval, nem lehetett tőlük nyugtom; ha meghívtak valahová, vagy tánc volt a klubban, a lányok megsértődtek: körülöttem seregestül legyeskedtek a fiúk, mellettük meg egy lélek sem volt. Haragudtak is rám, engem meg nevetés kerülgetett, mert egyetlen fiú sem tetszett nekem. Anyám egyre hajtogatta: „Várj csak, eljön a te időd, táncra kerekedik a párna a fejed alatt, majd sóhajtozol és sírsz nemegyszer." Én meg csak nevettem: „Nem fűlik ahhoz a fogam!"

Azután elutaztam egy másik járásba, kilencven kilométerre a mi falunktól, beiratkoztam a mezőgazdasági gépkezelői iskolába. Ott találkoztam Viktorral. A vezetéknevét nem mondom meg, azelőtt igen gyakran írtak róla az újságok, a fényképét is sűrűn közölték, bizonyára maguk is olvastak vagy hallottak róla. Együtt tanultunk abban az iskolában, ő kombájnosnak, én meg traktorosnak. Én akkor még nagyon keveset értettem a gépekhez, ő pedig már két évet ledolgozott mint kombájnvezető. Azért küldték iskolára, hogy gyarapítsa a tudását.

Mint mondják, sorsát senki el nem kerülheti. Beleszerettem. Igaz, remek ember volt akkor, hogy szép, nem, ezt nem mondhatnám, de mindenki közül kiválít: bármit kérdezett tőle az ember, mindent tudott, akármilyen könyvről esett szó, ő már olvasta, aki beszédbe elegyedett vele, nem gondolta, hogy huszonkét éves, nyugodtan negyvennek hihették.

Szóval, rögtön a szívembe zártam, és persze ő is engem . . .

Egy év múlva összeházasodtunk, azután hozzánk költözött. Én beszéltem rá, de ő se bánta, mert hárman voltak fivérek, a másik kettő már nős, szűken laktak a házukban, nálunk meg csak anyám és apám, hát sokkal jobban elfértünk.

Ahogy most mindezt felidézem, csak úgy dalol a lelkem, hogy milyen szépen éltünk!

Semmivel sem törődtünk, senkire sem néztünk, egyet tudtunk csak, azt, hogy nem tudunk betelni egymással.

Akkoriban rossz volt a kolhozunkban: egymás után két aszályos nyár. Körülöttünk mindenki csüggedten járt-kelt, de Viktort meg engem nem érdekelt semmi: ha van kenyér, jó, ha nincs, akkor sem eresztettük búnak a fejünket.

– Semmi baj – szokta mondani Viktor. – Volt már nehezebb is, de kiböjtöltük.

Rákontráztam.

– Láttunk rosszabbat, és túléltük. Most majd jobbra fordul.

És valóban, a kolhozunk apránként magához tért, rendbe jött, azután a gépállomás új igazgatót kapott, nagyon jófejű embert, most is ott dolgozik, a gépjavító állomás igazgatója. Nemrég ünnepelte a hatvanadik születésnapját, de nyugdíjra gondolni sem akar.

– Nem válok meg a munkámtól, amíg visz a lábam – mondogatja.

Ez az igazgató, Petuhovnak hívják, rögtön kiemelte Viktort a többiek közül.

– Te, ha akarod – mondta neki –, soha nem látott eredményeket érhetsz el.

Viktor persze hajlott a szóra. Tetszett ez neki. Ki is tett magáért, de még mennyire!

Hinnék-e, hogy már fél év múlva írtak róla a területi újságban? Hatalmas betűkkel nyomtatták a címet: „A kolhozfalu büszkesége."

Azután már naponta érkeztek a kolhozunkba újságírók, fényképészek, mindenféle tudósítók, és mindenki csak Viktorról beszélt meg írt. Rólam is írtak egyszer, hogy a felesége traktoros, ámbár akkoriban éppen nem dolgoztam, mert először megszületett a lányom, azután a két ikerfiam, de mégis jólesett, hogy olvashattam magamról az újságban.

Nemhiába mondják: akire egyszer rámosolyog a szerencse . . . Új házat építettek nekünk, hogy ne kelljen a szüleimmel együtt laknunk, tehenet meg malacot adtak, Viktort fürdőhelyre küldték üdülni, és minden gyűlésen meghívták az elnökségbe.

Így kezdődött. Az uram a földeken dolgozott, az újságírók, filmoperatőrök, mindenféle tudósítók autón mentek utána, egyre csak azt hallottuk: „bocsánat, forduljon meg", „gyorsan mondja el, hogyan sikerült ez önnek", „mindjárt lefényképezzük, háttérben a lenyugvó nappal . . ."

Más régen torkig lett volna mindezzel, de ő, látom, örömét leli benne: úgy érzi magát, mint hal a vízben.

Egyszer azt mondom neki:

– Nem unod még ezt a sok vendéget? Mi szükséged van rájuk?

Hát olyan furcsán nézett rám, szinte megdermesztett, és hirtelen azt kérdezte:

– Tán megirigyeltél?

Először azt hittem, tréfál, de nem, szúrósan nézett rám, az egész ember egyik percről a másikra idegen lett. Szó nélkül sarkon fordultam, otthagytam. Utánam szaladt, beszélt, beszélt, bocsánatot kért: „Ugyan már – azt mondja –, csak a szám járt, soha többé . . ."

Kibékültünk, persze, hisz ez az első veszekedésünk legföljebb csak összeszólalkozás volt. De azért maradt tüske a szívemben. Pici tüske, észrevétlen, mégis ott van.

Viktor nagyszerűen dolgozott, azt meg kell hagyni. Nem lehetett elszakítani a kombájntól: amint felülhetett rá, késő éjszakáig nem szállt le róla.

Persze, a gépállomás leste még a gondolatát is. Nem szenvedett hiányt semmiben. Ő kapott mindent elsősorban: alkatrészeket, üzemanyagot, kenőolajat. Külön lakókocsit rendeztek be számára a határban, és szakácsnőt tartottak neki.

A legjobb földek közül válogathatott: ha nem tetszett az egyik darab, otthagyta, másikra ment át. És senki sem szólt emiatt, hisz híres újító, a kolhozfalu élmunkása.

Eközben a gyerekeink fölcseperedtek már valamennyire, hát beadtam őket a kolhoz bölcsődéjébe, és megint traktorra ültem.

Viktor egyszer azt kérdezte tőlem:

– Nem lenne jobb, ha még egy darabig otthon maradnál a gyerekekkel?

– Elegem volt – tiltakoztam. – Mostanáig otthon ültem, ideje dologhoz látnom. Meg aztán bizsereg a kezem a munkám után.

Az életünk a régi mederben folyt, mindketten dolgoztunk, a kicsik a bölcsődében voltak, a házunkba bőség költözött, és mégis, mintha összetört volna valami.

Az első években Viktornak meg nekem kevés volt a nap huszonnégy órája, amint szakíthattunk egy percet, hát beszéltünk, beszéltünk, sehogy sem tudtuk kibeszélgetni magunkat.

Most azonban fontoskodó lett, fogán keresztül szűrte a szót, jobbára pedig hallgatott, a maga dolgán járt az esze. Egyszer szóvá tettem ezt, mire így válaszolt:

– Ezt te nem értheted.

És megint magába zárkózott. Beszélhetett neki az ember, kiabálhatott vele – meg se hallja.

Látszólag nem volt a mi családunknál boldogabb, de ha a mélyére nézünk: korántsem volt ez így. Mindegyikünk magának élt, a saját gondolatain töprengett. Éjszakánként néha fölriadtam, nagy csönd honolt, a gyerekek szuszogtak, Viktor is aludt mellettem.

A kályhából áradt a meleg, egy egér kaparászott halkan, meghitt, rendes volt az otthonom, de mintha a szívemet döfködnék, sírtam, a fejem a párnába fúrtam, a tollat harapdáltam. Ha megkérdezik, miért sírok, nem tudtam volna megmondani. Viktor nevetett volna a legjobban ezen, végtére is mi bajom lehet?

A férjemet az egész ország ismeri, nem iszik, rajtam kívül más nőre nem néz, sikerült gyerekeink vannak, mind a ketten dolgozunk, szebb a házunk, mint a faluban bárkinek, tisztel minket a község aprajanagyja, és mégis sírok-zokogok. Eszembe jutnak a régi napok, amikor Viktor, hazatérve, a nyakamba borult: „Aranyom, mennyire hiányoztál már!"

Pedig csak reggel óta nem találkoztunk. Karjába kapott, felemelt, magához szorított: „Bizony – mondta –, nincs nálad szebb!"

Amikor ez eszembe jutott, hát sírtam-ríttam . . .

Azt hiszik, hogy Viktor megbántott engem, rám unt, vagy kikezdett valakivel? Szó sincs róla! Szeretett, azt tudtam, hisz egy asszony mindig megérzi, hogy szereti-e az ura, vagy csak színleli. De ez mégsem volt az igazi, és minél tovább éltünk együtt, annál távolabb kerültünk egymástól.

Otthon szinte már nincs is miről beszélnünk. „Tálalj" – veti oda Viktor. „Egyél" – mondom én. „Hogy vannak a gyerekek?" – így ő. „Jól" – felelem.

És megint hallgatunk. Ha kérdem, hogy ment ma a munka, azt válaszolja: „Rendben." És kész. Egy fél szóval sem többet. Tőlem sem érdeklődik semmiről, mintha idegen lennék.

Azután összevesztünk, de nagyon komolyan. Először csak azt hallottam, hogy kint a határban két kombájnos odament hozzá, kérték, adjon nekik fogaskerekeket. Nem adott. Bármennyire kérték, nem hajlott a szóra, nem adott.

Amikor ezt megtudtam, fejembe szállt a vér. Annyi fogaskereke van, mint a nyű, és ha kell még, ad neki a gépállomás. Mi történt ezzel az emberrel, gondolom magamban? Egyre jönnek hozzá a riporterek, fényképezgetik, minden folyóiratban, minden újságban írnak róla szinte mindennap, már egy külön albumban gyűjti ezeket a cikkeket, fényképeket, dicshimnuszokat zengenek róla, de hogy a valóságban milyen, belülről milyen, azt nem tudja senki.

Mindezt a fejére akartam olvasni, aztán mégsem tettem meg: olyan fáradtan jött meg a munkából aznap, hogy megsajnáltam, és hallgattam. Pedig jobb lett volna, ha beszélek.

De hát nem kellett sokáig várnom az alkalomra. A mi házunk az utca végén állt. Azon az utcán tavasz-

szal meg ősszel áthatolhatatlan a sár, csaknem térdig ér. Viktor fogta magát és azt követelte, hogy az irodától az ő házáig szórják fel kaviccsal. Nem az egész utcát, csak egy részét, hogy neki és a családjának meglegyen a teljes kényelme.

No és mi történt? Megtagadott tőle Petuhov akkoriban valamit is? Megcsinálták, amit kívánt.

Megyek este haza, hát látom, az út kaviccsal van felszórva egészen a házunkig.

Az arra járók nevetnek: „A mi hercegünk kérése parancs!"

Megvallom, én csak bámultam az új utat, semmit sem értettem, még szerencse, hogy az emberek megmagyarázták.

No, gondoltam, ez már több a soknál!

El kellett volna mennem a gyerekekért a bölcsődébe, ebédet kellett volna főznöm, a tehenet megfejnem, de mindenről megfeledkeztem, visszarohantam a határba, Viktorhoz.

Már messziről hallom, hogy dohog a kombájnja. Integetek, észrevesz, megáll. Kiszáll, odajön hozzám, olyan sápadt, hogy alig ismerni rá.

– Mi történt? – kérdi. – A gyerekekkel van valami? – Az ajka reszket, a szeme zavaros, rémült. Egy pillanatra megsajnáltam, de leküzdöttem.

– A gyerekek egészségesek, nem történt velük semmi – mondom –, de te, azt hiszem, beteg vagy, csak vigyázz, hogy ágynak ne dőlj!

És elmondtam neki mindent, ami a szívemet nyomta, semmit sem titkoltam el, fölemlegettem az albumot is a fényképekkel meg a cikkekkel, meg a fogaskerekeket, amiket nem akart odaadni, meg az új utat az irodától a házunkig.

Meghallgatott, egyetlen szót sem szólt, csak némán nézett rám, a szeme egészen fekete lett, pedig máskülönben zöldesszürke.

Azután azt mondta:

– Mi van veled már megint? Éjjel-nappal dolgozom, nem törődök magammal, te meg mintha nem a feleségem lennél, hanem a leggonoszabb ellenségem, keresed, mibe kapaszkodhatsz bele, hová döfhetsz minél fájdalmasabban.

Én meg beszéltem tovább:

– Ami igaz, az igaz, dolgozol. Szó se róla, a kombájntól kötéllel sem lehet elhúzni. De kinek dolgozol? Miért igyekszel? Csak önmagadért, a dicsőségedért, hogy mindenki más fölé emelkedj, hogy beszéljenek és írjanak rólad, hogy te légy a legkülönb, a legelső. Csak ezért!

Sarkon fordultam, és hazarohantam. Futottam azon az átkozott úton, ropogott a lábam alatt, úgy éreztem, mintha nem kavicsokon, hanem üvegcserepeken járnék, mezítláb. Elszaladtam a gyerekekért, hazavittem őket, összecsomagoltam egyet-mást a holmimból, és egyenest anyámhoz mentünk. Apám akkor már nem élt. Mondom anyámnak:

– Itt vagyunk, fogadj be minket.

Összecsapta a kezét:

– Elment a jó dolgod?

Elmondtam neki mindent sorjában. Végighallgatott, megértett, és azt mondta:

– Hát maradj nálam, ha jobb neked így.

Már egy napja ott voltunk, de Viktor nem jött. A második este beállított. Megállt az ajtóban, azt kérdezte:

– Sokáig lesz ez így?

– Akár egész életünkre – feleltem.

Vészjóslóan nevetett:

– Aztán vigyázz, el ne számítsd magad!

– Nem én – válaszoltam. – Amíg ilyen leszel, nem akarok veled élni, mert szégyellek az emberek szemébe nézni.

Elkomorodott, de erőt vett magán:

– Szégyellsz, azt mondod? Akkor ne is gyere haza. Nem ismerlek többé! Látni se akarlak!

Bevágta az ajtót, elment. Döngtek a léptei az ablak alatt, azután minden elcsöndesedett.

Az anyám a kemence mellől odaszólt nekem:

– Lányom, gondold meg . . .

Azt válaszoltam:

– Mindent meggondoltam, nincs nekem visszaút.

Persze mindenki megtudta a faluban, hogy mi történt közöttünk. Akadt, aki engem hibáztatott, de a többség őt. Sokan nem szerették nálunk, de hát törődött ő ezzel?

Egy hét múlva meghallottam: Moszkvába utazott, értekezletre, azután egy küldöttséggel Bulgáriába.

Változatlanul anyámnál éltem, onnan jártam dolgozni. A gyerekek, igaz, néha megkérdezték:

– Apuka hol van?

– Elutazott – feleltem. Őszintén szólva, egyre vártam, azt hittem, értem jön, meggondolja magát, rádöbben, hogy igazam van.

Hiszen szerettem. Azért is hagytam ott, mert szerettem, ő volt nekem a legdrágább a világon.

Egyszer találkoztunk, el akart menni mellettem, azután mégis megállt.

– Hogy vannak a gyerekek? – kérdezte.

– Jól – feleltem.

Álltunk, némán néztük egymást. Miről beszéljünk? Amit lehetett, rég elmondtuk egymásnak. Így aztán szótlanul továbbhaladtunk, az egyikünk erre, a másikunk arra.

Később kerülő úton megtudtam, hogy a szomszédos állami gazdaságban szeretőt szerzett magának, a nő ott dolgozik az irodán.

Hazudnék, ha azt mondanám, hogy ez nem rendített meg. Egy asszony mindig asszony marad. Nem voltam rest, elmentem a szovhozba, mintha valami dolgom lenne ott. Megnéztem a nőt: selymes lágy ha-

jú, mosolygós, törékeny teremtés. Fiatalabb nálam, a keze puha, fehér. Hát így állunk, gondoltam magamban, végleg elválnak az útjaink.

Akkor elhatároztam, szilárdan megfogadtam magamban, hogy többet nem gondolok rá. Kész. És higgyék el, valahogy könnyebb lett a lelkem. Éreztem, hogy kezd beforrni a seb, igaz, olykor-olykor még fájt, sajgott egy kicsinyég, de egyre ritkábban, éjszakánként már nyugodtabban aludtam, mind kevesebbet gondoltam Viktorra.

És ekkor váratlanul megtudtam, hogy a kolhozunkban gyűlést akarnak rendezni a gépállomással közösen, és egyetlen napirendi pont szerepel csak: Viktor. Meghallgattam, miről lesz szó, hát mondhatom, keserűséggel töltött el.

Mi derült ki? Két traktorosnak bedöglött a gépe a határban. Éjszaka történt ez, nem messze Viktor lakókocsijától. Szakadt az eső, a két ember bőrig ázva, éhesen bekopogott hozzá. És mit gondolnak? Nem engedte be őket. „Nem tehetem – azt mondta. – Ez nem szálloda. A munkanap után pihennem kell."

A fiúk elképedtek. Egyikük, Vaszja a neve, egészen fiatal, csupán első éve vezet traktort, kérlelni kezdte: „Legalább egy falat kenyeret adj, mert reggel óta nem ettünk."

De ő becsapta az orruk előtt az ajtót: „Tűnjetek el, aludni akarok!"

Ahogy ezt hallgattam, hát nem hittem a fülemnek. Csak nem volt mindig ilyen, gondoltam, az lehetetlen, vagy én nem vettem volna észre?

Nem mentem el a gyűlésre, a kislányom megbetegedett azon az estén, vele maradtam. Ültem mellette, de egyre töprengtem: mi lehet Viktorral? Hogyan döntöttek? Beismerte, hogy hibás, vagy megmakacsolta magát? Irgalmatlanul fájt a szívem, sajnáltam őt, de bántott is, hogy ilyen ember lett belőle.

Tépelődés közben elnyomott az álom. Egyszer csak

kopognak az ablakon. Fölugrok, odarohanok, kinézek: hát ő áll az ablak alatt.

– Gyere ki – kérte.

Vállamra kanyarítottam a kendőmet, és kiszaladtam a tornácra. Már ősz felé járt, éppúgy, mint most, szemerkélt az eső, fújt a szél . . .

Mondom neki:

– Gyere be a házba.

– Nem – felelte –, maradjunk csak itt.

Azután megértettem: azért nem akart bejönni, mert félt a gyerekeket látni. Persze, talán ha erősködöm, bejött volna, találkozik a gyerekekkel, felenged a szíve, és minden másképpen alakul. De nem így történt . . .

– Örvendhetsz – azt mondja. – Jól elbántak velem.

– De hát mi van? – kérdeztem.

– Leváltottak a kombájnról, és írásbeli megrovást kaptam a magánügyeim miatt.

Hallgattam, ő folytatta:

– Nem maradok itt. Nem akarok.

– Miért?

Elfintorította a száját:

– Még kérded! – És hirtelen ezt vágta a szemembe: – Te vagy az oka mindennek! Egy követ fújsz velük. Valamennyien a vesztemre törtök!

Sarkon fordult és faképnél hagyott. Utánanéztem, és szótlanul visszamentem a házba.

Hajnalban megint találkoztunk, meglesett, amikor a központi majorba mentem, a gépállomásra.

Utánam jött, megfogta a karomat:

– Várj, lelkem . . . – lesütötte a szemét, nem nézett rám, folytatta: – Úgy fogok tenni, ahogy mondod.

– Miről beszélsz? – kérdeztem.

– Elutazzam, vagy itt maradjak?

Ránéztem és elámultam: egyetlen éjszakán tíz évet öregedett, még ősz szálak is kerültek a hajába.

– Én döntsem el?

– Te – felelte –, csak te.

Most, amikor már minden a múlté, rádöbbentem a hibámra. Igen, akárhogy vesszük is, hibáztam akkor. Nem jöttem rá, hogy Viktor vergődik, szégyelli magát, elkeseredett a végtelenségig, de nem képes elismerni, hogy hibázott. Az ilyennek mindig a segítségére kell sietni, támogatni, melléállni, ha erre van szükség, de bennem felébredt a büszkeség.

Megsértett, most pedig eljött, és tőlem várja a megbocsátó szót.

– Miért engem kérdezel? – vetettem oda. – Van neked nálamnál jobb tanácsadód, kérdezd meg azt a nőt.

Hallgatott, merőn nézett. Én sem tudtam levenni róla a szemem. Néhány perc alatt lepergett előttem az egész életünk, eszembe jutottak az első randevúink, meg azok a szavak, amiket akkor mondott nekem, és az is, milyen repesve vártam őt haza mindig a munkából . . .

Ki tudja, talán ő is erre gondolt? Csakhogy nem beszéltünk erről, sem én, sem ő.

– Szóval, így állunk? – kérdezte.

– Így – feleltem.

És megint hallgattunk, toporogtunk és hallgattunk. Pedig igazán kimondhattam volna azt a szót, amit várt tőlem. Vagy ő egyszerűen megkérdezhette volna: „Emlékszel, kedves, milyen szépen éltünk?" Vagy azt mondhatta volna: „Szeretlek . . ."

Hiszen szeretett engem, én is őt, de nem találtuk meg a megfelelő szavakat, és így aztán a szerelmünk mintha sohasem létezett volna.

Elutazott. Senki sem tudta, hova ment, hol él. Mintha elnyelte volna a föld. A gyerekek növekedtek, már iskolába jártak, olykor-olykor megkérdezték: „Mikor jön vissza apuka?" Azt feleltem nekik: „Nem tudom, talán hamarosan . . ."

Persze, ahogy az már lenni szokott, szájára vette a falu, pletykáztak összevissza, óbégattak, azután lassan elfeledkeztek róla. Hát igen, mindennapos dolog, hogy akit nem látnak, azt a szívükből is kivetik. Egyedül én nem tudtam elfelejteni. Nem volt olyan nap, hogy eszembe ne jutott volna, ne gondoltam volna rá, vajon mi lehet vele, hogy megy dolga?

Előfordult, hogy mentem az utcán, lépteket hallottam magam mögött, és azon nyomban megfordultam: hátha ő az?

Már fölserdültek a gyerekek, elvégezték az iskolát, a lányom a gyógyszerészeti technikumba iratkozott be, de én, akárhogyan igyekeztem is, nem tudtam kivetni Viktort a szívemből.

Anyám zsörtölődött velem:

– Talán fogadalmat tettél? Addig igyekezz elrendezni az életedet, amíg meg nem öregedtél.

Csak legyintettem. Senki sem tetszett, senkire se kívántam nézni. Egyre vártam, reménykedtem . . .

Egyszer őszintén elbeszélgettem Petuhovval, a gépállomás volt igazgatójával, aki most a gépjavító állomást vezeti.

– Aranykezű kombájnos volt! – mondta.

– Igen – válaszoltam –, még egy ilyet nem találni.

Erre azt felelte:

– Sohasem kaptam pártfegyelmit, de Viktor miatt magam kértem, mert én tehetek mindenről.

– Miért? – kérdeztem.

– Sokkal idősebb voltam nála, tudnom kellett volna, mivel fog ez végződni. Idejében hatnom kellett volna Viktorra, csírájában elfojtani az önzését meg a beképzeltségét, de csak arra gondoltam, hogy micsoda nagyszerű gyereket bocsátok szárnyra, és ez az én érdemem, éppenséggel az enyém, nem másé! Hőst neveltem belőle, mindent elnéztem neki, de arra nem gondoltam, hogy a lelkébe is bepillantsak.

– Én is hibás vagyok – mondtam. – Vissza kellett

volna tartanom, segítenem neki, ehelyett a tulajdon kezemmel taszítottam el . . .

De mint mondani szokták, sorsát senki el nem kerülheti. Négy kombájnos a mi gépjavító állomásunkról egy uráli kolhozba utazott. Szerződést kötöttünk ugyanis ezzel a kolhozzal, hogy minden ősszel gépkezelőket küldünk hozzájuk, akik segítenek a betakarításban. Szóval elutaztak, és vagy két hét múlva levelet írt egyikük az édesanyjának, s a többi között megemlítette: „Itt, a szomszédos állami gazdaságban, úgy hírlik, egy földink dolgozik", és Viktor neve következett. Ő azonban nem látta Viktort, úgy hallja, beteg . . .

Amint ezt meghallottam, rohantam Petuhovhoz. Rögtön azt mondta:

– Utazz oda, tudd meg, mi van vele . . .

Összepakoltam, elutaztam. Először abba a bizonyos kolhozba, azután az állami gazdaságba, ahol Viktor dolgozott. De nem találtam ott, kiderült, hogy a járási kórházban fekszik.

Megyek a kórház felvételi irodájába.

– Fekszik itt egy ilyen meg ilyen nevezetű?

– Igen, a belgyógyászaton.

– Mi a baja?

– Súlyos arthritis – válaszolták, és megmagyarázták: – Heveny ízületi gyulladás.

Nem volt látogatási idő, a doktorok vizitet tartottak, hát nem engedtek be mindjárt. Várnom kellett.

Mi minden fordult meg a fejemben a hosszú órák alatt, mi mindent éltem át, azt el se tudom mondani. Annyira elgondolkoztam, hogy az ápolónőnek háromszor kellett a nevemet kiáltania, mire meghallottam.

– Jöjjön – mondta. – Vegyen föl köpenyt a ruhatárban, aztán felmegyünk az emeletre.

Először rá sem ismertem Viktorra. Ha a nővér meg nem mutatja, soha az életben nem ismerem meg. Az

ablaknál feküdt, kicsi volt, töpörödött, az arca öklömnyi, és a nyaka egészen vékony . . .

Odaléptem hozzá, felém fordította a fejét.

– Te vagy az? – kérdezte. – Tényleg te vagy az, lelkem?

Meg se tudtam szólalni. Ránéztem, és elsírtam magam. Nem akartam sírni, de megeredtek a könnyeim. „Lám – gondoltam magamban –, hát így kellett találkoznunk." Kis híján tizenöt év telt el.

Kinyújtotta a karját a takaró fölött, megfogtam a kezét, de ő a homlokát ráncolta:

– Óvatosabban, fáj . . .

Elmesélte, hogyan élt ezekben az esztendőkben. Jó néhány helyen megfordult, de sehol sem maradt sokáig. Hol az egyik állami gazdaságban volt, hol a másikban, egyszer gyárban is dolgozott, de felmondott, visszahúzta a föld. Azután megbetegedett, először csak megfázott, de a hűlés az ízületeit támadta meg, és ez már harmadik éve tart, nem múlik el. Hébe-hóba kórházba küldik, gyógyítják egy kis ideig, majd kiírják, azután megint jön a roham . . .

Mialatt ezeket elmondta, le nem vette rólam a szemét.

– Hanem te ugyanolyan szép vagy, mint voltál . . .

Könnyeimen keresztül elnevettem magam:

– Szép lennék? Mégsem jutottam eszedbe egyszer sem!

Neki is könnyes lett a szeme.

– Ha tudnád – mondta –, mennyire szerettem volna visszamenni hozzád, és hogy vágytam a gyerekek után.

– És miért nem jöttél? – kérdeztem.

Hallgatott. Megértettem így is, hogy nem tudta legyőzni a büszkeségét, talán szerette volna, de nem bírta. Nem volt hozzá elég ereje.

Én nem kérdeztem, magától mondta el, hogy nem rendezte el az életét. Voltak női, ezt bevallotta, az

egyikkel másfél évig élt együtt, azután otthagyta. Azt mondta, nem tudott engem elfelejteni.

Megmutattam neki a gyerekek fényképét, rápillantott, és lehunyta a szemét, mintha fájdalom gyötörné.

– Milyen nagyok lettek – suttogta.

Egész estig beszélgettünk, megállás nélkül. Mintha ismét visszatért volna a múlt, amikor fiatal házasok voltunk, és a nap huszonnégy órája kevés volt, hogy kedvünkre kibeszélgessük magunkat.

Két hétig feküdt a kórházban, úgy jártam hozzá mindennap, mintha a munkahelyemre mennék. A kórház egyik takarítónője adott szállást, de ott éppen csak aludtam, egyébként reggeltől estig Viktornál voltam. Már megszoktak a kórteremben, befogadtak maguk közé, az egyiknek cigarettáért szaladtam a boltba, a másiknak felolvastam a levelét, a harmadiknak csak meghallgattam a búját-baját, és tanácsot adtam, amiben tudtam. A főorvos maga, egy nagyon komoly ember, akitől mindenki félt a kórházban, egyszer így szólt hozzám:

– Hát ha már így adódott, akár állományba is vehetnénk magát...

Végre összecsomagolhattunk, elhatároztuk, hogy hazautazunk. Viktor eleinte nem akart, szégyellte, hogy mindenki lássa, mennyire megváltozott, de rábeszéltem. Ekkor levelet kaptam a kislányomtól.

„Édes anyukám és apukám! Mikor jöttök már haza?"

Megmutattam Viktornak a levelet, elolvasta, és lesütötte a szemét. Mostanában egykettőre sírva fakadt, s ez olyan megdöbbentő volt.

Elutaztunk. Táviratoztam, hogy mikor érkezünk, és Petuhov kiküldte elénk az állomásra a Pobedáját.

Otthon anyám fogadott bennünket. Amint meglátta Viktort, nem tudta megállni, feljajdult.

– Ó, fiacskám – mondta –, de összetört téged az élet.

Másnap megérkezett a lányom, ránézett, és alig hitt a szemének, bizonyára nem gondolta, hogy így látja viszont az apját.

A fiaim néhány héttel előbb mentek el katonának, így aztán Viktorral együtt írtunk nekik levelet. Mindketten azt válaszolták, hogy nagyon örülnek, és édesapának mielőbbi gyógyulást kívánnak.

De a gyógyulás nem jött. Viktor egy napig fenn járt, három napig feküdt, egyetlen ép csontja sem akadt, a kezén az ujjak meggörbültek, mintha erőszakkal behajlította volna őket valaki, járás közben húzta a lábát, a kabátját sem tudta fölvenni egyedül, még a gombjait is én gomboltam be. Csak elnéztem, és arra gondoltam: „Te szegény, hogyan tudtál meglenni nélkülem?"

Nem éreztem ingerültséget, sem haragot, bármennyire figyeltem is, nem volt bennem más, mint szánalom. Amikor éjszakánként felnyögött, én is éreztem a fájdalmát.

Aztán megint ágynak esett, hát Petuhovval együtt kórházba vittük. Ott feküdt egy hónapot, majd szanatóriumban helyeztük el.

Petuhov mindent megtett érte. Az orvosok, sajnos, azt mondják, Viktor nem jön rendbe soha, nagyon komoly a betegsége, minden ízülete meg van támadva, de a szanatóriumban könnyebben érzi magát. Ő maga írt nekem levelet: „Utazz ide, lelkem, nagyon vágyom utánad, látogass meg."

Hát én összeszedelőzködtem, gyorsan odautaztam. Egy hetet voltam nála, most megyek haza. Viktor még a szanatóriumban marad vagy másfél hónapig, de lehet, hogy tovább. Talán éppen decemberre ér haza, amikor a fiainkat elengedik katonáéktól, rövid szabadságra . . .

3

A NIBELUNG GYŰRŰJE

Zsenya a legszívesebben a végén kezdett olvasni minden könyvet. Fogta, az elejébe bele se pillantott, mindjárt az utolsó oldalon ütötte fel. Azután belenézett a közepébe, ahol mindenféle ismeretlen, érthetetlen dologról esett szó, és hirtelen egy szóra, egyetlen mondatra bukkant, amely máris vonzotta, hogy tovább olvassa, ne akarja letenni a könyvet, míg a végére nem ér. Azután ... nos, azután el lehet kezdeni az elején.

A bátyja kinevette:

– Te csodabogár, hát lehet így olvasni?

– Lehet – válaszolta csökönyösen Zsenya. – Nekem így jobb.

A fiú vállat vont. Ha jobb, hát tessék, parancsolj, olvass csak, mi közöm hozzá?

Ezt a szokását Zsenya mindmáig megtartotta. És nemcsak a könyvolvasással volt így. Ha fel kellett idéznie az életét, ezt is úgy tette, mintha új könyvet olvasna, a végén kezdte, majd a közepén folytatta, és csak azután érkezett el az elejéhez.

Minél idősebb lett, annál gyakrabban szálltak vissza gondolatai a gyermekkorába. Talán azért, mert az a sovány, nyakigláb kislány, aki örökké izgett-mozgott és mindenfélét kitalált, olykor szinte idegennek, ismeretlennek tűnt föl előtte, meg azért is, mert legalább egy kis időre szeretett volna visszamenekülni abba a távoli, gondtalan, könnyed, mindörökre tovatűnt világba.

... Zakatoltak a kerekek. Sötétségbe burkolózott, láthatatlan erdők-mezők, ismeretlen folyók, a jó ég tudja, hová vezető utak száguldottak el az ablak alatt.

Lehunyta a szemét. Így könnyebb volt emlékezni. Rendetlen összevisszaságban kavarogtak agyában az

emlékek, mintha vonatok lennének. És hirtelen a középről kiragadott, meghökkentő szavak bukkantak fel:

A Nibelung gyűrűje.

Igen, a Nibelung gyűrűje.

Itt a keskeny mellékutca, egészen közel, nyárfák sorakoznak benne. A sarkon a málnapiros kápolna, ősi, fantasztikus mintájú kerítéssel. Kissé arrább, az egyemeletes ház nyitott ajtaján hófehér gőz gomolyog ki. Egy kis mozi működik itt, hangzatos, fellengzős neve van: Nagy Fantomas. Mindig régi filmeket játszik.

Az ajtó mellett ott a plakát, fekete háttéren zöld cikcakkok, két szó, valami ismeretlen oknál fogva, ósláv betűkötéssel: *A Nibelung gyűrűje.*

Lejjebb, apró, kaján betűkkel: *Csak tizenhat éven felülieknek.*

Zsenya tizenkét éves volt, hát nem engedték be. Az ő osztályukból senki sem mehetett be. Márpedig *A Nibelung gyűrűje* ellenállhatatlanul vonzotta mindnyájukat. Két rejtélyes, de annál lebilincselőbb szó. Miféle gyűrű? És mi az, hogy Nibelung? Város vagy személy, vagy egy hegység neve?

Zsenyának szokása volt, hogy gondolkozás nélkül válaszoljon bármire. Akármit kérdeztek tőle, mindenre rávágta: „Tudom."

Azután arról beszélt, amit tudott, de néha egyáltalán nem arról, amiről kérdezték . . .

Nem, nem hazudott, inkább fantáziált, mégpedig meggyőződéssel, ő hitte el elsőnek, amiről mesélt.

Egyszer a nagyszünetben a gyerekek arról beszéltek, hogy *A Nibelung gyűrűje* bizonyára szörnyen érdekes film.

– Nem rossz – bólogatott Zsenya. – Igazán nem rossz.

Maga sem értette, miért mondta ezt. De hát már elhangzott, visszavonni nem lehetett.

Mindenki rábámult, és a barátnője, Nyuszja, egy komoly és nagyon precíz lány, az osztály egyik legjobb tanulója, meglepődve kérdezte:

– Láttad?

– Igen – vetette oda hanyagul.

– De hiszen tizenhat éven felüli . . .

Zsenya ásított:

– Igen? Nem is vettem észre. Megváltottam a jegyet, bementem, leültem, egy szót sem szólt senki!

Nyuszja egy irigy sóhajt nyomott el:

– Hogy egyeseknek milyen szerencséjük van!

– Hát igen – helyeselt szerényen Zsenya.

– Akkor meséld el, miről szól.

– Jó, persze – mondta, és habozás nélkül belefogott.

A nibelungok egy néptörzs, amely a Holdról ereszkedett le a tibeti hegyekbe. Csupa magas, szép ember, a hajuk ezüstös, a bőrük fehér, valamikor, az ősidőkben, a tenger fenekén éltek, ezer esztendő múltán pedig átköltöztek a Holdra.

– Hogyan élhettek a tenger fenekén? Hisz nem volt kopoltyújuk – csodálkozott Nyuszja.

– Honnan veszed? – vágott vissza minden zavar nélkül Zsenya. – Volt nekik! Minden holdbeli embernek van tüdeje is, kopoltyúja is. Ezt még az elsősök is tudják.

– Igazán? – ámult el Nyuszja. Nyílt, egyenes, de kétkedő természetű volt. – Meglehet.

– Nem meglehet, hanem így van – jelentette ki Zsenya fölényesen. – Nekem elhiheted.

Nyuszja szívesen elhitte volna, tiszta szívből el akarta hinni, mégis kétségek gyötörték. És a többiek sem igen hittek Zsenyának. Valaki hangosan fölnevetett.

Nem sok kellett volna, és Zsenya maga is kacagni kezd, bevallja, hogy az egész csak átejtés, csupán ki akarta próbálni, hisznek-e neki, vagy sem. Ám Sze-

nya Komarszkij, aki elismerten a legolvasottabb és a legokosabb volt közöttük, váratlanul Zsenya védelmére kelt.

Azt mondta:

– Igen, úgy hírlik, hogy a holdlakóknak tüdejük és kopoltyújuk is van.

Zsenya elismeréssel pillantott rá. Az osztályban mindenki tudta: Szenya „fut" Zsenya után, de a lány ügyet sem vet rá. Neki a magas fiúk tetszettek, a sportolók, a vasgyúrók, Szenya ellenben nyiszlett volt, de nagy fejű, „Csupafej", ahogy az osztályban elnevezték, nemcsak az esze, hanem a törékeny alkatához képest túlságosan nagy feje miatt; ezenkívül rövidlátó is, szemüvege minduntalan lecsúszott szeplős, kurta orráról . . .

Zsenya azonban szépnek látta ebben a percben, majdnem olyan szépnek, mint amilyennek, az ő szavai szerint, a nibelungok, a Hold lakói.

És felbátorodva, tovább szárnyalt a fantáziája.

A nibelungok vezére egy öregember volt, talán százéves, vagy még idősebb. A szigorú, de igazságos bácsi mindenkit túlélt, kivétel nélkül valamennyien tisztelték és engedelmeskedtek neki. Minden szava törvény volt, mert ő őrizte a nibelungok szent gyűrűjét, amelyben gyémántokkal körülvett zöld kő van. Nem egyszerű zöld kő ez, hanem varázserejű, ha el kellett dönteni valamit, vagy gondolkozni egy fontos dolgon, a vezér először a szeméhez tartotta a gyűrűt, azután a füléhez, és a kő megszólalt, de úgy, hogy csak ő hallotta a hangját. A kő tanácsai szerint cselekedett, és szava törvény volt mindenki számára.

– De egyszer – Zsenya kerekre nyitott a szemét és lehalkította a hangját –, egyszer eltűnt a gyűrű. Talán leesett a vezér ujjáról, és nem vette észre, vagy valaki ellopta, mindenesetre eltűnt.

Ettől kezdve minden tótágast állt a nibelungoknál. Nem volt rendszer, mindenki a saját feje szerint élt.

A nibelungok első ténykedése az volt, hogy a vezért elcsapták és börtönbe vetették. Azután harcolni kezdtek egymással.

Zsenya elhallgatott. A gyerekek annyira figyeltek, oly csöndesen ültek, hogy egy pillanatra elszégyellte magát. Ha tudnák, hogy mindent, de mindent ő talált ki!

Azonban hittek neki. Úgy hittek, ahogy a holdlakó nibelungok hittek vezérüknek, amíg el nem vesztette a varázsgyűrűjét.

És ha becsületesen bevallaná, hogy nem látta a filmet, a Nibelung gyűrűjét, hogy ámítás az egész, „merő vulgarizálás", mint Szenya Komarszkij szokta mondani?

Egy pillantást vetett Szenyára: a fiú a megszokott odaadással nézett rá a szemüvege mögül. Zsenya felsóhajtott. Nem, most már nincs visszaút. Nem mondja meg nekik, nem vallja be a világért sem! Hisz akkor többé nem fog hinni neki senki.

Igen, de mi jöjjön ezután? Mi történjen a vezérrel? Meg a többi nibelunggal?

– És akkor a vezér szolgája, mert volt egy hű szolgája, akit nagyon szeretett, elindult, hogy megkeresse a gyűrűt . . .

Zsenyát elragadta a hév, bár fogalma sem volt róla, hogyan fog végződni az elbeszélése. Végül talán kigondolta volna, hogy ki csente el a varázsgyűrűt, vagy, a maga számára is váratlanul, bevallja, hogy az egészből egy szó sem igaz, de közben megszólalt a csengő.

– Holnap elmesélem a többit – jelentette ki megkönnyebbülten.

– Tovább is érdekes? – kérdezte Nyuszja.

– De mennyire, még érdekesebb.

– Milyen szerencsés vagy! – Nyuszja felsóhajtott. – Ha olyan lennék, mint te, talán engem is beengednének.

Önkéntelen irigységgel nézett a korához képest magas, karcsú lányra, gondolatban összehasonlította a maga kövér, köpcös alakjával, és szomorú nyíltsággal ismételte:

– Ha olyan lennék, mint te!

– Igen, ez az egész, úgy látszik, nagyon érdekes – jegyezte meg komolyan Szenya, és zsebkendőjével megtörölgette a szemüvegét.

– Holnap meséld tovább – kérte Nyuszja.

– Jó – válaszolta Zsenya.

„Valamit majd kigondolok – határozta el. – A holnap még messze van."

Az igazat megvallva, félt arra gondolni, mi lesz másnap. Hogyan fejezze be a történetet? Olyan érzése támadt, mintha sűrű erdőbe tévedt volna, és nem tudja, hogyan vergődik ki onnan.

Mindegy, lesz, ahogy lesz. Talán mégis sikerül kieszelnie valamit.

Szerencséje volt: másnap nem ment iskolába, mert torokgyulladást kapott, és mire felgyógyult, megkezdődtek a tavaszi vizsgák, a nibelungok már senkit sem érdekeltek.

... A vonat egyre gyorsabban száguldott, úgy rémlett, hogy üldözői elől menekül.

Fekete éjszaka ásított a kocsi ablakán túl, csak egy-egy szembejövő vonat törte át nagy ritkán a sötétséget, lármázva, zakatolva, kivilágított ablakai egyetlen hosszú láncban csillogtak, azután ismét csönd lett, nem volt más, mint az éjszaka, a szél, a kerekek csattogása és a pislákoló kék fény a mennyezeten.

A többiek aludtak, Zsenyának azonban nem jött a szemére álom. Egymás után villantak föl előtte a feledésbe merült arcok, csendültek meg a rég elnémult hangok.

S ekkor ismét, mintha küszöbnek ütközött volna, megállította valaki, halkan azt mondva: „Itt vagy, Zseka, saját személyedben ..."

Szenya Komarszkij . . .

Hosszú esztendőkig ott volt mellette, észrevétlenül, hallgatagon, a végtelenségig ragaszkodón.

Ha nem volt jelen, Zsenya elfeledkezett róla, amikor jött, közömbösen fogadta, és abban a pillanatban kiment a fejéből, amint a fiú kitette a lábát.

Együtt felvételiztek az orvosi egyetemen, a fiút fölvették, neki azonban hiányzott három pontja.

Akkor kellett volna Szenyát látni!

Talán sokkal jobban le volt sújtva, mint a lány.

– Hogy történt ez, Zseka? – kérdezgette egyre. – Mi lehet az oka?

Ő hanyagul vállat vont:

– Mit tudom én! Majd jövőre fölvesznek!

S a fiú úgy megörült ennek, mintha váratlanul ajándékot kapott volna.

– Hát persze hogy fölvesznek, Zseka! Egy egész év van még előtted!

De a következő esztendőben is két ponttal kevesebbje volt.

– Talán nincs meg hozzá a képességem? – vetette föl Zsenya.

A fiú felháborodott:

– Ugyan, Zseka, hogy mondhatsz ilyet? Teneked ne volnának meg a képességeid?

Mintha bűnösnek tartaná magát, amiért őt felvették, Zsenyát pedig nem. Talán ha azt javasolják neki, cseréljen vele, habozás nélkül beleegyezik.

– Hát jó – hagyta rá a lány –, jövőre újból megpróbálom.

Ám harmadszor már nem felvételizhetett: kitört a háború, s az egyetem kérdése lekerült a napirendről.

Zsenya Baskíriába utazott a családjával együtt, ott ápolónői tanfolyamot végzett, azután visszatért Moszkvába, és nővérként dolgozott egy kórházban. Akkorra Szenya Komarszkij a fronton volt mint önkéntes.

A fiú egyik kérelmet a másik után nyújtotta be, mert nem akarták behívni a rossz szeme miatt, ám ő nem adta fel a küzdelmet, és végül is elérte a célját.

1943 őszén váratlanul beállított Zsenyához egy hátizsákkal, tetőtől talpig havasan.

Az a cingár, pápaszemes, hosszú karú, keskeny vállú, még télen is szeplős fiú maradt, aki volt.

Nagy feje alig fért bele a szürke hódprém füles sapkába, rövid fehér bundája lötyögött rajta, mintha más válláról kapta volna le.

A lány önkéntelenül elnevette magát láttára:

– Szenyka! Semmit sem változtál!

A fiú elmosolyodott:

– Semmit, valóban.

Orvos-egészségügyi zászlóaljnál dolgozott, és már sok mindenből kivette a részét: bekerítésben volt, azután nagy nehezen kiverekedte magát a Nagy Földre, majd megsebesült. Most rövid kiküldetésben járt Moszkában.

Saját magáról, régi szokása szerint, kurtán, szinte kelletlenül beszélt, és Zsenya csak évekkel később tudta meg, hogy a fiút kitüntették a Vörös Csillag- és a Vörös Zászló-renddel, s a zászlóaljnál mindenki azt tartotta, hogy idővel kiváló sebész lesz belőle.

Így történhetett volna, de nem így történt.

Ám akkor, a háború alatti első és utolsó találkozásukon Zsenya még semmiről sem tudott.

A fiú élelmiszert hozott neki: szalonnát, konzerveket, csokoládét, befűtötte az ideiglenesen beállított kis vaskályhát, teát tett föl, majd gyorsan, ügyesen megterítette az asztalt, és odaültette Zsenyát:

– Gyere, egyél. Olyan piszkafa lettél, hogy rád nézni is szörnyű.

A lánynak nem kellett kétszer mondani, rögtön rávetette magát mindenre: szalonnára, konzervekre és a kemény katonakétszersültre.

Azután észbe kapott, elvörösödött:

– No és te?

A fiú szinte rárivallt:

– Csak egyél, én már belaktam.

Hol ezt, hol azt tolta eléje, s örömmel figyelte a lány kipirult arcát.

– Egyél – biztatta, akár egy jó dajka, mintha nem is ő lett volna látogatóban a lánynál, hanem az őnála. – Vegyél még egy darabkát, nagyon finom!

Közben haragosan ráncolta a homlokát, hol lekapta a szemüvegét, hol újra föltette.

– Milyen sovány vagy, te lány, alig ismertem rád . . .

Zsenya bosszúsan vetette oda:

– Hagyd már abba, unom.

– Meghallgatom a tüdődet.

A lány felkacagott:

– Megbolondultál?

A fiú komolyan válaszolt, mintha már felállítaná a diagnózist:

– Sok vajat kell enned, mézzel. Szereted a vajat mézzel?

– Persze hogy szeretem.

– Küldök neked. Úgy két hét múlva az egyik sebészünk Moszkvába jön, majd vele küldök.

És gyöngéden, óvatosan, szinte félve, megsimogatta Zsenya vállát:

– Csupa csont . . .

– Ide figyelj – förmedt rá a lány –, unom már ezt. Miért siratsz el?

– Ugyan, ugyan! – A fiú őszintén megijedt. – Többé nem teszem. Csak ne haragudj.

Sok mindenről szerettek volna beszélgetni, felidézni a régi szép napokat, de Szenya sietett, várták a törzskarnál.

– Holnap eljövök – mondta búcsúzóul.

– Holnap nem jó – válaszolta a lány. – Inspekciós leszek. Inkább holnapután.

– Rendben. – A fiú keményen megszorította Zsenya kezét. – Viszlát holnapután.

– Viszlát holnapután.

Szenya kissé zavartan állt a lány előtt, de már az a tény boldoggá tette, hogy láthatja, minden ok nélkül mosolygott, és a szemüvegét igazgatta.

– Hát itt vagy – mondta csodálkozó hangsúllyal. – Itt vagy, Zseka, életnagyságban . . .

Nézte, és nem tudott betelni a látásával. Úgy látszik, emlékezete ismét fölidézte azokat a hosszú, szomorú hónapokat, amikor csak gondolhatott a lányra, s várta a találkozásukat, egyszer bízott benne, máskor reménytelennek érezte, hogy viszontlátja-e valaha . . .

Zsenya kikísérte a lépcsőházba, és ott állt mindaddig, amíg lent el nem haltak a fiú léptei.

– Gyere el okvetlenül! – kiáltott utána.

Tompa visszhangként jutott el a füléhez a válasz:

– Jövök . . .

Többé nem találkoztak.

Amikor Zsenya hazaérkezett az ügyeletről, az ajtón egy cédulát talált: „Zseka, nagyon sajnálom, de azonnal el kell utaznom. Majd máskor találkozunk. Szenya."

És még néhány sor állt alatta:

„Ma valahogy eszembe jutott a Nibelung gyűrűje. Emlékszel, meséltél az iskolában a nibelungokról, a kopoltyús emberekről? Kár, hogy nem néztük meg együtt ezt a filmet. Tetszett volna neked, ámbár kopoltyús emberek nem szerepeltek benne."

Zsenya többször elolvasta a cédulát, először nevetett rajta, azután sírva fakadt.

Miért sírt? Azért, mert lelki szemei előtt megjelent a mellékutca, ahol nyárfák sorakoznak, meg a Nagy Fantomas nyikorgó ajtaja, s a fekete alapon zöld betűk: *A Nibelung gyűrűje?*

Vagy azért, mert minden elmúlt, sohasem tér vissza, mint ahogyan nem jön vissza a gyermekkor, a könnyedség, a gondtalanság és az az állandó öröm, ami annak idején eltöltötte? . . .

Vagy talán azért fakadt sírva, mert szégyellte azt a régi hazugságát, amelyet pedig mindenki elfelejtett már?

Ő maga sem tudta. Könnyek peregtek végig az arcán, szerette volna visszafojtani a sírást, de nem sikerült.

Éjszaka fölébredt, fölült az ágyán. Szenya levélkéje az éjjeliszekrényén hevert. Ismét elolvasta az első szótól az utolsóig.

S ekkor mindent megértett.

A fiú látta *A Nibelung gyűrűjé*-t, talán még előbb, mint amikor ő olyan ihletetten szavalt a tüdővel és kopoltyúval rendelkező holdlakókról. Szenya tudta, hogy mindez hazugság, de nem árulta őt el.

Mit gondolt róla vajon? Kinevette, elítélte, vagy csupán vállat vont: hogy tud füllenteni!

De hát kár töprengeni. Akármint volt is, most nem kérdezheti meg tőle, elutazott, ki tudja, mikor találkozhatnak ismét?

Kiugrott az ágyból, és úgy, ahogy volt, egy szál hálóingben, mezítláb fel-alá járkált a szobában.

Ha Szenya most itt volna mellette!

Ó, ha vissza lehetne hozni a múltat, legalább egyetlen napot, csupán egyetlenegy napot . . .

Zsenya nem tudta, milyen gyakran ábrándoztak az emberek arról, hogy visszajöjjön a múlt, hogy jóvátehessék hibájukat, hogy megmondják valakinek a legfontosabbat, amit annak idején nem mondtak el . . .

Három héttel később beállított hozzá egy asztmás, kövér őrnagy. Amikor ajtót nyitott neki, a férfi fürkészőn nézett rá, majd lihegve megszólalt:

– A leírásból ítélve maga az.

– Kit keres? – kérdezte Zsenya, a kelleténél kissé élesebben.

Válasz helyett a férfi egy telefonzsinórral átkötött kis zsákot nyújtott feléje.

– Szemjon Leontyevics kérte, hogy adjam át magának... – Olyan halkan mondta ezt, hogy a lány alig értette.

– Kicsoda? – kérdezte. – Miféle Szemjon Leontyevics?

– Komarszkij – válaszolta az őrnagy.

Zsenyának felderült az arca. Sohasem jutott még eszébe, hogy gyermekkori pajtása, a szemüveges Szenyka, egy személyben a felnőtt Szemjon Leontyevics is.

– Hát nem felejtett el – mondta, magához szorítva a zsákot, amelyben megcsörrent valami, bizonyára néhány mézes- és vajasüveg, amit Szenya legutóbb megígért.

– Ő sohasem felejtett el semmit – mondta az őrnagy, és zsebkendőjét elővéve, megtörölgette homlokát és nyakát.

Zsenya szeme még nevetett, de az őrnagy hangjában és tekintetében volt valami, ami meghökkentette. Visszhangozni kezdtek fülében a szavak: „Ő sohasem felejtett el semmit." Mi az, hogy „nem felejtett"? Mit akar ez jelenteni?

Nem kérdezett semmit. Csak rápillantott az őrnagyra, csupán kurtán rápillantott, és a férfi lesütötte a szemét.

– Hősi halált halt – mondta aztán. – Egy héttel ezelőtt, Kurszk mellett...

A zsák kihullott Zsenya kezéből.

– Hősi halált halt – ismételte.

Az őrnagy bólintott.

– Egy aknaszilánktól, ott rögtön.

Fölemelte a zsákot a földről.

– Előtte egy nappal, éppen egy nappal, adta ide ezt a csomagot az ön részére...

Mindez olyan volt, mint egy rossz álom: irreális, elképzelhetetlen és szörnyű. Zsenya szerette volna nagyra nyitni a szemét, fölébredni, és örömmel érzékelni, hogy csak álmodott, a valóságban semmi sem igaz az egészből.

De igaz volt. A kövér őrnagy ott topogott előtte, ugyanazon a helyen, ahol nemrég Szenya álldogált, a telefonzsinórral átkötött, rozsdafoltos vitorlavászon zsák mintha még őrizte volna keze melegét, pedig ez a kéz már örökre kihűlt, elnyugodott . . .

A férfi szája széle idegesen rángott, kikapcsolta, majd visszacsukta zubbonya gallérját.

– Hát akkor . . . – mondta, és kinyitotta az ajtót. – Bocsásson meg, nem akartam, jómagam is . . .

Nem fejezte be a mondatot, kiment, csöndesen behúzta maga mögött az ajtót.

. . . Kattognak a kerekek: „Ni-be-lung gyű-rű-je", „Ni-be-lung gyű-rű-je".

Messze előttük egy sápadt sáv tört át. Az égbolt lassan világosodott ki, kelletlenül vált meg az éjszakától.

Amikor az első, még ritka esőcseppek kopogni kezdtek az ablaküvegen, Zsenyát elnyomta az álom. Sokáig aludt, mindaddig, amíg a vonat meg nem állt egy állomáson, ahol egy kéz erősen, hosszan megkopogtatta a kupé ajtaját.

4

A NEGYEDIK UTAS

A férfi levetette kockás esőköpenyét, óvatosan megrázta, és fölakasztotta a sarokban, Zsenya fekvőhelye mellett.

Kurtára nyírt ősz haját hátrasimította, és félhangosan megszólalt:

– Nem kényeztet el bennünket az időjárás . . .

Az orvos közelebb húzódott az ablakhoz:

– Üljön le, pihenjen.

– Azt hiszem, az én jegyem a felső ágyra szól – mondta az új utas.

Fejét hátravetve, fölnézett. Korához képest igen élénk tekintetű, barna szeme találkozott Zsenya pillantásával.

– Maga a szomszéd? – kérdezte, és válaszolt is rá: – Remek.

Magas volt és szikár, napbarnított arcát mélyráncok barázdálták, szemét erősen őszülő, borzas szemöldök árnyékolta.

„Katona lehetett valamikor" – gondolta Zsenya. Ez a széles vállú, magas ember, aki mindmostanáig megőrizte sudár alakját, sőt a parancsoláshoz szokott érces, mély hangját is, valóban hivatásos katonára emlékeztetett.

A zubbonyszerű, viseltes kék zakó úgy állt rajta, mintha ráöntötték volna. Bőrkofferjét feldobta a fekhelyére, és leült az orvos mellé.

Kszenyija asszony is fölébredt, szürke szeme álmosan pislogott.

– Esik az eső? – kérdezte, és jóízűen ásított.

– Igen, mégpedig kiadósan – bólogatott az orvos. – Pompás őszi eső.

– A gombának jót tesz – mondta az asszony, s a könyökére támaszkodva, gyorsan összefogta kibomlott

fürtjeit, szoros csomóba tekerte a tarkóján, aztán megdörzsölte a szemét, mintha az álom utolsó maradványait akarná elűzni.

Az ajtó kinyílt, a fiatal kalauz lépett be. Az új utasra pillantott, és gondterhelten összeráncolta a homlokát.

– Mintha ismerném valahonnan – mondta óvatosan.

– Hát persze – válaszolta az utas. – Én még a maga nevére is emlékszem. Borisz, ugye?

A kalauz kerek képe széles mosolyra derült:

– Az bizony. Magát meg, ha jól emlékszem, Vlagyimovnak hívják. Megint együtt utazunk?

– Amint látja.

Vlagyimov rövid szárú, barnára szívott pipát vett elő, és akkurátusan megtömködte.

– Mennyi izgalmat álltam ki akkor maga miatt – mondta a kalauz. – Borzalom!

– Igaz – helyeselt Vlagyimov, majd az orvoshoz fordult, és hol rá, hol Kszenyija asszonyra pillantva, megmagyarázta: – Vagy három hónappal ezelőtt együtt utaztunk. Kartasovban leszálltam, hogy járjak egyet, elgondolkoztam, és nem vettem észre, hogy a vonat elindult.

A kalauz félig nyitott szájjal, egyre szélesebben mosolyogva hallgatta, mintha valami vidám történetet mesélnének.

– No de mi történt azután? – vágott közbe, és Zsenyára kacsintott, mintha azt mondaná: most jön a java.

– Azután már semmi különös. A vonat után szaladtam, beértem, felugrottam az utolsó kocsira, és abban utaztam Irkutszkig.

– Mi meg, mi valamennyien azt hittük . . . – mondta Borisz, és nőies mozdulattal összecsapta a kezét.

Aztán elnevette magát, mint az olyan emberek, akik valami elmúlt szörnyűséget idéznek föl, amely

végső soron nem is volt olyan szörnyű, krákogott egyet, és már más, hivatalos hangon tette hozzá:

– Majd később bejövök, takarítanom kell.

– Ne felejtsen el teát hozni, de minél erősebbet, ne sajnálja a füvet – szólt utána Vlagyimov.

„Tapasztalt utazó" – gondolta Zsenya.

A mozdony riasztó szoprán hangon fütyült. A vonat kiindult az állomásról. Mind sűrűbben, mind erősebben zuhogott az eső, s attól, hogy az ég súlyosan lebegett a föld felett, az eső pedig mindinkább erősödött, és a szél lehajlította a fák ágait, a kupé hangulata különösen meghitt volt.

Kszenyija asszony fényképeket vett elő a táskájából.

– Nézze meg – nyújtotta Zsenyának. – Ez a férjem. Ilyen volt, amikor megismerkedtünk.

Erőt sugárzó, markáns arc, kissé előreugró áll, szépen ívelt, bizonyára élénkpiros száj.

– Látszik rajta, hogy szilárd jellem.

– Az bizony – ismerte el az asszony. – Szilárd jellem, szó se róla. És hogy milyen csökönyös, azt elképzelni is nehéz. Ha valami nem úgy történik, ahogy ő akarja, felfordítja a világot, annyira ragaszkodik az akaratához. Ilyen az én emberem . . .

Elmosolyodott sugárzó, melegítő mosolyával, mintha nem is makacs, hajlíthatatlan jellem volna a férje, hanem kenyérre kenhetően jó.

Kotorászott a táskájában, a gyerekek fényképeit szedte elő. A két fia teljesen egy arc volt, az édesanyjukra hasonlító, világos szemű, szép gyerekek. A lánya azonban jelentéktelen külsejű, sovány teremtés, és Zsenyának valami nem tetszett a szája vonalában – túlságosan hullámos és vékony volt – meg a szemöldökei közötti ráncban.

Figyelmesen nézte ezt a még egészen fiatal, kissé morcos arcot, és szokása szerint azon nyomban ki-

gondolta a számára leginkább valószerűnek tűnő történetet.

Csúnya nagylány lett belőle, viszont okos, tudja, hogy nem szép, ezért aztán nem is jóságos, inkább zárkózott, komor. Feltehetőleg a fivéreit sem szereti, mert azok jóképűek. Szép édesanyjával pedig bizonyára gyámolítóan, kissé gunyorosan bánik.

– Hát bizony, szétszéledtek a gyerekeim a szélrózsa minden irányába – mondta Kszenyija asszony elgondolkozva. – Kietlen nélkülük a ház, csöndes, üres.

– A lánya meglátogatja néha? – kérdezte Zsenya.

– Hogyne! Amint tud egy kis időt szakítani, rögtön eljön. Nagyon ragaszkodik hozzám. Egészen csodálatos, hogy mennyire.

Zsenya megint tévedett. A látszat bizony csal, régi igazság.

– A lányok rendszerint jobban ragaszkodnak a szülőkhöz, mint a fiúk – jegyezte meg az orvos.

– Hát ezt nem mondanám – fordult hozzá Vlagyimov. – Gyereke válogatja.

Gondosan eloltotta a pipáját, kitisztogatta, majd a zsebébe dugta.

– Gyereke válogatja – ismételte, és szórakozottan kinézett az ablakon.

5

AZ ÚJ UTAS ELBESZÉLÉSE

– Hát bizony eleget utaztam az utóbbi időben!

Jártam Szibériában, az Altajban, Belorussziában. Az a meglepő ebben, hogy természetem szerint otthonülő vagyok, egész életemben jóformán ki se dugtam az orrom a szülővárosomból. Nem szerettem elhagyni az otthonomat. Előfordult, hogy fürdőhelyre utaztam,

egy hetet lemorzsoltam ott, azután úgy elfogott a „honvágy", hogy nem is a napokat, hanem egyenesen az órákat számoltam, mennyi van még hátra a hazamenetelemig.

Egy uráli kisvárosban, Miasszban laktunk a feleségemmel meg a fiammal. Saját házam volt, kerttel. Igen-igen csöndesen, nyugodtan éltünk: vasárnaponként sétáltunk a fiammal az Ilmen-hegyen, gyönyörű vidék az, olyan tavak vannak, mintha égszínkék üvegből öntötték volna őket, az erdőben japán szarvasok, mókusok, nyuszik tanyáznak, mert ez védett terület. És mennyi madár röpködött mindenfelé, mennyi hal úszkált a tavakban!

Szép, sudár, kék szemű fiam volt, 1941-ben érettségizett.

Ilyen életkorban rendszerint még nem alakul ki hivatástudat a gyerekekben, ez is, az is vonzza őket, háromféle főiskolára is beiratkoznának egyszerre.

Az én Vologyám azonban már ötödik osztályos korában elhatározta, hogy egyetemre megy és irodalmat tanul.

Emlékszem, még csak negyedikbe járt, amikor véletlenül fölfedeztem egy füzetkéjét, amely az első laptól az utolsóig versekkel volt tele.

Én persze nem vagyok író, nehezen tudnám megítélni, milyen versek voltak, de úgy általában tetszettek nekem.

– Te verseket írsz? – kérdeztem.

Elvörösödött, de nyíltan megmondta:

– Igen.

Működött az iskolájukban természetjáró szakkör. Később, amikor Vologya már hatodikos volt, pályázatot hirdettek turistaindulóra, és az én fiam írta a legjobbat.

Most már nem emlékszem az egész versre, csak a refrénre:

Idővel dacol, mint a kő,
Barátság edz keményre,
Egy út vár téged s engem is,
Egy dal röpít a szélbe.

Az iskolában mindenki meg volt győződve róla, hogy Vologya Vlagyimovból költő lesz.

Meg kell mondanom, hogy az én foglalkozásom korántsem nevezhető poétikusnak, a járási tanács pénzügyi osztályán dolgoztam mint felügyelő, ami igazán a lehető legprózaibb dolog.

De a fiamat nem tartottam vissza. Ha tehetsége van az irodalomhoz, lépjen a választott útra. Végeredményben a saját életét éli, döntsön hát a szíve szerint.

A háború keresztülhúzta terveinket. Vologya még az érettségi bankettet sem várta meg, amint kitört a háború, két társával együtt rögtön jelentkezett a kiegészítő parancsnokságon, kérte, hogy egyenest a frontra irányítsák.

A feleségemmel együtt kikísértük a vonathoz. Ez június huszonhetedikén történt.

A pályaudvaron a nagy kavargásban akadt, aki sírt, egyesek daloltak, megint mások harmonikaszóra táncoltak.

Nagy hőség volt, a fülledt melegben a feleségem rosszul lett, de persze tartotta magát, semmivel sem árulta el, egyre Vologyát nézte, le nem vette róla a szemét, mintha megérezte volna, hogy soha többé nem látja.

A fiunk vidám volt, mosolygott.

– Hamarosan visszajövök – mondta –, legyőzzük a fasisztákat, és máris indulok haza.

A haja fénylett a napon, a szemében apró aranypettyek csillogtak.

– Kisfiam – mondta a feleségem –, csak vigyázz magadra.

Én is igyekeztem mosolyogni:

– Jó utat, Vologya. A versesfüzeteidet elteszem, amíg vissza nem térsz.

Nevetett.

– Írok majd újakat, ha hazajöttem.

A fiatalság hajlamos arra, hogy csak a jóban bízzon. A fiam bizonyára őszintén hitte, hogy visszatér. Egy pillanatra se vetődött föl benne, hogy ez másképp is lehetne.

A feleségemmel együtt várni kezdtük a leveleket, ez a várakozás éltetett bennünket. De ritkán érkezett levél, az is igen szűkszavú volt:

Egészséges vagyok, jól érzem magam, minden rendben.

De hát mi is hallgattunk rádiót, olvastunk újságot: Ugyan mi volt itt „rendben"?

Azután teljesen elmaradtak a levelek. A feleségem meg én nem hagytunk föl a reménnyel, egyre vártuk a levelet, de csak nem jött. Mind sűrűbben rohantak meg a komor gondolatok, kiváltképpen éjszaka. Egyikünk sem aludt, csak színleltük a másik miatt, de mindketten ugyanarra gondoltunk.

1943-ban meghalt a feleségem. A szíve nem bírta ki, nagyon bánkódott a fia miatt. Az utolsó szavai ezek voltak: „Mondd meg Vologyának, hogy . . ." Így maradt félbe a mondat, ő elnémult . . .

Csönd telepedett a házra, szörnyűséges csönd. Húsz esztendőt éltünk le együtt, s egyre úgy rémlett: hallom a lépteit, vagy a hangját, amint hív engem . . .

Ekkor kijevi evakuáltakat fogadtam a házamba, egy nagymamát a két unokájával. Egyikük, a szőke hajú, kék szemű Vitya, kissé emlékeztetett Vologyára. Néha így is szólítottam, és ő azt mondta:

– Kolja bácsi, ha jólesik, legyek a maga számára Vologya . . .

Melegszívű, jó fiú volt. Ma már mérnök, a kijevi Arszenal-gyárban dolgozik, levelezünk egymással, mindig így írja alá a leveleit: „A maga Vologyája".

Az igazi Vologyámról azonban semmi hír. Akárhová írtam, mindenünnen ezt a választ kaptam: nyomtalanul eltűnt.

Szomorú válasz, mégis melengette a szívemet: tehát nem esett el, hanem eltűnt, talán még visszatér, hisz rengeteg ilyen eset fordul elő . . .

Befejeződött a háború, sokan visszatértek. Némelyikről már a gyászjelentés is megjött, elsiratták őket, most meg beállítottak épen, egészségesen.

Én sem hagytam föl a reménnyel, egyre vártam. De már két éve véget ért a háború, és ő még mindig nem jött. Lassan beletörődtem a gondolatba: úgy látszik, nem akarja a sors, hogy ismét találkozzam a fiammal.

A lakóim visszautaztak Kijevbe, megint egyedül maradtam. Amint hazatértem a munkahelyemről, csak jöttem-mentem a lakásban, nem tudtam, mit kezdjek magammal. Hol Vologya fényképét nézegettem, hol a verseit olvasgattam, azután csak odaálltam az ablakhoz, és az utat néztem. Sok ember sietett végig rajta, de az én fiam nem volt sehol.

Egyszer Kosztromába utaztam szolgálati ügyben. Délelőtt mindent elintéztem, este azonban unalmas lett volna egyedül üldögélni, hát elindultam, hogy sétáljak egyet a városban. Elhaladok egy klub mellett, és látok az ajtaján egy plakátot: *Egykori frontharcosok estje.*

Szíven ütött valami.

Bemegyek, gondoltam, meghallgatom.

És mi történt? Felszólalt egy százados, tekintélyes, már nem fiatal ember, egy internátus igazgatója. Elmondta, hogy a mauthauseni hadifogolytáborba vitték, de társainak egy csoportjával megszökött onnan. Egyszerre arról kezdett beszélni, hogy velük együtt volt ott egy Vlagyimir nevű orosz fiatalember, aki ver-

seket írt, a verseit kézről kézre adták, minden fogoly kívülről tudta őket. És elmondta az egyik verset, azt, amelyik a legjobban az emlékezetébe vésődött:

Oroszországom, kedvesem,
Nyírfaligetek szelíd lelke,
Téged idézlek csendesen,
Jussak én is néha eszedbe,
Kit távolság bilincse zárt
Nehéz hadifogságba.

Keletre nézek, csak keletre
S látom szülőhazámat,
Kolhozlegelők intenek,
Folyó felett erdő susog,
És földünkön a mieink
Megértik anyanyelvemet.

Alig volt erőm, hogy végighallgassam a hosszú költeményt. Mintha villám sújtott volna. Hiszen ez Vologya verse.

Alig bírtam kivárni a végét, a századoshoz rohantam, és megkértem:

– Mondjon el mindent, amit tud . . .

Részvevően nézett rám. Meghallgatta kurta elbeszélésemet, s azt mondta:

– Én ezt a Vlagyimirt nem ismertem személyesen, de a versei kézről kézre jártak, sokat segítettek nekünk abban az időben, tartották bennünk a lelket.

Végül így szólt:

– Azt hiszem, Pavel Gyemidov ismerte Vlagyimirt.

– És hol találhatom meg ezt a Pavel Gyemidovot? – kérdeztem. – Él-e még?

– Él – válaszolta a százados. Elővette a noteszát, és kiböngészte a címet: Szverdlovszk, Lenin utca 5 . . .

Egy hét múlva kivettem a szabadságomat, és Szverdlovszkba utaztam Pavel Gyemidovhoz.

A pályaudvarról természetesen egyenest őhozzá mentem. Szerencsémre otthon találtam. Ötvenéves forma, nem kevesebb. Széles vállú óriás, ősz hajú, az orcáján forradás, mint később elmesélte, lágeremlék, valamiféle felvigyázó végigvágott rajta korbáccsal . . .

Jól fogadott engem, nagy tisztelettel. A felesége is részvéttel volt irántam.

Meséltem neki a fiamról, de ő is csupán ugyanazt tudta mondani, amit a százados: volt velük a táborban egy Vlagyimir nevű fiatal hadnagy, a vezetéknevét nem tudja, csak a számára emlékszik, 59896-os, magas, szőke fiú, nagyon jó verseket írt, ezeket aztán az egész tábor ismerte.

Még könnyezett is, amikor Vlagyimirra meg a verseire gondolt.

Megmutattam neki a fiam fényképét:

– Ő az?

Sokáig nézte, egyre kereste rajta az ismerős vonásokat, azután így szólt:

– Lehet, hogy ő az, nem tudom. Hisz csak egyszer-kétszer láttam, szakálla nőtt, és égési sebek borították az arcát, azt mondta, hogy a közelében robbant egy bomba, az égette össze.

Nem tágítottam:

– Mégis, mit gondol, ő az, vagy sem?

– Nem tudom – válaszolta. – Szívesen megmondanám határozottan, de hát nem tudom. A haja mintha hasonlítana, ám egyébként . . . egyszerűen félek bármit is mondani.

Láttam, hogy ő maga is szenved, de nem akar hazudni. Meg aztán valóban, mit követelek tőle? Csupán egyszer-kétszer látta Vlagyimirt, annak az arcát eltorzították az égési sebek és a szakáll, azóta csaknem tizenhat év telt el, hát igazán nem könnyű visszaemlékezni.

Végül azt tanácsolta, mutassam meg a fényképet egy barátjának, Fjodor Szergejics Moskarevnek, aki a

láger egészségügyi blokkjában dolgozott, ő jobban ismerhette Vologyát, mint bárki más.

Megadta a címet: Novoszibirszk terület, mihajlovói járás, Huszadik Kongresszus szovhoz.

Elbúcsúztam Pavel Gyemidovtól, és Novoszibirszkbe utaztam, a Huszadik Kongresszus nevű állami gazdaságba. Felkutattam Fjodor Szergejicset, aki gépészként dolgozott a javítóműhelyben.

Kreol bőrű, komor férfi állt előttem, az orcája anyajegyekkel telehintve. Üzbégnek vagy cigánynak néztem, jóllehet a neve tősgyökeres orosz volt.

Először hűvösen fogadott, sandán nézett rám, kelletlenül válaszolgatott. Azután fölengedett.

Megmutattam neki a fényképet. Rögtön rávágta:

– Nem, nem hasonlít. Az sokkal idősebb volt, és a szemöldöke sűrű, fekete.

Elszomorodtam.

– Szóval, nem ő az? – kérdeztem.

– Nem – felelte. – Szerintem nem ő az.

– És azzal a fiúval mi történt azután, nem tudja?

– Elvesztettem szem elől – válaszolta. – Még akkor, amikor engem más lágerba vittek át.

Hát ha így áll a dolog, nem kívántam tovább a terhére lenni. De hirtelen szívélyes lett, nem akart elengedni. „Maradjon csak – mondta –, legyen a vendégem egy kis időre."

Két napot töltöttem nála. Elmesélte az életét: a felesége máshoz ment férjhez, mialatt ő a fronton meg a lágerban volt, és a két gyermeküket is magával vitte.

Mire hazaért, nem maradt se otthona, se családja. Az asszony szóba sem akart állni vele, fia-lánya elfordult tőle, nem emlékeztek rá.

Így aztán ment, amerre vitte a lába, felült egy vonatra, útközben találkozott egy ezredtársával, az meghívta magához az állami gazdaságba, hát idejött.

Fjodor Szergejics gondolt egyet, és így szólt hozzám:

– Úgy hiszem, nálamnál többet csak egy ember mondhatna magának, de az most Belorussziában, a szülőföldjén él.

– Kicsoda az? – kérdeztem.

– Szadkovics a vezetékneve, a személyneve meg Jevgenyij, a címét nem tudom pontosan, de majd megtalálja.

Persze hogy megtaláltam. Minszkbe utaztam, ott aztán megtudakoltam Jevgenyij Szadkovics címét.

Egy kis községben lakott, a rokkantak szövetkezetében dolgozott.

Elutaztam hozzá, sovány, fekete szemű ember fogadott, fél karja, fél lába hiányzott, és még beszédhibás is volt: dadogott.

Amint megpillantotta Vologya fényképét, felkiáltott:

– Ő az, kétségkívül ő az!

Elállt a szavam. Csak néztem rá némán, szinte magamonkívül voltam.

– Gyakran beszélgettünk az otthonáról – folytatta Szadkovics. – Mesélt nekem az apjáról, az anyjáról, a barátairól.

– Szavalt is? – kérdeztem.

– Szavalt – felelte. – Jó versek voltak, most már nem emlékszem rájuk pontosan, de igen jók voltak . . . néha a könny is kicsordult a szememből, amikor hallgattam.

– Mi volt a vezetékneve? – tettem föl a kérdést.

– Nem tudom. Nem mondta meg, csak azt említette, hogy Szmolenszkból való.

– Szmolenszkból?

– Igen, onnan.

Tehát nem ő az, nem, nem ő . . .

Szadkovics látta, hogy elcsüggedtem, és vigasztalni próbált:

– Talán összekevertem a dolgokat, elvégre rengeteg idő telt el azóta, azért emlékszem úgy, mintha

Szmolenszkot mondott volna, de bizonyára tévedek . . .

Ő is adott egy címet, egy bajtársáét, aki az Altajban él, és állítólag Vlagyimirral együtt szökött meg a lágerből.

Ekkor már nem volt pénzem az utazásra, meg a szabadságom is lejárt. Hazamentem, felmondtam a munkahelyemen. Nem akarták elfogadni, azután mégis elengedtek. Eladtam a házamat, minek nekem, magányos embernek, egy egész ház? Nem is bántam meg, célja lett az életemnek, kitöltötte, hiszen egy törekvés hajtott.

Így aztán már harmadik éve utazgatok, hol ehhez, hol ahhoz, kutatok, szemenként szedegetem össze a fiamról, amit lehet.

Olykor minden adat egyezik, a fénykép alapján felismerik, néha pedig rögtön megmondják:

– Nem, ez nem ő . . .

De én nem adom meg magam, egyre csak utazom, bejártam Oroszországot egyik végétől a másikig, annyi emberrel megismerkedtem, annyi mindent hallottam, hogy nehéz lenne elmesélni. Mindazonáltal még semmi biztosat nem tudtam meg Vologyáról, még azt sem tisztáztam, ő volt-e az Mauthausenben, vagy sem.

Egyesek azt állították, hogy Vologya Orjolból való, ott maradt a felesége is, mások pedig azt, hogy kaukázusi, megint mások felismerni vélték a fénykép alapján, majd alaposabban szemügyre vették, és akkor jelentették ki: „Nem ő az . . .”

Akadt, aki azt mondta, hogy agyonlőtték, amikor megszökött a lágerből, más azt bizonygatta, hogy vele együtt feküdt a fertőző betegek barakkjában, de nem tudja, meggyógyult-e, vagy sem.

Munkácstól nem messze mutattak egy sírt, ahová eltemettek valakit, aki megszökött a lágerből. A mai napig sem tudom, a fiam fekszik-e ott, vagy valaki

más. Mindenesetre síremléket állíttattam, és felvésettem a kőre ezt a négy verssort:

Oroszországom, kedvesem,
Nyírfaligetek szelíd lelke,
Téged idézlek csendesen,
Jussak én is néha eszedbe . . .

De nincs nyugtom. Egyre arról ábrándozom, hogy összegyűjtöm a fiamról a legpontosabb és a legmegbízhatóbb adatokat . . .

Vlagyimov nem folytatta. Kihajolt az ablakon. Talán ismét felidézte a hosszú-hosszú utat, amit megtett, lehet, hogy a nyomtalanul eltűnt fiára gondolt. Ő feküdt-e a sírkő alatt, vagy egy másik bátor, vidám fiatalember, aki életét áldozta a hazáért, a fia pedig valahol messze, a világ másik végén él, és egy szép napon egyszer csak betoppan.

Ki tudja . . .

6

A MÚLT

Zsenyát megint megrohanták az emlékek. Rendezetlen, zavaros képek formájában jöttek. Nem hívja őket az ember, mégis megjelennek.

Itt a napfényben és a nyári hajnal ragyogásában fürdő, zöld kert, a fákon nagy, nehéz, szemre is savanyú almák csüngenek.

Réges-rég volt, még a háború előtt, amikor édesanyja őt meg a bátyját falura vitte, a nagymamához.

Ismét fülébe csengett az ágról lehulló alma tompa puffanása, a fűrész távoli, kissé panaszos, éneklő hangja meg a kútgém nyikorgása (milyen mulatságos,

hogy gémnek hívják, és valóban madárra emlékeztet)...

Amikor Zsenya megpillantotta a kertet, a gömbölyödő almákat, a fák fölött zümmögő szorgalmas méheket, ugrándozni és tapsikolni kezdett.

A bátyja kinevette:

– Megőrültél!

De ő nem válaszolt, továbbra is ugrált, tele torokból énekelt, olyan heves életöröm töltötte el hirtelen, mint amikor az ember feje fölött kisüt a nap. Bámulva figyelte az élet sokoldalúságát, kimeríthetetlen, pompázatos gazdagságát.

Édesanya csak levitte őket a faluba, két nap múlva elutazott, mert csupán három nap szabadságot kapott, és félt, hogy elkésik.

– Most majd hármasban teszünk-veszünk a ház körül – jelentette ki a nagymama.

Magas, sötét hajú asszony volt, sima arcát egyetlen ránc sem éktelenítette. Egyáltalán nem hasonlított más nagymamákra.

Városiasan öltözködött: sötét szoknyát viselt és durva szövésű fehér blúzt.

Csak a beszéde volt Zsenyának szokatlan. Moszkvában nem beszéltek így: kőttest mondott kelt tészta helyett, és puját – gyerek helyett.

Estefelé néha váratlanul így szólt:

– Mostanság valahogy kókadozom.

Ami azt jelentette, hogy nem jól érzi magát.

Nem hitt az álmokban, de a rossz előjelekben, babonákban igen.

– Pókot agyonütni: negyven bűn bocsánatot nyer.

Zsenya nagy igyekezettel keresett pókot, és ha talált, odahívta a bátyját:

– Üsd agyon.

Azután kiszámította, mennyi bűne van. Megpróbálta összeadni őket, de negyvenig semmiképpen nem jutott el. Bár, ha jól utánaszámolna...

Egyszer a bátyja hozott az erdőből egy sündisznót. Roppant mulatságos kis állat volt, szúrós gomolyagként gördült a szoba egyik sarkából a másikba.

– Nevezzük el Triskának – javasolta Zsenya.

Amint a nagymama meglátta, égnek emelte a kezét:

– Azonnal vidd innen! Baj éri a családot, ha sündisznót tartanak a házban!

Kosárba tették hát, és visszavitték az erdőbe.

– Nem öntudatos a nagymama – mondta a bátyja Zsenyának –, rögtön látni, hogy sohasem volt úttörő...

Zsenya hallgatott, némán szipákolt. Nagyon sajnálta a sündisznót. A néhány óra alatt már hozzászokott. És különben is, miért jelent rosszat, ha sündisznó van a házban?

Eleinte jóságosnak, kissé pityergősnek tartotta a nagymamát, mert az néha, amikor Koljára, Zsenya bátyjára tekintett, váratlanul sírva fakadt:

– Mennyire hasonlítasz apádra...

A gyerekek apja már régóta nem lakott a családjával. Otthagyta őket, amikor a kislány még hároméves sem volt, valahol messze északon élt, és sem a volt családjának, sem az édesanyjának nem írt.

A nagymama azt mondogatta:

– Minden áldott nap várom tőle az üzenetet, akár a galamb a búzaszemet...

Zsenya sajnálta a nagymamát. Elképzelte, milyen szomorú élete lesz télen, egyedül a csöndes, üres házban.

– Vigyük magunkkal Moszkvába – mondta a bátyjának.

– Vigyük – egyezett bele a fiú.

Összebarátkoztak a kolhozbeli gyerekekkel. Együtt jártak velük az erdőbe meg a folyóra. A két testvér meghívta őket magukhoz is, de pajtásaik nem akartak eljönni:

– Lehord minket az öregasszony . . . – sóhajtották.

Nem szerették, boszorkánynak, fösvénynek, vén zsugorinak nevezték.

– Még havat is sajnálna adni télen – mondogatták róla.

Zsenya meglepődött. Hogyan lehet a havat sajnálni? Hisz az mindenkié!

– Reszket minden szem almájáért, olyan kapzsi – jelentették ki a gyerekek.

A nagymama valóban éjszakákat átvirrasztott, a kertet járta, őrizte az almáit.

– Ha nincs az ember szeme rajta, leszedik mindet, még a levélkéket sem kímélik – állította.

– De hisz sok van – jegyezte meg Zsenya. – Ni, mennyi van . . .

A nagymama a bal válla mögé köpött, mondván:

– Köpjél hármat, nehogy elkiabáld.

Volt egy fa a kertben, amelyről kijelentette:

– Ilyen almafa nincs még egy a járásban!

Piros héjú kis almák nőttek rajta, a nagymama szerint nagyon édesek.

– Kínai alma, ennél jobb nincsen – dicsekedett.

Egyszer, amikor a nagymama elment otthonról, Zsenya felmászott erre a fára, és leszedett egy köténre való kínai almát. Meg akarta kínálni vele új barátait, és ő is szerette volna megkóstolni, milyen lehet ez a csodálatos gyümölcs?

A nagymama folyton ígérgette, hogy majd ősszel megkóstolhatja, de hát addig még nagyon sok idő volt hátra . . .

Kiszaladt zsákmányával a kertkapun, és beleütközött a nagymamába.

Az rápillantott, és nyomban megértett mindent:

– Hát te mire vetemedtél?

Zsenya csak állt, lehorgasztott fejjel, és magához szorította a kötényét.

Nagymama sima arca vérvörös lett, ajka cérnavé-

kony vonallá változott. Erős ujjaival megmarkolta a kislány vállát, és a ház felé fordította:

– Lódulj haza, te szégyentelen! Mindjárt elbeszélgetek veled a magam módján!

Zsenya kitépte magát a kezéből, és leeresztette a kötényét. Az almák lehullottak, és szerteszét gurultak a földön.

A nagymama rájuk vetette magát, mint egy kánya.

– Szemtelen – mondta, miközben összeszedte az almákat. – Először teremtsd meg a sajátodat, azután gazdálkodj benne. A máséra fáj a fogad?

Zsenya összekulcsolta kezét a háta mögött, és nagyon halkan így szólt:

– Nem maradok tovább magánál.

A nagymama rá se nézett:

– Menj is el, nagyon jó lesz, hisz csak idetolakodtatok.

Zsenya futásnak eredt, meg sem állt a folyóig, ahol Kolja horgászott.

– Menjünk – mondta szikrázó szemekkel a bátyjának. – Nem maradunk tovább nála. Hisz ez egy zsugori boszorkány!

A fiú meglepetten pislogott rá:

– Miket beszélsz?

Erre Zsenyánál eltörött a mécses, és kiabálni kezdett:

– Utazzunk haza, utazzunk haza, de most rögtön!

A fiú lustán vállat vont, mint aki azt mondja: hát ennek meg mi jutott már megint az eszébe!

Ő pedig sarkon fordult, és az erdőn keresztül hanyatt-homlok az állomásra rohant.

„Hazamegyek Moszkvába, nem maradok tovább nála a világ minden kincséért sem!"

Vagy nyolc kilométernyire volt az állomás. Alkonyatkor ért oda.

A moszkvai vonat már elment, a következő pedig csak reggel jött.

Zsenyának nem volt pénze, mégis elhatározta, hogy bármi történjen is, innen elutazik!

Késő este Koljával együtt berontott az állomásra a nagymama.

Az arca verejtékben fürdött, haja a homlokába hullott. Nehezen, egyenetlenül lélegzett.

– Milyen nyakas vagy – mondta, amint megpillantotta Zsenyát. – Tisztára, mint az apád . . .

Hangjából bosszúság csendült ki, de büszkeség is. Lám, milyen az ő unokája, makacs, akárcsak az édesapja!

Zsenya rá se nézett. Koljához fordult, és azt kérdezte:

– Velem jössz?

És jóllehet a bátyja négy évvel idősebb volt nála, megadóan válaszolta:

– Ahogy akarod . . .

A reggeli vonattal elutaztak. Zsenya nem engedett, bármennyire kérlelte is a nagymama, bármennyire marasztalta őket.

A nagymama végül is kénytelen volt jegyet váltani nekik, és poggyászuk nélkül elkísérni őket a kocsijukig.

Szomorúan állt a peronon, tenyerével törölgette a szemét.

Kolja elgondolkozva mondta:

– Sajnálom őt.

– Én egy csöppet sem – vágta oda zordonan Zsenya.

Többé nem ment a nagymamához, és nem is találkozott vele. Az írogatott neki, állandóan hívta, Zsenya hallani sem akart róla.

Ilyen volt gyerekkorában, ilyen is maradt: határozott, heves, ami a szívén, az a száján, vaktában, hebehurgyán cselekedett.

„Jó ez vagy rossz? – töprengett. – De hát nem

mindegy? Akármilyen vagyok, már nem tudok változtatni magamon. És nincs is rá szükség."

Ismét úgy érezte, hogy könyv fekszik előtte, abban lapozgat, hol a közepébe kukkant bele, hol a végébe, majd a legelső oldalakat olvassa el, és megint a közepébe néz bele, mintha meg akarná tudni, mi következik azután.

De ugyan mit is akar megtudni, hisz tovább már minden világos, érthető. Jó vége lesz, ebben bizonyos.

Annak idején az iskolában, ha valaki hozott egy érdekes könyvet az osztályba, sorban valamennyien elolvasták.

Amikor Zsenyára került a sor, első dolga volt megkérdezni: „Milyen a vége?"

Ha szomorú, akkor semmi áron nem volt hajlandó elolvasni, bármilyen érdekes könyv legyen is.

Így történt, hogy a mai napig sem olvasta Turgenyevtől a *Mumu*-t. Emiatt kettest is kapott egyszer. Nem akarta elolvasni, és senki sem tudta rávenni.

Szenya Komarszkij lelkesen mondta akkor, hiszen Zsenyában minden lelkesítette őt:

– Csodabogár vagy te, Zsenya!

– Na és? – vágott vissza.

Egy hónappal később újabb kettest szedett be, mert nem volt hajlandó megírni az *Anna Karenina* tartalmát.

– Hisz nem olvastam el – mondta egyszerűen.

Van is ilyesmire szüksége az embernek! Figyelmesen olvassa a könyvet, maga előtt látja ezt az Annát, mintha csak élne, és jó előre tudja, hogy minden hiába: kárba veszett a szerelme, a szépsége, a drága ruhái, hisz úgyis a vonat elé veti magát . . .

Viszont ennek a regénynek, ami most bonyolódik, amit csak ő olvashat, más nem, előre tudja a végét. Jó a vége. Jobb nem is lehetne.

Magára húzta a takarót, és kényelmesen összegömbölyödött alatta.

Éjszaka Kosztyáról álmodott. Egy ismeretlen utcán mentek. Egyetlen utca volt, teljesen benőtte a fű. Lent a mélyben folyó csillogott, később, amikor a sarokra értek, váratlanul eléjük tárult a víztükör, és messze a láthatáron sötét füst gomolygott.

– Gőzhajó – mondta Kosztya.

Zsenya még oda se pillanthatott, amikor a fiú váratlanul lerohant a partra, és eltűnt a szeme elől.

– Kosztya! – kiáltott fel Zsenya. – Hol vagy, Kosztya!

Az pedig már messze járt, s a lány, bár nem látta, érezte, hogy ott van, pontosan ott, ahol a hajó füstöl. Könnyek szöktek a szemébe, végigcsorogtak az arcán. A fiú után szaladt, addig futott, amíg el nem hagyta az ereje, és akkor a földre rogyott.

– Kosztya – mondta –, hol vagy, Kosztya!

Annyira sajgott a szíve, hogy felébredt, és nyomban örömmel érzékelte: csak álom volt, semmi más . . .

A csöndes kupéban félhomály honolt. Valószínűtlen kék fénnyel égett a tojásdad éjjeli lámpa a mennyezeten, a vonat mozgásának ütemében meg-megcsörrent a bögre az asztalkán.

Alig érthető, tompa hang ütötte meg Zsenya fülét. Hallgatózott, és rájött, hogy Vlagyimov beszél álmában, hangja hol suttogásba fullad, hol fölerősödik, néha hüppög vagy a fogát csikorgatja.

A háború . . . Lám, itt fekszik egy ember, akiben örökre nyomot hagyott a háború.

A szomszédos kocsiban pedig iskolások utaznak. Tegnapi iskolások, mondjuk így. Ám számukra a háború már történelem, majdnem ugyanolyan, mint például a polgárháború vagy Napóleon hadjárata.

Ezek a gyerekek semmire sem emlékeznek, alig tudnak valamiről. Hisz 1941-ben a világon sem voltak. A legidősebb sincs még tizennyolc éves.

De ő emlékszik a háborúra. Igaz, nem érintette erő-

sen, a hozzátartozói közül senki sem pusztult el, még csak nem is sebesültek meg. És ő mégis emlékszik mindenre.

Hát vajon el lehet felejteni azokat a forró, száraz, júliusi napokat, amikor anyjával és bátyjával együtt elutazott, messze Moszkvától, Baskíriába?

A személyszállításra használt, fűthető teherkocsiban bőröndök, batyuk, kosarak között szorongtak. Igen sok gyerek volt, és valamennyi egyforma hangon sírt. Senki sem törődött velük. Az emberek arca is egyformának hatott: szokatlanul gondterhelt és szigorú, hirtelen megvénült arcok.

Zsenya mellett egy öregember ült, durva szövésű szalmakalappal a fején. Sovány vállán sokéves használattól megsárgult vászonzakó lötyögött.

Az öreg hangosan beszélt, zengett tőle a kocsi, nem is beszélt, hanem jósolt, bizonyára ő maga is gyönyörködött a fiatalosan zengő bariton hangjában:

– Hallgassanak ide, én tudom, mit mondok, nekem elhihetik, még egy hónap, vagy talán másfél, kettő, és vége a háborúnak!

Megmagyarázta, hogy mindent tüzetesen kiszámítottak: olajuk nincs a németeknek, a benzinjük éppen két és fél hónapra futja, előttük a szokatlan, zord orosz tél, amit a németek, mint ismeretes, nem bírnak, annál kevésbé, mert a hadseregükben már elkezdődött az elégedetlenség, és ennek nyomában elkerülhetetlenül bekövetkezik a szétzüllés. Másként ez nem is lehet.

Minderről olyan hangsúllyal számolt be, mintha most jött volna a főhadiszállásról, ajkáról könnyedén röppent el a hadvezérek neve, a frontok megnevezése. Élvezte az általános figyelmet, és nem fáradt bele, hogy egyre ismételgesse:

– Még egy vagy két hónap, nem több! Majd meglátják . . .

Senki sem tudta, ki ez az ember, honnan ilyen jól-

értesült, de nagyon, nagyon szerettek volna hinni neki. A gondterhelt, riadt arcok földerültek, úgy tűnt, hogy a gyerekek csöndesebben sírnak, sőt valaki már halkan fölnevetett, Zsenya anyukájának a kezében pedig vidáman megcsörrent a teáskanna; ha állomásra érnek, leszalad forró vízért.

Azután vasúti csomóponthoz érkeztek, a peronon nyüzsögtek az emberek, befutott egy hosszú, végtelenül hosszú szerelvény, de máris másfelé irányították, a kocsikban pedig katonák, katonák, katonák . . .

Harmonika szólt, és egy egészen fiatal újonc, szinte még kisfiú, egy helyben táncolt, mintha nyikorgó, súlyos csizmáival gondosan betaposna valamit a földbe. Az arca feszült volt, megkövült, mintha emberfölöttien nehéz munkát végezne.

Az emberek köréje gyűltek, szórakozottan, szótlanul nézték izzadt homlokát, vörösen lángoló orcáit, duzzadt, gyerekesen puha, félig nyitott száját, és csak egy idősebb, kreol bőrű asszony – mélyen bent ülő szemével a régi Madonna-képekre emlékeztetett – figyelte merőn, könnyek csorogtak végig az arcán, némán törölgette sovány, sötét tenyerével, és csak nézte, egyre nézte a fiút . . .

A megafonok tányérjai belefojtották a szót a harmonikába, és a moszkvai bemondó jól ismert, túlságosan patetikus hangja közölte a Szovjet Tájékoztató Iroda legújabb jelentését:

– Csapataink szívós harcok után feladták . . .

Ó, milyen kínzó, égető, könyörtelen kánikula! Nincs menekvés, sehová sem lehet bújni előle. Összekavarodott a bemondó hangja, a feltolakodó harmonikaszó, a nők szomorú szeme, a pokol kellős közepébe tartó katonavonatok, a lárma, a zakatolás, pályaudvari zaj, és mindez egyetlen erős szálra fűzve, örökre Zsenya emlékezetébe vésődött.

Úgy rémlett, előzőleg nem volt semmi, és már nem is lesz többé, csak a fülledt vagon és a reflektorok

kék kardjai az esti égbolton, meg az ezüstös, de oly vészterhes gépmadár, pókra emlékeztető horogkeresztel a szárnyain. Lám, itt repül a vonat fölött, meredeken lefelé száll, majd ismét a magasba lendül, a vonat pedig továbbszáguld, maga mögött hagyja a tüzet, a messzehordó lövegek dübörgését, a felriasztott föld szerteszét szóródó sötét rögeit . . .

Mindez volt és elmúlt, soha többé nem tér vissza.

Nem, nem múlt el. Nem múlhat el. Sohasem múlik el. Hisz itt van Vlagyimov! Meg a sok-sok ezer és millió Vlagyimov, akiknek sem éjjelük, sem nappaluk, nincs egy nyugodt pillanatuk, mert nem tudják elfelejteni a fiukat, aki elment tőlük, hogy soha többé ne térjen vissza . . .

Zsenya hajnalban ébredt föl. Az arca nedves volt, s ő rádöbbent, hogy sírt álmában.

Zsenya harminchárom éves volt, de fiatalabbnak látszott.

Szépnek talán nem lehetett mondani, de nyílt arcában megvolt az a lebilincselő szabálytalanság, ami olykor varázsosabb az igazi szépségnél.

Barna szemének fehérje kékesen csillogott, nagy, de üde szája volt és gyönyörű fogsora. Alacsony, domború homlokán szépen ívelt a sűrű szemöldök.

Szemöldöke szinte visszatükrözte az érzéseit. Amikor Zsenya nevetett, a bal szemöldöke felszaladt, de ha haragudott vagy bánkódott, egy vonalba folyt összse a kettő.

Ő néha teljesen nyugodt volt, de a szemöldöke szinte nem ismerte a nyugalmat, s arcának fő vonzereje talán éppen ebben a kontrasztban nyilvánult meg, amely szemének nyílt kifejezése és a nyugtalan, mozgékony szemöldök közt volt.

Bízott az emberekben, de túl heves és őszinte lévén, nem került bensőséges kapcsolatba senkivel. És

még azért sem, mert megszokta, hogy a megismerkedéskor egészen másnak képzelje el őket, mint a valóságban voltak.

A háború után a Vörös Október gyár üzemorvosi rendelőjében helyezkedett el.

Előfordult, hogy valaki körülzsongta, el akarta vinni táncolni, moziba, klubba, de ő minden meghívást elhárított.

– Vénlány maradsz – mondta a bátyja.

– Együtt morzsoljuk le az életünket – ütötte el tréfával a lány.

A bátyja sem tudta elrendezni az életét. Zsenya néha úgy érezte, hogy talán ő akadályozza ebben, és ha ő nincs, megnősülhetne, asszonyt hozhatna a szobába, ahol kettesben laktak.

Zsenya vagy egy évvel ezelőtt megismerkedett egy Konsztantyin Kosztrov nevű fiúval, aki az egyik moszkvai építési igazgatóság technikusa volt.

Minden a megszokott módon, sőt szinte banálisan történt: régi osztálytársnője, Nyuszja, meghívta a fia születésnapjára.

Nyuszja annyira precíz ember volt, hogy az iskolában el is nevezték „szőrszálhasogatónak", és Zsenyának úgy rémlett, Nyuszja boldog, hogy még sohasem követett el hibát.

Különböző természetűek voltak, egyáltalán nem hasonlítottak egymásra, de ahogy ez gyakran előfordul, a régi barátság ereje a mai napig is összefűzte őket valamennyire, időnként találkozgattak, mindkettő őszintén hitte, hogy a másiknak a legjobb barátnője.

Mint általában, Nyuszjánál minden illedelmes, rendes és szörnyen unalmas volt. A férje, technikumi matematikatanár, ez a szófukar, csöndes ember udvariasan hallgatta Nyuszja édesanyját, aki részletesen elmesélte, milyen jól tanult a lánya annak idején az iskolában, csupa ötöse volt mindig. Azután Nyuszja megmutatta a fia füzeteit, roppant tiszta, kifogástalan

füzetek voltak, a kisfiú őrá hasonlított, szintén csupa ötös bizonyítványokat hozott haza, és az anyukája, hogy hangsúlyozza a gyerek tehetségét, gondterhelten kijelentette:

– Most nagyon nehéz tanulni, nem úgy, mint a mi időnkben . . .

Itt ült Nyuszja két nagynénikéje is, két egyformán gömbölyű, nevetgélős öregasszony, unokahúguk szavainak ütemére bólogattak, és tisztelettel suttogták:

– Igen, igen, most bizony nehéz tanulni . . .

„Milyen korán megöregedett – gondolta szomorúan Zsenya, amint Nyuszja párnás kezére, csüggedt szemébe nézett, amelyet már korai szarkalábak vettek körül. – És a szavak, amiket mond: »a mi időnkben«, mintha nem harmincéves lenne, hanem legalább ötven."

Zsenyát nem nyomasztotta a magány, sőt megszokta, hogy egyedül legyen: igaz, néha ő is gondolt családra, hű társra, egy biztos, jóságos kézre, amelyre támaszkodni lehet.

De ezeket a gondolatokat elhessegette magától, és most, amint rátekintett Nyuszjára meg a hallgatag férjére, s a csöndes, nagyon komoly kisfiúra, a tipikusan „jó családból való", illedelmes gyerekre, elnézte ezt a családi otthont, amelyet Nyuszja aprólékos gonddal teremtett meg, és nem érzett irigységet.

Nem, ő nem ezt akarta, nem erről ábrándozott. Minek ilyen szabályos, egyhangú, egyszer s mindenkorra elrendezett életet élni, akkor jobb egyedül, függetlenül, szabadon, hogy fiatalnak érezhesse magát, tekintet nélkül bármire.

Egyszer csak új vendég állított be, Nyuszja férjének egy ismerőse. Konsztantyinnak hívták, Kosztyának becézték.

Fiatal volt, vagy három évvel fiatalabb Zsenyánál, a haja szőke, a szeme kék.

Nem volt rajta semmi különös, de vele együtt friss levegő áramlott a csöndes szobába.

Hangosan beszélt, élénken gesztikulálva, egy percig sem tudott tétlenül ülni. Felkapta Nyuszja kisfiát, addig cibálta és forgatta, amíg az el nem nevette magát, s ekkor bebizonyosodott, hogy a gyerek nemcsak a negyedik osztály eminense, hanem mindennapi, normális kisfiú.

Azután rávette Nyuszja férjét, hogy igyon vele egy kupica vodkát abból a Palanga nevű különleges fajtából, amit hozott nekik, és rábeszélte, énekeljen valamit gitárkísérettel. Kiderült, hogy ennek a hallgatag, illemtudó embernek egészen jó a hangja, s érzéssel ad elő cigánydalokat.

Később bekapcsolták a lemezjátszót, és Kosztya felkérte Zsenyát meg Nyuszját, sőt Nyuszja édesanyját is.

Táncolt ő mindent, de egyformán rosszul. Ez azonban cseppet sem zavarta. Nagy buzgalommal keringett Nyuszjával meg a kövér mamájával, Zsenyának pedig a fülébe súgta:

– Magával kész pihenés táncolni őutánuk, becsületszavamra!

„Mulatságos fiú – gondolta elnézően Zsenya, miközben Kosztya égő arcát nézte. – És valahogy... egészen kitárulkozik, a lelkébe látni..."

Amikor asztalhoz ültek, és Nyuszja behozta a különböző leveles, omlós és piskótatésztákat, amelyeket maga sütött, az édesanyja pedig hozzálátott, hogy kitöltse a teát, Kosztya odasúgta Zsenyának:

– Meglépjünk?

– Jó – mondta Zsenya. – De hogyan?

– Az már az én dolgom.

Észrevétlenül távoztak, „angolosan", mint Kosztya mondta.

Kimentek az előszobába, mintha csak egy percre tűnnének el, és nem jöttek vissza.

– Megsértődnek – aggodalmaskodott Zsenya.

A fiatalember fölkacagott:

– Ugyan! Ellenkezőleg, még meg is köszönik. Hisz már alig állnak a lábukon, Nyuszjának majd leragad a szeme. Nem vette észre?

Zsenya nem vette észre, de rábízta magát Kosztyára. Ha angolosan akar távozni, ám legyen, annál jobb.

Zsenyáék házánál Kosztya megállt, és megfogta a lány kezét.

– Rendes teremtés maga – mondta. – Olyan, akire azt szokták mondani, „leány a talpán".

– Igazán? – kérdezte Zsenya.

– Persze. Magával beszélgetni is könnyű, meg hallgatni is.

Elővett a zsebéből egy csomag szopókás cigarettát, kihúzott egyet, és elgondolkozva morzsolgatta az ujjai között.

– Ma kellemetlenség ért a munkahelyemen.

– Nahát – mondta együttérzően Zsenya. – De nem látszik magán.

– Elhatároztam, hogy megnevelem magam – válaszolta komolyan Kosztya. – Akármilyen nehéz is a szívem, nem mutatom. Helyes?

– Helyes – bólintott Zsenya.

A gyufa lángja megvilágította a fiatalember lesütött szempilláit.

Rágyújtott, hátravetette a fejét, a ház sötét ablakait nézte.

– Megyek – szólalt meg Zsenya.

Kosztya a földre dobta a cigarettáját, és eltaposta.

– Találkozhatnánk máskor is?

Zsenya a sötétben nem látta a szemét, de úgy rémlett neki, hogy félénken, könyörögve néz.

És kis habozás után így válaszolt:

– Jó, majd alkalomadtán . . .

Ettől kezdve találkoztak, eleinte ritkán, azután egyre gyakrabban. Persze a fiatalember egyáltalán nem

volt olyan, amilyennek ő először elképzelte magában.

De egy dologban nem tévedett: jelleme volt Kosztyának, mégpedig eléggé makacs.

Alapvető tulajdonsága az igazságérzete volt. Nem bírt, egyszerűen képtelen volt hazudni. Nyomban bevallotta, hogy nős, és a felesége gyermeket vár.

De azért mindig talált rá időt, hogy Zsenyával találkozzon. Még vasárnaponként is eljárt hozzá. Sohasem sietett, nem pillantott, mintegy véletlenül, az órájára, mint ezt gyakran teszik a házasemberek.

Télen egyszer váratlanul kijelentette, hogy szereti. Zsenya nem lepődött meg. Várta ezt.

Önmagának már régen bevallotta, hogy közel áll a szívéhez, drága neki a fiú, mindenkinél kedvesebb a számára.

Valamikor volt az életében egy odaadó, cserébe semmit sem követelő nagy szerelem, de ő nem viszonozta. Csak most, amikor Szenya Komarszkij már rég nem volt az élők sorában, értette meg, hogy az menynyire szerette őt, így talán soha senki sem fogja szeretni.

Ám ő elment e mellett a szerelem mellett. Elment, és elfelejtette, mintha nem is létezett volna. Igen ritkán jutott eszébe Szenya, és az, amit a fiú mondott neki.

Őszintén úgy érezte, hogy már nem fiatal. Még az iskolában hallotta egyszer, amint a takarítónő megjegyzi:

– Húszéves kor után az esztendők még simán peregnek, harminc után pedig kövekként görögnek.

Harminckét év nem csekélység. Hát bizony, talán még jó is, hogy az ember nem szeret bele senkibe, nyugodtan leéli az életét, az évek pedig görögjenek kövekként, mit érdekli?

Most, amikor szerelmes volt, most sem gondolt a jövőre, arra, hogyan alakul a további élete. Ahogy

lesz, úgy lesz. Nem mindegy? Szeret és szeretik, mi kell még?

A bátyja megpróbált beszélni a fejével, de Zsenya az első szónál félbeszakította. Talán nem tetszik neki Kosztya? Sebaj. Hogy nem lehet tudni, miként fog végződni a dolog? Hát minek kell a jövőbe nézni?

A bátyja vállat vont. Tulajdonképpen úgysem ért rá ilyesmire, meg aztán nem is nagyon vágyott rá, hogy belemerüljön a részletekbe. Szerelő volt egy garázsban, az autóipari főiskola esti tagozatán tanult, és végül is elhatározta, hogy nem avatkozik bele a húga ügyeibe. Csináljon, amit akar, végeredményben az ő dolga.

Azután minden úgy alakult, ahogy alakulnia kellett. Kosztya elutazott a szűzföldre, és őt is odahívta.

A felesége Moszkvában maradt, közös életüknek vége szakadt. Kosztya így mondta, és Zsenya tudta, hogy ez igaz, bízhat a szavában, még sohasem hazudott neki.

7

ÚJ ISMERETSÉGEK

A szomszéd kocsiban mindig zajongtak. Reggeltől estig szólt a gitár, kórusban énekeltek, Kszenyija asszszony mosolyogva találgatta:

– Talán lagzit ülnek . . .

A legközelebbi állomáson a doktor felderítő útra ment, és visszaérkezve beszámolt:

– Iskolások. Most érettségiztek, és a tanítójukkal együtt utaznak a szűzföldre.

A fejét ingatta, nevetett:

– Egytől egyig gépkezelők szeretnének lenni.

– Az idők szele – jegyezte meg Vlagyimov.

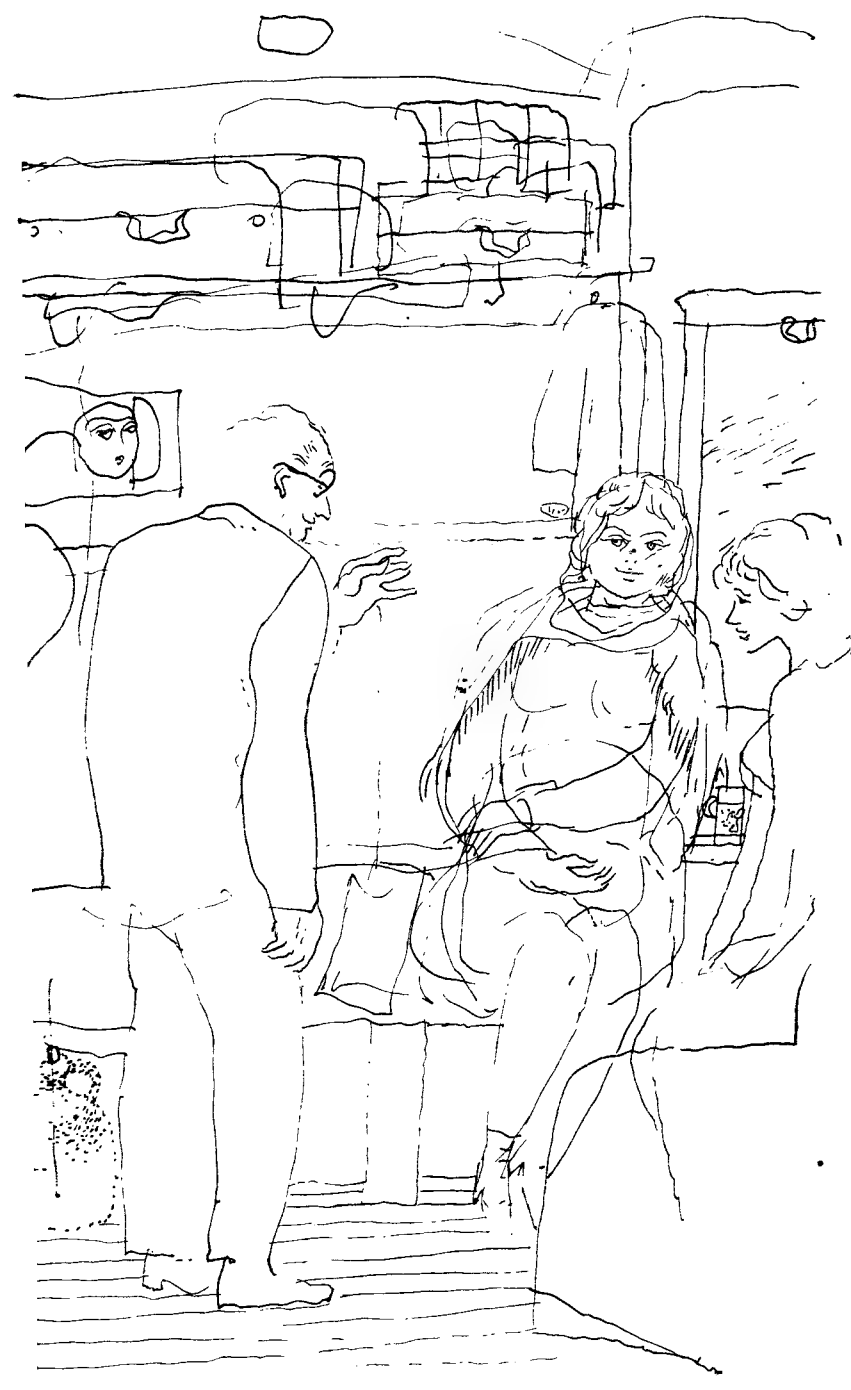

Délelőtt Zsenya leszállt, hogy járjon egyet. A vonat egy parányi állomáson állt, amelyet lírai egyszerűséggel Oszenynek (Ősznek) hívtak. Bizonyára ritkán áll meg a vonat ezen a kis helyen.

Poros, elszáradt akácfák vették körül a csöpp pályaudvart, távolabb, fapultok mögött parasztasszonyok tejet meg kefirt árultak hasas agyagkorsókban.

Zsenya mellett egy kislány szaladt el, hatalmas gumicsizmában – nyilván az apjáé volt –, a kezében áfonyával telt nyírfakéreg kosár.

– Áfonyát tessék! – kiáltotta torkaszakadtából, és továbbrohant.

– Állj meg, hová futsz? – szólalt meg Zsenya háta mögött egy hang.

Zsenya megfordult. Fiatal szőke nő állt mellette, kék szaténtakaróba bugyolált gyerekkel a karján.

– Várj, mindjárt előveszek pénzt – folytatta.

Arca kivörösödött a megerőltetéstől. Egyik kezével a gyereket szorította magához, a másikkal az erszényét igyekezett kinyitni.

– Tessék sietni – türelmetlenkedett a kislány. – A vonat mindjárt indul . . .

Zsenya nem bírta nézni az asszony kínlódását, némán odalépett hozzá, és mindkét karját feléje nyújtotta:

– Majd én tartom addig a gyereket . . .

Az asszony fáradt szemében öröm csillant:

– Igazán köszönöm! Fél kézzel sehogy sem boldogulok . . .

Zsenya magához szorította a súlyos kék batyut, amelyből rekedtes, szívet tépő sírás hallatszott.

– Jön a foga – magyarázta az anya –, szüntelenül sír, már második napja . . .

Zsebre tette az erszényét meg az áfonyászacskót.

– Köszönöm, hogy segített . . .

Visszavette a gyereket, és felhajtotta a takaró szé-

lét. Parányi arcocska bukkant elő a szemöldökök sötétlő csíkjával, és könnyektől világos szempár.

– Mennyi idős? – kérdezte. – Van már tízhónapos?

– Még csak hét – válaszolta büszkén az asszony. – Mindenki egyévesnek nézi, olyan fejlett. A körzeti rendelőben egyenesen a csodájára járnak... – elharapta a szót, megfordult. – Egek, a vonat...

Valóban, a kocsik lassan, csörömpölve meglódultak, és egymás után távolodtak a perontól. Az asszony a szerelvény után eredt, Zsenya a nyomában. Amint utolérte a vonatot, könnyedén fellépett rá, majd lehajolt, és szinte kitépte a gyereket az anya kezéből.

Az asszony felhúzózkodott a kapaszkodón, és fölugrott a lépcsőre.

Az előtérben, Zsenya mellett állva, erőtlenül hátradőlt. Homlokán hatalmas izzadságcseppek gyöngyöztek. Szemében még látszott az imént átélt ijedelem.

– Micsoda asszony – szólt Zsenya, gyöngéd szemrehányással a hangjában. – Hát szabad ezt?

A nő átvette a gyereket, elgondolkozva nézte, s a pici szájról óvatosan letörölte a nyálbuborékot.

A gyerek még jobban rázendített.

– Csak megérkeznénk már – sóhajtotta az asszony. – Olyan nehéz vele az úton...

– Messzire utazik? – kérdezte Zsenya.

– Az Orgonás sétány szovhozba.

Zsenya maga is meglepődött, mennyire megörült. Hisz az első igazi útitárs.

– Én is oda megyek!

– Ott fog dolgozni? – kérdezte a nő, és nagy, erős tenyerével a gyerek hátát veregette.

– Igen – válaszolta kis szünet után Zsenya.

A mozdony sípolt. A kocsik egyre gyorsabban ha-

ladtak, a vonat fokozta a sebességet, ütközői csörömpöltek, csikorogtak.

Azután váratlanul fékezett és megállt.

– Megyek – mondta Zsenya. – Az útitársaim bizonyára azt hiszik, hogy lemaradtam. De azért elkísérem. Melyik kocsiban van?

– Ebben. Jöjjön be hozzám, a hetedik hely . . .

– Jó – válaszolta Zsenya, de hangját elnyomta a hevesen meglódúló kocsi kerekeinek kattogása.

Ismét erdők-mezők mellett vágtatott a vonat, egyre távolabb került Moszkvától, az otthontól.

Kék alkonyat sűrűsödött az ablakon túl, az első csillag már magasan állt az égbolton, de alig látszott, magányos volt, felvillant egy rövid időre, majd ismét kihunyt . . .

8

A VONAT ABLAKÁNÁL

Zsenya többször átment a szomszéd kocsiba, hogy meglátogassa leendő földijét, akit Klavának hívtak, és rögtön letegezte őt.

– Megmondom nyíltan, nem szeretek magázódni – jelentette ki. – Te meg amúgy is egyidős lehetsz velem.

Amikor Zsenya elárulta, hány éves, az asszony meglepődött:

– Már nem is vagy annyira fiatal, de ez igazán nem látszik!

Oly őszintén és keresetlenül mondta, hogy nem lehetett haragudni rá.

– Én a huszonhatodikat taposom, de bizonyára idősebbnek látszom nálad – sóhajtotta.

„Nyílt, egyenes teremtés – elmélkedett Zsenya. –

Rendes munkáscsaládban nőhetett fel, ahol mindenki megmondja a szemébe a másiknak, amit gondol, senki se köntörfalaz, titkolózik . . ."

Gondolatban nyomban megszidta magát. Elég volt, elég, hisz megígérte önmagának, hogy többé nem fantáziál az emberekről, nem talál ki róluk mindenféle történeteket.

Klava kérdezés nélkül kezdett beszélni önmagáról: egy moszkvai nyomdában dolgozott, öt évvel ezelőtt férjhez ment, jó ember a férje, nagyon szereti őt meg a gyereket, szépen éltek, de nemrég a szűzföldre utazott, ott külön kis házat kell kapnia, ezenkívül megígérték, hogy tehenet, malacot, juhot is adnak neki, gazdálkodni fognak majd, és éldegélnek, nevelik a fiukat, ha születnek gyerekek még, azoknak is jut hely.

Hogy Moszkva? Ég veled, Moszkva, mindenütt emberek élnek, Moszkvában is, máshol is, és a feleségnek a férje mellett a helye. Ez a dolgok rendje.

Halkan, éneklő hangon beszélt, feltárult az egész egyszerű, világos és tiszta élete, itt volt a szavaiban, a mosolyában, a magabiztos, komótos mozdulataiban.

– Hát neked van-e gyereked? – kérdezte.

– Nincs – válaszolta Zsenya, és elvörösödött.

– Ezt a vagyont nem nehéz megszerezni – jegyezte meg az asszony.

Zsenya elgondolkozott. Azelőtt sohasem érzett vágyat az anyaságra, de az utóbbi időben egyre gyakrabban gondolt gyerekre: arra, amelyik az övé és Kosztyáé lesz.

Kosztyára fog hasonlítani, nem baj, ha seszínű a haja, nem baj, ha széles az orra, csak hasonlítson rá. Tőle, Zsenyától csupán a szemöldökét örökli, a „hernyócskát", ahogyan Kosztya nevezte. Nem akart

„hernyót" mondani, hát becézően, kissé csúfolódva „hernyócskának" keresztelte.

Zsenya szinte öntudatlan irigységgel figyelte a kis Aljosát, Klava fiát, gyönyörködött pici kacsóiban, a szépen metszett, vékonyka körmöcskéiben, anyjától örökölt szőke, a ráhulló fényben csillogó hajában, finom, valószínűtlenül selymes tapintású bőrében.

Önkéntelenül elcsodálkozott magán: azelőtt őt is, akárcsak a gyermektelen nők többségét, idegesítette a gyerekzsivaj, a pelenkaszag, az oktalan sírás, most pedig Klavával együtt örömmel hallgatta Aljoska követelőző sírását, sőt már meg tudta különböztetni, mikor kiabál éhségében, mikor örömében, és mikor azért, mert álmos.

Klava nevetett:

– Ha lesz sajátod, eleget hallgathatod.

Zsenya gyönyörködött az asszony ügyes, nagy kezében, amint szaporán tisztába tette, majd a takaróba csavarta Aljoskát. Mindent gyorsan és szívesen csinált, úgy rémlett, bármely munka a kedvére való. Miután a kicsit lefektette, terített, kirakta az asztalkára a szerény elemózsiát, és egy pohár teát is tett Zsenya elé:

– Ülj neki!

Egy percig sem tudott tétlen maradni. Hol csecsemőingecskét varrt, hol a pelenkát mosta ki a mosdóban, hol a kalauzhoz ment, és az ő fülkéjében főzött a gyereknek kását vagy gyümölcspépet.

Kupébeli szomszédnője, egy jól táplált, pirospozsgás idős asszony, mosolyogva nézte:

– Milyen ügyes és fürge vagy, a férjed bizonyára nem győz gyönyörködni benned!

– Lehet, hogy így van – válaszolta Klava, és Zsenyának úgy tűnt, hogy jogos büszkeség cseng a hangjában.

Vlagyimov egy Ordincevo nevű kis állomáson leszállt. Mielőtt elhagyta a kocsit, komoly arccal kezet szorított útitársaival.

– Mindennek vége lesz egyszer – mondta. – Az én vándorlásomnak is vége szakadt – jelentőségteljesen elhallgatott, majd így fejezte be: – Legalábbis ezen az úton . . .

– Sokáig marad itt? – kérdezte a doktor.

Vlagyimov vállat vont:

– Ahogy adódik. Előreláthatólag két napig. Ha itt nem tudok meg semmi biztosat, akkor a Donyec-medencébe utazom. Van még egy címem.

Leszállt. Száraz, szeles idő volt. Nagy ritkán kikandikált a nap, sápadt sugaraiban úgy fehérlettek a dérlepte vezetékek, mintha porcukorral szórták volna be őket.

A peronról Vlagyimov búcsút intett.

– Szerencsés utat – mondta Zsenyának és Kszenyija asszonynak, akik az ablaknál álltak.

Azután megfordult, elindult. A korához képest sudár, egyenes tartású férfi nem tekintett vissza, csak ment előre.

Zsenya utánanézett. Fülében szüntelen muzsikált az ismeretlen poéta verse. Ki tudja, talán valóban Vlagyimov fia költötte ezeket a sorokat?

Oroszországom, kedvesem,
Nyírfaligetek szelíd lelke,
Téged idézlek csendesen,
Jussak én is néha eszedbe . . .

Még mennyi új találkozás, új remény és csalódás kíséri majd Vlagyimov útját.

Hány elbeszélést fog meghallgatni Mauthausen ismeretlen foglyairól, és gyűjti, gyűjti morzsánként az egyes szavakat, a leírások jellemző vonásait, azután sokáig, kitartóan töpreng, összehasonlítgat, és ismét

kutató körútra indul... Vajon nyomára bukkan-e elpusztult fiának?

– Nemsokára kiszállunk – mondta Klava. – Még másfél nap, és megérkezünk.

– Vár majd a férjed? – kérdezte Zsenya.

– Ha megkapta a sürgönyömet, akkor vár.

– Ne aggódj – biztatta Zsenya. – Ha nem kapta meg, mi nem hagyunk cserben.

Az asszony hamiskásan hunyorított:

– Ki az a „mi"?

– Hogy is mondjam? – Zsenya zavarba jött. – Hát, egy illető, ő vár majd...

– Nem aggódom – mondta nyugodtan Klava. – Így vagy úgy, valahogy odajutunk.

Amikor legközelebb megállt a vonat, Zsenyával együtt kiment a folyosóra, a nyitott ablakhoz.

Kis állomáson voltak, tulajdonképpen nem is állomás lehetett, csak kitérő.

Görnyedt fák bólogattak a sötétben, közvetlenül a síneknél moccanatlanul, kérdően felemelt ágakkal két fenyő magaslott, ki tudja, ki ültette őket.

A kis őrház felett, amelyben bizonyára a váltókezelő lakott, opálszínű füst kanyargott.

Már csak három-négy perc volt hátra vonatindulásig, amikor egy fiatalember jelent meg a peronon.

Nem volt magas, a homloka domború, egyenes szálú haja sötét, korán megnyúlt kamasznak látszott a hosszú karja és lába miatt.

Hátizsák himbálózott a vállán, kezében furnérból készült, fényes rózsaszín papírral beragasztott bőröndöt szorongatott.

Felugrott az egyik kocsi lépcsőjére, és jobbra-balra tekingetett, szemmel láthatóan keresett vagy várt valakit.

Ekkor az őrház ajtaján egy lány szaladt ki. Kartonruhája túlságosan bő volt, kifakult kendőjét hanyagul

kötötte a fejére. Körülnézett, és ahhoz a kocsihoz futott, ahol a legény állt.

Az hátravetette a fejét, pillantása találkozott a Zsenyáéval.

Elfordult, lesimította a haját.

– Nos – mondta csaknem vidáman. – Hát utazom . . .

Az őszi este csöndjében minden szava tisztán hallatszott. A lány is Klavára meg Zsenyára pillantott.

– Apám nem engedett el, alig tudtam kijönni . . .

– Hogy az a . . . – dörmögte bosszúsan a legény.

A lány elmosolyodott, de a szeme szomorú maradt.

– Írjál – mondta halkan.

A fiú megigazította a hátizsákját:

– Te is írjál nekem.

– Jól van.

A lány a kendőjét babrálta:

– Úgy hírlik, arrafelé sok a nő . . .

– Hogy mondhatsz ilyet . . .

– De igazán . . .

Fütyült a mozdony. A legény följebb ment egy lépcsővel.

– Viszlát – búcsúzott.

A lány némán bólintott. Napsütötte arca sápadtnak tűnt.

És amikor a vonat már megindult, a fiú hirtelen leugrott a lépcsőről, a lányhoz rohant, átölelte, azután a távolodó szerelvény után iramodott, és felugrott rá.

A lány kipirult, szinte feléledt, boldogan, zavart mosollyal integetett. A fiú a lépcsőn állva, merőn nézte, amíg el nem tűnt a szeme elől.

– Mit gondolsz, hová utazik? – kérdezte elmélázva Klava.

– Nem tudom.

– Talán szabadságra?

– Nem – tiltakozott Zsenya. – Szerintem, jelentkezett valahová munkára, építkezésre vagy gyárba, új

helyen telepszik le, a lány meg majd várja tőle a leveleket, és végül a fiú odahívja . . .

Zsenya fantáziája – szokása szerint – megint gátlás nélkül szárnyalt az idegen sorsok maga képzelte útjain.

Még tovább beszélt volna, ha pillantása nem esik véletlenül Klavára.

Annak az arcára súlyos, komor árny telepedett.

Ajka remegett.

– Mind ilyenek – mondta. – Először fűt-fát ígérnek, de aztán . . .

Elharapta a szót, legyintett.

– Szerintem ez a fiú nem ilyen – ellenkezett Zsenya. – Magam sem tudom, miért, de úgy érzem, hogy nem hagyja el a lányt . . .

Klava lehorgasztott fejjel, szemlesütve beszélt tovább:

– Én is hittem az emberemnek. Azt gondoltam, ő különb . . . – körülnézett, nem áll-e valaki a közelükben. – Pedig a valóságban . . . – elcsuklott a hangja, szinte suttogva fejezte be a mondatot: – Ő is ugyanolyan, mint a többi . . .

Zsenya meglepődve és önkéntelen részvéttel tekintett rá.

Hát ezt ki gondolhatta, sose hitte volna! Hisz Klava az imént még azzal büszkélkedett, milyen jó a férje, most meg . . .

Az asszony tévedhetetlenül olvasott a gondolataiban, mert keserűen beismerte:

– Hazugság volt minden, amit eddig mondtam. Minden, minden!

– Miért kellett ez? – kérdezte Zsenya.

Klava komor szemében bánatos mosoly villant:

– Nem tudom. Nem akarom, hogy sajnáljanak . . . – Közelebb hajolt, halkan folytatta: – Senkinek sem vallottam be, egyedül neked. Magam sem tudom, miért, de irántad rögtön bizalommal voltam . . .

Zsenya bólintott. Mit lehet ilyenkor válaszolni?

Az asszony felsóhajtott, az ablak előtt elsuhanó fákat nézte, azután az olyan ember nyíltságával, aki már semmit sem veszíthet, így folytatta:

– Odautazom hozzá, de nem tudom, hogyan fogad majd bennünket.

Zsenya úgy érezte, ezek után megkérdezheti:

– Elváltatok?

– Nem, nem váltunk el, de nem élünk együtt.

Klava ismét az ablak felé fordult. Profilja tisztán kirajzolódott az üveg négyszögében: ritkás szemöldök a keskeny, kissé duzzadt szemhéj fölött, lágy orcák, kerek áll.

– Szeretem őt – suttogta, merőn kibámult az ablakon, mintha szégyellne a lány tekintetével találkozni. – Egyedül csak őt . . .

Elhallgatott. Arca hirtelen földerült, eltűnt róla a sötét árny, mintha nem is az útitársához intézné szavait, hanem a távoli, szeretett férfihoz, mintha maga előtt látná, és őszintén bevallaná neki, ami a szívét nyomja.

Arca kipirult, szeme felcsillant, szinte áttetsző lett.

„De hiszen szép asszony – villant át Zsenya agyán. – Valóban szép. Hogy nem vettem eddig észre?"

– Amikor összeházasodtunk, szeretett – szólalt meg újból Klava. – Nagyon szeretett. De aztán, az utóbbi időben, egy csapásra megváltozott minden. Egészen más ember lett belőle.

– És miért? – kérdezte Zsenya.

– Van valakije – mormolta nagy erőfeszítéssel Klava. – Van valakije. De nem tudom, ki az.

Zsenya némán hallgatta. Bonyolult érzések töltötték el: mindenekelőtt kínosnak érezte, hogy ez a lényegében idegen nő ilyen váratlanul és egyszerűen kitárulkozott előtte. Sajnálta, de ugyanakkor félt is hallgatni, mert megsejtette, hogy Klava később majd megbánja őszinteségét.

Mondania kellett valamit, hát így szólt:

– A családi életben minden előfordul. Még majd kibékültök, és minden rendbe jön . . .

Érezte, hogy szavai hamisan csengenek, nem is helyénvalók, és nem lehet, képtelenség elhinni őket.

Klava azonban szinte belekapaszkodott ebbe a szalmaszálba:

– Gondolod, hogy kibékülünk?

Ám arca ismét elborult, szemében kihunyt a fény, amint tovább beszélt:

– Aljoskával együtt kikísértem, amikor elutazott. Nem akarta, de azért kimentünk. Állt a kocsi ablakában, ahogy mi most, én meg Aljoskával lent a peronon. „Viszontlátásra, Kosztya, mondtam, szerencsés utat." Ő meg csak búcsút intett . . .

Valami szíven ütötte Zsenyát. Még ő maga sem jött rá, hogy mi okozta. Ó, igen. Kosztya. Éppen Kosztya? No de talán kevés Kosztya van a világon? Hát ez a neve, mi ebben a különös?

Megkérdezhetné, s akkor rögtön tudna mindent. És megnyugodhatna. Csak meg kell kérdezni. Egyetlen szót csupán. Egyetlen szót: a vezetéknevét.

De Zsenya félt, hátha Klava épp azt a nevet mondja . . . Mi lesz akkor? Mihez kezd akkor?

De mégis meg kell kérdeznie. Ha nem kérdi meg, nem lesz nyugta. Megkérdezi, és kész, nem kell tovább töprengenie.

Hanyagul odavetette:

– Viseled a nevét?

– Hát persze! – válaszolta büszkén Klava. – Hisz törvényes házasok vagyunk. Kosztrovné vagyok . . .

9

MI LEGYEN EZUTÁN?

Zsenya visszatért a kupéba. Senkihez sem szólt, néma felmászott a fekhelyére. Csak itt fent, aránylag távol mindenkitől, térhetett magához, szedhette össze a gondolatait.

Milyen különös ez, milyen furcsa, és mégis milyen szörnyen egyszerű!

Tenyerébe fogta a fejét. Hát kellett neki véletlenül egy vonatba kerülnie Klavával, megismerkedni vele, úgyszólván összebarátkozni, és hirtelen-váratlan megtudni, hogy ő az az eddig ismeretlen, számára teljesen közömbös asszony, aki valaha közel állt Kosztyához! De miért valaha? És a fia, Aljoska? Hát talán Kosztya lemondott a fiáról, vagy megtagadta?

Hogy nem jött rá rögtön? Hiszen Aljoska szakasztott az apja. Ugyanolyan a szeme, az álla, még a mosolygása is hasonlít, a felső ajkát beharapja, a szemöldökét felvonja.

Most már mindent tudott, és ismét meggyőződött arról, hogy Kosztya nem hazudott. Egyetlen szavával sem.

Minden igaz volt, elejétől végig.

Emlékezetében ismét felbukkantak a jól ismert könyv oldalai, egymás után cikáztak a szeme előtt, mintha egy sietős kéz lapozná őket.

Hirtelen megállt a kép. Minden megtorpant, csak Kosztya arca rajzolódott ki plasztikusan, az emlékezet készségesen kiemelte a vonásait.

Mosolyogva beszélt hozzá, a haját rázta, szemöldökén esőcseppek csillogtak.

Az utazása előtti estén volt ez.

Kosztya a gyár kapujánál várta, s ő, amint kilépett, nyomban odament hozzá.

– Végre! – sóhajtott a fiatalember.

Mindig így fogadta, mintha már alig remélné, hogy viszontlátja, mintha minden alkalom, amikor elébe toppant, váratlan ajándék lenne, boldogság, felfedezés, minden egyszerre.

Megfogták egymás kezét, és a Szokolnyiki-parkba mentek.

Szitált az eső, kora tavaszian hűvös volt. Úgy tetszett, a fák fiatal lombja fázósan összehúzódik, vágyakozik a nap után.

Szokolnyiki, Szokolnyiki, legkedvesebb liget,
Soha, soha nem feledem zöld leveleidet . . .

– dúdolta Kosztya, majd elhallgatott.

Különböző irányokban haladtak az irtássávok, s eltűntek a fenyők titokzatos, mély zöldjében. A hegyi ösvények összefonódtak, odalent hidegen csillogott a tó, mint egy tengerszem.

Kosztya kivett egy cigarettát a csomagból, rá akart gyújtani, de nem volt már gyufa a dobozban.

A zsebeiben kotorászott, azután bosszúsan bedobta az üres skatulyát a tóba. A víz egy szempillantásra megremegett, majd ismét tükörsima lett.

– Itt nagyon szép télen – mondta Zsenya.

– Télen? – Kosztya elgondolkozott. – Szép, igen.

– Sível már minden ösvényt bejártam.

– Bogorodszkojéba is eljutottál?

– Hát persze.

– Hogyhogy nem láttalak?

– Nem vettél észre.

Kosztya rásandított:

– Hát, tudod . . .

Zsenya megrántotta a kabátujját:

– Pszt, gyere, fogócskázzunk! Érj utol!

És hanyatt-homlok futásnak eredt a tó felé.

Ám a fiatalember nem szaladt utána. Fönt maradt, egy fenyőfa törzsét fogta.

– Mi van? – kiáltotta Zsenya.

De az csak intett neki.

Amikor visszaszaladt hozzá, kócosan, levegő után kapkodva, Kosztya elégedetlenül mondta:

– Te még egészen olyan vagy . . .

– Milyen, gyerekes? – kérdezte a lány kihívóan.

Nem kapott választ, a férfi hosszan, szinte fürkészve nézte. Ajka megremegett, mintha mondani akarna valamit, de nem szánja el magát, világoskék szeme elsötétedett súlyos szemhéja alatt.

– Elutazom – szólalt meg végül. – Holnap reggel nyolckor.

– Már . . . – mondta egy kis szünet után a lány.

– Igen, már.

Tudta, hogy el kell utaznia. Valahányszor találkoztak, mindig várta, hogy most, éppen most közli vele ezt.

– Kikísérlek – jelentette ki.

Kosztya lassan ingatta a fejét:

– Nem kell.

– Miért nem?

Nem titkolt a lány előtt semmit. Az nem kérdezte, magától mondta el azt is, hogy nem akar, nem fog együtt élni a feleségével.

– Igaz – fűzte hozzá –, a fiamnak apja maradok, és ezt a feleségem is tudja, de vele vége köztünk mindennek.

– Nem szereted?

Kosztya hallgatott.

Zsenya félve várta a válaszát, és ugyanakkor érezte, hogy percről percre jobban szereti, éppen azért, mert hallgat.

Megértette: Kosztya nem akar, nem tud hazudni, és hálás volt neki az igazmondásáért, azért, hogy valóban bízni lehet a szavában.

– Azelőtt szerettem – szólalt meg azután a férfi kelletlenül. – Igen, azelőtt persze szerettem – önma-

gának bólintott, mintha mérlegelné a szavait, és most meggyőződött volna helyességükről. – De később . . .

– Mi történt később? – kérdezte Zsenya halkan.

Kosztya vállat vont:

– Nem tudom. Derék teremtés, szeret engem, egy rossz szó nem esett köztünk, de később, hogy is magyarázzam meg neked . . .

Ismét vállat vont:

– Röviden: nem sikerült az életünk.

– Miattam történt?

Kosztya nem válaszolt rögtön.

– Nem tudom. Szerintem nem, hisz ez már korábban elkezdődött közöttünk, még mielőtt téged megismertelek . . .

Hirtelen dühbe gurult. Nem tréfából, hanem komolyan. Haragosan nézett, a vonásai élesebbek lettek.

– Miért faggatsz? Mit akarsz?

– Ne ordíts – szólt rá Zsenya nyugodtan, de a lelke dalra gyúlt, arcát elöntötte a vér, már nem tudott uralkodni magán; fölkacagott, megragadta szerelmese esőszagú, nedves vállát, odaszorította az arcát, és egyre erősebben, egyre hangosabban kacagott.

– Mi van veled? – lepődött meg a másik.

Zsenya halkabban nevetett tovább, és boldogan szívta be az eső áztatta szövet meg a dohány szagát.

Kosztya éppoly gyorsan lecsillapodott, amilyen hirtelen felfortyant. Amúgy is lobbanékony természet volt, de békülékeny, és ha lehiggadt, rendszerint ő nevetett elsőnek a kitörésén.

– Magam sem tudom, hogyan történt – ismerte be elgondolkozva. – Alighanem egyszerűen elhidegültem tőle, és kész. Mit tehet az ember?

A lány hitt neki. Valóban nem tudja, hogyan történt. Elhidegült a feleségétől. Nem fordulhat elő ilyesmi? Ezért is határozta el, hogy a szűzföldre utazik; nyomban beleegyezett, amikor az építési igazgatóságon felajánlották neki.

Az egész igazgatóság elutazott a szűzföldre, a főnök, a főmérnök, az építők, és velük együtt ő is.

Csaknem mindenki családostul fölkerekedett, de ő egyedül ment.

– Elutazom, te meg utánam jössz. Rendben?

Zsenya habozás nélkül válaszolt:

– Igen. De mihez kezdek ott? Hol dolgozom majd?

– Hát a kórházban, szakképzettséged szerint.

– Van ott kórház?

– Ha nincs, majd építünk. Addig pedig mindenesetre kitanulhatod a traktorvezetést.

– Nem – válaszolta határozottan a lány –, nem akarok traktoros lenni.

Kosztya zavartan nézett rá, úgy rémlett, nem sok kell, és sírva fakad.

– Akkor majd otthon ülsz, vezeted a háztartást.

Zsenya megadta magát. Csak ne lássa ezt a zavartan néző, szomorú szempárt.

– Jól van, legyen úgy, ahogy akarod.

– Helyes! – kapott rajta a fiatalember. – Majd meglátod, minden rendben lesz. Az a fő, hogy együtt lehetünk, és soha többé nem válunk meg egymástól!

Körülnézett, aztán után megfogta Zsenya fejét, és egy gyors csókot nyomott az arcára.

Így álltak a dombon, az esőben csillogó vén fenyő védelmében.

Hol erősödött az eső, hol csöndesedett, s akkor hallani lehetett, hogyan muzsikál a szél a fa ágai között, majd továbbáll, és válaszképpen a víz mozdul meg a tóban, betakarózik reszkető hullámfodrokkal.

Zsenya tért magához elsőnek.

– Miért nem akarod, hogy kikísérjelek?

– Nem akarom – válaszolta keményen Kosztya. – Kellemetlen lenne – továbbra is a szemébe nézett, és megmagyarázta: – Az asszony bent volt tegnap az igazgatóságon. Azt mondta, kijön az állomásra a gyerekkel együtt.

Zsenya némán hallgatta. Ez is igaz volt. Megértette: nem tilthatja meg a feleségének, hogy kijöjjön a vonathoz. Elvégre ehhez joga van, ez az utolsó kérése.

– Jól van – mondta. – Legyen úgy.

– Igen – bólintott Kosztya. – De nem haragszol rám? Ugye, igazán nem haragszol?

És Zsenya kissé kényszeredetten mosolygott:

– Nem, nem haragszom.

A férfi gyakran írt, két levél is jött tőle hetenként. Minden levelében megkérdezte: „Mikor? Mikor jössz?"

Ő is írogatott neki, és végül elszánta magát az utazásra. Pompás búcsúztatást rendeztek a gyárban, az üzemi bizottság helyiségében gyűltek össze mindannyian, összetolták az asztalokat, vodkás-, sörösüvegek kerültek rá, szörpök, a tányérokon mindenféle finom falat sorakozott.

A sánta Csegodajeva a készáruosztályról még táncra is perdült, kendőjét lobogtatta, s olyan huncutul kacsingatott, hogy Jegor Jegorics, az öreg kapus, aki csaknem ötven esztendeje dolgozott a gyárban, és állítása szerint Raszputyinra, a gyár főrészvényesére is emlékszik, nem állta meg, a nyomába tipegett.

Azután az üzemi bizottság elnöke, a kövér, ősz hajú, de fiatalos arcú Marija Beljajeva pohárköszöntőt mondott, arról beszélt, hogy valamennyien szeretik Zsenyát, gondolni fognak rá, de neki is jusson eszébe, hogy a gyár mostantól kezdve mindörökre a második otthona marad.

Így mondta: „mostantól kezdve mindörökre". Könnyezett, talán meghatódott a saját szavaitól, s az üzemi bizottság nevében ajándékot nyújtott át, egy rádiót, tartalék elemekkel arra az esetre, ha az állami gazdaságban még nem lenne villany.

Zsenya másnap kora reggel utazott, ugyanazzal a vonattal, amelyikkel annak idején Kosztya. A kollé-

ganői kikísérték, Csegodajeva búcsúzóul átölelte, és állhatatosan kérlelte:

– Ha találsz ott valami megfelelőt a számomra, írd meg, máris utazom . . .

Bizonyára örült a lány szerencséjének, de ugyanakkor egy kissé irigyelte, és remélte, hogy ő is talál valakit, akit szerethet.

Igen, ez így zajlott le, nem lehet meg nem történtté tenni. De mi legyen most?

Minden hiábavaló volt, minden kárba veszett, a várakozás hosszú hónapjai, Kosztya egyre türelmetlenebbé váló levelei, a búcsúztatás az üzemi bizottságban, a tósztok, a Kosztyának küldött üdvözletek, a sok kívánság . . . Hiábavaló volt az ő készülődése is, amikor üzletről üzletre szaladgált, meleg pulóvert meg szőrme füles sapkát keresett Kosztyának, szigetelőszalagot vett (ezt minden levelében kérte a fiú), meg ropogós új bőröndöt, füstbe mentek a tervei az életükről a távoli szovhozban, amelynek olyan szép és különleges a neve: Orgonás sétány. Nincs már szükség arra a hatalmas, vastag szakácskönyvre, amelyet fájó szívvel vásárolt, mert elképesztően drága volt, a tüllfüggönyökre, a díszes ágytakaróra, semmire, semmire . . .

Gondolatai Klavához tértek vissza. Klava arról ábrándozik, hogy rendbe hozza a kettétört életét, és most kéretlen-hívatlan odautazik Aljoskával. Szereti Kosztyát, nagyon szereti.

„De hisz én is szeretem" – tépelődött Zsenya.

Az éjszaka árnyai együtt futottak a vonattal. A sötétséget hirtelen, egy pillanatra, homályos, távoli lámpafény törte át, valamelyik őrházban még nem aludtak, vagy talán tábortűz égett, körülötte emberek melegedtek, akik véletlenül találkoztak az úton?

10

PASZTUHOVO ÁLLOMÁS

Mint reggelente általában, zene harsogott minden kocsiban. A vonat rádiósa nagyon igyekezett, megtette, ami tőle telt.

Szibériai táj,
A szívem érted fáj . . .

– zengett egy szűnni nem akaró tenor hang.

– *Szibériai táj* – dúdolta a doktor, az ablaknál állva. – Már elhagytuk az első szibériai állomásokat . . .

„Egyre közeledem – gondolta Zsenya, miközben az ablak előtt elsuhanó fákat bámulta. – Egyre közeledem Kosztyához. Ez már Szibéria. Lám, az a jegenyefenyő is szibériai fa. És a felhők az égen Szibéria felett úsznak."

Rendezetlenek, zavarosak voltak a gondolatai. Alattomban piszkálódó, ostoba gondolatok.

Kosztya valahol Szibériában él, egy állami gazdaságban, amelyet Orgonás sétánynak hívnak. És várja őt. Gondol rá, várja.

– Mindjárt megáll a vonat – jegyezte meg Kszenyija asszony.

Öt perc sem telt bele, és a vonat megállt. Kis állomásra érkeztek, amelynek igen mulatságos neve volt: „Második kisfiúk".

„És az »Első kisfiúk«? – gondolta fáradtan Zsenya. – Bizonyára van ezen az úton valahol egy »Első kisfiúk« nevű állomás is . . ."

. . . Este kiment a kocsi előterébe, megállt a nyitott ablaknál. A vonat lassított, állomáshoz közeledett.

„Megint csak ugyanaz – gondolta, és égő arcát odatartotta a szélnek –, megint ugyanaz."

Ami az imént még örömmel töltötte el, most olyan szükségtelennek, végtelenül fárasztónak tűnt.

Egy és ugyanaz, egy és ugyanaz . . .

A vonat még ácsorogni fog ismeretlen állomásokon, emberek szaladgálnak majd a peronon, kikísérik az elutazókat, és azokat a felesleges szavakat kiáltozzák utánuk, amiket ilyen alkalomkor szokás:

– Szerencsés utat! Írjatok! Jó mulatást! Ne felejtsetek el bennünket!

Válaszképpen integetnek majd nekik az ablakból, és viszonozzák a felszólításokat:

– Ne felejtsetek el! Írjatok! Látogassatok meg!

Titokban mind várni fogják, mikor indul el végre a vonat, s amikor a mozdony fütyülni kezd, megkönnyebbülten felsóhajtanak. Az egyik fél buzgón integet kísérőinek, a másik pedig fut a vonat mellett, mintha vissza akarná tartani . . .

Azután ismét Kosztya jutott az eszébe, aki várja őt, ott lesz a pályaudvaron, eléje szalad, és amint Klava meglátja, azt hiszi, őt várta. Feléje rohan, de mielőtt odaérne hozzá, megtorpan, hirtelen megért mindent.

Hogyan néz majd őrá? És vajon Kosztya mit szól? Zavarba jön, földbe gyökerezik a lába, vagy kényszeredetten elmosolyodik, és szívből kívánja, hogy ebben a szempillantásban nyíljon meg a föld mind a két nő alatt?

Mit csináljon? Hogyan legyen tovább?

Senki sem adhat tanácsot, mert nem mondhatja el senkinek, nem oszthatja meg a gondját. Önmagának kell döntenie.

A szél az arcába vágott, elvakította. Kinyitotta a száját, mohón nyelte a hideg levegőt.

Egyedül dönteni? Ez a legnehezebb. Igen, a legnehezebb . . .

Egyébként, miért nehéz? Egyáltalán nem az. Van kiút, egyetlenegy, a legbiztosabb. Másik nem is lehet.

El kell mennie a férfi életéből, úgy eltűnni, hogy soha többé ne bukkanhasson rá. Hadd várja, írjon, küldjön sürgönyöket...

Sebaj, minden elrendeződik. Idővel. Majd ír Kosztyának. Nem most, persze, hanem majd egyszer. Mindent megír.

Nem, nem ír meg semmit. Vagy pedig csak néhány szót:

„Mégsem lehetünk együtt. Felejts el, én is megpróbállak elfelejteni."

Nem kell magyarázkodni. Ezt kell megírni, és kész. Kosztya majd elfelejti őt. Apránként kitörli az emlékezetéből, a lelkéből. Mellette áll majd Klava, ott lesz Aljoska. Hogy is mondta Klava? „A feleségnek a férje mellett a helye."

Márpedig Klava a felesége. És a gyermeke anyja. Együtt lesznek, együtt kell lenniök. Kosztya eleinte csak bánkódjon utána, Zsenya után. Azután majd beletörődik. Mindent meg lehet szokni. Ezt is.

Ezzel nem akarja a nemeslelkűt játszani, nem tetszelgés ez önmaga előtt. Ez az élet, a maga valóságában. Mert neki, Zsenyának, nem szabad együtt élnie Kosztyával, ez lehetetlen. Mindig közöttük fog állni Klava, és Aljoska is, az apjától örökölt világoskék szemével.

Zsenya már most tisztában van ezzel. Kosztya... nos, ő majd később jön rá.

Persze nem szabad visszautazni Moszkvába. Ott Kosztya felkutathatja, és ki tudja, akkor talán ő nem lesz erős. Megpillantja Kosztyát, és nem bírja ki nélküle, elfeledkezik mindenről, vele utazik, ahogy eltervezték.

Igen, ahogy eltervezték.

Elképzelte kettőjük életét ott a szűzföldön, azt az életet, amelyről annyit beszéltek, kezdve az ablakfüggönyökön, egészen a várva várt esti találkozásokig, munka után, amikor egyedül lehetnek, odakinn leszáll

az alkony, ők pedig csak egymás számára léteznek, csak ők ketten vannak a világon . . .

S ez az élet, amely nem valósulhat meg, most oly vonzónak, oly csábítónak tűnt fel Zsenya előtt, hogy mellére szorította a kezét, mintha le akarná csillapítani szíve sajgását.

Hetykén a szemére húzott sapkában Borisz, a kalauz haladt el mellette, és megállt.

– Levegőzik egy kicsit?

Zsenya hanyagul feléje fordult:

– Meleg van.

A kalauz elcsodálkozott:

– Igazán? Nem érzem.

– Hamarosan állomás következik? – kérdezte Zsenya.

– Nyolc és fél perc múlva – válaszolta, karórájára pillantva, Borisz. – Pasztuhovo állomás. Hallott már róla?

– Igen, vagyis nem . . . Igen, azt hiszem . . .

A fordulat gyorsan és váratlanul történt. Mindenekelőtt talán Zsenya számára váratlanul.

Nyolc és fél perc . . . Ennyi idő alatt igen sokat lehet végezni. Többet, mint amennyit elképzelne az ember.

Visszatért a kupéjukba. Kszenyija asszony már lefeküdt, az öreg doktor egy orvosi hetilapot olvasott.

– Érdekes – mondta az orvos. – Írnak a lumbágó gyógyításának új módszereiről, és mi a falunkban már negyedik éve alkalmazzuk ezt a legújabb módszert . . .

– Igen? – kérdezte figyelmetlenül Zsenya, és az asztalkáról összeszedte a holmiját.

– Nos, talán itt az alvás ideje? – ásított a doktor.

– Nem, én nem fekszem le – mondta Zsenya. – Kiszállok. Meg kell látogatnom egy barátnőmet. Egy volt iskolatársnőm lakik itt, Pasztuhovóban, már régóta vár, egyre készülök is hozzá, és most végre elhatároztam, hogy útba ejtem . . .

Hadarva beszélt, mintha attól tartana, hogy közbevágnak.

Már kívülről hallotta a saját hangját, és meglepődött, milyen zavartalan, nyugodt, még vidám is; aki hallgatja, nem akad fenn rajta, elhiszi, hogy minden szava igaz.

– Mindjárt ki kell szállnom, és még nem csomagoltam be . . .

Mégis sikerült összekapnia magát. Nem felejtett el semmit. Bezárta a bőröndjeit, közelebb tette az ajtóhoz a rádió dobozát.

Kszenyija asszony félkönyékre emelkedett, és meglepődve figyelte.

– Már rég elhatároztad?

– Igen! – hangzott vidáman a válasz. – Régóta készülök hozzá, és most eszembe jutott, hogy itt haladunk el . . .

A vonat fokozatosan lassított.

Kszenyija asszony felsóhajtott:

– Megszoktalak, azt hittem, még sokáig utazunk együtt . . .

– Én is azt hittem – mosolygott Zsenya.

– Hát, jó utat . . .

Zsenya feléje bólintott:

– Szerencsés megérkezést! – azután a doktornak nyújtott kezet: – A legjobbakat kívánom.

Az orvos nem engedte ki a lány kezét a magáéból.

– Jusson eszébe, hogy mindig örömmel fogadom, ha rászánja magát . . .

Gyorsan kitépett egy lapot a noteszából, ceruzával ráfirkantott néhány szót.

– Itt a címem . . .

Fölnevetett, mert elkapta Kszenyija asszony szemrehányó pillantását:

– Nem beszéltem rá, csak felírtam, minden esetre . . .

– Igen – bólogatott Zsenya. – Értem, persze . . .

Ezt a megpróbáltatást is ki kell állnia, hogy hallgassa ezeknek a derék embereknek a búcsúszavait, s ő is mondjon valamit, amit ilyenkor szoktak . . .

És mosolygott, bólintott:

– Minden jót. Szerencsés megérkezést. Jó egészséget kívánok . . .

Végre mindenen túl volt. A hordár beadta a bőröndjeit a csomagmegőrzőbe. A vonat már bizonyára elment. Egyedül van egy idegen városban, amelyről eddig nem is hallott.

Hideg volt, de a szél nem fújt. A lila alkonyatban sötéten bólogattak a fák, itt-ott világítottak a házak ablakai, éles fénypászmák csíkozták be az elcsöndesedett földet.

Az utcák néhol keskenyek és meredekek voltak, másutt váratlanul kiszélesedtek, mintha az ismeretlen város titokzatos, hallgatag útjai teljes nagyságukban kitárulkoznának előtte.

A szomorkás őszi hold megvilágította a házak tetejét, a fákat, a jegesen csillogó folyót, amelyben visszatükröződtek a szaporán kergetőző felhők.

Az utolsó ház mellett, a sarkon, keskeny pad sötétlett, Zsenya rátelepedett, élvezettel kinyújtotta a lábát. Végtelen fáradtság kerítette hatalmába, szeretett volna behunyt szemmel lefeküdni, hogy soha többé ne kelljen fölkelnie.

De nem feküdt le, ülve maradt, nekitámaszkodott a fakerítésnek, amely mögött idegen emberek élték a saját, tőle távol eső életüket.

Időről időre vékony hangon felvonított egy kutya, bizonyára álmában.

„Kölyökkutya – gondolta Zsenya. – Vajon mit álmodik? Talán felnőtt, nagy ebnek látja magát, akitől félnek a környék összes kutyái."

Azután súlyos léptek hangzottak fel, és egy rekedtes női hang ásítozva panaszolta:

– Még mindig nem kelt meg a tészta. Ebéd előtt bedagasztottam, és még mindig nem mozdul!

Egy észrevehetően mutáló fiúbariton, sietősen elnyelve a szavakat, azt mondta:

– Nem baj, mami, reggelre megkel.

– De bizony baj – felelte az asszony. – No, megyek, elzárom a kályhát.

Nyikorgott az ajtó, az asszony bizonyára bement a házba. A fiú utánakiáltott:

– Mami, a füzeteimhez ne nyúlj. Még nem végeztem a földrajzzal.

A mások élete olyan világosnak és zavartalannak tűnt.

A szobában az asztalon bizonyára ott hevernek a füzetek meg az atlasz. Az anya lezárta a tüzet, meleg van, a padlódeszka nyikorog az ember lába alatt, a cica a kályha mellett ülve mosakszik, az udvaron vonít álmában a kutya. Békés, meleg élet, semmi sem háborítja . . .

Zsenyát egy pillanatra irigység fogta el. Az ő élete is másként alakulhatott volna. Ő is lakhatott volna ilyen barátságos házban, ahol az udvaron fák bólogatnak, az ösvényeket fű nőtte be, és egy ismeretlen fiúcska maminak hívná, azt mondaná neki, hogy ne nyúljon a füzeteihez, mert még nincs kész a leckéjével, ő pedig azt felelné: „Örökké piszmogsz . . .”

Úgy rémlett neki, mintha szólítanák. Megfordult, de csend volt körös-körül. Csak a hervadó zöldborsóvirág kellemes illata csapott az orrába gyöngéden és finoman, s ez a szag, akár a gyermekkorából ismert hang, hívta őt, húzta maga után . . .

Mennyire szerette a zöldborsót annak idején! Rendszerint magasan nőtt, dús zöld fürtökben csüngött a kerítés mögül. Átugrotta a kerítést, letépett egy jól fejlett borsóhüvelyt, tele nagy szemekkel, felnyitotta, óvatosan kifejtette, és a másik végéről leharapott egy darabkát. Azután ismét a szájához emelte, szenvedé-

lyesen belefújt, szemét behunyta a gyönyörűségtől . . .

Hideg lett. Foga volt az időnek az őszi szibériai éjszakában. Olyan döbbenetes csönd honolt, hogy Zsenya úgy érezte, teljesen egyedül van az egész, nagy, sötét világban.

Egy vízcsöpp a homlokára hullott. Második és harmadik is követte.

Megeredt az eső. Egyelőre csak cseperészett, de félő volt, hogy jobban rákezd. Még csak ez hiányzik!

Megborzongott. Lelki szemei előtt megjelent a fűtött kupé, a függöny meg-meglebben az ablakon, a vonat száguld az éjszakában, és nem félelmetes sem az eső, sem a szél, sem a hó.

Zsenya életében először volt az éjszaka kellős közepén egy idegen városban.

Számkivetettnek érezte magát, sajnálatra méltónak, elhagyottnak, akire senkinek sincs szüksége.

Előrehajolt, körülnézett. Sehol egy lélek. A keskeny utcában aludtak a házak, csak valahol messze villantak fel egy-egy pillanatra az autók fényei.

– Miért tettem ezt? – szólalt meg hangosan.

Hebehurgyának, meggondolatlannak ítélte most a cselekedetét. Miért kellett leszállnia este, úgyszólván éjjel? Kivárhatta volna a reggelt, nappal mégiscsak kellemesebb, könnyebb minden . . .

De nem, nem várhatott. Képtelen lett volna tovább hallgatni, magába fojtani, titkolni Klava előtt azt, amire folyton gondolt, mert nem tudott nem gondolni rá.

Jobb volt úgy tenni, ahogyan cselekedett. Igen, jobb volt. Biztonságosabb.

Zsebébe nyúlt, s egy összehajtogatott papírdarabka akadt a kezébe. A cédula, amit a doktor adott.

Makacs öregúr! Megérezte, hogy még jól jöhet a címe. Egész úton folyton erről beszélt, egyre reménykedett, hogy Zsenya kötélnek áll, és végül odaadta a címét. „Minden esetre . . .”

Odautazzon hozzá? Toppanjon be, csaknem egyidőben vele, és közölje: „Megjöttem!"?

Mennyire megörülne!

De erre még ráér. Egyelőre várhat. Majd elhatározza, hogy mihez kezdjen. Bőven van ideje, több is a kelleténél.

Még semmi sem bizonyos, semmi sem világos, csak azt tudja, hogy ahova indult, oda nem mehet. És vissza Moszkvába sem.

Az eső elállt. Melegebb lett, kikandikált a hold, azután ismét elbújt a felhők mögött.

Zsenya feltápászkodott a padról, felhajtotta kabátja gallérját. Azután az órájára pillantott. Nemrég múlt éjfél.

Hány hosszú óra van még hátra az éjszakából!... Miért nyúlik olyan különösen hosszúra ez az éj az idegen városban, ahol nincs fedél a feje fölött?

A pályaudvar felől a mozdonyok hívogató, a távolban elhaló sípolása hallatszott.

Zsenya befordult a sarkon. Az új utca heves, de enyhe széllel fogadta, meg a fák sötét tömbjeivel, a lámpák homályos, pislogó fényével.

„Itt baktatok – gondolta. – Egyedül, egészen egyedül. Körülöttem sehol egy lélek, egyetlen ember sincs."

Megsajnálta magát, de annyira, hogy meg kellett állnia. Behunyta a szemét.

Eszébe jutott a pirospozsgás Marija Beljajeva az üzemi bizottság elnöke, Jegor Jegorovics kapus, és a sánta Csegodajeva, aki igyekezett leplezni, milyen szörnyen irigyli őt. Sok szerencsét kívánt neki mégis. Valamennyien szerencsét kívántak.

Hirtelen futásnak eredt, mintha menekülne a szívszorongató, fölösleges visszaemlékezésektől. Mind sebesebben rohant, cipősarkainak szüntelen kopogása különös erővel visszhangzott a város éjszakai csöndjében.

A néptelen, gyöngén világított téren, ahol csak itt-ott pislákolt egy-egy lámpa, esőköpenyben, a csuklyát fejére húzva, egy rendőr baktatott keresztül.

Zsenya odament hozzá. A rendőr megfordult, hátravetette a csuklyát. Fiatal, erősen szélcserzett arca és vastag, jóságos szája volt.

– Késői órában sétálgat – szólalt meg mosolyogva.

A lány bólintott.

– Megint megered az eső, egész biztosan – folytatta a rendőr, és felnézett az égre.

– Hol van itt szálloda? – kérdezte Zsenya.

– Messze, innen nem látni.

– Komolyan kérdeztem – mondta a lány szárazon.

– Én meg komolyan feleltem – válaszolta barátságosan a rendőr. – A szálloda messze van, a túlparton, éjszaka nem talál oda. – Elgondolkozva, hosszan nézte a lányt. – Talán idegen a városunkban?

– Igen, Moszkvából jöttem.

– No, lám csak . . . – A rendőr beharapta az ajkát. – Először jár nálunk?

– Igen, először.

Kurtán, kelletlenül felelgetett, de a rendőr nem törődött ezzel. Bizonyára szörnyen unta, hogy egyedül járkáljon éjszaka az üres téren, és szívből megörült a váratlan beszélgetőpartnernek.

Amint rápillantott, valami nagyon megdöbbentette ebben a leányarcban, nem is tudott számot adni magának arról, hogy mi.

Sokkal később, amikor eszébe jutott ez a rövid találkozás az éjszakában, ráébredt, mi hökkentette meg akkor annyira: a kétségbeesés, a reménytelen kétségbeesés kifejezése a szemében.

Hallgatott, megtörölte a homlokát. Irigylésre méltó egészséget sugárzó, esőáztatta arca gondterhelt lett.

– Hallgasson ide, tudja, mit mondok magának? Menjen el hozzánk.

– Magukhoz? – lepődött meg Zsenya.

– Igen, igen, hozzánk. – Közelebb lépett a lányhoz. – Itt lakunk nem messze, kopogjon, ahogyan megtanítom, és a feleségem ajtót nyit. Egyezményes jelünk van: kétszer egymás után, azután várni kell, és még egyszer kopogni. Reggel felé megjövök az ügyeletről.

Ismét cseperészni kezdett az eső, egyre erősebben, kitartóbban . . .

– Nos?

– Jól van – mondta Zsenya. – Magyarázza meg, hogyan jutok el.

Nem volt nehéz odatalálni: csupán két utcán kellett végigmenni, és a Szadovij nevű közben a harmadik ház a saroktól.

– Jó helyen lesz ott – mondta a rendőr. – És a feleségem is jobban érzi majd magát, mint egyedül. Szörnyen nem szereti, ha éjszakai ügyeleten vagyok . . .

– Rendben – bólintott Zsenya.

Csak amikor már otthagyta, jutott az eszébe, hogy meg se köszönte neki.

Valóban nem kellett messzire mennie: végighaladt a két utcán, és máris a keskeny köz következett. Kerítés vette körül a fedett fatornácos házat.

Zsenya az egyezményes jel szerint kopogott, és az alacsony ajtó mögül egy mély női hang, izgatottan és örömmel, szinte rögtön megszólalt:

– Megjöttél, Szerjozsa?

Csörgött a lánc, a kulcs megfordult a zárban, az ajtó felpattant, a küszöbön megjelent egy nő, vállára vetett kabátban.

– Jaj – mondta –, és Szerjozsa hol van?

– Még ügyeletes – válaszolta Zsenya. – Én meg most érkeztem Moszkvából, a szálloda messze van, éjszaka nem is találok oda, hát ideküldött. Beenged?

A nő félrehúzódott, és Zsenya belépett.

A hideg, nyirkos utca után a kis konyha az orosz

kemence pompás melegével fogadta. Asztali lámpa nyugodt fénye világította meg a helyiséget.

Zsenya most már jól szemügyre vehette a háziasszonyt. Fiatal volt, szinte még gyerek. Ritkás szemöldök, duzzadt ajkak, világosbarna haj, két vékony copfba fonva.

Talán a copfok mutatták olyan kislányosnak? De amikor letette a kabátját, a csíkos kartonpongyolában erősen kidomborodott a hasa, és Zsenya észrevette arcán, homlokán a májfoltokat.

– Vegye le a kabátját – mondta az asszony. – Mindjárt fölteszek teát.

– Köszönöm, nem kell – rázta a fejét Zsenya. – Nem kérek semmit.

– Ugyan már – tiltakozott a háziasszony. – Hisz útról jött, hogyan lehetne meg tea nélkül?

Könnyedén mozgott a szűk kis konyhában, az asztalra tette a teásedényt, közben beszélt:

– A forró tea igen jólesik ám ebben az időben. Higgye el nekem, ez a legjobb szer a világon!

Sós uborkát, nagy darabokra vágott, hagymával bőven megszórt heringet és olajban sült hideg krumplit tett az asztalra.

– Üljön le – mondta, és tányért, kést, villát tolt Zsenya elé. – Egyen, ne restellje, én is ideülök, hogy jobban essen.

Valamiben emlékeztette Klavára. A nyíltságával, a természetes, nem tolakodó szívélyességével, vagy a világos szempárjával, amely valóban hasonlított egy kissé a Klaváéra?

Vagy pedig minden, amit lát, amibe csak ütközik, egyetlen gondolatot ébreszt benne, s ha ennek az asszonynak történetesen fekete a haja, zárkózott és komor a természete, Zsenyának akkor is úgy rémlik, hogy Klavához hasonlít? . . .

– Bizonyára aludna már – szólalt meg a fiatalasszony. – Hisz majd leragad a szeme.

– Dehogy, ugyan – válaszolta udvariasan Zsenya.

Az asszony hirtelen felugrott és kirohant a konyhából. Néhány másodperc múltán visszajött.

Sápadt arcába lassan tért vissza a szín, homloka nyirkos volt, még a nyakán is verejtékcsöppek csillogtak.

– Így megy ez egész idő alatt – panaszolta. – Ahogy egy meleg kortyot nyelek, vége, mindent viszontlátok. És még vagy két hónapig kell kínlódnom . . .

– Fiút vagy lányt szeretne? – kérdezte Zsenya.

– Mindegy, csak meglenne már . . .

Zsenya nagyon különösen érezte magát.

Kérdezősködött, válaszolgatott a háziasszony érdeklődésére, rámosolygott, de egész idő alatt úgy rémlett neki, mintha valaki más beszélne, mosolyogna, válaszolna, ő maga pedig távol van, roppant távol ettől a háztól, az emberektől, akikkel a véletlen sodorta össze az úton, vagyis mindentől . . .

Az asszony megint kiment a konyhából, hallatszott, hogy a furnérfal mögött bíbelődik, felrázza a párnát, zizeg az ágyneművel.

– Jöjjön – mondta aztán az ajtóban állva –, lepihenhet.

– Köszönöm – felelte a lány.

Reggel suttogásra ébredt. Fülelt. A közfal mögött beszélgettek.

– Nincs semmi baj, Toszja, tűrj még egy keveset – szólt biztatóan egy férfihang.

Szaggatottan, könnyekbe fúlóan suttogta a nő:

– Könnyű azt mondani, hogy még egy keveset, amikor minden egyes nap olyan fárasztó.

Zsenya gyorsan felöltözött, és átment a konyhába.

Az ismerős rendőr az asztalnál ült, karját felesége válla köré fonta. Zsenya beléptekor mindketten fölnéztek, és észrevehetően zavarba jöttek.

– Látja – szólalt meg a férfi –, kínlódik szegény. Szokatlan neki . . .

– Egyáltalán nem kínlódom – válaszolta durcásan az asszony, és tenyerével lopva megtörölte a szemét. – Eleinte egyre arra gondoltam, milyen jó is lenne, ha ez egyáltalán nem volna . . .

Zsenya nem állta meg mosolygás nélkül. Ekkor a rendőr is elmosolyodott, mint aki bocsánatot kér felesége naivitásáért, és ugyanakkor akaratlanul felszólítja a vendéget, hogy vele együtt hatódjon meg az asszonyka tapasztalatlanságán.

Esőköpeny és tányérsapka nélkül ő is nagyon fiatal volt, illett a párjához.

„Gyerekek – gondolta szomorúan Zsenya. – Még egészen gyerekek . . ."

De legbelül kinevette magát. Lélekben milyen gyorsan és váratlanul megöregedett ezen az úton!

A rendőr elpirult, amikor mondta:

– Felébresztettük, még alhatott volna . . .

– Már kialudtam magam – vágta rá Zsenya.

Az asszony fürgén felugrott az asztal mellől:

– Mindjárt készítek reggelit . . .

– Ülj csak – mondta a férje.

– Még az hiányzik – legyintett feléje a nő. – Hisz egy csöppet sem vagyok fáradt.

Szinte repkedett a szűk konyhában. Nyílt arca gondterheltnek és ettől szinte komornak látszott, vékony varkocsai a vállát verdesték. Ha nincs a nagy hasa meg a májfoltok az arcán, nyugodtan azt hihette volna az ember: egy leányka felnőttet játszik, a kis butus erőnek erejével idősebbnek akar tűnni a koránál.

A nagy darab, esetlen férfi jóságosnak látszott. Kapkodva igyekezett segíteni a feleségének: uborkát és kenyeret vágott, aztán rohant felseperni a padlót, de nem fejezte be, kiszaladt az udvarra, behozott egy nyaláb tűzifát.

Bizonyára nagyon szerették egymást. De ahogyan ez gyakran előfordul, kissé restellték a szerelmüket.

Talán ezért volt, hogy az asszony időnként ráripakodott.

„Miért teszed oda? Éppen oda. Olyan ügyetlen vagy."

„Mit csinálsz már megint? Hát neked minden kiesik a kezedből?"

A férfi pedig színlelt haraggal mordult rá:

– Micsoda méregzsák. Még egy ilyen házsártos asszonyt nem látott a világ!

És a házaspár nagyon elégedett volt egymással.

„Lám, ez a boldogság – villant át Zsenya agyán, miközben véletlenül elkapta a férfinak feleségére vetett gyöngéd tekintetét s az asszony kedves mosolyát. – Az igazi, a valódi boldogság."

Ezekről az emberekről nem akart fantáziálni. Nem szükséges. Minden világos.

– Maradjon nálunk – kérte az asszony, és egyenes, nyílt tekintettel pillantott Zsenyára. Ravaszságnak vagy hátsó gondolatnak az árnyéka sem volt ebben. – Legalább egy hetet töltsön itt.

Zsenya ereje megfeszítésével elmosolyodott:

– Nem, köszönöm. El kell utaznom.

– Ráér – mondta az asszony. – Furcsa, de valahogy sajnálok megválni magától.

– Igazán – szólt közbe a férfi. – Ha akar, lakjon itt egy darabig. Ráér továbbutazni.

– Nem – válaszolta Zsenya –, már ideje elutaznom. Nem maradhatok tovább.

„Hova sietek? – kérdezte önmagától. – Ki vár engem? Kinek van szüksége rám?"

– Ideje elutaznom – ismételte.

A háziak kikísérték a tornácra.

– Ha a városunkban jár, egyenesen hozzánk jöjjön. Megígéri? – kérdezte a nő.

– Megígérem – felelte komolyan Zsenya.

– Addigra megszaporodik a családunk – mondta a férfi.

– Talán egyszerre kettővel is – tréfálkozott a vendég.

Az asszony rémülten tiltakozott:

– Még mit nem! Csak az hiányozna.

A férfi nyugodtan szólt közbe:

– Miért is ne? Ha kettő lesz, hát legyen kettő.

Az asszony rápillantott. Szeméből olyan leplezetlen szerelem sugárzott, hogy Zsenya igyekezett mihamarabb elmenni, mert fölöslegesnek érezte magát.

– Jól van – mondta élénken –, egy kis ideig maguknál maradok, ha lehet, de most elmegyek, járok egyet.

– Miért? – kérdezte az asszony.

– Csak sétáljon – avatkozott bele a férfi. – Megismeri a városunkat, meglátja, milyen az élet nálunk . . .

– Jöjjön vissza – szólt utána a nő. – Visszajön?

– Vissza – válaszolta némi habozás után Zsenya.

Igen, visszamegy. Még visszatér ebbe a házba. Elvégre elutazhat holnap is. És három nap múlva is. Nem is kell feltétlenül elutaznia, itt maradhat ebben az idegen, de máris a szívéhez nőtt városban, munkát kereshet, úgy belemerülhet, hogy csak a munkája érdekelje, és semmi más, az égvilágon semmi . . .

„Hát mi történt voltaképpen? – elmélkedett magában, miközben sietősen lépdelt az ismeretlen utcákon. – Lényegében mi történt? Kosztya talán hazudott nekem? Vagy én nem tudtam valamiről? Hisz tudtam, hogy van egy fia, Kosztya nem hazudott nekem sohasem. De nem bírtam tovább egy vonatban maradni Klavával, beszélgetni vele, hallgatni, amit mond, látni Aljoskát."

Gondolatai folyton visszatértek Kosztyára. A férfi nem tágított mellőle, ott lépkedett mellette, vitatkozott, érvelt, de ő nem akart engedni, nem, nem akart.

„Értsd meg, Kosztya, hogy így kell ennek lenni – magyarázta neki. – Jobb lesz így."

„Nem – ellenkezett a fiú –, nem akarom megérteni."

Zsenya megint látta a szemét, szorosan összezárt száját, a gödröcskét az arcán.

„Így kell, Kosztya, ez az egyetlen, amit tehetünk."

Megállt, mintha a férfi valóban itt lenne vele.

„Miért alakult így? – töprengett. – Miért nincs nálam is úgy, mint másoknál? Másoknak otthonuk, családjuk van, élik a saját, rendezett életüket, boldogok, én pedig úgy állok itt, mintha valami bűnt követtem volna el, amire egész életemben nincs bocsánat . . ."

Ismét hallotta az ismerős hangot: a Nibelung gyűrűjéről beszélt. Saját hangja volt, az a távoli gyerekhang. Ha most mesélne erről, egészen mást találna ki.

Mindenki kapott ilyen gyűrűt, titkos gyűrűt, és kiki a maga módján nevezi: bizalom, emberszeretet, kimeríthetetlen életerő, bátorság, lelki nemesség és tisztaság, vakmerőség . . .

Kszenyija asszonynál ez a gyűrű a férje iránti érzelmei. Megbocsátott neki, elhalmozza szeretetével, továbbra is bízik benne. S ettől még gazdagabb, még boldogabb lett.

És Vlagyimov? Már idős, a legszebb évein túl van, de még remél, keres, és talál. Feltétlenül kinyomozza az igazságot a fiáról, morzsánként gyűjtve össze, és talán ebben a kutatásban, az ide-oda utazgatásokban rejlik a boldogsága. A nehéz, keserű boldogság, amelyért megszenvedett . . .

S a doktor, a mulatságos öreg csodabogár, aki oly hosszan és csökönyösen igyekezett meggyőzni őt, szintén boldog. Felbecsülhetetlen talizmánja van: szereti a munkáját, az embereket, akik várják és bíznak benne . . .

Mindenki a maga módján boldog.

A pályaudvarról idehangzott a mozdonyok fütyü-

lése. Mintha siettetnék, egymással versengve hívogatnák: utazz velem, nem, inkább velem, énvelem, énvelem . . .

Zsenya elővette zsebéből a cédulát az orvos címével.

A doktor már bizonyára hazaérkezett. Várja őt. Szeretné, ha a segítőtársa lenne. Megszerzett Moszkvában mindent, amit akart, sokféle gyógyszert, orvosi műszert, de ápolónőt nem talált.

Még távolabb, Szibéria szívében Kosztya várja. Számolja az órákat, mikor érkezik meg. Készül a fogadására. Már nagyon vágyakozik utána. Bizonyára alig tudja elhinni, hogy végre találkoznak.

Nem, erre nem szabad gondolni. Egyelőre még nem. Talán később, ha megnyugszik, s a napok hosszú láncolata mindjobban elválasztja őket egymástól, akkor előveszi emlékezete titkos rejtekéből mindazt, amit most odatemetett, felidézi majd, de csak módjával, részletekben . . .

Jól kilépett, mintha egy láthatatlan személy a sarkában lenne.

De milyen különös dolog: tegnap is ugyanezeken az utcákon járkált, éjszaka volt, olykor felbukkant egy-egy magányos járókelő, ám ő nem nézett rájuk, egyszerűen nem vette észre őket. Hordozta magában a bánatát, váratlanul rászakadt magányát.

Ma is vele volt a bánat. Nem tűnt el sehová, nem hagyta el, ő mégis azon kapta magát, hogy kíváncsian fürkészi a szembejövők arcát, igyekszik a szemek csillogásából, a szájak sarkában bujkáló mosolyból, a járás ritmusából kitalálni, mire gondol az illető, mit szeretne, mi lelkesíti. S alig tudta leküzdeni azt a szokását, hogy ki ne gondoljon mindenkiről egy történetet.

Felidézte Toszja szép szemét. Talán attól könnyebbült meg, hogy alkalma nyílt találkozni egy ilyen aszszonnyal, megpihenhetett egyszerű, meghitt otthonában?

Bizonyára így emlékszik vissza a vándor a tábortűzre, amelynél egyszer útközben felmelegedett. Már rég messze jutott tőle, de lelkét jóleső érzés járja át, ha csak rágondol.

A járókelőket figyelte. Megnézte őket, utánuk fordult.

Egy férfi baktatott mellette. Táskás szeme fénytelen volt, busa szemöldöke őszült. Kutyát vezetett pórázon, a vörhenyes szőrű kis állatnak fehér foltok pettyezték a hátát.

Talán ez minden, ami az életében van? Magányos, özvegy, a gyerekei szétszóródtak a szélrózsa minden irányába, megvannak ügyes-bajos dolgaik, saját gondjaik, és neki egyetlen barátja maradt csupán: ez a kutya.

Oda kellene lépni, szólni hozzá néhány szót, a leghétköznapibb mondatot, nos, például azt, hogy ma jobb az idő a tegnapihoz képest. Vagy megkérdezni, nem fázik-e, nem fáradt-e el?

Egyszerű szavak, de ezekkel is fel lehet melegíteni egy magányos, megdermedt lelket.

Zsenya azonban nem szólította meg, s az öregúr elhaladt mellette a kutyájával.

Egyre újabb emberek jöttek szembe. Fiatalok, öregek, fáradtak, örvendezők, bánatosak, közömbösek. Sok ember, és mindnek vannak vágyai, gondolatai, saját sorsa.

Szinte szaladva sietett el mellette egy párocska. A piros arcú lány szája akár egy szem cseresznye, gesztenye színű frufru simult a homlokára, a szőke, csontos arcú fiú pedig gyönyörködve nézte őt, és szemében imádat meg egy ki nem mondott kérés bujkált . . .

Három kisfiú sorban egymás után nyalogatott egy csokoládés jégkrémet. Szemük egyformán gyors játékú volt, és mulatságosan festettek a rövidre nyírt hajukkal. Nekik is megvannak a maguk titokzatos ügyei:

moziba szaladnak, talán iskolába vagy a papírüzletbe sietnek . . .

Nehezen lélegezve, lassan ballagott egy idős asszony, horgolt szatyrot lóbált a kezében. Földszínű és püffedt volt az arca, szemét mély ráncok árnyékolták.

Zsenya nyomban tévedhetetlenül megállapította: szívbeteg, légszomj kínozza, bizonyára gyakran van szívgörcse.

Az öregasszony elhaladt mellette. Zsenya utánafordult, tekintetével követte. A néni is visszanézett, s azt kérdezte:

– Nem tudja, hol a Sztaroszadszkij utca?

– Nem tudom, nem vagyok idevalósi.

– Én sem. Már egy órája keresem ezt az utcát, de nem találom.

Zsenya, a maga számára is váratlanul, felajánlotta:

– Keressük együtt.

Az öregasszony rámosolygott. Barna szeme be volt dagadva, ajka kékes árnyalatúan sápadt, mint a szívbajban szenvedő emberé általában.

Zsenya karon fogta.

– Ha velem jön, holtra fárad – sóhajtotta az idős nő. – Egy lépést megyek, kettőt állok.

– Régóta beteg a szíve?

A néni csodálkozva pillantott rá:

– Maga talán orvos?

– Olyasmi.

– No lám.

Lassan ingatta a fejét, és azt mondta:

– A háború óta van ez nekem. Egyazon héten két halotti értesítőt kaptam: a férjemét és a lányomét.

– Egyedül él? – kérdezte Zsenya.

– Egyedül. Az unokám itt lakik a városban, gyárban dolgozik, én meg harminc kilométerre innen, az állami gazdaságban. Nemrég új munkásszállóba költözött a gyerek, megírta nekem a címét, de sehogy sem találok oda . . .

– Szóval az unokájához jött?

– Hozzá. Friss cipót meg házi gyümölcsleveket hoztam neki . . .

A szatyrára pillantott.

– Szereti nagyon a cipómat, a gyümölcsleveimet, kiváltképpen a meggylét, az a kedvence . . .

– Én is szeretem a meggylevet – mondta Zsenya.

Meglepődött önmagán. Tehát nem aludt ki benne az emberek iránti állandó, lankadatlan érdeklődése, hanem elevenen melegíti a szívét?

Feszült figyelemmel, őszinte érdeklődéssel hallgatta az öregasszonyt, a szemébe nézett, s közben feltárult előtte a mások egyszerű élete, minden örömével és bánatával.

Az idős nő lihegve, meg-megállva mesélt az unokájáról, hogy milyen okos és ügyes, milyen jó tanuló volt az iskolában, és most a legjobb beállító lakatos a gyárban.

Zsenya szerette volna megismerni a fiút, lelki szemei előtt már meg is jelent: kék szemű, a szempillája hosszú és sűrű, az arca pirospozsgás.

Rajong a nagymama készítette cipóért meg a meggyléért, de társai előtt szégyelli ezt, és szándékos hanyagsággal veti oda:

– Szerintem nincs jobb ital, mint a sör . . .

Pedig a sörre rá sem tud nézni, alig bírja lenyelni.

A lány önkéntelenül elmosolyodott. Még ő maga sem ébredt rá, hogy apránként, nagyon lassan gyógyulni kezd, lelke fokozatosan megszabadul a váratlanul rászakadt fájdalom nyomasztó terhétől. Természetesen sohasem felejti el ezt a bánatot. Mindenesetre egyhamar nem felejti el. Az emlékek, a hiányérzet megmarad! Csak a magánya szűnik meg. Nem akar magányos lenni, és nem is lesz az, bárhogyan alakul is az élete a jövőben. Nem lesz magányos. Sohasem lesz az!

– Tessék várni – szólalt meg –, a másik oldalon van egy tudakozóiroda, majd ott eligazítanak.

És gyorsan átfutott az úton.

– Itt van mindjárt – mondta, amint visszajött. – Végigmegyünk ezen az utcán, és a sarkon túl ott a Sztaroszadszkij utca.

Valóban egészen közel volt.

– No, itt a munkásszálló – mutatott Zsenya egy emeletes, rózsaszín villára. – Tetszik látni a táblát?

– Úgy van – bólintott az öregasszony. – Írta is az unokám, hogy rózsaszínű a házuk . . .

Zsebéből elővette a levelet, ajkát mozgatva elolvasta magában a címet, majd Zsenyához fordult, és tenyerébe fogta a kezét.

– Köszönöm, lányom.

– Nincs mit – válaszolta Zsenya.

Azután tovább sétálgatott az utcákon, kis közökbe fordult be, egy térre ért, leszaladt a folyóhoz, majd ismét felfelé kaptatott.

Idegen emberek jöttek szembe vele, saját gondolataik, ügyes-bajos dolgaik foglalkoztatták őket, de Zsenyának ismerősnek tűntek, akárcsak gyermekkorában, mintha ébren vagy álmában már sokszor találkozott volna velük . . .

A Szélrózsa-ház

I

Fjodor Kuzmics bosszankodva csapta le a telefonkagylót.

– Nézze meg az ember... – mondta mérgesen. Felállt az íróasztala mellől, hirtelen mozdulattal félretolta székét, és fel-alá kezdett járkálni a szobában.

– Azt mondom ennek a csodabogárnak, ne forgácsold szét magad, olyan pályát válassz, ami leginkább a kedvedre való...

– És erre ő? – kérdeztem.

– Ő? – fordult felém Fjodor Kuzmics. – Hát nem ismered? Elneveti magát, azt mondja, hogy neki minden tetszik, maga sem tudja, melyik tetszik a legjobban... – Azzal Fjodor Kuzmics visszaült az íróasztalához, és régi szokásához híven hosszú fülű nyulakat kezdett rajzolgatni egy tiszta papírra.

Gyakran előfordult, hogy amikor bementünk dolgozószobájába, nyulakkal telerajzolt papírlapot találtunk az íróasztalán. Ilyenkor rögtön tudtuk, hogy valamivel nagyon felizgatta magát...

– Az a legnagyobb baj – folytatta, miközben gondosan rajzolgatta a soron következő tapsifülest –, hogy Szergej tehetséges. Igen, barátocskám, akármilyen furcsán, paradox módon hangzik is! Tudod – magyarázta fejét felemelve, és szép, mélykék szemével rám tekintve –, akinek kitűnő képességei vannak, at-

tól többet is kívánnak. Szergejt semmire sem kényszerítettem, hagytam, hogy olyan hivatást válasszon, ami szíve szerint való. De vajon tudja-e az ember, mi a szíve szerinti pálya?

Öklével az asztalra ütött, aztán folytatta:

– A mohó tudásvágy szép dolog, persze csak módjával. Jó, ha az ember szeretne minél szélesebb körű ismereteket szerezni, ezt messzemenően helyeslem, de ismerni kell egy bizonyos határt, és nem szabad szétforgácsolódni ... az embernek ki kell tűznie egy célt, és afelé haladnia ...

Akaratlanul is elmosolyodtam.

– Te meg mit nevetsz? – kérdezte bosszúsan.

– Arra gondoltam, ha Szergejnek lenne édesapja ... – kezdtem.

– És akkor mi lenne? – vágott közbe. – Azt hiszed, ha a fiam lenne, máshogy törődnék vele?

– Ki tudja?

Fjodor Kuzmics a fejét csóválta.

– Csodálatos vagy, Csavar, csak bámullak. Mondd, mi a különbség, hogy Szergej nem az édesfiam? Vagy hogy te meg Kátya vagy Jegor nem vagytok vér szerint a gyerekeim? Vajon ez a lényeg? – méltatlankodott, és kezét a tarkóján összekulcsolva, hátradőlt a széken. – Emlékszem, amikor még kicsik voltatok, folyton azt gondoltam, sebaj, felnőtök, és lekerül a teher a vállamról, megálltok majd a magatok lábán. Csakhogy tévedtem: felnőttetek ugyan, borotválkoztok is, de úgy látszik, még több gond van veletek ...

– Nagyezsda Polikarpovna azt szokta mondani: a kisgyerekek nem hagynak elaludni ... – jegyeztem meg.

– A nagyokkal meg a gondok miatt virraszthatsz – fejezte be Fjodor Kuzmics. – Ez bizony így van.

Hirtelen a faliórára néztem.

– Miért nézed az órát? Sietsz valahova?

– Szergejjel megbeszéltük, hogy találkozunk ...

– Úgy, megbeszéltétek. Menj csak, de el ne késs az ebédről.

Kinyitottam az ajtót, Fjodor Kuzmics pedig még utánam kiáltott:

– Beszélj vele, hátha sikerül megtudnod, mit tervezget.

– Rendben van.

2

Sirályok keringenek a Volga felett, leereszkednek a víz színére, mintha játszanának, azután újra felrepülnek. Valahol, az éjszakai esőtől megtisztult friss levegőben, ökörnyál úszik, és madárraj húz el felettünk. Mind egy irányba igyekeznek – délre. Közeledik az ősz . . .

Szergej a sirályokat követi tekintetével.

– Eső lesz – mondja. – Vadul repdesnek a sirályok, biztosan esni fog . . .

A földön heverészünk a fák alatt, a régi városi parkban. A dús lombú kőrisek és nyárfák nem engedik át a nap sugarait, és csak néha tör át a magas füvön vagy a lombokon egy-egy fénysugár, ragyog egy pillanatig, majd ismét eltűnik, szorosan elzárják előlünk a fák itt-ott rozsdaszínű, dús koronái.

Kissé odébb Kátya Kozsina fekszik. Szólok hozzá, de csak kisvártatva felel. Napbarnított arca kiemeli zöldes árnyalatú, világos szemének ragyogását. Szemöldökét és szempilláját kiszőkítette a nap. Nyakán vörös berkenyebogyóból készített nyaklánc.

Valamikor gyermekkorunkban a lányok szívesen hordtak ilyen láncot, és Kátya, úgy látszik, most is szereti.

Könnyű szél fúj a Volga felől. Szergejnek igaza van, hamarosan esni fog.

– Hagyd békén Kátyát – szól rám Szergej –, rosszkedve van.

– Nem is figyeltem oda – védekezik Kátya, oldalára fordulva felkönyököl, úgy kérdezi:

– Hosszabb időre jöttél?

– Három napra – felelem.

– Jó lenne, ha Jegor is megérkezne – jegyzi meg Szergej. – Annyira szeretett volna találkozni veled.

– Mi van vele? – érdeklődöm.

– Semmi új – feleli Kátya –, Ribinszkben dolgozik, úttörővezető, verseket ír, mi kell még?

– Néha egészen jó verseket írt – emlékezik Szergej. – Emlékszel még a Szélrózsa-ház indulójára?

– Persze hogy emlékszem. – És lassan belekezdek:

Sirályok köröznek a Volga felett,
és hajókürt hangja száll.
Lehet, holnapra búcsúzni kell,
és nem térhetünk vissza már.

Szergej velem énekli a refrént:

De bárhová vessen is a sorsunk,
bárhova fújjon a szél,
a távoli tájról,
a messzi vidékről,
a Szélrózsa-házhoz
szívünk visszatér.

Egymásra nézünk, és együtt ismételjük a vers utolsó sorait. Ez volt az indulónk, és az otthonban mindenki ismerte, a legkisebbektől a legnagyobbakig. A *Sasfióka* dallamára énekeltük.

– Buta kis dal – jelenti ki Kátya.

– Hogyhogy buta? – kérdi Szergej. – Abban egyetértek, hogy naiv, enyhén szólva dilettáns szöveg, de régen neked is tetszett . . .

– Az akkor volt – feleli a lány szárazon.

– Ejnye – mondja Szergej –, úgy látszik, ma bal lábbal keltél fel . . .

– Én? – Kátya nagy szemeket mereszt, és arca angyali mosolyra derül. Ez a mosoly bárkit megtévesztene, csak Szergejt és engem nem. – Hogy mondhattok ilyet, fiúk? Igazán semmi bajom!

Ámde nekem is úgy tűnik, hogy Kátyának nagyon rossz a hangulata. Vajon mi lehet vele?

Eszembe jut előző beszélgetésünk Szergejjel arról, hogy mit akar csinálni.

Már úgy látszott, hogy élete szerencsésen alakul. Három évvel ezelőtt fejezte be a tanítóképzőt, és nemrég elhatározta, hogy jelentkezik a moszkvai egyetem történelem szakára, azután ragyogó eredménnyel letette a felvételi vizsgát, tíz nap múlva kellene megkezdenie a tanulást – és most hirtelen . . .

– Nem akarok történész lenni – jelenti ki –, nem nekem való.

– Miért nem gondoltad meg előbb? – kérdezem.

– Mindenkinek vannak gyengéi.

– De minél kevesebb, annál jobb – jegyzi meg Kátya. – Ez elsősorban neked volna hasznodra.

– Mit akarsz tőlem? – csattant fel a fiú. – Meg akarsz változtatni? Úgysem megy, olyan maradok, amilyen voltam!

– Téged megváltoztatni? – húzza el a szót Kátya, és hangjában akaratlan keserűséget érzek. – Csak nézlek és csodálkozom: hiszen már huszonhárom éves vagy . . .

– Hát aztán! – szakítja félbe Szergej. – És ha kilencvenhárom volnék? Torkig vagyok a történelemmel! – És hogy nyomatékot adjon a szavának, a torkára mutat. – Eddig vagyok vele!

– Értsd meg, már harmadik éve tanítok történelmet az iskolában . . .

– Más dolog tanítani, és megint más tanulni . . .

Festőművész akarok lenni – mondja makacsul. – Meglátjátok, hogy felvesznek a Szurikov Akadémiára, és festő leszek.

– Szerjozsa – szól Kátya lágyan –, miért berzenkedsz, mintha mi nem a javadat akarnánk . . .

– Én ezt nem állítom – morogja Szergej sötéten.

– Nézd, mi mindannyian, valóban mindannyian, Aljosa is, Fjodor Kuzmics is, és én is, egyre ugyanazt mondjuk neked: el kell döntened, mihez van kedved, azt kell választanod, és nem szabad megmásítani az elhatározásodat . . .

– Törődj a magad dolgával, mielőtt másokat oktatsz – feleli Szergej élesen.

Kátya napbarnított arca lángra gyúl, de fegyelmezi magát.

– Ez aztán mindennek a határa – mondja halkan, és elfordul.

Szergejre pillantok. Ajkát lebiggyesztve, sötéten mered maga elé.

– Attól tartok – folytatom most én –, hogy elkezdesz majd egyik egyetemről a másikra vándorolni, mindbe belekapsz, azután mindet a felénél abbahagyod, és a végén – nem jutsz semmire!

Szergej nem felel, és még sokáig fekszünk némán, anélkül, hogy egymásra néznénk.

Csendesen szemerkélni kezd az eső, majd megerősödik, és koppanva hull a fák leveleire.

– Gyerünk – mondja Kátya, gyorsan felugrik, és kezet nyújt felém –, gyere, kelj fel, mert bőrig ázunk!

Kimegyünk a parkból. Egyre jobban esik, és távoli mennydörgés is hallatszik.

Szergej leveszi kabátját, és Kátya vállára teríti, ő azonban, némán, egyetlen mozdulattal ledobja a kabátot, és körül sem nézve, gyorsan elszalad.

Utánanézünk, és a saroknál még egyszer megpillantjuk esőáztatta világoskék blúzát.

– Különös lány – mondja Szergej, és felemeli a kabátját

– Nehéz természete van – jegyzem meg.

– Egyáltalán nem – tiltakozik. – A legsimulékonyabb természet, ami csak létezik.

Nagyon nevetségesek lehetünk, amint a szabad ég alatt, teljesen bőrig ázva, Kátya jelleméről vitatkozunk.

Még az utcasarkon posztoló viharkabátos rendőr is csodálkozva néz ránk.

Szergej kis faházban lakik az iskola mellett, ahol történelmet tanít.

A ház előtti kis kertben mályva és napraforgó virít. Az egyetlen odvas almafa alatt asztal és pad áll.

– Nézd – Szergej felnéz az égre –, már nem is esik . . .

Leülünk a padra, az almafa alá.

– Ami azt illeti – jegyzi meg elgondolkozva –, Kátyának azért a maga módján igaza van. Mindennap azt hajtogatja: „nincs akaraterőd, határozatlan, állhatatlan vagy, nincs kiforrott jellemed". . .

– Ugyanezt mondja Fjodor Kuzmics is – mondom.

Szergej bólint.

– Tudom. Két órával ezelőtt beszéltem vele telefonon, úgy lehordott, hogy azt hiszem, még a drót is belefáradt hallgatni . . .

– Tényleg olyan nehezedre esik egyvalamire elhatároznod magad?

Halvány mosoly csillan fel a szemében.

– Lehet, hogy ez valami örökletes tulajdonságom. Vajon kire hasonlítok ebben, az apámra vagy az anyámra?

– Mit gondolsz?

– Honnan tudjam? Hát ismertem én a szüleimet?

Ezzel kivesz zsebéből egy borotvapengét, és hegyezni kezdi vele a ceruzáját.

Én pedig nekitámaszkodom az almafa törzsének,

és arra gondolok, hogy tegnap még Moszkvában voltam, a volokalamszki úton jártam, átszálltam a metróra a Belorusszkaja állomáson, telefonáltam Himkibe, hogy mikor indul a hajó, és ma itt vagyok, ebben a városban, amely gyermekkoromtól a szívemhez nőtt.

Mintha sohasem mentem volna el innen. Minden olyan megszokott, ismerős itt, minden közel áll hozzám.

Csak a Szélrózsa-ház tűnik alacsonyabbnak, szinte összezsugorodott, és ezt nemcsak én látom így.

Kitől is származik a „Szélrózsa-ház" elnevezés? Alighanem Kátya Kozsinától. Ő szeretett mindennek és mindenkinek nevet adni. Vagy Jegor Malkov, a költőnk találta ki?

Egyébként minek most ezen töprengeni? Valaki, nem tudom, miért, elnevezte gyermekotthonunkat Szélrózsa-háznak, és ez a szép név mindmáig rajta maradt. Még a városi végrehajtó bizottság ülésein is mindig így szól az elnök – a legkomolyabb hangon – Fjodor Kuzmicshoz:

– A Szélrózsa-házé a szó . . .

És ezen soha senki még csak el sem mosolyodik.

Közben felnőttünk, más városokba kerültünk, néha azonban visszajövünk ide egy-két napra, a gyermekotthonba, amelyet valamikor hatalmas háznak láttunk, tágas nagy szobákkal, és most egyre kisebbnek tűnik. Talán azért, mert idősebbek lettünk?

Ezek alatt az évek alatt Fjodor Kuzmics szüntelenül izgatta lármás házanépét, csakhogy most a Szélrózsa-ház már nem gyermekotthon, hanem a falusi és városi iskolások internátusa. Mi pedig minden év augusztus 15-én megtartjuk a baráti találkozót. Egyesek megérkeznek, mások táviratot küldenek, ritka az olyan, aki elfelejtené a Szélrózsa-házat üdvözölni hagyományos ünnepén.

Szergej kihegyezi ceruzáját, és rajzolni kezd az asztal lapján. Figyelem, amint a keze határozott mozdu-

latokkal alakítja ki az ismerős profilt: a pisze orrot, a finom vonalú arcot, a kissé duzzadt felső ajkat. Azután gondosan megrajzolja a tincseket a lány homlokán, meg a tarkóját verdeső vastag hajfonatokat. Fejét hátraszegezve gyönyörködik művében.

– Hasonlít?

– Mintha élne . . .

– Mindig szerettem rajzolni – mondja, és nagy igyekezettel árnyékot rajzol Kátya szeme alá.

– Most jut csak az eszedbe? Festő akarsz lenni, és mégis az egyetemre jelentkezel?

Szergej felsóhajt:

– Néha meg színész lennék legszívesebben . . .

Nem tudom visszafojtani a nevetést.

– Mondd csak, Szergej, hány éves vagy? Becsületszavamra, még magadnak is iskolába kellene járnod, nemhogy másokat tanítanod . . .

Nem felel, csak rajzol tovább. Kis hegyes bajuszt biggyeszt Kátya ajka fölé, s ettől a kedves arc hirtelen megváltozik, gonosz, zsémbes kifejezést ölt.

– Férfinak bizony nem lenne valami csinos – mondom.

– Tévedsz, Csavar – ellenkezik komolyan –, így is, úgy is szép.

És határozott mozdulattal áthúzza a rajzot.

– Mi a szándékod most? – érdeklődöm.

– A Szurikov-festőiskolába fogok járni – feleli.

– Elkéstél, a felvételek már régen befejeződtek.

– Nem tesz semmit, a dékánt jól ismerem, tavaly találkoztunk, Moszkvából jött ide horgászni. Megígérte, hogy bármikor elintézi . . .

Összevonja a szemöldökét, és olyan erősen nyomja meg a ceruzát, hogy kitörik a hegye.

– Várj csak! – mondom. – És ha történetesen elvégezted a festőakadémiát, s egyszerre a színházhoz kívánkozol, akkor mi lesz?

– Vagy elmegyek, mondjuk, geológusnak, mint te

– neveti el magát. – Hű, hogy fognak sápítozni... Mármint Fjodor Kuzmics és Kátya.

Nézem a száját, amely mostanáig megőrzött valamilyen gyerekesen bátortalan vonást, hol tűnődő, hol borús tekintetű, sötét szemét.

Kire hasonlít vajon?

– Nagyon fog hiányozni? – kérdezem csendesen.

– Nagyon – feleli egyszerűen, és elgondolkozva bámul az asztalra.

Hirtelen észreveszem, hogy az asztal egész lapját keresztül-kasul ugyanazzal az arccal rajzolta tele: Kátya szemből, profilból, féloldalt, amint mosolyog, azután haragos arccal, majd bánatosan... Mindenütt csak ő...

– Folyton őt rajzolod?

– Igen... hogy jobban megjegyezzem.

Mosolyog, de szeme leplezetlen szomorúsággal néz valahova a fejem fölé...

3

Alig félórát késhettem az ebédről, de Fjodor Kuzmicsot már nem találtam ott, helyette a Szélrózsa-ház gazdasági vezetője, Nagyezsda Polikarpovna fogadott. Szemrehányóan csóválta a fejét:

– Később már nem tudtál jönni?

– Miért? – kérdeztem zavartan.

– Éppolyan pontatlan vagy, mint gyerekkorodban voltál – mondta őszinte szomorúsággal.

Különös ember ez a Nagyezsda Polikarpovna. Minden apróság kihozza a sodrából, és a legjelentéktelenebb dolgon is annyit emészti magát, hogy az ember csak bámulja.

Termetes, széles vállú, nagy csontú asszony, és nem mindennapian csúnya. Hangja mély, már-már férfias, öles léptekkel jár, és szinte hihetetlen, hogy ebben a

nagy darab, esetlen nőben milyen érzékeny, szentimentális lélek lakik.

Jól emlékszem, bár még egészen kisgyermek voltam, amikor a vonat ide hozott bennünket Leningrádból, a Szélrózsa-házba, ő fogadott bennünket az állomáson.

Hevesen és zajosan rendelkezett mindennel és mindenkivel:

– Fiúk, egy lépést hátra, kislányok, egy lépést előre, a nevelők álljanak a sor élére, gyerekek, menjetek távolabb a vonattól . . .

Csodálkozva bámultuk, sőt egyik-másik társunk riadtan nézett rá. Az éhező, fázó Leningrád után, melynek utcáin lassan vánszorogtak és gyakorta estek össze a nélkülözéstől elgyengült emberek, Nagyezsda Polikarpovna valószerűtlennek, ijesztőnek tűnt öblös hangjával, széles mozdulataival . . .

Azután megérkeztünk a jól fűtött, világos házba, és Nagyezsda Polikarpovna mindenekelőtt az ebédlőbe vitt bennünket. Minden gyerekhez odament, a leggyengébbeket kiskanállal etette, amely csaknem elveszett hatalmas tenyerében.

Azután lefektetett bennünket, és egész éjjel nem mozdult ki hálószobánkból. Ezen a – számunkra hosszú idő után első – békés éjszakán még nyugtalanul aludtunk. Sem akkor, sem azután, sokkal később sem tudtuk elfelejteni Leningrád elnéptelenedett utcáit, melyek felett fenyegetően zúgtak a repülőgépek, süvítettek a lövedékek, szinte inogtak a házak falai . . .

Több gyerek kiabált álmában, felugráltak, futni akartak valahova, anyjukat hívták és kétségbeesetten sírtak.

Nagyezsda Polikarpovna egész éjjel virrasztott mellettünk, oda ült az ágyak szélére, kinek a homlokát, kinek a fejét simogatta meg, megigazította a takarókat és lágy, megnyugtató szavakat suttogott.

Soha senkinek a kérését nem tudta visszautasítani. Hányszor tett neki Fjodor Kuzmics szemrehányást,

amiért fizetéskor olyan bőkezűen osztogatta a pénzét jobbra-balra: kölcsönt adott boldog-boldogtalannak – a felszolgálólányoknak, a dajkáknak, a szakácsnak, sőt még Matvejnak, a házmesternek is, aki pedig köztudomás szerint igen nagy kedvelője volt a vodkának.

Ahogy idősebbek lettünk, megtanultunk „a lelke húrjain játszani", amint ezt Jegor Malkov mondta.

Előfordult, hogy Jegor vagy Szergej – mindkettő szenvedélyes mozirajongó – odasompolygott Nagyezsda Polikarpovnához és csak nézett rá, némán sóhajtozva, szenvedő arccal.

– Mi van veletek? – kérdezte ilyenkor.

– Nagyon jó film megy ma – közölte nagyon halk, bánatos hangon Szergej –, azt mondják, hogy egyszerűen remek . . .

– De hiszen három nappal ezelőtt voltatok moziban – felelte Nagyezsda Polikarpovna, már eleve megadva magát . . .

– Igen, három napja – szólalt meg most Jegor –, csakhogy ma egészen új film megy . . .

Végül is Nagyezsda Polikarpovna bement Fjodor Kuzmicshoz, és hosszan, szenvedélyesen bizonygatta neki, hogy a gyerekeknek szükségük van szórakozásra a mérhetetlenül sok szenvedés után, és különben is ő kezeskedik azért, hogy a film jó és hasznos, igen-igen, nagyon hasznos.

Fjodor Kuzmicsot vagy meggyőzték az érvek, vagy inkább Nagyezsda állhatatossága, fáradtan legyintett:

– Bánom is én, menjenek . . .

Nézem gondnoknőnk széles, kiálló csontú, öregedő arcát, és közben arra gondolok, hogy bizonyára a Szélrózsa-ház mai lakói is már kiismerték Nagyezsda Polikarpovnát, és csakúgy, ahogy annak idején mi, ők is megtanultak „játszani a lelke húrjain" . . .

– Fjodor Kuzmics hol van? – kérdem.

– Nem győzött kivárni téged, a Szárazérre ment.

– Mit csinál ott? – csodálkozom.

– Amit szükségesnek tart – vágja el a beszélgetést Nagyezsda Polikarpovna.

Úgy látszik, még mindig nem tudja megbocsátani a késésemet.

Gyorsan megebédelek, és Fjodor Kuzmics keresésére indulok. Hiszen azért jöttem, hogy részt vegyek a baráti találkozón, két nap múlva vissza kell mennem, és vele még nem sikerült amúgy igazában beszélgetnem.

A külvárosi utcák egyikén, a Csehov utcán megyek végig, és egyszerre kijutok a krumpliföldre. Utána a nyíres következik, s csak aztán a Szárazér.

Két fiú baktat mögöttem, egy fiatalabb és egy idősebb.

– Dohányzik – mondja a nagyobbik.

– Eldobta a gyufát – mondja a kisebbik.

Hátrafordulok.

– Kik vagytok, gyerekek?

A kisebb a nagyobb háta mögé rejtőzik. A nagyobbik elpirul, annyira, hogy úgy tűnik, napszítta haja is lángolni kezd, de bátran állja tekintetemet.

– A Jeruszalim-telepről jöttünk.

– Jó messziről – mondom –, hiszen az a város másik vége.

A gyerekek nem veszik le rólam a szemüket. A kicsi hol kikandikál a nagy háta mögül, hol újra elrejtőzik.

– Mi az, játszol velem? – kérdem.

Ismét elbújik.

Keresgélni kezdek a zsebemben.

– Szeretitek a szép köveket?

– Milyen köveket?

– Ilyeneket, ni. – Előveszek a zsebemből két kerek, egyenetlen szélű hegyikristály-szilánkot, melyeket most nyáron találtam a Bajkál-tónál. Csillognak a tenyeremen, és megkeményedett, hatalmas esőcseppekre hasonlítanak.

– Kell?

Egymásra néznek, gondolkoznak. Azután az idősebb kinyújtja napbarnított kezét.

– Kell.

– Csak a magad nevében beszélj. Lehet, hogy a barátod nem akarja.

A kicsi nekibátorodik, közelebb jön.

– Hát . . . én is szeretném . . .

– Na, fogd – mondom, és ujjait a tenyeremben tartva, kérdezem: – Hogy hívnak?

– Keskának.

– Keskának hívják – veszi át a szót készségesen az idősebb –, az öcsém, az én nevem pedig Alekszej.

Felnőttes, imponálóan nyugodt hangon beszél. Alekszejt mond, és nem Ljosát vagy Aljosát . . .

– Akkor druszák vagyunk – jegyzem meg –, engem is Alekszejnek hívnak.

Most már együtt megyünk tovább, Alekszej és én elöl, Keska mögöttünk. Alkonyodik, és valahonnan nyugat felől távoli mennydörgés morajlik.

– Újra eső lesz – mondom.

– Újra? – neveti el magát Alekszej. – Talán az előbbit esőnek tartja? Alig-alig csepegett, és máris elállt . . .

Nyugat felé fordul, és kezét ellenzőként tartva, összehunyorítja szemét. Mintha valaki idősebbet utánozna.

– Hamar vége lesz – állapítja meg. – Milyen kár, jól jött volna most egy kiadós eső . . .

Keska mögöttünk lépdel. Amikor megfordulok, látom, milyen féltőn vigyáz a tenyerében lévő kristálydarabokra. Két kavicsa van, Alekszej neki adta a magáét.

– Hadd játsszon – mondja könnyedén –, még kicsi.

És határozott mozdulattal elfordul Keskától.

– Minek nektek az eső? – kérdezem Alekszejt.

Mielőtt válaszolna, Keska hangos sírásra fakad, mert leejtette az egyik kövecskét a fűbe. Bátyja keresni kezdi, majd amikor megtalálja, szigorúan rászól:

– Vigyázz, máskor ne veszítsd el – és megtörli a kisfiú orrát, megigazítja az ingét, aztán gyorsan maga elé tolja. – Fuss előre, jövünk utánad.

– Nem tágít mellőlem – fordul hozzám. – Nélkülem otthon sem marad. Azt mondja, unalmas.

– Van még testvéred?

– Nincs – megrázza a fejét. – Csak ketten vagyunk. Anyánk meghalt, apánk a gyárban dolgozik. Ő meg haszontalan, nem marad meg egyedül, még az iskolába is eljön velem, mit csináljak?

Alekszej hangja szigorúan cseng, de tekintetéből az idősebb féltő gondossága érződik.

A nyírfaerdőn megyünk át, vörösessárga levelek zörögnek a talpunk alatt. Ükörke-lonc bokrok mindenfelé a fák között, a nehéz vörös bogyókat kesernyés, bódító nedv feszíti.

Keska leszakít egy nagy, élénkpiros bogyót, de Alekszej azon nyomban kiüti a kezéből.

– Hozzá ne nyúlj – mondja szigorúan. – Meg akarod mérgezni magad? Ettől csak becsavarodsz, és egykettőre kész vagy. Mindig kitalál valami ostobaságot . . .

Nem panaszkodik, nem akar részvétet kelteni, csak – mint felnőtt a felnőttnek – elmondja gondjait, és a jelek szerint akad is neki elég.

– Hová is mentek, gyerekek? – kérdezem.

– A Szárazérhez.

– Oda? Én is . . .

Először azt hiszem, eltévedtem. Körülnézek. Nem, ez lehetetlen. Mögöttem maradt a nyíres, messzebb a krumpliföld, akkor ez mégiscsak a Szárazér.

Mennyire megváltozott, mióta utoljára láttam. A szélén fák állnak, zöld lombjukat már imitt-amott sárgába vonta a korai ősz. Alacsony bokrok szegélye-

zik egyenletes sorokban. Káposztával, paradicsommal, répával, krumplival bevetett ágyások húzódnak végig az egész mezőn. Hatalmas, szépen művelt, gondozott veteményes.

Közelebb megyünk. A fűben ott ül Fjodor Kuzmics, és int, amikor meglát.

– Fjodor Kuzmics – kezdem.

– Mi az, hogy Fjodor Kuzmics? Tudom én, mi a nevem, de te éppen olyan maradtál, amilyen voltál. Nincs időérzéked, Csavar.

A régi csúfnevemen szólít. Úgy látszik, már nem olyan haragos.

A gyerekek odamennek a juharfacsemetékhez. Alekszej ollót vesz elő a zsebéből, és nyesegetni kezdi az elszáradt leveleket. Keska ott áll mellette, és melléhez szorítja öklét féltett kincsével, a kristályokkal.

– Egészen megváltozott a Szárazér – mondom.

Valóban meglepő a látvány: nem is olyan régen a nyírfaerdő mögött volt egy csalánnal és bojtorjánnal benőtt mélyedés; ha esett az eső, mindenfelől patakokban folyt bele a víz, és lassan egész tó keletkezett a helyén. De amint kisütött a nap, a mélyedés kiszáradt, és megint előbukkant a gaz.

Ide hordták a szemetet a városból, üvegcserepeket, tégladarabokat, esténként a gyerekek tüzet gyújtottak a szemétdombon, s a füst, ködhöz hasonlóan, lassan szállt felfelé.

Ezen a földdarabon nem termett meg semmi, teljesen értéktelen, hasznavehetetlen volt.

– Még tavaly előtt elhatároztuk, hogy fákat ültetünk ide, hogy megkössük a vizet – mondja Fjodor Kuzmics. – Azután zöldséget kezdtünk ültetni. Először csak a mi gyerekeink dolgoztak itt, az otthonból, azután lassan-lassan csatlakoztak hozzájuk más iskolások is, még a Jeruszalim-telepről is járnak ide... – mutatott Alekszej és Keska felé.

– Hát nem nagyszerű, van mivel elfoglalni a gyere-

keket, és lényegében nekik sem árt ez a munka. Látod, így jött létre nálunk a városi gyermek-veteményeskert . . .

Feláll és körüljárja velem az ágyásokat. Mindegyik felett egy kis rúdra szerelt tábla jelzi a gyerekek nevét. Az egyik káposztasornál lila tintával írt feliratot olvasok: „Alekszej és Keska Pjatyibratov."

– Íme, a büszkeségünk – fordul hozzám Fjodor Kuzmics, és egy földön fekvő hatalmas, aranyszínű gömbre mutat. – Mit szólsz hozzá? – Lehajol, majd óvatosan arrébb gurítja. – Az egész városból csodájára járnak. Tökbe oltott dinnye, szeptemberben elküldjük a kerületi mezőgazdasági kiállításra is.

Közben Alekszej is odajön hozzánk, természetesen Keskával a nyomában.

– Mi újság? – kérdezi Fjodor Kuzmics.

– Semmi különös – jelenti komolyan Alekszej –, csak az, hogy hernyót találtunk . . .

– Csak nem? No, nézzük meg . . .

Mindketten leguggolnak, hogy jobban szemügyre vehessék a fiatal juharfák apró leveleit.

– Nincs itt semmiféle hernyó – mondja határozottan Fjodor Kuzmics –, ne találj ki ilyesmit.

De Alekszej nem hallgat rá, hanem lassan körüljárja a facsemetéket és mindegyiket figyelmesen megnézegeti. Egészen fiatal, vékony törzsű kis fák, leveleik hegyesek, és úgy csillognak, mintha valamilyen ragacsos folyadékkal kenték volna be őket.

– Múlt tavasszal ültettük – morogja elégedetlenül Alekszej –, és alig nőttek valamit . . .

Alkonyodik, valahol messze dörög az ég. Lassan sötétedni kezd.

– Gyerünk – mondja Fjodor Kuzmics –, gye-rünk, fiúk! – hívja hangos kiáltással a gyerekeket a veteményes különböző pontjairól. – Siessetek!

A mennydörgés egyre közelebbről hallatszik, egyre erősödik, és a sötétedő égen villám cikázik át.

– Nagy eső lesz – Fjodor Kuzmics az eget kémleli, kezével ernyőzve a szemét. – Végre! Olyan nagy a szárazság, hogy a káposzta teljesen tönkrement...

Alekszej is szeméhez illeszti kezét. Most már tudom, kitől tanulta.

– Lehet, hogy megint úgy lesz, mint reggel – mondja elgondolkozva. – Esik egy-két cseppet, azután elál1...

És odatartja arcát az első cseppeknek.

– Azt szeretném kérdezni – fordul azután hozzám, és mélyen elpirul –, miért hívja magát Fjodor Kuzmics Csavarnak? Hiszen mi druszák vagyunk.

– Még gyerekkorában neveztük el így – feleli Fjodor Kuzmics –, ő volt a legkisebb a gyerekek között...

Alekszej hitetlenkedve mér végig, hiszen most már Fjodor Kuzmicsnál is jóval magasabb vagyok. Azután kézen fogja Keskát, és előreszaladnak az úton, az eső pedig mintha a nyomukba eredne.

4

Másnap reggel Kátyához indulok a múzeumba. Most nyitották ki, még nem jött látogató. A nehéz, faragott ajtó mögött széles, lejtős mennyezetű kastélyterem tárul elém.

Elnézem a kopott brokáttal behúzott régi karosszékeket, az üvegszekrényekben a fényevesztett színes bársony bojárkaftánokat, és a keskeny, begyűrt orrú szattyánbőr csizmákat, amelyek kérdőjelre emlékeztetnek.

A terem közepén külön áll a múzeum büszkesége, a hatalmas harang; mély repedés szeli ketté.

Szemem láttára elevenedik meg a város történelmi múltja. Itt, ebben a kastélyteremben ült néhány év-

századdal ezelőtt a komor, mártír arcú Marija Nagaja, Rettenetes Iván özvegye.

És lehetséges, hogy a régi padló idő koptatta kockái mostanáig őrzik a megölt fiát siratő cárné halk lépteinek emlékét.

Valaki odalép hozzám, és tapintatosan megköszörüli a torkát. Összerezzenek, felocsúdok gondolataimból. Hiszen ez Dása néni, a múzeum jó kedélyű, beszédes öreg takarítónője.

Rövidre vágott haj keretezi kerek, majdnem ránctalan arcát. Már hosszú évek óta dolgozik a múzeumban, és mi, gyerekek, neveztük el valamikor – élénkségéért és vidámságáért – „Móka néninek".

Nem ismert meg. Végigmegy a termen, letörli a port a karosszékekről és szekrényekről, majd valahonnan színes tollseprőt vesz elő, és leporolja a harangot.

Azután felém fordul. Úgy látszik, már alig várja, hogy szóba elegyedjék az első látogatóval. Kerek, kövér arca mosolyra derül, amikor megszólal:

– Micsoda idő van – és az ablak felé int, amely mögött ezüstösen csillog a Volga.

– Nem ismer meg, Dása néni?

Rám néz.

– Nem, azt hiszem, nem ismerem . . .

– Emlékszik-e, amikor a gyermekotthonból idejöttünk megnézni a múzeumot?

– A Szélrózsa-házból? – élénkül meg az öregasszony.

Bólintok.

Újra áthatóan néz rám.

– Sokan jöttek ide mindig, hirtelen nem emlékszem – mondja, és őszinte sajnálkozás cseng hangjában.

– Jaj, istenem – kap észbe, és összecsapja kezét –, jól elbeszélgettem az időt, és elszalasztottam a híreket . . .

Gyorsan odamegy az egyik szekrényhez, amelyben a bojárruhákat őrzik, és a falnál matat valamit.

És már halljuk is: „Ma éjszaka a hőmérséklet . . .”

Őszintén szólva, furcsa érzés Levitán ismerős hangját hallani itt, a múlt egyszer és mindenkorra letűnt világában.

Kátya szalad be a terembe, és sietve üdvözöl.

– Kis híján elkéstem – mondja mosolyogva, és a kezében levő hajtűkkel próbálja rendbe szedni a haját. Ahogyan felnéz rám, szeme kissé kancsalít az izgatottságtól. Halántékán vízcseppek fénylenek. Nyilván elaludt, alig maradt ideje a mosakodásra, és a nagy sietségben meg sem tudott fésülködni rendesen. Két kézzel hátrasimítja a haját, ujjai ügyesen, gyakorlott mozdulattal siklanak végig a tarkóján összefogott hajfonatokon.

– Azt hiszem, kezdhetjük – mondja.

Dása néni elmegy, és még halljuk, ahogy kiszól az utcára:

– Jöjjenek, polgártársak, nyitva a múzeum . . .

– Kátya – szólok hozzá –, még mindig haragszol Szergejre? Nem volt még elég?

Nem felel, hanem a mögöttem lévő ajtót nézi. Már megjelentek az első látogatók. Nyilván a kirándulóhajó utasai lehetnek, három fiú és két tarka kendős kislány. Megállnak a küszöbnél és körülnéznek.

– Lépjenek be, elvtársak – hívja őket Kátya –, a Molokovról jöttek?

Mindannyian már a kürtjük hangjáról ismerjük a hajókat. A Molokové éles és nagyon hosszú . . .

– Onnan – feleli a többiek nevében egy cigányosan barna, széles vállú fiú. Hamiskás mosoly ragyogja be arcát, elővillannak vakítóan fehér fogai.

– Rendben van – bólint Kátya, és lopva az órájára pillant. – Egy óra időnk van, kezdhetjük . . .

– Ez a harang – mondja egykedvűen a minden bizonnyal betanult szöveget – körülbelül ötszáz éves . . .

Mutatópálcájával megüti a harang oldalát, és az sokáig hallatszó, tompa hangot ad, mintha panaszkodnék, hogy háborgatják.

– Amikor Borisz Godunov parancsára Uglicsban megölték Gyimitrij cárevicset, ez a harang adott elsőnek hírt a lakosságnak a trónörökös meggyilkolásáról – mondja Kátya. – Akkor Borisz cár ezért megparancsolta, hogy dobják le a toronyból. Így keletkezett rajta a repedés.

– Veszedelmes cár volt – mondja a cigányképű fiú, és összehunyorítja a szemét. – Egyszóval, zsarnok.

– Igen, Godunov zsarnoki módon nyomta el a népet – helyesel Kátya, és nem akarja észrevenni a gúnyt a fiú szavaiban. – A harangot szigorúan megbüntették, korbáccsal verték, levágták a fülét, és ezzel – ahogy akkor tartották – megfosztották becsületétől.

– Valóban hiányzik az egyik füle – jegyzi meg a kékruhás kislány. Megrázza fejét, és leesik a fejkendője.

– Ezt nem is lehetett olyan könnyű kitalálni, ezt a füllevágást!

Kátya akarata ellenére elmosolyodik, és észrevehetően lelkesebben folytatja:

– A harangot örökre száműzték, Tobolszkba. A vele együtt száműzött uglicsiak kötéllel húzták maguk mögött, sokan nem bírták ki, útközben pusztultak el, azok pedig, akik túlélték, vele együtt jutottak Tobolszkba. Az ottani városparancsnok így jegyezte fel: „Az első száműzött – élettelen tárgy."

– Tényleg így írta? – érdeklődik a kékruhás kislány.

– Tényleg – feleli Kátya, és ahogy végigmegy a termen, tovább beszél, majd megáll egy időtől megfakult mellkép előtt. A kép szigorú, szemrehányó tekintetű kisfiút ábrázol – súlyos szemhéját és nagy szemét igen gondosan festette meg a művész – göndör fürtös feje felett dicsfény ragyog. Színes ujjú ünnepi

kaftánba bújtatott kezét összefonja mellén, ujjain zafírkövek és gyöngyök csillognak.

– Gyimitrij cárevics – magyarázza Kátya –, akit Godunov parancsára öltek meg.

– Puskinnál olvastam róla a *Borisz Godunov*-ban – jegyzi meg a cigányképű fiú. – Nagyon érdekesen ír mindenről, és a cárevicsről is. Csakhogy ott az áll róla, hogy vörös, és hogy már nem kicsi, hanem húszegynéhány éves.

– Az nem ez a cárevics! – ellenkezik egy fehér atlétatrikós fiú. – Az a trónbitorló, hát nem emlékszel, Igor?

– Igazad van, elfelejtettem. – Igor ezzel Kátyához fordul:

– Úgy szeretnék még hallani valamit . . .

– Mit is mondjak még? Itt látható a cárné karosszéke . . .

– A pokolba ezzel a cárnéval – mondja hirtelen Igor.

Kátya a meglepetéstől leejti pálcáját.

– Miért – kérdi, dadogva –, hogy lehet ilyet mondani?

– Igazán nem szép – avatkozik bele az odasietö Dása néni –, nem viselkedtek rendesen a múzeumban, nyilvános helyen, sértegetitek a megboldogult cárnét, mindenfélét mondogattok rá.

– Talán rokona magának? – A fiú arcátlanul az öregasszony szemébe nevet. – Vagy együtt dolgoztak valamikor ezzel a cárnéval?

– Szégyellje magát – szakítja félbe szigorúan Dása néni.

Kátya összehúzza szemöldökét, nem szól egy szót sem, csak ajkát harapdálja.

– Ne haragudjon rám, nagyon kérem – mondja Igor, és Kátyára néz –, már másodszor vagyok itt a múzeumban. És akkor is meg most is ugyanazt a szöveget hallom. Még a szavak is ugyanazok . . .

– Hát a maga véleménye szerint köteles lennék minden alkalommal másként beszélni? – méltatlankodik Kátya, és lesújtó pillantást vet a fiúra. – Hiszen ez történelem, ezek tények! Mit lehet változtatni rajtuk?

– Tudom – legyint a fiú megvetően. – De hát mennyit lehet ugyanarról elmondani? Cárné, cárevics, fül nélküli harang... Maga még nem unta meg?

– Azt hiszem, nemsokára indul a hajó – figyelmezteti Kátya fagyos udvariassággal.

– Elérem... de előbb még mondok valamit. Természetesen minden, amit hallottunk, nagyon érdekes volt, különösen, amit a harangról mesélt, azt nem fogom elfelejteni. De mi van még?

– Hát mit akarsz még? – kérdezi az atlétatrikós fiú.

– Hogy mit? Sok mindent! – feleli az előző fiú mosolyogva. – Szeretném tudni, milyen emberek laknak itt, milyen gyárak vannak a városban, szeretnék hallani a Volga partján épült vízierőműről, vajon mikor építették?

– Igaza van – mondja Kátya szárazon. – Ez a mi bűnünk, a múzeum dolgozóié. Van modern osztályunk is, csak két éve tatarozzák.

– És ti mit akartok? – fordul Igor társaihoz. – Két éve, hát aztán? Pedig csak át kellene tanulmányozni a dolgokat annak rendje-módja szerint, meg néhány képet felakasztani... Nem lenne az olyan nehéz, ha valaki nagyon akarná.

– Ezt maga csak hiszi – mondja Kátya erőlködve.

Igor némán néz rá. Talán megbánta, amit mondott.

– Rendben van – szól, és széles barna tenyerét Kátya felé nyújtja. – Ne haragudjék, egyenes ember vagyok, ami a szívemen, az a számon.

És elsőnek indul kifelé.

Társai szemmel láthatóan zavartan – igyekeznek utána.

A hajókürt basszus hangja hasítja most át a reggel csendjét, a Molokov hívja utasait. A teremre pedig újra süket csend borul.

– Igaza van – erősíti meg Kátya szomorúan –, persze hogy igaza van.

– Hogy mondhatsz ilyet – ellenkezem udvariasan.

– Unalmas itt a múzeumban – tör ki Kátyából az elkeseredés –, szörnyen unalmas! – Kényelmesen elhelyezkedünk a terem távoleső sarkában lévő fotelokban. Felettünk, végig a falon, nagy szemű gyöngygyel kivarrt bojárkaftánok függnek, és dohszagot árasztanak magukból. A terem üres – a kikötőben egyetlen hajó sincs, nyilván utasok sincsenek. A helyi lakosok pedig ritkán látogatnak el a múzeumba.

– Mindennap ugyanaz – vallja be Kátya. – A fületlen harang, Gyimitrij cárevics, Rettenetes Iván özvegye – hát mennyit lehet elmondani ugyanarról a dologról? Irigyellek, Csavar, neked sikerült kedvedre való pályát választanod, nincs másra szükséged, de én . . .

Sohasem gondoltam volna, hogy Kátyát valaha is ilyen fáradtnak, elkeseredettnek és csalódottnak látom.

Könyörtelenül megmondom neki:

– Tőled függ.

– Tőlem? – kérdi csodálkozva.

– Persze hogy tőled. Minden munka érdekes lehet, ha keressük és megtaláljuk az értelmét, és ha önállóan gondolkodunk.

Beszéd közben érzem, hogy elvörösödöm. Szóról szóra ismétlem valamelyik tankönyv régen hallott mondatát. De Kátya komolyan veszi szavaimat.

– Magam is gondolkoztam már erről. Itt van például a modern osztály. Két éve tatarozzák, napról napra ígérik, hogy megnyitják, az anyagot elküldték,

a kocsi még most is itt van . . . – Csüggedten legyint. – A városi végrehajtó bizottságon is az a vélemény, hogy nagyon sokba kerül, én meg egyedül, megértheted, hogy nem tudom kiverekedni . . . – Fejét lehajtja, és a tenyerét nézi.

Hogy másra tereljem a szót, megkérdezem:

– Mondd csak, miért haragszol Szergejre?

– Nem haragszom – feleli halkan.

– Hát akkor?

– Semmi. Minden rendben van. – Azzal közelebb hajol: – Csavar, bevallok neked valamit, csak neked, mert te úgyis elutazol, és tudom, hogy nem mondod el neki.

– Nem mondom el, ígérem.

– Nem akarom, hogy elmenjen innen. Nagyon nem akarom.

– És ő tudja, hogy nem akarod?

– Biztosan kitalálja, de én semmiképpen sem mutatom. Csak egyre hajtogatom neki: „Neked az egyetemre kell menned, történelem szakra." Tudod, jól sikerült a felvételi vizsgája, én meg nem jutottam be, mert két pontom hiányzott. Folyton mondom neki, hogy ez az egyetlen igaz út a számára, hagyja a Szurikovot, az csak egy újabb hóbort . . .

– És ő?

– Azt mondja: „Ha akarod, egyáltalán nem megyek sehova, csak egy szavadba kerül." De értem ő ne hozzon áldozatot, nincs szükségem rá.

Hangja elcsuklik, elfordul tőlem. Megvonom a vállam.

Ki érti ezeket a szerelmeseket? Nem tudnak élni egymás nélkül, ugyanakkor mindkettő azon igyekszik, hogy a másik ellenére cselekedjék.

Kátya gyorsan megtörli a szemét.

– Szergejnek egy szót sem erről!

– Rendben van – mondom.

Dása néni perdül elénk.

– Katyerina Petrovna, nézze, milyen baj történt, a sarokszekrényben az egyik cári ruhát ekkora darabon kiette a moly . . .

– Hadd egye – feleli sötéten Kátya.

– Holnap reggel megstoppolom – határozza el a gyakorlatias Dása néni. – Hozok fonalat, és megstoppolom. Vagy jobb lenne megfoltozni, mit gondol? Van otthon egy darab szatén, pont ilyen színű . . .

Az ajtóban látogatók jelennek meg.

– Újabb csoport – mondja Dása néni Kátyának hangosan.

– Megyek már.

A lány gyorsan feláll, ösztönösen hátrasimítja haját. És egy perc múlva már hallom is a szavakat, melyeket már szinte kívülről tud:

– Az előttünk lévő harang legalább ötszáz éves . . .

5

Ma lesz a régi barátok találkozója. Már kora reggel a nagyteremben találom Fjodor Kuzmicsot, amint éppen a Szárazérről érkezett zöldségféléket rendezgeti egy széles, enyv- és festékszagú asztalon. Messziről látom a paradicsomot, a szürkéskék káposztafejeket, melyeket mintha zúzmara borítana, és a tökdinnyehibrid hatalmas gömbjét.

– Nem tudsz aludni, Aljosa? – fordul felém Fjodor Kuzmics.

– Nem – felelem.

– Nézd csak – mondja –, már az estre készülünk. Itt lesz a kiállítás. Látod, milyen csodásak a virágaink!

Odalép a zongorához, és kivesz a rajta álló agyagvázából egy tarka csokrot – búzavirágot, rózsát, pünkösdi rózsát és gladioluszt.

– Ugye, szépek? – Leveszi szemüvegét, elmosolyodik.

Szeme csillog arca kipirul, hirtelen elfelejtem a korát, és megjelenik előttem fiatal, finom vonású ovális arca, ránctalan, sima bőre. Szinte a szemem láttára megfiatalodik.

Kinyitom az ablakot, amelyen szinte behajolnak az öreg kőrisfa sűrű ágai.

Fjodor Kuzmics körülnéz:

– Hol van Kirill? Még az imént itt volt... Kirill! – kiáltja, kidugva fejét az ablakon. – Kirjusa, hol vagy?

– Jövök már – hallatszik messziről, és az úton, nagy halom harmatos virággal a kezében, alacsony fiú bukkan fel. Rövidre vágott vörös haja szikrázik a napsütésben.

– Azt hiszem, ennyi elég – mondja, a terembe érve.

– Nem lesz kevés? – aggodalmaskodik Fjodor Kuzmics.

– Elég – mondja a fiú határozottan, és szakértően ráncolja szemöldökét. – Különben is, nem lehet az egész kertet lekopasztani!

– Ó, te zsugori! – mondja Fjodor Kuzmics, elveszi Kirilltől a virágot, és az asztalon álló vázába teszi. – Ismerkedjetek meg – szól hozzám –, Kirill Kudrjavcev, egyik legjobb növényszakértőnk, Alekszej Zvancev, volt növendékünk, geológus.

Kezet fogunk.

– Láttad az ültetett kukoricát a Szárazéren? – kérdi Fjodor Kuzmics. – Kirill munkája. Még a város környéki kolhozokból is eljönnek megnézni.

– Jövő tavasszal a kolhozban fogjuk vetni – jegyzi meg Kirill szerényen –, a Huszadik Kongresszus nevű kolhozunk két hektárt adott hozzá...

– És ezeket a gyönyörű virágokat is ő nevelte – büszkélkedik Fjodor Kuzmics.

Közben elrendezik a csokrot, melyet a kertből hoz-

tak – piros pünkösdi rózsákat, bársonyos, lepkeszerű dáliákat, és a szirmaikat hullató törékeny kis rózsákat.

A terem ajtaja felett kifeszített vörös drapérián felirat: „Szeretettel üdvözöljük drága barátainkat!" A drapériát cibálja az ablakon befúvó szél.

– Megyek – búcsúzik Kirill –, rengeteg még a dolgom.

Egyedül maradunk. A Volga felett feljön a nap hatalmas korongja. Minél magasabbra emelkedik, annál csillogóbb lesz a folyó vize. A termen uralkodó zöldes félhomály lassan eltűnik, és a falon végigszaladnak a nap első sugarai.

– Sikerült szót értened Szergejjel? – kérdi Fjodor Kuzmics, és meg sem várva a feleletet, maga válaszol:

– Nem lehet vele zöld ágra vergődni. Makacsul ragaszkodik elgondolásához!

Letelepszik az ablakpárkányra. Feje felett méh döngicsél, hanyag mozdulattal kergeti el.

– Kátya miatt is aggódom – folytatja. – Úgy látszik, elvesztette a lelki egyensúlyát. Igen – ismétli fájdalommal hangjában –, elvesztette a lelki egyensúlyát.

– Nekem sem tetszik a hangulata – jegyzem meg.

– Olyan munkát kellene végeznie, ami lelkesíti – mondja elgondolkozva.

– Azt hiszem, a mostani munkáját is tudná másképp végezni – vetem közbe óvatosan.

– Lehet – mondja beleegyezően. – De ehhez egyszerűen más embernek kellett volna születnie. Nem tud tettetni, nem tudja beleélni magát olyasmibe, ami nem tetszik neki. Mit tegyünk? Nem egyformák az emberek . . .

– Beszélt vele valamikor, Fjodor Kuzmics? – kérdezem.

Megrázza a fejét.

– Vele nem. Szergejjel beszéltem, nem is egyszer.

Jó lenne valamilyen iskolában elhelyezni Kátyát, azt hiszem, egész jó tanár válna belőle.

– És Szergejnek mi a véleménye?

– Egyetért velem. Csakhogy hamarosan elutazik, és az Kátyának, tudom, nagyon fáj . . .

Hozzám hajol és halkan folytatja:

– Itt az igazi feladat. Csak töröm a fejem, és nem tudom, mi jobb. Egyrészt, nem vitás, hogy Szergejnek el kell utaznia, az egyetemre kell mennie, és nem a képzőművészeti főiskolára; nem, ez csak a legújabb hóbortja, feltétlenül egyetemre kell mennie. De Kátyát is sajnálom, nehéz lesz neki Szergej nélkül . . .

Beszélgetésünket Nagyezsda Polikarpovna szakítja félbe, aki mint mindig, most is futva ért a terembe.

– Megjött – fordul felém –, mégiscsak megvártátok egymást!

Jegor jelenik meg mögötte, jól lesült, és valahogy megemberesedett ez alatt a négy év alatt, amióta nem találkoztunk. Persze nem öregedett sokat, csak férfiasabb lett. Homlokán kis, keresztbe futó ránc, válla széles és erős. Szája sarkában kialudt cigarettát tart.

Kidobja a cigarettacsikket az ablakon, Nagyezsda Polikarpovna szemrehányóan csóválja a fejét, de Jegor úgy tesz, mintha nem venné észre, és hozzám lépve oldalba vág.

– Végül is itt vagyok . . .

– Mi újság? – kérdezem.

Mindketten egyformán ügyetlenül igyekszünk tartózkodónak, egykedvűnek látszani, mintha mai találkozásunk nem jelentene semmi különöset egyikünk számára sem.

– Hogyan jöttél? – érdeklődik Fjodor Kuzmics. – Már nincs több hajó.

– Nagyon egyszerűen. Vatutyinig hajón, onnan pedig csónakon. Jól meg is áztam, itt meg egy csepp sem esett!

Majdnem biztos vagyok benne, hogy miattam jött

ide, hiszen nagyon rossz lett volna, ha nem tudunk találkozni ezen a nyáron.

– Itt maradsz estére? – kérdi Fjodor Kuzmics.

Jegor sajnálkozva mondja:

– Nem tudok. Holnap új csoport jön a táborba, és nekem mindenképpen ott kell lennem reggel hatra. – Kérdőn néz rám:

– Jössz sétálni?

– Mehetünk.

Mielőtt még a küszöbhöz érnénk, Jegor visszafordul.

– Majdnem elfelejtettem – mondja. – Az úton találkoztam a postással, és ideadott egy levelet, önnek szól, Fjodor Kuzmics . . .

Fjodor Kuzmics átveszi a levelet, mi pedig a szobámba tartunk, amelyben télen a fizikaszertár működik.

Leheveredem a díványra. Jegor az ablakhoz lép.

– Szép innen a kilátás, az egész Volga mintha itt lenne a tenyerünkön . . .

– Mit ír Lena?

Hallgat, de látom, hogy a füle tövéig elpirul.

– Semmi különöset – feleli, még mindig háttal állva –, megvan, jól érzi magát.

– Édesanyjával él?

– Persze. Megmutatom az utolsó levelét . . .

Sokáig matat a zsebében, mintha nem találná. Pedig úgy őrzi, mint a szeme fényét, naponta többször is előveszi és elolvassa. Végül is előkotor egy szürke borítékot, amelyen felismerem Lena kusza írását. A borítékkal együtt valami fehér esik a földre.

Lena fényképe. Felemelem, és elnézem kerek arcát, állát, ferde vágású, nevető szemét. Rövid hajával kisfiúra hasonlít. Még ezen a képen is látni, milyen hosszú, sűrű a szempillája. Nem tudom, szép-e, de Jegor szerint gyönyörű.

Lehetséges, hogy most is így gondolja? Kiveszi a

képet a kezemből, zsebébe rejti, és kinyitja a borítékot.

– Tehát... „Anyával jól megvagyunk, bár meggyőződtem róla, hogy egészen más a természetünk. És te, Jegor..." Nos, ez nekem szól – mormogja, és néhány sort átugorva, folytatja: – „A csemegeáruház cukrászdájában dolgozom. Ha hiszed, ha nem, egyszerűen nem tudok ránézni a csokoládéra, pedig hogy szerettem azelőtt. Most meg folyton kovászos uborkát ennék..."

Jegor felnéz a levélből.

– Mit szólsz, kovászos uborkát akar enni!

És olvas tovább:

– „Beiratkoztam az ifjúsági klub színjátszó körébe. Szalinszkij *Dobos*-át fogjuk előadni, és én játszom a főszerepet, Sznyezsko felderítőt. Nagyon nehéz szerep, rettenetesen bonyolult. A rendezőnk, a színház művésze, Valentyin Volkovisszkij elhatározta, hogy velem külön átveszi az egész szerepet..." – Ezzel Jegor gondosan összehajtogatja a levelet, és zsebre vágja.

– Folyton csak saját magáról ír, csak magáról – mondja szomorúan.

– Régen kaptad?

Nem szól, csak rám néz, és rögtön megértem, hogy a levél régi.

– Megesik az ilyesmi – mondom –, biztosan sok a dolga, nem jut hozzá az íráshoz...

– Persze – feleli komoran.

Lena Leszkovszkajával egy padban ültünk az utolsó három iskolaévben. Emlékszem, gyakran puskáztam a matematikapéldáit dolgozatíráskor. Lena jó matematikus volt.

Sokáig egyikünk sem jött rá, hogy Jegor szerelmes Lenába. Soha rá sem nézett, ritkán beszélt vele, és az iskolai rendezvényeken rendszerint nem vele, hanem Raja Gorohovával táncolt.

Én, naiv lélek, azt hittem, hogy tetszem Lenának.

Ő ugyanis tetszett nekem. Általában sok lány tetszett akkor, csak Kátya jelenlétében voltam elfogódott és hallgatag, a többiekkel fesztelenül beszélgettem, táncoltam, jártam fürödni a Volgára.

Néha úgy éreztem, hogy Lena különbnek tart valamennyi fiúnál, és ez módfelett hízelgett férfiúi önérzetemnek.

Egyszer, amikor kilencedik osztályosok voltunk, Jegorral és Lenával elmentünk a városi klubba.

Ők ketten egész idő alatt hallgattak, én beszéltem három helyett, szellemeskedtem, tréfálkoztam, és elsőnek nevettem saját humoromon.

A hangversenyt tánc követte.

– Minek topogjunk a teremben, és nyeljük a port, menjünk inkább sétálni a Volga-partra . . . – javasolta Jegor.

Ellenkezni akartam, de Lena hirtelen így szólt:

– Igazad van, Jegor, gyerünk innen.

– Maradjunk inkább – ajánlottam. – Hallod, Lena, a kedvenc keringődet játsszák . . .

Különösen nézett rám, ferde vágású, mindig nevető szeme most szigorúnak tűnt.

– Maradj csak, Csavar – mondta. – Táncolj valakivel, mi pedig elmegyünk . . .

Ettől a naptól fogva mindig együtt voltak, és ha valahol Lena megjelent, tudtuk, hogy Jegor is nyomban ott lesz. Nem tágítottak egymás mellől, a Szélrózsa-ház összes falát pedig teleírta valaki krétával: „Lena + Jegor = Szerelem."

Elolvasták, és csak nevettek rajta.

Egy évvel később, amikor már befejeztük az iskolát, Lena életében fontos esemény történt, amely valamennyiünket felkavart: eljött érte az édesanyja. Már hosszú idő óta kereste lányát, míg végül rábukkant.

Alacsony, sovány asszony volt, szeme sötét, ferde vágású, akárcsak Lenáé, haja hófehér, pedig egyálta-

lán nem volt idős, úgy negyven-negyvenöt éves lehetett.

De a jelleme – ahogy azonnal észrevettük – határozott, kemény volt, és Lenát azonnal alávetette akaratának.

Nem titkolom, mindnyájan irigyeltük Lenát. Egyikünknek sem volt olyan szerencséje, mint neki. Az összes gyerek közül egyedül ő találta meg az édesanyját.

És attól kezdve Lena élete megváltozott. Jegorral már régebben elhatározták, hogy az iskola befejezése után együtt mennek valahova északra, két-három évet ott dolgoznak, pénzt gyűjtenek és azután visszatérnek ide, és itt telepszenek le egész életükre.

Természetesnek tartották, hogy összeházasodnak, és már ki is tűzték az esküvőt, rögtön a vizsgák utánra.

De Lena anyja kitartott elhatározása mellett, és magával vitte lányát Rosztovba. Lena engedelmesen szót fogadott, Jegornak pedig megígérte, hogy gyakran fog írni.

Jegor kimondhatatlanul szenvedett. Elkeseredésében inni kezdett, egyáltalán nem volt hajlandó dolgozni, napokon át a kocsmában lebzselt.

Azt hiszem, Fjodor Kuzmicsnak jó néhány haja szála miatta őszült meg akkoriban. Esőben, hóban is utánament, és kereste a kocsmákban, majd hazatámogatta, a zilált, részeg fiút.

Mikor másnap reggel Jegor felébredt, megesküdött, hogy ez soha többet nem fog előfordulni, de estére nem tudta megállni, és ismét elszökött.

Egyszer télen két álló napig nem tért haza, és Fjodor Kuzmics ismét keresésére indult. Vad hóvihar dühöngött, hóbuckák emelkedtek az utcákon, és már útban hazafelé – Jegort nem sikerült megtalálnia – Fjodor Kuzmics elbotlott, és belesüppedt egy hóbuckába. Mire kihúzták, alaposan megfázott, és kétoldali tüdőgyulladást kapott. Egy álló hónapig nyomta az ágyat.

Később gyakran hajtogatta, hogy egyedül betegségének köszönheti, hogy Jegor jó útra tért.

Jegor, amikor meglátta a lázas, eszméletlen Fjodor Kuzmicsot az ágyban, abban a pillanatban elhatározta, hogy nem iszik többé, és Nagyezsda Polikarpovnával együtt nem mozdult el a beteg mellől.

Mikor Fjodor Kuzmics felgyógyult, Jegor kijelentette neki, hogy szívesen végez bármilyen munkát, és hamarosan, minden előkészület nélkül, Ribinszkbe utazott. Úttörővezető lett egy iskolában, most is ott dolgozik.

– Nagyon jó, csak a pénz kevés – mondja.

– És szoktál még . . .? – kérdezem, és mozdulatom rögtön elárulja, mire gondolok.

Jegor határozott nemet int.

– Nem, annak egyszer s mindenkorra vége. Bevallom neked őszintén, nem tudok a pénzzel bánni. Ahogy kézhez kapom a fizetésemet, rögtön elverem, cukrot veszek rajta, tudod, mennyire szerettem mindig az édességet. És minden este moziba megyek . . .

– Olyan vagy, mint egy kisgyerek – nevetem el magam.

– Lehet – bólint. – Azután adódott egy jó alkalom, hogy sokat keressek, könnyen, és – ahogy mondják – tiszta maradjon a kezem: dalszövegeket írtam színjátszó csoportoknak. Tudod, milyenek ezek, ugye?

– De mennyire – felelem.

– Szégyellek rágondolni – mondja Jegor –, csak úgy ontottam ezeket az érzelgős szövegeket. Szó se róla, könnyekig meghatóak.

Még szavai hangsúlyozásával is kifejezi, mennyire megveti az egészet.

– Te könnyen verselsz – mondom.

– Éppen erről van szó, és főleg rossz verseket írok, kilométerszámra, sort sor után, minden nehézség nélkül. Azután egyszer csak azon vettem észre magam,

hogy özönlik hozzám a kéregetők, naplopók serege. Hát ilyen népszerű ember lettem a végén . . .

Lehajtja fejét, és látom, amint feje búbján égnek mered egy hajtincs, akárcsak gyerekkorában, és napégette nyaka még mindig kisfiúsan vékony. Biztos szeretik a gyerekek. Vajon hogy hívhatják az iskolában? Jegornak? Vagy apai nevén? Ő is Fjodorovics, mint én, Fjodor Kuzmics után. Mindkettőnket mindenfajta papír nélkül hoztak ki annak idején Leningrádból.

– Semmi értelme, hogy most ostorozd magad – mondom kissé oktatóan.

De nem is figyel szavaimra.

– Persze jól kerestem, két-három százast is bezsebeltem értük. Azután egyszerre elhatároztam, hogy befejezem, egyszer s mindenkorra . . .

– És miért? – kíváncsiskodom.

Elpirul. Úgy látszik, mostanáig megőrizte ezt a tulajdonságát.

– Megint csak miatta – és Jegor Fjodor Kuzmics dolgozószobája felé int.

– Egyszer nálunk járt Ribinszkben, éppen kirándulni vitte a gyerekeket, és hozzám is benézett. „Mit csinálsz, mi újság?" – kérdezte, miközben meglátott egy füzetet az asztalon. „Írsz még verseket?" – „Szabad időmben igen" – feleltem. Abban a füzetben igazi versek voltak, nem olyan kontármunka, mint amit neked elmondtam, hanem kicsit jobbak.

Jegor újra elpirul, nem szereti dicsérni magát . . .

– Akkor azt mondta: „Add ide, elolvasom . . ."

Mosoly ragyogja be az arcát.

– Persze hogy odaadtam, és egy hét múlva látom a kerületi újságban, hogy megjelentek a verseim, a nevem is ott volt alattuk. Egy sort sem változtattak, csak a címet, *Őszi dalok* helyett *Ősz* lett belőle. Elolvastam, és nem hittem a szememnek. Azután jó néhányszor átolvastam, megmutattam a tanároknak és a

gyerekeknek az iskolában, mindenki gratulált, a gyerekek még a faliújságra is felragasztották a verseimet. Persze rögtön megértettem, ki küldte be az újságnak, és elszégyelltem magam arra a gondolatra, mi lesz, ha megtudja, milyen szemetet is írok?

Az ajtóra néz.

– Különben én erről semmit sem mondtam neki, és kérlek, te se beszélj róla.

– Jó – ígérem, és kifelé indulunk a kertbe.

Útközben Jegor így szól:

– Fjodor Kuzmics azt szeretné, ha beiratkoznék a bölcsészkar levelező tagozatára. De attól tartok, nem vesznek fel. Eddig több mint tíz füzet telt meg a verseimmel, és mégis rettenetesen félek bárkinek is megmutatni. Csak neki mutattam meg egyszer... Lenával pedig úgy látszik már nem jutunk semmire – mondja váratlanul, rövid hallgatás után. Bizonyára rá gondolt ebben a pillanatban, és fennhangon felelt saját gondolataira.

Valaki sietve jön utánunk. Nagyezsda Polikarpovna. Lelassítja lépteit.

– Nem láttátok Fjodor Kuzmicsot?

– Nem, miért?

– Sehol sem találom, pedig már mindenütt kerestem...

– Amikor eljöttünk, a nagyteremben volt – mondom.

– Igen – erősíti meg Jegor. – Átadtam neki egy levelet, és kijöttünk.

– Levelet? Miféle levelet?

– Nem tudom – vonja meg a vállát Jegor. – A postás adta oda az utcán. Azt hiszem, leningrádi bélyegző volt rajta...

– Leningrádi... – ismétli Nagyezsda Polikarpovna gépiesen.

– Bizonyára Vaszja Volohovtól – mondom.

– Vaszjától? – Nagyezsda Polikarpovna kétkedőn

megcsóválja a fejét. – Nem, nagyon valószínű, hogy nem tőle . . .

Összenézünk Jegorral. Talán mégsem Vaszjától jött a levél, hanem Fjodor Kuzmics feleségétől.

Mindannyian ismertük a történetet. Nehéz is lett volna nem ismerni, hiszen a szemünk előtt zajlott le. Igaz, hogy amikor mi megérkeztünk a Szélrózsa-házba, Fjodor Kuzmics már egyedül élt. De dolgozószobája falán mind a mai napig ott függ a felesége képe.

Nagyon szerethette, és valahányszor a képet néztem, én is úgy éreztem, hogy ilyen asszonyt nem lehet nem szeretni, még ha buta, zsörtölődő, vagy éppenséggel gonosz is – mindegy, akkor is lehetetlen, hogy ne szeressék, olyan gyönyörű!

Így vélekedtem tizenhat éves koromban, és valószínűleg nem tévedtem: az asszonyt mindenki bálványozta, kényeztette, mindenütt sikere volt. Házasságkötésük után néhány évvel végül is váratlanul elhagyta Fjodor Kuzmicsot.

Csak két nap múlva derült ki, hogy Moszkvába ment valami mérnökkel, aki kiküldetésben járt városunkban.

Fjodor Kuzmics azután sokáig nem találta helyét, éjjelenként nem aludt, és íróasztalán nagy halom, nyulakkal telerajzolt papírlap gyűlt össze.

Zárkózott lett és mogorva, egyedül Nagyezsda Polikarpovnának öntötte ki lelkét. Órákig beszélt vele a feleségéről, felidézte, hogyan beszélt, nevetett, milyen volt a modora, a szokásai, a tulajdonságai – és mindezt úgy, mintha nem érte volna kegyetlen és meg nem érdemelt megalázás, mintha hamarosan visszatérne hozzá az asszony.

Kimondhatatlanul várta, és hitt abban, hogy visszatér. Esténként gyakran ment ki a kertkapuhoz, ott állt és a messzeségbe nézett, és minden lépésnél összerezzent.

Szabad idejében kijárt a kikötőbe, várta a hajókat,

és figyelmesen fürkészte a hajóhídról lelépő utasok arcát.

Azután hazament, és újra fáradhatatlanul beszélt Nagyezsda Polikarpovnával, aki nyugtatni, vigasztalni próbálta.

A Szélrózsa-házban mindenki tudott arról, hogy Nagyezsda Polikarpovna szerelmes Fjodor Kuzmicsba, mindenki, Fjodor Kuzmicsot kivéve.

Különös, hogy még mi, gyerekek – akik pedig mindenben találtunk valami nevetnivalót –, még mi sem nevettünk Nagyezsda Polikarpovnán, sem csúnya, férfias külsején, sem megható, ugyanakkor kissé nevetséges szerelmén.

Mindennap friss virágot tett Fjodor Kuzmics dolgozószobájába, kicserélte a papírt az íróasztalán, és az a gyanúm, hogy a nyulakkal telerajzolt papírok nem a szemétbe kerültek, hanem vigyázva eltette azokat emlékbe. Mindent nagy becsben tartott, ami valamilyen módon kapcsolatban volt Fjodor Kuzmiccsal, még a fájdalmat is, melyet Fjodor Kuzmics akaratlanul okozott neki.

Teltek az évek, és mindketten – bár nem vették észre – megöregedtek. Nagyezsda Polikarpovna változatlanul figyelmes volt; amennyire lehetett, azon igyekezett, hogy megkímélje Fjodor Kuzmicsot a mindennapi háztartási gondoktól, soha nem mondott neki ellent, s Fjodor Kuzmics szava éppen úgy törvény volt számára, mint azelőtt. Fjodor Kuzmics pedig úgy fogadta mindezt, mint ami a legtermészetesebb. Nem volt önző, nem, csak egyszerűen el sem tudta képzelni, hogy Nagyezsda Polikarpovna szereti.

Ő maga egész életében csak a feleségét szerette, más asszonyra gondolni sem tudott.

Egyvalamiért azonban mégis hálás volt Nagyezsda Polikarpovnának: azért, mert csak vele tudott a feleségéről beszélni. Vég nélkül beszélt róla, és miután

meghallgatta Nagyezsda Polikarpovna szavait, kissé mindig megkönnyebbült.

Néhány évvel ezelőtt levelet kapott a feleségétől. A levél rövid volt, és nem írták rá a feladó címét. Megtudta, hogy az asszony Moszkvában él, boldog, és neki is azt kívánja, hogy boldog legyen.

Megmutatta a levelet Nagyezsda Polikarpovnának, újra elolvasták együtt, és Fjodor Kuzmics akkor úgy vélte, hogy felesége többé nem fog hozzá visszatérni. Némi gondolkodás után Nagyezsda Polikarpovna is egyetértett vele.

Fjodor Kuzmics ezután nyugodtabb lett, a vigasztalan bizonyosság elvitte utolsó reményét is, de a reménykedéssel együtt az eredménytelen várakozás napjai is véget értek.

Két év múlva azonban ismét jött levél, mégpedig Leningrádból. Hosszabb volt, mint az első, és felesége megírta benne, hogy egyedül maradt, második férje elhagyta, magányosnak és szerencsétlennek érzi magát, és csak arról álmodik, hogy Fjodor Kuzmics visszafogadja. De cím megint csak nem volt a levélen.

Fjodor Kuzmics újra várni kezdte a feleségét, és esténként ismét kijárt a kikötőbe a hajók elé.

De az asszony csak nem jött, és Fjodor Kuzmics sem tudott érte menni, hogy elhozza, mivel sem címét, sem új nevét nem ismerte. Végül annyira kimerült, hogy egyáltalán nem tudott aludni, egész éjszaka fel-alá járkált a szobájában, és Nagyezsda Polikarpovna ismét nem mozdult el mellőle.

És most, annyi év után, újabb levél érkezett. Vajon tőle? Senki sem tudja.

– Megint kezdődik – mondja Nagyezsda Polikarpovna elkeseredve. – Nem fog tudni aludni, nem eszik majd, kell ennél több? Hiszen már nem olyan fiatal . . .

Szomorúan rázza ősz fejét. Nem is gondol saját ma-

gára, elfojtott, reménytelen szerelmére, arra, hogy már ő sem fiatal. Csak rá gondol – rá egyedül . . .

Hallgatva, gondolatainkba merülve járjuk a kertet, és valószínűleg valamennyien ugyanarra gondolunk. Hirtelen Nagyezsda Polikarpovna felkiált, és megrántja a kabátom ujját.

A kert távoli sarkában meglátom Fjodor Kuzmicsot. A fűben ül a körtefa alatt. Fejét lehajtja, mintha figyelne valamit. Majd feláll és felénk igyekszik. Arca nyugodt, de szeme zavaros, és mintha kivörösödött volna . . . Nagyezsda Polikarpovna kérdő tekintetére némán bólint feleletként.

– Mit ír? – kérdi Nagyezsda Polikarpovna halkan. – Jön?

– Nem – feleli Fjodor Kuzmics ugyanolyan csendesen. – Kórházban van, nagyon beteg, de hogy mi baja, nem írja . . .

– Megvan a címe?

– Igen. Ötös számú klinika a Vasziljevszkij-szigeten. Belgyógyászat. Aljosa – fordul hozzám –, mikor utazol?

– Holnap, vagy legkésőbb holnapután.

– Menjünk együtt – mondja. Sarkon fordul és visszamegy a házba.

6

Egész nap érkeznek a táviratok, a régi növendékek üdvözlik a Szélrózsa-házat.

Jegor izgatottan nézi a leveleket, hátha jött valami hír Lenától. Nem, nincs semmi.

– Nem baj . . . – mormogja maga elé. – Nem baj, az ördögbe az egészet.

De azért óráról órára komorabb. Engem is bánt a dolog, bánt a Jegort ért sérelem, mert most már tudom, hogy Lena szakítani akar vele, és nemcsak vele,

hanem mindnyájunkkal. És nagyon sajnálom, hogy Jegornak már el kell utaznia.

– Üdvözlöm Szergejt és Kátyát – mondja. – A jövő hónapban újra eljövök, akkor találkozom majd velük is.

– Írj néha – kérem.

Elneveti magát:

– Nem ígérem, Csavar. Nem nagyon szeretek levelet írni . . . – Erősen megszorítja a karom. – Vigyázz magadra, ne köhögj, és orron át lélegezz . . .

Nem tagadja meg önmagát. A világ kincséért sem árulná el igazi érzelmeit. Pár órára érkezett, és csakis azért, hogy velem találkozzék, de sohasem vallaná be. Ha megvernék, akkor is csak azt hajtogatná: „Kedvem volt utazgatni, hát aztán . . ."

De engem nem téveszt meg, tudom, hogy az ajtóban még visszafordul, és egész biztosan mond valamit, legalább egy szót . . .

Hozzám lép, és foga közt morogja:

– Tudod, írtam valamit, olvasd majd el – és gyorsan a kezembe nyom egy papírlapot.

Zsebembe rejtem, és kinézek az ablakon. Még egyszer feltűnik a jól ismert bőrkabát. Távolodó léptei lassan elhalnak . . .

Ebéd után érkezik Szemjon Ribalko. Csodálkozva nézek rá, annyira meghízott, már nem a régi. Szemüveges, vékony, sovány, hosszú lábú kisfiú volt, és furcsa, nyafogó, lányos hangon beszélt. Most pedig testes, rózsás arcú, derűs tekintetű „bácsi" áll előttem, aki szemmel láthatóan nagyon elégedett magával. Szigorló orvos, gyakorlaton van a városunktól körülbelül száz kilométerre levő kórházban.

– Nem hordasz már szemüveget? – kérdem.

– Nem, jobb anélkül. Nos, hadd nézzelek meg közelebbről. Korpulens testalkat, kitűnő kondíció, egyszerűen nincs mibe belekötni . . .

Leülünk egy padra a kertben. Váratlanul minden

elcsendesedik, és csak a nyitott ablakokból hallatszik valami barátságos, de alig kivehető zümmögés: az internátus növendékei készülnek az estre. Sokan közülük először vesznek részt ezen a hagyományos találkozón.

A nap egyre tovább emelkedik a Volga felett. A dohány fehér virágának erős illata árad szét mindenütt.

Valamikor Jegor nevezte el a dohányt „munkásvirágnak", mert nappal csukva tartja szirmait, és csak este nyílik ki, amikor az emberek hazamennek a munkából.

– Jegor hogy van? – érdeklődik Szemjon.

– Jól. Ha három órával előbb jössz, találkoztatok volna.

– Igazán sajnálom . . .

Elgondolkozva csücsöríti duzzadt ajkát:

– Jegor valahogy mostanáig sem tudott magára találni. Emlékszel, milyen verseket írt? Mindenki azt hitte, költő lesz . . .

– Lesz is – mondom teljes meggyőződéssel. – Csak ne siesd el a véleményedet, Jegor még hallatni fog magáról.

Szemjon közelebb jön, és bizalmasan közli:

– Nehogy elmondd valakinek, tavaly tavasszal valahogy összeakadtunk – a ribinszki városi kórházban voltam gyakorlaton, –, és akkor elmesélte, hogy színjátszó csoportoknak ír dalszövegeket. Érted? De ezt titokban árulta el, ne adj isten, hogy Fjodor Kuzmics megtudja . . .

– Először is már régen nem ír ilyet – mondom, és gondolatban átkozom Jegort; titok, de azért az egész világnak elmondja; mennyire jellemző ez rá! – Másodszor: ha Jegor titokban akarja tartani, te miért beszélsz róla?

Valaki zongorázik a házban. Még nem játszik valami jól, mert nehezen veri ki a *Csend* című dal melódiáját. A zene – ahogy ez esténként gyakran előfor-

dul – valahogy szomorúnak és különösen szívhez szólónak tűnik.

Szemjon félig becsukja szemét, fejét a padra hajtja, és halkan dúdolja a dalt. Azután hirtelen abbahagyja.

– Igazad van – mondja, majd megkérdi:

– Senki más nem jön már?

– Valószínűleg nem.

– Elváltak az útjaink, ki ide, ki oda került. Nem tudod, mi van Raja Gorohovával?

– Valahol Taskent környékén zootechnikus egy gazdaságban. Fjodor Kuzmics levelez vele.

– És Vaszja Volohov? Befejezte már a zeneakadémiát?

– Azt mondják, ebben az évben végez.

– Emlékszel, vele énekeltük Glinka duettjét, a *Kétkedés*-t . . .

Szemjon mély lélegzetet vesz, és öblös basszusán rákezdi:

– *Csitulj el, szenvedély hulláma . . .*

Azután torkához kap, és hirtelen elhallgat:

– Valami baj van a hangszálaimmal . . .

– Képzelődöl . . . – mondom.

Szemjon gyerekkorától híres volt aggályoskodásáról . . .

– Mindenki azt jósolta, második Saljapin leszek. – Gúny csillan meg a szemében. – És látod? Orvos leszek, vidéki orvos.

– Nem sajnálod?

– Hogy is mondjam, magam sem tudom – vallja be őszintén.

– Szerintem azért akarsz orvos lenni, hogy képzeit betegségeidet gyógyíthasd . . .

– Hogy mondhatsz ilyet? Egyébként, ha tudni akarod, manapság az orvos munkája rendkívül sokoldalú és érdekes. Ha látnád – folytatja izgatottan –, ha látnád, micsoda tekintély egy vidéki kórházban a főorvos! Képzeld el, a mi főorvosunk az első az egész

jaroszlavli járásban, aki a gyomorfekélyt Filatov módszerével kezdte gyógyítani. Minden faluban ismerik, a szó szoros értelmében egyetlen ember sincs az egész környéken, aki Valerij Vasziljevicset ne ismerné.

– Te pedig, úgy látom, egyenesen beleszerettél.

– Egy kicsit – ismeri be –, tudod, ilyen a természetem.

– Tudom.

– Kátya hogy él? – kérdi rövid hallgatás után.

Egyenesen a szemébe nézek, tekintete ebben a pillanatban különösen nyugodtnak és közömbösnek látszik.

– A múzeumban dolgozik. Ma még találkozni fogsz vele.

– Elégedett a munkájával?

– Nagyjából.

– És különben mi van vele?

Szinte könyörögve néz rám, de kegyetlen maradok.

– Ne játszd meg magad – ismétlem kedvenc szavait. – Mondd meg egyenesen, azt akarod tudni, hogy itt van-e Szergej? Igen. Kátya szereti-e? Igen. És Szergej? Még jobban.

– Mit dühöngsz? – kérdi Szemjon. – Vagy legalábbis úgy teszel, mintha bűnös lennék valamiben.

– Bűnös? – kérdem. – Vajon miben?

– Talán abban, hogy Kátya Szergejt szereti.

– Te megőrültél.

Végignézek magas, jól megtermett alakján, és csendben jegyzem meg:

– Doktor úr, gyógyítsa meg magát.

– Jó – mondja békülékenyen –, mit akarsz végül is? Valóban olyan vagy, mint egy csavar, mint egy igazi csavar.

– Ilyen vagyok.

– Az egyetemet befejezted már? – kérdi; szemmel láthatóan más témára igyekszik terelni a beszélgetést.

– Még tavaly.

– Hol dolgozol?

– Messze, a Bajkálon túl. Most Moszkvába megyek, azután rögtön az expedícióhoz, és csak novemberben jövök vissza.

– Most is kövek után kutatsz?

– Ami akad.

Szemjon mosolyog.

– Rendben van, nem feszegetjük tovább a titkaidat . . . – Órájára néz. – Megyek, járok egyet a városban.

Csúfolódva folytatom megkezdett mondatát:

– . . . útközben Kátyához is benézek . . .

Persze hogy bemegy hozzá, hogy is lehetne másképpen, bár a lelke mélyén fél a találkozástól: hogyan fogadja majd? Pedig tudom, Kátyának teljesen mindegy, Szemjonra álmában sem gondol. És nem is gondolt soha. Szergej volt az első és egyetlen számára, és az is maradt.

Felállok a padról, és bemegyek a házba. Mindenütt virág – az ajtók felett, az ablakokban, az erkélyen.

Nagyezsda Polikarpovna szalad ki a kertbe, hogy még egyszer végigtekintsen a házon.

– Micsoda pazarlás – elégedetlenkedik –, az egész kertet lekopasztották.

– Ne zsémbeskedjen, legalább ma ne – fordul hozzá Fjodor Kuzmics mosolyogva.

Új sötétkék öltönyt visel, selyeminget és szürke, piros csíkos nyakkendőt. Arca nyugodt, szinte vidám, de Nagyezsda Polikarpovna mégis kérdően és észrevehető nyugtalansággal néz rá. Fjodor Kuzmics mosollyal válaszol a tekintetére.

Megiszom a teámat, majd elindulok, hogy Szergejjel és Kátyával találkozzam. A nap lenyugvó sugarai világítják meg a felfelé kanyargó kis utcát, a távol-

ban távírópóznák tűnnek fel, mintha egymás után lépdelnének a Volga felé.

Fájdalmasan ismerős kép. Bárhol jártam, gyakran képzeltem magam elé ezt az útilapuval és fűvel benőtt kis utcát, a kikötőhidakat, a földhányásokat a kerítés tövében, és a messzi távíróoszlopok sorát, amelyek óriásokhoz hasonlóak, és valamilyen távoli, ismeretlen útra sietnek . . .

Kátya jön felém Szemjonnal. Zöld ruhát visel, muszlinsál a vállán, napbarnított arca olyan rettenetes pírban ég, hogy akaratlanul is elfordítom a tekintetem.

– Szergej nincs sehol – mondja, és kezét torkához szorítja, mintha kitörni készülő kiáltást akarna visszafojtani. – Nincs sehol!

– Hogy lehet az?

– Nincs, és kész.

– Hogy beszéltétek meg? – kérdezem.

– Sehogy. Reggel bejött a múzeumba, és azt mondta, hatkor értem jön.

– És te?

– Hogyhogy én? – mondja Kátya ingerülten. – Meghallgattam, ahogy illik.

– Talán megsértődött? – kérdi Szemjon félénken.

– Ugyan miért?

Kátya haragosan néz rá, Szemjon meg mélyen lehorgasztja fejét. Ő sohasem sértődne meg, sohasem haragudna rá, bármit is tenne vagy mondana . . .

– Mennünk kell – mondom –, hamarosan kezdődik.

Kátya nyugodtan eltolja a kezem. – Nem megyek. Először meg kell találnom Szergejt.

– Nem vész el a te Szergejed.

– Úgy az enyém, mint a tied – vágott vissza Kátya élesen. – Menj csak egyedül, Csavar, én nem megyek.

– Akkor én sem – mondja Szemjon.

Az utcán álldogálunk, a virágdíszes Szélrózsa-ház előtt.

– Tudjátok, mit – ajánlja Szemjon –, gyerünk, keressük meg . . . talán a kikötőben van.

Bejárjuk az összes közeli utcát, kétszer is megfordulunk a kikötőben, néhányszor bekopogunk Szergej ablakán. Nincs sehol.

– Minden kitelik tőle – mondja Kátya –, hátha hirtelen elutazott valahova . . .

– Hova is mehetett tulajdonképpen? – kérdezi Szemjon, és maga válaszol a kérdésre: – Talán egyszerűen alszik otthon . . .

És újra odamegyünk a házához.

Végre-valahára a kikötő mellett találkozunk vele. Már messziről integet.

– Hát ilyet, Szemjon! – mondja, és Szemjon nyakába borul. – Megjöttél, öreg fiú?

– Igen, megjött – felelem jeges hangon. – De te is megéred a pénzed . . .

Kátya hallgat. Feltűzi kibomlott haját, majd tüntetően elfordulva a Volgát nézi.

– Értsétek meg, mi történt – mondja Szergej izgatottan. – Elindulok hazulról . . . hozzád igyekeztem, Kátya – fordul a lányhoz, de az makacsul hallgat, akár az előbb. – Megyek, és útközben szembetalálkozom Jegorral. Kérdem, hova megy? Vissza, Ribinszkbe. Hát ne kísértem volna el? Elindultunk együtt. A Gribojedovon utazott. Felmentünk a fedélzetre, egyszerre csak észreveszem ott a kapitányt. Pipázik, nem néz senkire. Nem tudtam levenni róla a szemem, olyan képe van, hogy az valami csoda, mondjátok, nincs igazam?

Ezzel kinyitja jegyzetfüzetét, amelytől nem válik meg egy pillanatra sem, és megmutatja a kemény vonású, széles pofacsontú, beesett szemű férfiarcot. Foga közé pipát szorít, ádámcsutkáján néhány szőrszál meredezik.

– Eredeti, nem? – gyönyörködik művében. – Olyan, mint egy Jack London-hős, igazi vén tengeri medve... Amikor megláttam, csak bámultam, rögtön elkezdtem rajzolni, és nem hallottam a hajókürtöt. Egészen Vatutyinig egyfolytában rajzoltam. Akkor kaptam észbe, és persze igyekeztem minél hamarabb vissza. Véletlenül akadt egy motorcsónak, különben reggelig várhattam volna a hajót...

– És Jegor? – csodálkozom. – Hogyhogy nem figyelmeztetett, hogy le kell szállnod?

– Biztos ő is elfelejtette – véli Szergej.

Szemjonnal egymásra nézünk, és hirtelen kitör belőlünk a nevetés. Percekig nem tudjuk abbahagyni. Kátya viszont továbbra is szigorúan és mereven nézi a Volgát, mit sem törődik velünk.

– Rád vall, Szerjozsa – mondja Szemjon, miután kifújta magát, és letörölte a nevetéstől könnyes szemét. – Ez rád vall...

– Megyek – jelenti ki Kátya komoran. – Már úgyis elkéstünk.

Futunk végig az utcán, mi ketten Szemjonnal hátul, Kátya és Szergej előttünk.

Hallom, amint Szergej kérleli Kátyát:

– Ne haragudj, Kátya, kedvesem...

A Szélrózsa-ház kapujában érjük őket utol. Kézen fogva állnak, már régen elfelejtkeztek rólunk, és mindenről a világon.

Kátya letörli kendőjével Szergej homlokát.

– Hogy lehet ennyire szaladni? – korholja. – Egész megizzadtál!

Szemjon felfújja arcát, és szomorúan dörmögi:

– *Hallgass, reménytelen szívem...*

Az udvaron Nagyezsda Polikarpovna fogad bennünket. Ünnepi sötétkék szövetruhát visel, széles övvel, nyakán csipkegallér.

– Tőletek megbolondul az ember – mondja, és haragosan fújja az orrát nagy, pöttyös zsebkendőjébe.

Szemjon megfogja a csuklóját.

– Gyenge, egyenetlen pulzus, a szimpatikus idegrendszer nyilvánvaló zavara.

– De nektek nagyon is szimpatikus ez a rendszer, amit csináltok – jegyzi meg sértődötten Nagyezsda Polikarpovna.

Szemügyre vesz bennünket, egyiket a másik után, útközben megigazítja a muszlinsálat Kátya vállán, és előreszól Szemjonnak:

– Igyekezzetek . . .

7

Még gyermekkoromban, ha valamit nagyon kívántam, gyakran gondoltam arra: no hát, ez is elmúlik egyszer, eljön, azután elmúlik, és csak emlékezni fogunk rá, hogyan is történt . . .

Később, amikor idősebb lettem, rászoktattam magam, hogy – bármi is történjék velem – mindent egyformán vegyek tudomásul. Hiszen minden elmúlik, a jó is és a rossz is . . .

Véget ért a baráti találkozó is a Szélrózsa-házban. Valójában csak néhányan voltunk „öregek", de körénk gyűltek a mostani lakók, akik szívvel-lélekkel készültek erre az estre: énekeltek, táncoltak, megmutatták büszkeségeiket, a szárazér termékeit, azután mi – Szemjon, Szergej, Kátya meg én – meséltünk nekik arról, hogyan éltünk itt a Szélrózsa-házban, és hogyan élünk, tanulunk és dolgozunk most . . .

El is felejtettem megemlíteni, hogy Szemjon énekelt. Először fontoskodott, és hagyta, hogy unszolják, olyanokat mondogatott, hogy „nincs hangom", „meggyöngültek a hangszálaim", de amikor már eleget kérette magát, mégis felment a színpadra, és mindent elénekelt, amit csak rendelt a közönség, Glinka *Kétkedés*-étől a *Kék kendőcske* című dalig.

Amikor visszaült a helyére, azt mondta Kátyának:

– Most neked énekeltem.

– Igen? – kérdezte a lány egykedvűen; még arra sem vett fáradságot, hogy a fiú szavainak mélyére hatoljon; neki teljesen mindegy volt, kinek énekelt.

Szemjon lehajtotta fejét, és vastag ajkát harapdálta. Azután megkérdezte Kátyától:

– Nagyon szereted?

– Kit? – Kátya szinte megremegett a váratlan kérdésre.

Némán néztek mindketten Szergejre, aki éppen valamit rajzolgatott a füzetébe. Sötét hajtincs hullott a homlokába, hosszú szempillája árnyékot vetett beesett, hanyagul borotvált arcára.

Kátya odafordult hozzá:

– Megint engem rajzolsz? – összehunyorította szemét, és a rajzot nézte. – Igazán ilyen szép vagyok?

– Nem, nem ilyen, a valóságban ennél is szebb . . .

Csak őt rajzolta mindig és mindenütt, könyvre, asztalra, füzetbe. Azt hiszem, amikor kezébe vette a ceruzát, ujjai maguktól kezdték Kátya vonásait rajzolni.

Most eszembe jut a papírlap, melyet Jegor hagyott nekem. Amikor a gyerekek már aludni mentek, és csak mi, felnőttek, maradtunk együtt, elővettem és fennhangon olvasni kezdtem a verset, amelyet Jegor írt:

Minden elmúlik . . . mindennek vége,
De a mi barátságunk örök,
S nem feledjük a házat, melyben éltünk,
Gyerekkorunk várát a Volga fölött.
Bármi légyen a sorsod, barátom,
Bárhol élj is a Föld kerekén,
Ne feledd a sok régi barátot,
Köszöntsd őket a Ház ünnepén!

A többiek némán hallgatták, végül Nagyezsda Polikarpovna szólalt meg:

– Jobbat is tud írni, biztos kutyafuttában csinálta.

– Sietnie kellett – vetette ellen Szergej –, csak néhány órára jött, útközben írta, és úgy hagyta itt nekünk . . .

– Honnan tudod, hogy éppen ma írta? – jegyezte meg Kátya. – Hátha már régen kész volt a vers erre a napra.

– *Nem feledjük a házat, melyben éltünk* . . . – ismételte Szemjon elgondolkozva. – Igaz is, emlékszel, hányszor . . .

– Tőletek csak meg lehet bolondulni . . . – mondta Nagyezsda Polikarpovna, majd folytatás helyett elővette pöttyös zsebkendőjét, és ez a férfiasnak látszó, nyers modorú teremtés – haragosnak szánt mozdulattal – törölgetni kezdte a szemét.

– Jegornak tanulnia kell, szerintem jó költő lenne belőle – szólt Fjodor Kuzmics. – Nemrég elkértem egyik versesfüzetét, és azt hiszem, nem rosszak a versei. Elküldtem Moszkvába is . . .

Itt megnevezett egy jól ismert nevet.

– Régi barátom, együtt végeztük a moszkvai egyetemet, most várom a válaszát, minden attól függ, megtetszenek-e neki a versek . . .

– Jó lenne, ha Jegort felvennék a bölcsészkarra – jegyeztem meg.

– Igen – helyeselt Fjodor Kuzmics –, nagyszerű lenne, csakhogy ott dolgozni kellene, és örökre elfelejteni azokat a zöngeményeket, amilyeneket a színjátszóknak írt.

Szemében mosoly csillant. Tehát tudott arról, amit Jegor annyira titkolt előtte? Tudta, csak Jegornak nem szólt róla egy szót sem.

Valahol a kert távoli sarkában egy veréb csiripelése törte meg a csendet, majd egy másik, harmadik felelt rá. Lassan megvirradt, és világosan lehetett látni

az ablak alatt álló kőrisfa ágának minden egyes levelét.

– Hajnalodik – mondta Szemjon –, és mi észre sem vettük.

Odalépett a zongorához, és óvatosan, hogy fel ne ébressze az emeleten alvó gyerekeket, végigfutott ujjaival a billentyűkön.

– *Üdv! éljen a Nap, tűnjék a sötétség!*

És mi halkan énekeltük utána:

– *Üdv! éljen a Nap, tűnjék a sötétség!**

8

Reggel megvettem a jegyet a moszkvai hajóra. Amikor visszafelé jöttem a kikötőből, Alekszejjel és Keskával találkoztam.

– Nagy újság van nálunk – lelkendezik Alekszej –, szeptember elsejétől a Szélrózsa-házban fogunk lakni.

– Mind a ketten? – kérdem csodálkozva.

– Hát persze. Mit csináljak vele? Mi lenne belőle nélkülem?

Keska alulról felfelé végigmér, és elneveti magát, mint aki biztos benne, hogy bátyja sohasem hagyja el.

– Arról van szó – kezdi Alekszej gondterhelten –, hogy már régen gondoltam arra, jobb lenne átjönni, de az a bökkenő . . .

Keskára néz.

– Csak egy év múlva megy iskolába. Mit tegyek vele? Először Fjodor Kuzmics semmiképpen sem akart beleegyezni . . . Persze, megértem, hogy az ilyen kicsiknek nincs helyük az internátusban. De most még egyszer odamentem hozzá, hogy utoljára beszéljek vele, és sikerült: Keskával együtt felvesz bennünket.

– Örülsz, Keska? – kérdezem a kisfiút.

* Puskin: Bacchusi dal (Franyó Zoltán fordítása)

Szélesen mosolyog. Hogyne örülne, hiszen Alekszej vele lesz!

– Annál a magas, erős nőnél fog lakni – magyarázza Alekszej, és magasan a feje fölé emeli a kezét.

– Nagyezsda Polikarpovnánál?

– Igen-igen, ő maga mondta: „Hadd lakjon nálam, hogy ne kelljen elválnia a bátyjától, azután jövőre már úgyis iskolába megy."

– Ezt jól kigondoltad – mondom. – És apátok beleegyezett?

Könnyű árnyék fut át a fiú megélénkült arcán. Elfordul, és csak foghegyről veti oda:

– Na és ha nem? Azt mondják, nősülni akar . . . – Azzal kézen fogja Keskát. – Már el is utazik?

– Igen, viszontlátásra, Alekszej, minden jót.

– Szerencsés utat – mondja komolyan. – Azt hallottam, geológus, igaz?

– Igaz.

– Nagyon érdekes lehet – állapítja meg kissé leereszkedően.

– És te mi akarsz lenni?

Alekszej elgondolkozva húzza össze világos, alig látható szemöldökét.

– Nem tudom, ami jön . . .

– Agro . . . agronómus lesz – közli hirtelen Keska, bátyja háta mögül.

– Tényleg agronómus akarsz lenni?

A fiú hallgat. Megértem – nem mindig könnyű kimondani legtitkosabb kívánságunkat.

– Hová mész most?

– A Szárazérre. Új cserjéket ültetünk . . .

Keskával együtt elindulnak, utánuk nézek, Keska pedig – mintegy megérezve tekintetemet – hátranéz, és lustán búcsút int. Mintha szerencsés utat kívánna . . .

Belépek a házba, és Fjodor Kuzmics dolgozószobá-

jába megyek. Éppen Nagyezsda Polikarpovnával beszélget.

– Vettél jegyet? – kérdezi.

– Igen – felelem. – Önnek is vettem volna, de hát nem szólt. Különben lehet még kapni.

Fejét rázza.

– Nézd, Csavar, nem mehetek. Először elő kell készítenem a Szélrózsa-házat az új tanév kezdetére, majd azután . . .

– Pedig kár nyugtalankodnia – vág közbe Nagyezsda Polikarpovna. – Azt hiszi – fordul felém –, nélküle megáll itt minden . . .

– Nem – folytatja Fjodor Kuzmics –, itt kell maradnom: új elsősök jönnek, azután itt az őszi vetés a Szárazéren. Elrendezek mindent, és majd csak azután utazom . . .

Szokása szerint halkan, nyugodtan beszél, de kék szeme határozottan és keményen csillog.

– Hiszen annyira várja – suttogja Nagyezsda Polikarpovna maga elé.

– Én sokkal többet vártam – mondja Fjodor Kuzmics, és akarata ellenére valami keserűség érződik hangjából.

– Megint egész éjjel fel-alá járt a szobájában – suttogja Nagyezsda Polikarpovna, amikor Fjodor Kuzmics kimegy a szobából. – Mi megy végbe a lelkében, nem tudom felfogni . . .

Később Szergejhez megyek, mert megbeszéltük, hogy együtt fogunk utazni, és neki is vettem jegyet, ahogy kérte.

Szergej nincs egyedül. Kátya guggol egy hatalmas bőrönd előtt, és nagy igyekezettel rakosgatja bele az ingeket, zoknikat, törülközőket.

– Add ide a szőrmesapkát – szól Szergejnek, miközben egy bólintással üdvözöl. – És add ide azt a sálat, amit én kötöttem.

Szergej engedelmesen nyújt oda mindent, a füles sapkát, a sálat, a borotvakészletet, a zsebkendőket.

Kátya becsukja a bőröndöt, és felegyenesedik.

– Kész! – sóhajt fel elégedetten. – Most akár az Északi-sarkra is elmehetnél, akkor sem fáznál meg.

– A sínadrágom hol van? – kérdezi Szergej.

– Ott, a legalján.

– És a tű meg a cérna?

– A belső zsebben.

– Nagyszerű. És megnézted az ingeimet, nem hiányzanak róluk a gombok?

Kátya felháborodik:

– Azt hiszed, elengednélek gombok nélkül?

– Nagyszerű lány vagy – állapítja meg Szergej. – Már úgyis régen ideje volt rendbe tenni a háztartásomat . . .

Kinyitja a bőröndöt, és elkezd kiszedni belőle mindent, amit Kátya olyan rendesen beletett.

Egyszerűen kővé meredünk a csodálkozástól, miközben Szergej a legnagyobb lelki nyugalommal rakosgatja vissza a szekrénybe az ingeket, zsebkendőket, törülközőket . . .

– Te . . . te mit . . .? – dadog Kátya. – Észnél vagy?

– Teljesen – fordul oda Szergej a lányhoz, megöleli, és arcát arcához szorítja. – Nem utazom sehova . . .

Kátya erővel próbál kiszabadulni a fiú karjából.

– Ne bolondozz! – majdnem kiabál. – Mindig kitalálsz valamit . . .

– Hát te semmiképpen sem tudsz engem megszokni? – nevet Szergej, és közben a kipirult lányban gyönyörködik. – Szokd meg, mert még sokat kell majd velem gyötrődnöd.

– Te őrült! – mondja Kátya remegő ajakkal, és szeme elzöldül a haragtól. – Teljesen megőrültél!

– Lehet – nevet a fiú. – Hát aztán? Az őrülteknek

is joguk van szeretni. Nekik is biztosítanak ehhez megfelelő teret.

Majd hozzám fordul:

– Mondd, Csavar, lehet-e tönkretenni egy egészséges szovjet családot?

– Milyen családot? – kérdezem.

– A mienket! – Megragadja Kátya kezét. – Kátyával elhatároztuk, hogy összeházasodunk.

Kátya igyekszik kiszabadítani magát, de a fiú erősen tartja.

– Mikor határoztuk el?!

– Már régen, Kátya, nagyon régen. Ezért most a férj jogán itt maradok . . .

– És a jeggyel mi lesz? – kérdezem, és azonnal rájövök, milyen ostoba a kérdés.

– Tedd el emlékbe . . .

Magához vonja Kátyát, a lány lassan megnyugszik, és arcát a fiú vállához szorítja. Szergej némán búcsút int nekem.

– Sok szerencsét! – mondom, és becsukom az ajtót magam mögött.

A hajó már ott himbálózik a kikötőnél. A Volga vizén visszatükröződő lámpák fénye hol kialszik, hol újra pislákolni kezd.

A kis kajütablakból vékony fénysugár szüremlik ki, és az egész kikötőben hallatszik a hajóról szálló dal.

– Ne felejts el bennünket – mondja Fjodor Kuzmics.

Feleletként csak megszorítom a kezét.

Amikor már a hajóhídra lépek, hallom, ahogy kezéből tölcsért formálva kiáltja:

– Ha akarod tudni, nagyon örülök Szergej dolgának. Az egyetem nem szalad el előle, egyelőre átmegy az esti tagozatra, azután majd meglátjuk . . .

Vajon miért beszélnek az emberek búcsúzáskor, az utolsó percben, a legfontosabbról?

Ott állok a fedélzeten, és azokat a szavakat kiabálom Fjodor Kuzmicsnak, amelyeket már nem volt alkalmam elmondani neki; nem is tudom, hallja-e. Bár azt hiszem, igen, mert egyre szélesebben mosolyog, és csillog a szeme . . .

Valaki futva jön a dombról a kikötőhöz. Erős termetű, kékruhás nő, most megáll, és integet a hajónak. Megismerem Nagyezsda Polikarpovnát.

Mindig haragudott ránk pontatlanságunkért, azért, hogy nem érkeztünk időben, és elkésünk, amikor várnak ránk, és most ő maga . . .!

Úgy tűnik, ilyen messziről is látom a kék pöttyöket a kendőjén, és hallom mély, szinte férfias hangját:

– Tőletek meg lehet bolondulni!

Azután valahol a városi park fái mögött marad a Szélrózsa-ház, és egészen kicsivé, alig kivehetővé zsugorodik Fjodor Kuzmics és Nagyezsda Polikarpovna alakja. Nemsokára végleg eltűnnek a szemem elől.

Szülői ház . . . Nem emlékszem a házra, amelyben születtem, ha a szülői házat emlegeti valaki, a mi öreg Szélrózsa-házunkat látom magam előtt, és azokat, akik széppé tették és megvédték gyermekkoromat: Fjodor Kuzmicsot és Nagyezsda Polikarpovnát.

Elutazom, ők pedig itt maradnak, hogy tovább igazgassák a kedves, lármás házat, amelyben már újabb – bennünket felváltó – növendékek laknak, közöttük a vörös hajú Kirill és a két kis árva: Alekszej Keskával . . .

A hajó egyre messzebb távolodik a parttól. Felnyílnak a zsilipek, mintegy ajtót tárva a nagyvilág felé . . .

A mostoha

Mostohaanyám hitt az álmokban és az előjelekben. A napot rendszerint azzal kezdte, hogy megfejtette álmát, amely mindig prófétai jövendölést jelentett számára, és attól függően volt vidám vagy rosszkedvű, hogy álma mit jósolt. Általában könnyen haragra lobbant, de azután ugyanolyan könnyen meg is nyugodott.

Ha megharagudott valamiért, előfordult, hogy rákiabált apámra, aki csak hallgatott és sóhajtozott, mintha valami nehezet cipelne. Mostohaanyám pedig az asztalra vágta olyankor az edényt, nagy zajjal vette le a fazékról a fedőt, belecsapta a forró levest a tányérokba és mindig éles hangon mondta:

– Üljetek le ebédelni! Borscsot főztem – nesztek!

Az első naptól kezdve, amikor a házunkba került, azonnal megszerezte a hatalmat apám felett, aki nem is mert neki ellentmondani, mert gyenge és engedékeny volt, amellett szerfelett képzelődő. Azt hitte, mindenféle baja van, ami csak létezik a világon, és ezért kerülni igyekezett az izgalmakat és a veszekedést.

Mostohaanyám, bár kinevette ezért, mégis gyakran mondogatta a háta mögött:

– Apádat sajnálnunk kell, annyira beteges. Csak egy fuvallat, és már vége. Nem véletlen, hogy a múlt

pénteken őt láttam álmomban, amint egy darab húst tart a kezében, szép nagy darab lapockát . . .

Majd hozzátette:

– Ez nem jelenthet mást, mint betegséget.

Nemegyszer gondoltam, milyen nehéz és kényelmetlen lehet az élete, amely állandóan jóslatoktól és előérzetektől függött.

Ha üres vödörrel járó emberrel találkozol, balszerencsét jelent, ha húst látsz álmodban – betegséget; ha a pók fentről lefelé fut: rossz hírt hoz. És valamilyen furcsa oknál fogva körülötte minden előjel csak bajt és szomorúságot ígért.

Akkortájt Moszkva környékén laktunk, egy munkástelepen. Reggeltől estig autók, autóbuszok és motorok haladtak el a házunk előtti széles, aszfaltozott úton. Alkonyatkor már messziről kacsingattak egymásnak kerek, villogó lámpáikkal, amelyek hol elaludtak, hol újra kigyulladtak, majd ismét elaludtak, vagy azért, hogy üdvözöljék, vagy hogy megfenyegessék egymást.

Házunk közvetlenül az út szélén állt. Esténként, ha kiléptem a kerítés elé, egyszerűen nem tudtam elszakadni ezektől a mellettem elszáguldó, villódzó fényektől.

Egy pillanatra megcsap ilyenkor a szél, a forró benzin szaga, a felvert por; és az autó már el is tűnt a távolban, hogy egy másik tovarobogó kocsi váltsa fel, azután újra a szél, a por és a benzin erős szaga . . .

Egyszer – úgy nyár vége felé – apámat vártuk haza, aki a kórházba ment gyomorröntgenre. Estefelé, mostohaanyám már felmosta a konyhát, befűtött a kályhába, és a konyhaasztal mellett állva, túrós derelyét készített. Én pedig a sarokban ültem, és elmerülten olvastam egy nagyon érdekes könyvet; bizonyos gyerekekről szólt, akik éjjel eltévedtek a hegyekben.

Az igazat megvallva, annyira belefeledkeztem az olvasásba, hogy csak ritkán néztem a faliórára. Mosto-

haanyám egyre sűrűbben pillantott oda, hiszen apám már több mint három órája elment.

– Csak nem tartották ott a kórházban? – töprengett fennhangon. – Talán valamit nem találtak rendben, és ott tartották.

– Az nem lehet – próbáltam meggyőzni –, mindjárt jön, már hallom is a lépteit . . .

Odaszorítottam arcom az ablakhoz, de az úttesten autóbuszok dübörögtek, a lámpák fénye pedig vakította a szemem.

– Hiszen nem is kellene semmi rossznak történnie – mondta mostohám elgondolkozva, miközben egy késsel kapargatta ujjairól a ráragadt tésztát. – Ma éjjel nagy hasam volt álmomban ez pedig jót jelent, hasznot vagy gyarapodást.

De a szerencsés álom ellenére mégis egyre ijedtebben tekingetett a sötét ablak felé.

Apám úgy egy óra múlva jött meg, de nem egyedül, hanem egy huszonkét-huszonnégy év körüli fiatal lánnyal. Középtermetű, ovális arcú volt, rövidre vágott haja hamvasszőke. Kihajtott gallérú blúza szabadon hagyta napbarnított nyakát, gyerekes és egyben megható volt, ahogyan vékony kulcscsontja kilátszott ruhájából.

Valamikor biztos a legjobb tanuló lehetett az osztályban, mert csak a legjobb tanulók ilyen rendesek, feszes tartásúak, ilyen makulátlanul tiszták.

– Nos – mondta apám kissé kapkodva, miközben levette sapkáját. – Itthon vagyunk. Ismerkedj meg, Kátya, a családommal.

Kátya körülnézett a szobában, elmosolyodott, és csengő hangon így szólt:

– A barátnőim Kátyának hívnak, különben Katyerina Petrovna a nevem. – És kezet nyújtott, először mostohaanyámnak, azután nekem.

– Most már ismeritek egymást, no, ez nagyszerű! – örvendezett apám, kissé élénkebben a kelleténél.

Közben igyekezte elkerülni mostohaanyám tekintetét, aki az asztalnál állt, karját összefonta a mellén, és apámat nézte. Csak nézte, nem szólt egy szót sem, de apám, minthogy pontosan tudta, mit jelent ez a nézés, egyre forgatta a fejét, nehogy tekintetük találkozzék.

Végül mostohaanyám megkérdezte:

– Miért jöttél ilyen későn?

Apám arca felélénkült; úgy tett, mintha csak most venné észre mostohaanyámat.

– Ne is kérdezd, Mása . . . – Legyintett. – Olyan hosszú sor állt a kórházban, mint innen az állomás . . .

– Hát ő kicsoda?

– Hosszú történet – felelte apám, miközben szüntelenül mosolyogva Kátyát nézte. – Majd később mindent elmondok.

– Miért később? – szólalt meg Kátya nyugodtan. – Lehet most is.

Keveset mesélt magáról. Három évig vonatkalauz volt apám brigádjában, múlt ősszel megfázott, megbetegedett – a betegségnek valamilyen furcsa neve volt, nem tudta megjegyezni. Egész télen és tavasszal nyomta az ágyat, megbénult a lába.

– Azután meggyógyultam – folytatta. – Újra meg kellett tanulnom járni . . .

Elhallgatott, és most először könnyű árnyék suhant át arcán, szeme felcsillant, majd elsötétedett, azután erőt vett magán, és tovább beszélt:

– Kalauzként nem tudtam tovább dolgozni, ide irányítottak az állomásra, bemondónak. Az a dolgom, hogy bejelentsem a vonatok indulását, érkezését, egyszóval, amit kell . . .

– Minden rendben lenne, csak a lakásával van baj – vette át a szót apám, felesége tekintetét keresve. – Ma összetalálkoztunk a kórházban, mindent elmondott nekem, és erre én . . .

– Értem – szakította félbe mostohaanyám, lehajtotta a fejét, és gondolataiba merült.

Nálunk a házban volt egy üres szoba, melyet rendszerint kiadtunk. Évről évre Vaszilij Szergejics vette ki, a legcsendesebb és legszerényebb ember a világon. Két hónappal ezelőtt ment el tőlünk azzal, hogy szobát ígértek neki Moszkvában. Azóta hírét sem hallottuk, de mostohaanyám – aki híres volt határtalan lelkiismeretességéről – egyre várta vissza, és hallani sem akart arról, hogy a szobát újra kiadjuk.

– Rendben van – mondta végül, és legyintett, mintegy elhessegetve magától a nyugtalanító gondolatokat. – Jól van, egyelőre maradjon itt, aztán majd meglátjuk.

A vacsoránál – és attól kezdve mindig – egymás mellett ültünk Kátyával az asztalnál. Kátya, amikor észrevette, hogy nézem, elmosolyodott. Csillogó szemét összehunyorította, sűrű szempillája árnyékot vetett az arcára.

Mostohaanyám is rá-rápillantott, azt hiszem, nem annyira haragosan, inkább csodálkozva. Mintha nem tudna magához térni apám vakmerőségétől, aki egyszerűen odahozott a házba valakit, az ő beleegyezése nélkül.

Amikor felálltunk az asztaltól, odaszólt Kátyának:

– Jöjjön, megmutatom a szobáját.

– Ráér – felelte Kátya könnyedén. – Előbb inkább segítek . . .

– Felesleges – mondta mostohaanyám, aki szeretett mindent maga csinálni, s nem szorult a mások segítségére.

De Kátyától, úgy látszik, nem volt ilyen könnyű megszabadulnia; nem hallgatott rá, hanem gyorsan összeszedte a tányérokat, késeket, villákat, és kivitte a konyhába.

Apám elégedetten mosolygott:

– Derék kislány!

Szeretett volna még valamit mondani, de amikor ránézett mostohaanyámra, elhallgatott. Krákogott egyet, majd igen komolyan így szólt:

– Az időjárás szerint itt az ideje, hogy a téli egyenruhát hordjuk.

Szerette néha bonyolultan, majdhogynem érthetetlenül kifejezni magát.

Kátya bejött a szobába, és buzgón jelentette:

– Minden a helyén, az edényt elmosogattam, eltörölgettem.

Mostohaanyám megcsóválta a fejét:

– Igazán kár volt fáradnia.

– Marija Petrovna – kérte Kátya kedvesen –, tegezzen engem, jó?

– Jó – felelte rövid habozás után mostohaanyám. – Már megágyaztam a szobájában. Bizonyára aludni akar . . . akarsz – javította ki.

– Nagyon – ismerte be Kátya, felállt és bólintott:

– Jó éjszakát.

– Jó éjszakát – mondtuk apával egyszerre, mostohaanyám pedig lehunyta szemét, mintegy beleegyezésként. Nem szeretett sokat beszélni.

Vacsora után – mint rendesen – a kútra indultam vízért. Amikor visszatértem a szobába, apám már lefeküdt, mostahaanyám pedig az asztalnál ült, és a kiskabátomat foltozgatta.

Elnéztem a varrás fölé hajló fejét, amint a lámpa fénye megvilágította egyenes szálú, még mindig dús hajának őszes fürtjeit. Keze egyenletesen mozgott, bal keze középső ujján csillogott a gyűszű – ugyanis balkezes volt.

Hirtelen eszembe jutott az álom, amelyet reggel mesélt.

– Valóra vált a jóslat – mondtam.

– Miféle jóslat? – emelte fel a fejét, és valahogy fentről nézett le rám.

– Az álmod, amit megfejtettél: nagy has gyarapodást jelent. Íme, új ember van a házunkban . . .

– Igaz – bólintott, és újra a varrása fölé hajolt. Még egy kicsit álldogáltam mellette, azután aludni mentem.

Három hónap telt el azóta, hogy Kátya hozzánk költözött. Most már értem, milyen csodálatos tulajdonsággal rendelkezett – gyorsan és könnyen tudott beilleszkedni az emberek közé, és mindenkivel megtalálta a megfelelő hangot.

Nálunk is hamar otthon érezte magát. Apámmal hosszasan elbeszélgetett különböző betegségekről, és apám részletesen elmesélte, milyen bajai voltak eddigi élete során, Kátya pedig türelmesen hallgatta. Azt hihette volna az ember, hogy módfelett érdeklik a nyakon előforduló furunkulusok, a gyomorfekély, a torokgyulladás, amely olyan kegyetlenül gyötörte apámat.

Velem úgy bánt, mint egyenlővel mintha elfelejtette volna, hogy tizennégy éves vagyok, és ő tíz évvel idősebb. Ezzel már az első nap meghódított.

Mindmáig világosan emlékszem a hosszú téli estékre, amikor ketten ültünk a konyhában a kályha mellett. A lángok visszatükröződtek Kátya szemében, sápadt nyakát rózsásra festette a tűz fénye.

– Nem szeretem az operákat – vallotta be egy alkalommal –, minden opera egyforma, a vége szomorú. Nézd – mondta, és ujjain kezdte sorolni: – az *Anyegin,* a *Pikk dáma,* a *Faust,* bármelyik operát veszem, mindben a jók elpusztulnak, a rossznak meg semmi sem árt. Igaz, hogy az *Igor herceg* jól végződik – jutott eszébe. – Maga Igor kiszabadul, találkozik családjával, és ünnepli a szabadságot . . . De ahogy mondják, egy fecske nem csinál nyarat . . .

Mostohám kissé messzebb állt, hallgatta, amit be-

széltünk, és időnként könnyű mosoly suhant át szigorú arcán.

Amikor eljött a tél, Kátyával síelni mentünk. Szereztem neki egy pár remek lécet, megtisztítottam és beviaszoltam. Tapsolt örömében, amikor meglátta.

– Akárcsak egy síbajnoké!

Pedig rosszul síelt, botladozott, gyakran elesett, kioldódott a szíja – megdermedtek az ujjaim, annyiszor kapcsoltam össze, hogy azután újra meg újra kinyíljon.

– Biztosan megfagytak már az ujjaid – mondta Kátya együttérzéssel.

– Egyáltalán nem – feleltem büszkén, és sietve a hátam mögé dugtam megmerevedett, elkékült kezemet.

Első sítúránk egyben az utolsó is lett, mert amikor hazaértünk, mostohaanyám ránézett Kátya sílécére, és este nagyon határozottan figyelmeztetett:

– Ha még egyszer meglátom, hogy elveszed a másét, ellátom a bajodat . . .

És még aznap este úgy elrejtette volt lakónk, Vaszilij Szergejics sílécét, hogy sehogy sem tudtam megtalálni.

Kátyának sem volt könnyű megnyernie korántsem barátkozó természetű mostohaanyámat. Bárhogy igyekezett is, nem tudott szívéhez férkőzni. Mostohaanyám udvarias volt vele, de nem viszonozta a közeledését.

– Kátya olyan jó – bizonygattam szenvedélyesen. – Becsületszavamra, olyan jó és okos . . .

– Az majd kiderül – felelte kitérően.

Ámde azért láttam, hogy lassan-lassan ő is felenged, nem tud ellenállni Kátya kedvességének.

A születésnapomon Kátya a *Három testőr*-rel lepett meg; ezt a könyvet már régen szerettem volna megkapni. Aranyozott fedőlapját széles karimájú, fehér

tollas kalap díszítette és cikornyás hüvelyű, hosszú kard.

Annyira megszerettem, hogy még éjszakára sem váltam meg tőle, hanem a párnám alá tettem.

Legnagyobb csodálkozásomra mostohaanyám – amikor meglátta nálam a *Három testőr*-t – belelapozott, figyelmesen megnézegette a képeket, és azt mondta:

– Valamikor én is olvastam, nagyon érdekes könyv.

– De még milyen! – kiáltottam büszkén, mintha én írtam volna.

– A folytatását nem olvastad?

– Nem.

– Folytatása is van, még két vagy három kötet. A testőrök öregkoráról és haláláról. Ma is emlékszem rá, pedig azóta annyi év telt el . . .

Eltűnődött, majd így szólt:

– Csak szerintem kár volt folytatni a történetüket. Jobb lett volna, ha megmaradnak fiatalon!

Elképzeltem az okos d'Artagnant, Athost, Portost és Aramist roskatag aggastyánoknak, megsajnáltam őket, és nem kívántam megismerni a regény folytatását.

Egyszer télen, amikor Kátyát már sokáig vártuk haza a munkából, mostohaanyám elküldött érte.

– Menj – mondta, szokása szerint szárazon, majdnem haragosan –, nézd meg, mit csinál.

Elszaladtam az állomásra. Fagyos téli nap volt, a sötétkék égen sápadt csillagok tűntek fel.

Az út szürke aszfaltját hótakaró borította, mintha nagy szemű sóval szórták volna be. Egy asszony jött velem szemben, vízzel telt vödörrel a kezében. Mindkét vödrében hintázva tükröződött vissza a hold sarlója.

Már elhaladtam mellette, mikor eszembe jutott

mostohaanyám tanítása: tele vödröt látni – szerencsét jelent.

De azután bebizonyosodott, hogy nem kell hinni az előjelekben.

Még mielőtt az állomáshoz értem, megláttam Kátyát. Nem volt egyedül; egy fekete kabátos, szürke bárányból sapkás férfi ment mellette.

Kátya csak akkor vett észre, amikor odaléptem hozzájuk.

– Nicsak, Kosztya! – nézett rám meglepetten, és odafordult a férfihoz. – A házigazdám kisfia . . .

– Szervusz – mondta a férfi.

Széles piros arca volt és sűrű szemöldöke, felső ajka felett kis bajusz. Megállt, végigsimította a bajuszát, mintha meg akarna győződni róla, hogy megvan-e, azután elbúcsúzott Kátyától.

– Viszlát, nemsokára találkozunk.

Gyorsan kezet fogott a lánnyal, és rám sem nézve, elindult az ellenkező irányba.

– Gyere, siessünk – kérte Kátya, és hazáig már nem szólt egy szót sem.

Két nap múlva szabadnapos volt, és a bajuszos ember eljött hozzá látogatóba. Éppen fát raktam az udvaron, amikor kinyitotta a kertkaput.

Azonnal megismertem – jóképű volt, kerek arcú, az álla előreugró, csak a szeme nem tetszett, hidegen és gonoszul csillogott, nem nézett egyenesen, hanem mindig valahogy félresiklott a tekintete.

Futólag rám pillantott, nyilván nem ismert meg, és pattogó hangon kérdezte:

– Itt lakik Jersova?

Mielőtt még felelhettem volna, Kátya szaladt ki a tornácra, vastag kendőjébe burkolózva.

– Itt! – kiáltotta. Könnyű papucscipőbe bújtatott lába belesüppedt a hóba, amelyet még nem sikerült eltakarítanom.

– Megfázol – mondta nyugodt hangon a férfi, nem viszonozva a lány mosolyát.

– Dehogy, hiszen meleg a hó – nevetett Kátya, és topogott egy kicsit. Szerette mindennek a jó oldalát keresni, és ez néha sikerült is neki.

A férfi vagy egy órát töltött nála, azután együtt mentek el.

Aznap este Kátya későn jött haza. Apám már aludt, mostohaanyámmal ketten a konyhában üldögéltünk. Ő varrt, én pedig az algebraleckémet írtam. Nem nagyon figyeltem oda, sokat hibáztam, áthúztam, újraírtam, folyton Kátyát láttam magam előtt, ragyogó, vidám és valahogy bűntudatos tekintetét, boldog mosolyát, amelyet nem vett észre délutáni látogatója, aki ezután mindennapos vendég lett a házunkban. Filipp Alekszejicsnek hívták, a szomszéd telepen levő klub vezetője volt.

Apám egyre gyakrabban mondogatta:

– Kátya még fiatal, tapasztalatlan. Pedig az udvarlója, úgy hírlik, nős.

Mostohaanyám ilyenkor haragosan szakította félbe:

– Nem a te dolgod. Felnőtt ember, tudja, mit csinál.

Igyekezett egykedvűnek látszani, mintha az egész nem érdekelné, de napról napra hangosabban zörgött az edény a kezében, és álmai egyre csak bajt és kellemetlenséget jósoltak: zöld almákat látott, ezüstpénzt, mérges bogyókat . . .

Nemsokára már mindenütt arról suttogtak, hogy a klub vezetője Kátyának csapja a szelet. A pletyka bejárta az egész telepet, széltében-hosszában beszélték, a szomszédasszonyok is faggatták mostohaanyámat, ő azonban egyre csak azt hajtogatta:

– Semmiről sem tudok.

Nem szeretett pletykálkodni.

Mellesleg nekem is kijutott az iskolában, társaim jóvoltából, akik nagyon felbosszantottak. Nem tudom

honnan, de mindent kiderítettek Filipp Alekszejicsről. Azt is, hogy harmadszor nősült, már két városban hagyott el egy-egy feleséget, és a mi kis lakónkat is azzal csábította el – amivel az összes többit előtte –, hogy szerencsétlen életére panaszkodott, a feleségére, aki nem érti meg, és aki miatt se otthona, se barátja nincs.

Egy alkalommal padszomszédom, Kolja Kovaljov, egy rókaképű, vézna kisfiú így szólt hozzám:

– Ő is megéri a pénzét! – Kátyáról beszélt. – Bizony megéri! – ismételte elővillantva apró fehér fogait. – Maga jár a nős ember után, mindenki tudja.

– És neked mi közöd hozzá? – kérdeztem.

– Semmi, csak nem lehet tudni, melyik csapja be a másikat. Az a lány sem ostoba liba, érti a csíziót!

Kajánul elmosolyodott, és tekintetét rám szegezve ismételgette a ki tudja, kitől hallott szavakat:

– Érti a csíziót, a vak is látja.

Igyekeztem nyugodt maradni:

– Hazudsz, az egész nem igaz!

– De igaz, de igaz! – kiabálta, és egyre körülöttem ugrándozott, hogy felingereljen.

Nem bírtam tovább, és lekentem neki egy pofont, mire bömbölni kezdett, és futásnak eredt, de én utolértem, és jól eldöngettem, amiért azután bepanaszolt a tanítónknál.

Másnap mostohaanyámat behívatták az iskolába. Nem tudom, mit mondhattak neki, de nem annyira haragosan, inkább elgondolkozva jött haza, és sokáig magamon éreztem csodálkozó és egyben részvevő tekintetét.

Apámnak nem tett említést a történtekről, de amikor egyszer ketten maradtunk otthon, mintegy mellékesen megjegyezte:

– Ne hagyd, hogy pletykázzanak, de vigyázz a kezedre is, megértetted?

Több szó nem esett a dologról. Én azonban elhatá-

roztam, hogy őszintén fogok Kátyával beszélni, és meggyőzöm arról, hogy méltatlanra pazarolja szerelmét. Éreztem, hogy a férfi nem rendes ember. Talán azért, mert mindig barátságtalan volt velem, és mert sunyi szeme gonoszul csillogott. Valahányszor eszembe jutott a tekintete, arra gondoltam, hogy minden, amit róla beszélnek, bizonyára igaz.

Egyszer, amikor Kátya munkába indult, rászántam magam, hogy elkísérem. Útközben nekibátorodtam, és elmondtam mindent, amit a gyerekektől hallottam a klub vezetőjéről. Semmit sem hallgattam el, sem elhagyott feleségeit, sem azt, hogy valószínűleg őt is el fogja hagyni . . .

Kátya megállt, és szemrehányóan nézett rám.

– Mi közöd hozzá? – kérdezte. Arca elkomorult, szeme haragosan villogott. – Mi közöd hozzá? Ki vagy te, az apám, a bátyám vagy az apósom?

Erre nem tudtam mit mondani. A lány pedig kissé megnyugodva folytatta:

– Ha majd idősebb leszel, megérted, hogy nem minden olyan egyszerű, amilyennek látszik. Filippet tönkretette a felesége, ostoba, veszekedős, lelkiismeretlen asszony, sohasem tudta őt megérteni. Ami pedig a többit illeti, hiba van mindenütt, az ember tévedhet nem igaz? Mindenki követ el hibát, éppen ő lenne kivétel? . . .

Rögtön megértettem, hogy a férfi szavait ismétli. Minél jobban igyekezett meggyőzni, annál világosabban láttam, hogy elsősorban saját magát kell meggyőznie.

Egyre beszélt, majd hirtelen félbeszakította önmagát:

– Kinek is magyarázom mindezt? És vajon minek?

Sietni kezdett, és majdnem futva ért az állomásra.

Este, mint rendesen, az iskolából az állomás felé indultam, az utóbbi időben szoktam meg ezt a kerü-

lőt. Szerencsém volt, hallhattam Kátya hangját a megafonon:

– Három perc múlva vonat indul Moszkvába, az első vágányról. A vonat minden állomáson megáll.

A leghétköznapibb szavakat mondta, de hangja szomorúnak tűnt; úgy látszik, mélyen bevésődött emlékezetébe, és még nem tudta elfelejteni, amit nemrég mondtam neki.

Két nap múlva, amikor hazajöttem az iskolából, mostohaanyám ruhát teregetett az udvaron. Bementem a házba, ő meg utánam jött.

– Kátya itthon van? – kérdeztem szokás szerint.

– Nincs – felelte röviden.

– Hogyhogy? Hiszen ma szabadnapos.

– Elutazott. Itt hagyta az asztalon a pénzt egy fél hónapra, és elment.

Az előszobából lépések hangzottak. Egyszerre néztünk oda. Apám jött meg, levette a kabátját, és az ajtó melletti szögre akasztotta.

– Fiatalság bolondság – mondta, és a kályhához lépett. – Persze nagyon sajnálom, hogy így történt ...

– Igaz – szólt mostohaanyám. – A szent vértanú mindenkiért szenved ...

– Ahogy mondani szokás, ismeretlen helyre távoztak – folytatta apám, nem figyelve mostohaanyám szavaira. – Ez a Filipp a klubból, és vele a mi Kátyánk. Íme, a világmindenség nagy találós kérdése ...

– Ez neked találós kérdés?! – rántotta össze mostohaanyám a szemöldökét. – Nem rejtvény ez, hanem erkölcstelenség! Azt beszélik, két gyereke van, és útban a harmadik, és most tessék! – Karját összefonta a mellén, és szigorúan mondta: – Kátya sem fogja elkerülni a sorsát.

Éjjel váratlanul felébredtem, mintha megütöttek volna. A nyitott ablakban megpillantottam a mozdulatlanul álló fákat. Bizonyára nemrég esett, mert érez-

ni lehetett a fiatal hajtások kesernyés, enyves illatát, és a nedves fű szagát.

Ebben az évben későn jött a tavasz, a fák éppen hogy rügyezni kezdtek. Kinyújtottam a kezem az ablakon, és néhány esőcsepp hullott rá.

Sehogy sem tudtam megérteni, mitől ilyen nehéz a lelkem. Hirtelen rádöbbentem: Kátya elutazott, búcsú nélkül, még egy sort sem hagyott . . .

Eszembe jutott a szeme, a nevetése, a csengő hangja . . . Újra magam előtt láttam, ahogy hazafelé siet az állomásról, és csodálkozva, mintha először látna, kiáltja: „Te vagy az, Kosztya?"

Az órákat számoltam, alig vártam mindig, hogy hazaérjen a munkából, és leülhessünk ketten a kályha mellé, hogy beszélgessünk – a testőrökről, akiknek nem kellene megöregedniök, a vonatokról, amelyek áthaladnak a mi állomásunkon, vagy az operákról, melyek mind egyformán rosszul végződnek, kivéve az *Igor herceg*-et . . .

És most elment . . . Elment egy olyan emberrel, akinek szúrós a bajusza, és hideg, gonosz a tekintete. Két gyereke van és a harmadik „útban", és mindenki biztos benne, hogy Kátyát is el fogja hagyni, ahogy a többivel tette . . .

Nem bírtam tovább, és sírni kezdtem, mint egy kisgyerek. Hüppögve nyeltem könnyeimet, és magam sem tudtam, miért sírok: bánkódom utána, sajnálom-e, vagy megsértődtem, amiért búcsú nélkül ment el? . . .

Ekkor valaki odalépett hozzám és leült mellém. Nagy, nehéz kezet éreztem a vállamon.

– Hagyd abba – szólt halkan mostohaanyám.

Nem tudtam megnyugodni, fojtogattak a könnyek. Mostohaanyám óvatosan és kissé nehézkesen megsimogatta a fejem.

– Fáj a szívünk érte, de senki nem tud rajta segíteni, amíg magától nem jön rá, amíg nem érti meg . . . – mondta elgondolkozva.

Megértettem, hogy Kátyáról beszél.

– Persze, nem lehet minden hibát azonnal elfelejteni – tette hozzá –, de vajon van-e olyan, aki sohasem hibázott?

Mintegy saját magának tette fel a kérdést, és nem tudott rá választ találni.

– Nekem is bőven kijutott – jegyezte meg rövid hallgatás után. – Egész életemben egy, egyetlenegy hibáért fizettem.

Még sohasem beszélt így velem. Mindig tartózkodó volt, szűkszavú, nem szívesen szólt magáról. Most pedig egyszerre megnyílt, beszélni kezdett a múltról, arról, amit átélt . . .

– Akkor még fiatalabb voltam, mint Kátya – kezdte, és gondosan megigazította félrecsúszott lepedőmet. – Akit szerettem, nem volt sokkal idősebb. Egy faluban laktunk, csakhogy ő gazdag fiú volt, apja két üzlet tulajdonosa, én meg csak pesztonka a molnárnénál.

Felállt, meggyújtotta a kislámpát. Hatalmas árnyéka végigfutott a falon, majd ismét összeugrott, mintha félbevágták volna.

– Azt mondta, hogy nem tud nélkülem élni – mesélte tovább, és leült az ágyam szélére. – Közben pedig az esküvőjére készült, a rokonai összeboronálták a fogadós lányával. Mindenki tudott róla körülöttem, de én még csak nem is sejtettem. Talán a menyegzője napjáig sem jöttem volna rá semmire, ha jó emberek meg nem szánnak és el nem mondanak mindent . . .

Ujjait összekulcsolta a térdén, és folytatta:

– Csakhogy, azt hiszem, nem tudták volna rávenni, ha ő maga is nem akarja! Semmit sem tehettek volna akkor!

Meggyőződéssel ismételte:

– Nem nem vehették volna rá, ha ő maga is nem akarja! Az emberek csak egy kivezető utat láttak szá-

momra: ha a folyóba ölöm magam. De én élni akartam, élni mindenáron, magamért, a gyerekemért . . . – Nehezen beszélt, lassan ejtette ki a szavakat. – Elhagytam a falut, és a városba mentem. Akkor született meg a kisfiam. Sovány, gyengécske volt, hálni járt belé a lélek. Elvállaltam minden munkát, amit csak el tudsz képzelni – voltam hordár a pályaudvaron, dolgoztam mosodában, törtem követ a vasútnál . . .

Megmutatta erős kezét.

– Semmiféle munkától nem riadtam vissza, érte tettem, Koljuskáért, csak hogy felneveljem . . .

Odament az ablakhoz. Az udvaron susogtak a fák, és szemerkélni kezdett az eső.

– Becsukom az ablakot – mondta –, hűvös van odakint.

Azután újra leült az ágyam szélére.

– És attól fogva hol ide, hol oda dobált az élet . . .

– És Koljuska hol volt közben? – tört ki belőlem a váratlan kérdés.

– Meghalt. Az emberek azzal vigasztaltak, hogy végre megszabadultam, nem vagyok többé lekötve. De én még kétszer akkora terhet is magamra vettem volna, mindent elviseltem volna, hogy megmaradjon nekem. Nem így történt . . .

Hallgatott egy ideig, majd tovább beszélt:

– Akkor elfordultam mindenkitől, bezártam a szívemet, és nehezemre esett még egy szót is kimondani. Arra gondoltam, hogy az életem nem sikerült, hátralevő éveimet pedig magányosan fogom leélni, messze elkerülöm az embereket, mert minél közelebb vagyok hozzájuk, annál nagyobb a bánatom. Mit is mondhattak rólam? Fiatal, ostoba. Csak később értettem meg, hogy nem szabad elzárkózni az emberek elől, mert egyedül élni nem lehet . . .

Keskeny ajka szelíd mosolyra húzódott.

– Látod, Kosztya, te nevetsz rajtam, hogy hiszek

az álmokban, az előjelekben. Azt hiszed, nem tudom magam is, hogy az egész ostobaság, vénasszonyok kitalálása? Attól az időtől fogva megszoktam, hogy minden álmon elgondolkozom, minden előjelet észreveszek, és ez így maradt mostanáig... Tudod-e, hogyan ismerkedtem meg apáddal? – kérdezte hirtelen.

– Nem. Nem emlékszem.

– Hogyan is emlékeznél, hiszen akkor alig múltál hároméves. Apád súlyos fekéllyel feküdt a kórházban, ahol ápolónő voltam, amikor egyszerre hallottuk, hogy édesanyád váratlanul meghalt. Mindenki sajnált téged és apádat, egyre sóhajtoztak, jajgattak, hogy mi legyen, mit kellene tenni. Apádnak féltek megmondani, mert maga is nagyon rossz állapotban volt, kis híján a sír szélén. És akkor magához hívatott a főorvos. „Menjen el – kérte –, nézze meg, mi van a gyerekkel, hiszen egészen egyedül maradt." Így hát eljöttem hozzátok, a telepre, megkerestem a házatokat, és megláttalak, amint piszkosan, maszatosan ülsz a földön, és egy öreg szomszédasszony szunyókál melletted. A ház hideg, a kályha nincs befűtve, piszok mindenütt. Megláttál, és hirtelen kitártad felém a karod, éppen úgy, mint az én Koljuskám...

A kislámpa fényénél mostohaanyám szeme csillogott a visszafojtott könnyektől.

– Így történt. Arra gondoltam, hogy már úgyis mindennek vége, számomra nem maradt más, mint hogy örömtelenül morzsolgassam hátralevő napjaimat, de nem lett igazam. Valami vonzott hozzád – magam is csodálkoztam rajta –, és többé már nem tudtam leküzdeni ezt az érzést...

Amíg beszélt, egyre néztem széles, sápadt arcát, amelynek minden vonását ismertem. Szerettem-e egyáltalán? Nem tudom – mint ahogy nem tudjuk, hogy szeretjük-e a kezünket, a szemünket vagy a szemöldökünket.

Egész életemben mellettem volt, gondoskodott ró-

lam, nagyon ritkán becézgetett, de soha semmivel sem bántott meg. Tiszteltem, hittem minden szavában, hallgattam tanácsaira, de hogy, hogy nem, sohasem neveztem anyámnak. Nem is tudom, miért.

– Apád nem szeretett – mondta nagy sokára –, most sem szeret, csak megszokott az évek folyamán. Egyet szeretett egész életében, első feleségét, az édesanyádat, és nem tudja elfelejteni. Nem is kényszerítettem rá, hiszen milyen is lehet a szerelem, amikor ketten együtt százévesek vagyunk már. Azért mentem hozzá, mert – itt lehalkította a hangját, szinte suttogott, mintegy szégyellve az akaratlan vallomást –, mert annyira sajnáltalak. Apád mindenképpen megnősült volna, a ház nem maradhatott asszony nélkül. És kit talált volna? Esetleg olyat, aki nem szeret téged, vagy gyerekeket hoz a világra, és veled nem törődik. Nekem meg, tudtam, nem lesz többé gyerekem.

Óvatosan, mintha attól félne, hogy megégeti magát, megérintette a homlokomat.

– Úgy látom, elálmosodtál. Aludj szépen, már megyek is.

– Ne menj még – kérleltem, és megfogtam a ruhája ujját, hogy visszatartsam. Ebben a pillanatban felrémlett előttem egy régi-régi emlék, még egészen kicsi gyerekkoromból: elalvás előtt ott ül ágyam mellett, és beszél valamit, amit már nem is értek, mert elalszom.

– Aludj – hallom a hangját félálomban. – Aludj, Kosztya, az álommal minden baj elmúlik.

Mond még valamit, de már nem hallom. Szemem előtt tovasuhannak a sötét fák, nehéz ágaikat láthatatlan eső veri, látom Kátya ragyogó arcát, azután hirtelen kiderül, hogy nem is Kátya az, hanem a mostohaanyám. Hozzárohanok, szeretnék neki valami fontosat mondani, valami nagyon fontosat, amit egész életében várt tőlem, és már nem is tudja kivárni.

Azután minden egybemosódik, összekeveredik és forogni kezd, én pedig mély álomba merülök.

4842

Tartalom

A NYUGODT NAPSÜTÉS ÉVE *(Bottlik Sándor)* 5

Elbeszélések

ORGONÁS SÉTÁNY *(Szirmai Marianne)* 123

A SZÉLRÓZSA-HÁZ *(E. Gábor Éva)* 235

A MOSTOHA *(E. Gábor Éva)* 293

ЛЮДМИЛА УВАРОВА
СИРЕНЕВЫЙ БУЛЬВАР
СОВЕТСКИЙ ПИСАТЕЛЬ
МОСКВА 1966

ЛЮДМИЛА УВАРОВА
ЛЕТО В РАЗГАРЕ
СОВЕТСКИЙ ПИСАТЕЛЬ
МОСКВА 1967

A kiadásért felel az Európa Könyvkiadó igazgatója
Felelős szerkesztő: Nyíri Éva
A szöveget az eredetivel egybevetette: Palotás Magda
Az illusztráció, a védőborító és a kötésterv Würtz Ádám munkája
Műszaki szerkesztő: Szegedi Lászlóné
Műszaki vezető: Siklós Béla
Készült: 4300 példányban, 13 (A/5) ív terjedelemben,
az MSZ 5601–59 sz. szabvány szerint
EU 115 – i – 6970
67.1793.1 Alföldi Nyomda, Debrecen

GRIN

SZÁZ MÉRFÖLD A FOLYÓN

Fantasztikus, csodálatos álmok, varázsos színes mesevilág, ördögi emberek, romantikus hősök, érdekes kalandok, furcsa történetek — ez az író egyéni, szuggesztív erejű művészi világa, amelybe elvezeti olvasóit, hogy vele együtt álmodozzanak, küzdjenek mindazért, ami jó és nemes, szép és emberi.

A nálunk is nagy sikert aratott *Bíborvörös vitorlák* és a *Hullámfutó*, e két legismertebb regénye után ez alkalommal a szerző húszas években írott legjobb novelláinak válogatását nyújtjuk át az olvasónak. Az író kiapadhatatlan mesélőkedve, szárnyaló fantáziája, mondanivalójának embersége és lebilincselő stílusa biztosítéka annak, hogy ezek a novellák is megnyerik a közönség tetszését.

EURÓPA KÖNYVKIADÓ

A nyugodt napsütés éve

Egy kisregényben és három elbeszélésben vall a fiatal írónő az asszonyi lélek rejtelmeiről. Hősei itt járnak közöttünk, naponként találkozhatunk velük az életben, s mindegyikünk talán egy kicsit önmagára is ismer bennük.

Aszmik orvosnő. Negyvenéves elmúlt, kövér, előnytelen külsejű. Már szembenézett sorsával: sohasem megy férjhez. És most bolond fejjel mégis szerelmes lett egyik kollégájába. Vologya tíz évvel fiatalabb nála . . .

A szép Zsenya szerelmeséhez utazik a távoli vidékre. Ott majd egybekelnek, mert Zsenya már megelégelte az egyedüllétet. A férfi elhagyná a feleségét, kisgyermekét, de mit tegyen a szerelmes asszony?

És mit tegyen a mostoha, hogy édesanyjaként szeresse a féltő gonddal felnevelt idegen gyermek?

Ljudmila Uvarova oly sokban hasonló, és mégis annyira különböző sorsú asszonyhősei egyaránt félnek a magányosságtól. Mindegyikük súlyos érzelmi válságba kerül, s egy kritikus pillanatban dönteniök kell: az egyedüllétet vállalják-e vagy az áldozatot másokért? Ki-ki jelleme, akaratereje szerint, olykor önmaga keserves legyőzése árán találja meg élete értelmét, a boldogságot, amely, jóllehet, néha csak viszonylagos, de nélkülözhetetlen minden embernek . . .

EURÓPA KÖNYVKIADÓ

UVAROVA

A nyugodt napsütés éve

FORDÍTOTTA

BOTTLIK SÁNDOR

E. GÁBOR ÉVA

SZIRMAI MARIANNE